

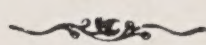
وقعهٔ سلطان عبد العزیز

محرری
احمد صائب

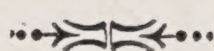
فیئاتی پوسته اجرتیله برابر اوچ فرانقدر .

مصرده طبع اولنمشدر .
١٣٢٠

وقعهٔ سلطان عبد العزيز

فهرست

کامل پاشا و پادشاهك مصره سیاحتی — فؤاد پاشانك ایکنجی صدا-
رتی — بو دورده‌کی اسرافات — محمد رشدی پاشانك صدارتی —
اغتشاشات داخلیه —

— سلطان عبدالعزیزك اواسط سلطنتی —

عالی پاشانك صدارتی — سلطان عبدالعزیزك اوروپایه سیاحتی —
صدر اعظمك حسن اداره‌سی — وفات عالی پاشا — او وقته قدر
اجرا ایدیلان بعض اصلاحات — ولایت نظامنامه‌سی — شورای
دولت تأسیسی — نافعه ایشلرنده‌کی بعض تشبثات — جهت عسکریه
— احوال مالیه —

— اوروپا و دولت علیه —

فتوحات عثمانیه حقنده بعض ملاحظات — ممالك محروسه‌ده
عناصر خرستیانیه — یاوز سلطان سلیمك بونلره قارشی تشبثاتی —
قارلوفچه معاهده‌سندنصکره دولت علیه‌نك انحطاطی — روسیه‌نك شرقه
تعرضی — بو دولتك احوال تاریخیه‌سی — مشهور دلی پترو و بونك
دولت علیه ایله ایتدیکی محاربه‌لر — بو ذاتك وصیت سیاسیه‌سی —
دولت علیه‌نك اوروپا حکومتلری طرفلرندن صیانتی — قریم محاربه-
سندنصکره تجدید قوت ایچون روسیه‌ده‌کی غیرت — پان اسلاویزم
(اسلاو اتحادی) فکر و مسلکنك مبادئ ظهوری — بو جمعیتك
خط حرکتی —

— سلطان عبدالعزیزك اواخر سلطنتنده —
کورینن سوء اداره

خاندان آل عثمان -- شهزاده‌لرك تربیه‌لری حقنده بعض ملاحظات — پادشاهك اواخر سلطنتنده مقام صدارت — محمود ندیم پاشانك صدارتی — مدحت پاشانك صدارتی — حسین عونی پاشا و بونك جهت عسکریه‌یه اولان خدمتی — احوال مالیه —

— سرای و روسیه سفارتی —

دور انحطاطده وکلای عثمانیه — روس سفیری جنرال اغناتیف — محمود ندیم پاشانك بو ذاتله اولان مناسبتی — سلطان عبدالعزیزك روسیه سیاستنه میلی — تبدیل وراثت مسئله‌سی — بو خصوصده پادشاهك بعض تشبثلری — جنرال اغناتیفك بومسئله‌یه علاقه‌سی — اغناتیفك دیکر انتریقه‌لری — روم و بلغار کلیسالری —

— ممالك محروسه‌ده ترقیات فکریه —

وقعهٔ خیریه‌نك معارف و ادبیات عثمانیه‌یه تأثیری — مکاتب متنوعه‌نك تأسیسی — ممالك محروسه‌ده برنجی غزته — مطبعه‌جیلغك توسیع و تزییدی — مطبوعات نظامنامه‌سنك وضعی — بونك نشریاته اولان تأثیری — مصطفی فاضل پاشا و پارسده ایلك احرار عثمانیه — احرارك ممالك محروسه‌یه عودتلری — ضیا پاشا ، نامق کمال بك ، علی سعاوی افندی و ذوات سائره —

— سيئات عبدالعزيز —

ممالك محروسه احوال عموميه‌سنده كورينن سيئات — ادارهٔ مطلقه تحتنده اداره اولنان مملكت — دور ترقی و دور انحطاطده‌كی پادشاهلر — سلطان عبدالمجيد و سلطان عبدالعزيز — سلطان عبد-العزيزده‌كی عظمت و تكبر — سرايليلر — پادشاهك اسرافاته اولان ميلی — مصر و بوقطعه‌يه و يريلن امتيازاتده‌كی سوء استعمال — خزينهٔ خاصه و بوكا دائر ايستاتستيق —

— احوال وكلا و مسلك مدحت پاشا —

پادشاهك اواخر سلطنتنده مركز حكومت — وكلای عثمانيه‌نك مسلك سقيملری — مدحت پاشا — پادشاهك خلعی ايچون مشار اليه حضرتلرينك شيروانی زاده رشدی و حسين عونی پاشالر ايله برنجی اتفاقلری حقنده‌كی روايات — مدحت پاشانك علما ايله اولان منا-سبتلری — انتظار مستقبل —

— اغتشاشات داخليه و مشكلات خارجيه —

سيئاتك تشددی — محمود نديم پاشانك ايكنجی صدارتی — روسيه‌نك بو زمانده‌كی سياستی — جنرال اغناتيفك انتريقه‌لری — بوسنه وهرسكده عصيان — عصيانك داخل وخارجه اولان تأثيری — قونت آندراسه‌نك برنجی نوطه‌سی — استانبولده هيجان افكار — پرنس غورجاقوفك نوطه‌سی —

— صوفته‌لر وقعه‌سی —

مدحت پاشانك خط حركتی — حسین عونی پاشانك بعض احوالی — بو ذاتك اداره‌دن عدم ممنونیتنه خدمت ایدن اسباب — پرنس غورجاقوفك نوطی اوزرینه استانبولده غلیان افكار — صوفته‌لرك فاتح جامعشریفی جوارنده‌كی اجتماعی و بونلرك باب عالی‌یه طوغری حركتلری — بونلرك حكومتدن طلب ایتدیكی مواد — سرایك تردد و توسوسی — بك اوغلنده دول اجنبیه قونسلوسلرینك اجتماعی — عزل محمود ندیم پاشا و حسن فهمی افندی و نصب محمد رشدی پاشا و خیرالله افندی — وقعه‌نك اوروپاده عكس تأثیری —

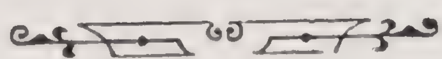
— اسرار خلع حقنده بعض ملاحظات —

خلع سلطان عبدالعزیز حقنده بعض ملاحظات — خلعی قوهٔ عسكریه ایله موقع اجرایه كتورمكه قرار ویرلدیكی — سلیمان و ردیف پاشالر — تشبثات خلعدن صدر اعظم و شیخ الاسلامك امتناعلری و صكره بالرضا موافقتلری — قیصرلی احمد پاشا و دیكرلری — وقعه كیجه‌سی محمود ندیم پاشا ، جنرال اغناتیف و سلطان عبدالعزیز —

— سلطان عبدالعزیزك خلعی —

خلع كیجه‌سی بشكطاش طرفی — سلیمان پاشانك مكتب حربیه‌یه مواصلتی و بونك طرفندن ضابطانه ایدیلن نطق — مكتب حربیه‌نك

بشکطاش سراینه حرکتی — مواصلت حسین عونی پاشا و تشبثات خلع — سلیمان پاشانك دائرهٔ سلطان مراده دخولی — سلطان مرادك طیشاری چیقمه‌دن امتناعی — احوال سلطان عبدالعزیز —

مقدمه

مقصدم، سلطان عبدالعزیز مرحومك تاریخ سلطنت و حكومتنی بتون عنعنه و تفرعاتیله تفصیلاً و توضیحاً یازمق دكلدر. بو كبی تشبثات حد اقتدار عاجزانه‌مدن خارج اولدیغی كبی فكرمجه شمدیلك بو امر مهمی وجوده كتورمك دخی ممكن دكلدر. چونكه عصرمزده تاریخ یاز- مق برچوق موادك وجودینه وابسته اولوب ازجمله زمین اتخاذ اولنه‌جق دور حقنده سرمایه‌نك كثرتلی بر مقدارده بولنمسنه و بالخاصه موضوع بحث اولان وقایعك دقایق و شعباتنی آیری آیری ضبط و نقل ایدن آثار و تألیفاتك اولجه موجود بولنمسنه متوقفدركه شو تسهیلات میدانده اولمقسزین بر تاریخ مكمل یازمق تشبثنك مطلوب اولان نتیجه‌یی ویره- میه‌جكی ارباب وقوفه معلومدر.

بزده ایسه تاریخ عثمانینك هانكی دورینه عائد اولورسه اولسون، بو كبی اثر و مأخذلرك عددی پك آزدر. یقینده استكمال ایدیله‌جكنه دخی علامتلر یوقدر. اوروپایه كلنجه واقعا اوراده ممالك محروسه‌نك احوالنه بالخاصه دور جدیدینه عائد پك چوق تاریخلر نشر ایدلمشسه‌ده برمؤرخ ایچون بوتألیفات كافی صاییله‌مز. چونكه برچوقلری طرفكیرانه و احوال و معیشت عثمانیه‌یه وقوفسزلقله یازلمشدر. دیكر طرفدن بر درجه‌یه قدر امنیت ایدیله‌جك نشریات اوراده دخی نقصاندر. مثلا صوك دورلرده ممالك محروسه ایله كیتدكجه معاملات سیاسیه‌سی جدیت

کسب ایتمکده اولان دول اجنبیه سفارتلرینك کندی حکومتلرینه اعطا ایتدکلری راپورلرك جمله‌سی اورته‌یه قونلمه‌مشدر . حالبوکه دور جدید تاریخ عثمانیسندن بر حادثهٔ مهمه‌یی لایقی وجهله تنویر ایتمك ایچون بو رسمی راپورلردن صرفنظر حتی اخبارات خفیهٔ سیاسیه و مکتومه‌لرینه دخی کسب وقوف ایتمك لازمدرکه آنجق بوسایه‌ده موضوع بحث بولنان موادك اطرافلیجه تدقیقات ولایقی وجهله احاطه‌سی ممکن اوله‌بیله‌جکدر . حقیقت حال بودر . مع هذا سالف العرض اسبابدن طولایی تاریخ جدید عثمانیدن بر وقعه حقنده صوك سوز اولمق اوزره شمدیلك بر اثر مکملك تألیفیله میدان انتشاره قونلمسی ممکن اولمامقله برابر بوطریقده بر آدیم آتمق هر حالده فائده‌دن خالی عد ایدیله‌مز . شوجهتله ایدیلان غیرت پك بیوك فوائدی اعطا ایده‌جکی دخی شبهه‌سزدر . چونکه بو کون اورته‌ده موجود معلوماتله شمدی‌یه قدر مستور قالان برچوق حقایقی میدانه چیقارمق ، وحادثات متسلسله‌یی بر برینه ربط ایتمك و بو صورتله تاریخ عثمانینك ماضی‌یه قارشمش بر وقعهٔ مهمهٔ سابقه‌سنی نسیاندن قورتاروب قارئین کرامه شمدیدن دوغری بر فکر ویره بیلمك ممکندر .

سلطان عبدالعزیز مرحومك دور سلطنتنه کلنجه اوروپاده بر قاچ دانه بزده دخی اورته‌یه قونمش تك بر اثر واردر . بونلر واسطه‌سیله مشار الیه حضرتلرینك زمان حکومتنی و علی الخصوص اك صکره دوچار اولدقلری احوال مؤسفه‌یی بر درجه‌یه قدر تنویر ایتمك ممکندر . بالخاصه بزم ایچون بو صوك تکلیف غایت مهمدر . چونکه بو اثر محرر شهیر

احمد مدحت افندی حضرتلرینک مخصوص قلمی اولوب مشار الیه حضرتلری وقعه‌یی عیناً کورمش و بو ایشـه اشتراك ایتمامش ایسه بیله فاعللردن بعضیلرینك قربیتنده بولنمشـیدی. بو سبب اثر مذکورك قیمتنی نظرمزده قات اندر قات آرتدیرمقده‌در.

فی‌الحقیقه بو اثر یعنی « اس انقلاب » شو وادیده یازیلان اثرلرك اك مهمیدر. بشقه بر محیطده یازلمش اولسه ایدی اثرك قیمتی دها زیاده اوله‌جغنه دخی شبهه ایدلمز ایدی. فقط نه فائده‌سی وارکه تألیف مذ-کورعلی روایة پادشاه زمان اولان ذاتك امری وتعیین ایلدیکی پروغرام اوزرینه و حدود دائره‌سـنده دهـا طوغریسی مخصوصاً ارائه ایدیلن طرزده یازلمشدر. بوسببدن کندیسنه تماميله امنيت ايدلمك ممکن دکلدر. همان هر سطرنده مقصد معین تعقیب ایتمـکده اولدیغنی لدی‌المطـالعه کوسترمکده‌در.

شو حاله تأسف ایتمامك ممکن دکلدر. چونکه وقعهٔ عزیز کبی تاریخ عثمانیده غایت مهم بر فصلی تشکیل ایدن بر حادثهٔ سیاسیه‌نك بیطرفانه یازیلوب و حقیقت حال نه ایسه میدانه قونمسنه شدتله احتیاجمز واردر. یشادیغمز شو دور مدهشك وقعهٔ مذکوره ایله مناسبت و رابطه‌سی پك زیاده اولدیغی حالده بو وقعه‌نك ظهور و منشائی حقنده یکدیکرینه مباین و مخالف فکرلر اورته‌ده دوران ایدوب طوریور. بعضیلریمز بو زمانده اوغرادیغمز مصیبت وفلاکت وچکمکده اولدیغمز بلالری وقعهٔ مذکو-ره‌نك نتیجهٔ طبیعیه وقطعیه‌سی عد ایلمکده دیکرلریده بو وقعه‌نك یوم ظهو-رینی ترقیات فکریهٔ عثمانیه ایچون برتاریخ ابتدا واستقبال عثمانیچون بر نشانهٔ

نجات و خلاص اولمق اوزره تلقی ایتمکده‌در .

هر نه حال ایسه سویلدیکمز شو مواد دخی دور سلطان عبدالعزیز حقنده یکی بر اثرك وجودینه دائر اولان احتیاجی تشدید ایدییور . بز شو مقصدی ایفا ایتمك دکل یالکز مؤرخین مستقبله‌مزه یول آچمق ، بونلرك غیرت و همماتی نه طرفه طوغریله‌جغنه استقامت ارائه ایتمك اوزره شو اثر عاجزانه‌مزی اورته‌یه قویمغه قرار ویردك . کتابمزده بعض موادی برنجی دفعه اوله‌رق تنویر ایتدیکمز کبی اولجه معلوم اولان وقایعك تفصیلاتنی ، محاکمات عمومیه‌سنی دخی بیطرفانه یوروتدك ظن ایدرز . بونکله برابر ، موضوع بحث اولان بر ماده‌ده تنویرات و ملاحظاتمز ارائه و بیان ایتدیکمز صورتده اولدیغنی ادعا ایتمیورز . مأخذلرك مفقودیت و عدم کفایتی خصوصاً معلومات رسمیه‌نك عدم موجودیتی برقاچ خطالرك تولدینه میدان ویره بیلمسی ممکندر . شو قدرکه بزم اصرار ایتدیکمز بر ماده وارسه بوده ایلرویه سوردیکمز محاکمات و ملاحظات غرضدن عاری ، صفوت قلب و خلوص نیته مبنی اولمسی قضیه‌سیدر . و اکر قارئلریمز بو ماده‌یی تصدیق ایدرلرسه کتابك نشرندن انتظار ایدیلن مقصد ، بزجه حاصل اولمش دیمکدر . ومن الله التوفیق

٢٠ کانون ثانی سنه ١٣١٩ احمد صائب

وقعهٔ خیریه و نتیجه

سلطان سلیم ثالث — سلطان محمود — اصلاحات تشبثاتنده‌کی مشکلات — سلطان عبدالمجید — وکلای زمان: رشید، عالی و فؤاد پاشالر — اختلالات داخلیه و قریم محاربه‌سی — اصلاحات عمومیه‌ده کورینن احوال غیر مطلوبه — معارفك نشر وتوسعینده‌کی تکاسل — تنظیمات و تشکیلات عسکریه‌ده‌کی نواقص و بونك اسباب و منشائی — مالیه — دولت علیه‌ده برنجی دفعه اوله‌رق استقراضه مراجعت — وفات سلطان عبدالمجید —

بیك سنهٔ هجریه‌سندن صکره عثمانلی پادشاهلری ایچنده غیرت و اجراآت ایله فوق‌العاده برموقع مخصوص قزانمش اولان پادشاه سلطان سلیم ثالث حضرتلریدر.

دولت علیه‌نك او زمانه قدر اداره‌سی چوروك، بتون ممالك محروسه باشدن باشه معرکهٔ فجایع بر حالده ایکن سلطان مشار الیه، جدی و صمیمی بر انقلابه بذل همت وغیرت ایتدی. اصلاحات عمومیهٔ مکمله‌نك حیزآرای حصول اولمسی ایچون ابذالندن کری طورمدی. فقط بونجه غیرت فداکارانه، پك بیوك موانعه تصادف ایتدی. چونکه اصلاحاتك نتیجهٔ طبیعیه‌سی بالآخره کندیلرندن حساب صورمسنی، ومنفعتلرینه سکته ویرمسنی پك مأمول کورن، رجال دولتدن چوقلری اسکی اداره‌یه استنادگاه طبیعی بولنان، فقط بر چوق زماندنبری عسکر

اولمقدن زياده ياغماجيلق واديسنده اولان يكيچريلری أل آلتندن قيشقيرتەرق ، مانع اصلاحات اولمق طريقنه سوق ايتمكدن بر آن حالی قالمديلر. الك صكره بو يولده فضل وعرفانی ، زهد وتقواسی ايله عثمانلی پادشاهلری آرەسنده ملتك حرمت و ابجالنی پك زياده قزانمش اولان سلطان سليم ثالثك خلعی و شهادتی كبی فجيعەلرله صحيفۀ تاريخ عثمانی‌يی قرەلديلر.

سلطان محمود خان حضرتلری دخی دور سلطنتلرينك اواسطنه قدر اومانعۀ عظيمەنك مشكلاتی ايچندن قورتولامديلر. مقصود معتنای وطنپروری‌يی اجرادن عاجز قالديلر.

فقط بيك ايكی يوز قرق بر تاريخ هجری ذی‌القعدەسنك طقوزنجی كونی خروج علی‌السلطان نيتيله آت ميدانته طوپلانان يكيچريلری بر كونده محو ايدرك وقعۀ خيريەيی وجوده كتوردی. و بو عزم عاليهمتانه ايله دولت عليۀ عثمانيه تاريخنده بر بدر مشعشع رسم ايدرك وطنی انقراضه سوق ايتمكدن بشقه بر ايشه يارامايان اولكی ادارەدن صرف نظر اولنديغی بوندن صكره عصر و زمانه موافق بر اداره تشكيلی ايچون جدی اصلاحات داخليەيه تشبث ايديلەجكنی عالمه كوستردی.

بو حقيقةً اولان شاهانه تشبث كرك داخلده و كرك خارجده پك بيوك تأثيراتی موجب اولدی.

اوروپاليلر اوتەدنبری شرق اهاليسنك احوالنه لايق وجهله واقف اولەمدقلرندن ملت عثمانيه و دولت عليه حقنده بر طاقم افكار باطله و جاهلانه ايدينمش اولملری جنتيله تركلرك مدنيت حاضره اقتضاسندن اولان

اصلاح و تنظیم امور مملکتده عدم استعدادلرینی قویاً ذهنلرینه یرلشدیر-
مش بولنیورلردی . حالبوکه وقعهٔ مذکوره‌نك قولایلقله فعله کلمسی و
اصلاح اداره‌یه قطعیاً ممانعت کوسترن دهشتلی یکیچریلرك آرتق نابود
و محو ایدلمسی و بونی متعاقب اوروپادن دولت امورینه واقف اصحاب
اقتدار جلبی حکمانك و دیپلوماتلرك عقللرینه براز طورغونلق و یرمش
و پك چوقلرینك ترکلر حقنده ایدنمش بولندقلری سوء نظرك تبدیلنه
خدمت ایلمکله برابر بر طاقملرینك‌ده جالب خوف و تلاشلری اولمشدر .

بو صوك طاقمده بولنان ذواتك مطالعه‌لرینه کوره دولت علیه‌نك
اداره‌سی اوروپا اصولنده تنظیم ایدیلیر و ترکلر بیننده مدنیت حاضره‌نك
اس اساسی بولنان علوم و فنون متنوعه تعمیم اولنورسه ذاتاً دین مبین
اسلامك الهامات قطعیه‌سندن بولنان قوهٔ معنویه و اقتدار عسکریه‌نك
عثمانلی دولتنی از هر جهت شهراه ترقیده ایلری کوتورمسی و آز بر زمانده
دولته اسکی شان و شهرتنی اعاده ایدرك بوحالك اوروپا موازنهٔ سیاسیه‌سنه
دخی اجرای تأثیر ایتمسی پك محتمل کورونور ایدی .

داخلده ایسه پادشاهك تشبثات جدیده و خیریه‌سی عموم اهالی‌یی
تلاشه دوشوره‌رك ملتی احوال مستقبله ایچون پك مأیوس ایتمش ایدی .
چونکه ایکی اوچ عصردنبری اغتشاش ایچنده یووارلانان اسکی اداره-
نك نتایج سیئاتی تماماً بو زمانده میدانه چیقدی . ولایتلرده متوالی
عصیانلری موجب اولدی . بیتمز توکنمز غائله‌لر جنتمکان مرحومی
بحق بیزار ایتدی . مأمورین و رجال دولتك قسم اعظمی بیله یکیچر-
یلرك ظلم و زوروندن پك زیاده اورکمش و بیقمش اولملرینه رغماً پادشاهك

مقاصد اساسیه‌سنی یعنی تنظیم امور و اصلاح اداره اوروپا اداره‌سنه تقلید اولنه‌جغنی حس ایدرك ابی اولسون فنا اولسون تعصب سوقیله آبا و اجداددن کوردکلری اصول تعیش و اداره‌دن انحرافی ایسته‌مزلر و طریق جدیده کیتمکدن اجتناباً پادشاهدن آچیقدن آچیغه شکایتده بولنورلر ایدی. بر وقت ایش اودرجه‌یه کلمش ایدیکه: خنکارده متانت و بر قاچ ارکان حکومتده شدت کورونمسه‌یدی اهالینك عصیانه قدر جسارت ایتمسی بعید دکل ایدی. فقط آت میداننده وقوعه کلان قانلی قتال اولانجه دهشتیله هرکسك کوزی اوکنده بولندیغندن خروج علی السلطان کبی بر حرکته جسارت ایده‌جك آدم استانبولده قالمامش ایدی.

خلاصه بیك مشکلات ایله اولسون جنتمکان سلطان محمود خان حضرتلری انقلاب جدی وجوده کتیرمکه موفق اولدی، و ادارهٔ دولتك تملنی جدید و قوی بر صورتده وضع ایتدی. بوندن صکره اوله‌جق حرکتك ایدیله‌جك همتك کافه‌سی باشلوجه‌سی آتیلان تملك بناسی ایدیکه اوده ممالك محروسهٔ عثمانیه‌نك حسن اداره‌سی ضمننده وضع و تأسیس اولنه‌جق قوانین جدیده‌نك مواد سیاسیه‌سی اولان امنیت مال و جان و محفوظیت عرض و ناموس و تفرعاتی وتعیین و یرکی ترتیب عسکر و سائره‌نك اجراسی کبی تشبثات مهمهٔ عمرانپرورانه‌دن عبارت ایدی.

سلطان محمود زماننده وجوده کلان اصلاحات عمومیه اساساً ایکی ماده‌دن عبارتدر: بری نظام عسکری تأسیسی دیکری قیافت عثمانیه‌یی دکیشدیرمك قضیه‌سی اولوب بو صوك ماده هر نه قدر اهمیتسز کبی

كورونور ايسه‌ده او دورك اهاليسنده موجود اولان جهالت و تعصبك و اوروپا اصول تعيش و اداره‌سنه قارشى بسله‌نن نفرتك درجه‌سى نظر ملاحظه‌يه آلنديغى حالده بواصلاحاتك اجراسنده نه قدر ممانعته تصادف اولنديغى قولايلقله آكلاشيلير.

دولتك اداره‌سنى انتظامه قويمق وسائر بالجمله اصلاحات مطلوبه‌يه چاليشمق قضيهٔ مهمه‌سى الك اول مستعد و مقتدر مأمورين دولت يتشديرمكه و معارفك توسيع و انتشارينه خدمت ايلمكه وابسته بولنمقله بو جهت جنتمكان مرحومك نظر دقيقانه‌لرندن اوزاق قالمامش و همان بومقصود ايله برقاچ مكتب تأسيسى تحت قراره آلنمش ايدى‌كه: يالكز بو ماده نام بااحترام شاهانه‌لرينى الى‌الابد تقديس ايتديرمكه كافى موفقيات عظيمه‌دن معدوددر.

صكره‌لرى فقط ينه او دورده ديكر اصلاحاته‌ده ممكن اولديغى قدر غيرت ايديلير ايكن بلا فاصله عصيانلر ظهورى و داخلده موجود بولنان اغتشاشاتك اكسلميوب آرتمه‌سى و بعضاً خارج ايله ايديلن محاربه‌لر احوال داخليه‌يى تنظيم ايچون پادشاه مشار اليه حضرتلرينه وقت براقمامشدر.

سلطان محمود خان عدلى حضرتلرندن صكره، سلطان عبدالمجيد خان جالس تخت سلطنت اولوب زمانلرنده عموم طرفندن طريق اصلاحاته بر ميل مستحسن كورولمش، او يولده غيورانه حركت ايتمك لازم بولنمش ايكن اساساً اولدقچه اوزون سورن بو دورده كلخانه خط همايونى و برقاچ نظامنامه ايله اكتفا، نقدنده‌ده بك قيمتدار اولان او زمان عزيز

سوء استعمال ایدلمشدر . بو تکاسل و یا مسامحه ، پك چوق احوا-
لك اجتماعی ضرورتیله وجود بولدیغی‌ده منکر دکلسه‌ده ، زمانك ایش
باشنده اولان ذواتی مسئول طوتولمق حقسز دکلدر . چونکه : او زمانك
وقایع تاریخیه‌سنی کوزدن کچیرنلر ، پك قولای آکلایورلرکه : یکرمی ایکی
بچوق سنه دوام ایدن مدتده ، کرك پادشاه و کرك وکلا اورته‌ده اولان
فنالغی و برطریق صلاح و ترقی‌یه کیرمك لزومنی تماميله ادراك ایتمشلر فقط
بو بابده بر فدا کارلق ؛ ولازمی قدر حمیت کوستره‌مه‌مشلردر . یالکز سوء
اداره‌دن طولایی اوته‌ده بریده ظهور ایدن اهمیتسز عصیانلرك تسکینی و
برده محاربه ایله اوغراشمشلردر .

بو پادشاهك دورنده اولدقجه مستعد وکلا یتیشمکه باشلامش ایدی .
بیوك رشید پاشا و صکره‌لری عالی ، فؤاد و سائر پاشالر مراتب عالیه‌نك
اك یوکسك طبقاتنی اشغال ایدییورلردی . بونلرك اکثری سلطان محمود
خان حضرتلرینك یتیشدیرمش اولدیغی افکار منوره اصحابی و عصرك
احوال عمومیه‌سنه بحق واقف ذوات ایدیلر . فقط نه فائده‌سی وارکه :
دولت علیه امورینك اك یوکسك مقامنده اوته‌دنبری موجود بولنان
احوال مؤلمه او زمان دخی اجرای احکام ایتمکده بولندیغندن بزجه اك
قیمتلی و اك نازك اولان او دورده هیچ بر ایش کوروله‌مدیکنی مع-
التأسف تذکاره مجبورز .

موجود اولان سوء اداره‌دن طولایی پاره‌سزلق ، ملتك ثروت و
سعادتنی تشکیل ایده‌جك وسائطك فقدان درجه‌سنده ندرتی ، وقت
وقت شوراده بوراده ظهور ایدن عصیانلر و تسکین عصیان ایچون ناچار

اختیار ایدیلن بیوك فدا کارلقلر، دولتك اولانجه قوتنی صرف ایتدیر-مکده ایدی. بو داخلی کشمکشلر تأثیریله، دولتك وضعیت و حیثیت خارجیه‌سی دخی بالطبع دوچار رخنه و تزلزل اولدی.

بو هنگامده، اوته‌دنبری ذاتاً قوی بر دشمنمز اولان و ضعیف بر کونمزی بکله‌یه‌رك کندی پولتیقه‌سنی تطبیق ایچون مترقب فرصت بولنان روسیه، شرق مسئله‌سنی چیقاردی.

ایشته: بویله‌جه قریم محاربه‌سی آچیلدی.

اگر بو محاربه‌ده، کندی مقاصد و منفعت سیاسیه‌لرندن طولایی بزه دوست بولنان فرانسه و انگلتره دولتلری معاونتده بولنمامش اولسه ایدیلر، دولت علیه‌مزك نه قدر تهلکه‌لره دوچار قاله‌جغنی بوگون تخمیناً بیله تعیین ایتمك ممکن دکلدر.

بودولتلر، حقیقةً بزه جدی معاونتلرده بولندیلر. دولتمزك تمامیت ملکیه‌سنی، او زمان ایچون محافظه‌یه خدمت ایتدیلر. و بو واسطه ایله اجرای اصلاحات ایچون چوق زمان قزاندبردیلر. زیرا: بو محاربه‌ده قطعی بر مغلوبیته دوچار اولمش بولنان روسیه‌نك، آز بر زمانده باش قالدیروب‌ده یکیدن تعرضه باشلاماسی، امکانسز بر حاله کتیرلمشیدی.

او دورده جناب حق احوال عمومیه‌مزی، شو صورتله، مساعد و سالم بر وضعیتده بولندیردیغندن، بزم ایچون بر دها اویله بر تهلکه‌یه دوشمه‌مك غیرتیله، طریق تجدد و صلاحه کیرمك، او سبیل سلامتده بیوك آدیملر آتمق، شبهه‌سز بر قاچ سنه صکره یکیدن هجوم ایتمسی پك طبیعی و قطعی اولان شمال استیلاجیسنك اغراضنی تملندن ییقمق،

برجه الزم اولدیغنی تقدیر ایتملی ایدك . قریم محـاربه‌سنده معـاونت و همتلری سبق ایدن او ، ایکی بیوك دولت دخی ، سفیرلری واسطه‌سیله بو جهت مهمه و لازمه‌یی ، و همزده‌کی غیرت و همتلرینك مجرد ، بو جهته معطوف و مقصور بولندیغنی تبلیغ و افهام ایتمشلردی . بو تبلیغات دوستانه دخی ذره قدر اهمیتلی بر روی قبول کورمدی . دولتك اداره‌سی محـاربه‌دن اول نه یولده و نه حالده ایســه ، ینه او یولده و او حالده براقیلدی . سرای و وکلا کندی کیفلرینه طـالدیلر . معضلات امور دولت ایچون کیفلرینی بوزمق زحمتنه کیرمدیلر . بر های هوی صفادر ، میدان آلدی . دور مذکورده نیچون ایش کوروله‌مدیکی کیفیتنك تفصیلا-تنه کیرشمکه لزوم کورمیورز ایسه‌کده ، او زمان ایش باشنده بولنان ذوا-تك یعنی : پادشاه و وکلانك هانکی نقطه‌لرده یا کلمش اولدقلرینی مختصراً اولسون ایضاح ایتمکی فائده‌دن حالی کورمیورز :

معلوم و مجربدرکه : بر دولتك واصل اولدیغی منزل قدرت و مکنت ملکنده موجود معارفك درجهٔ ترقی و تعالیسیله متناسبدر .

هـانکی ملت اولورسه اولسون ترقیات علمیه و مدنیه‌سی بر درجهٔ عالیه‌یه واصل اولمش بولنورســه ، او دولتك انتظـام و قوتی‌ده او قدر مکمل اولور .

بو او قدر طوغری بر حقیقتدرکه : نفوسجه زیاده ، اراضیجه واسع و مســاعد ، فقط معارفدن محروم قالان جاهل بر ملت معـارفله تنور ایده‌مدکجه ایکنجی درجه‌ده قاله جغنی ، روس ملتنك تاریخـیله دخی اثبات ایتمك ممکندر .

روسلر، اوروپا هیأت اجتماعیه‌سنك هر برندن چوق، و اراضیسی دخی نسبت قبول ایتمیه‌جك درجه‌ده واسع اولدیغی حالده، بو صوك ایکی عصره یعنی: خوارق علمیه و فنیه‌یی بحق مدرك بر دلی پترویه مالك اولنجه‌یه، و اوسایه‌ده اوروپا مدنیتنی مملکتلرنده تطبیق ایدنجه‌یه قدر بین‌الدول نفوذ و اعتبار قزانمغه موفق اوله‌مامشلردر.

معارف حقنده نه قدر سویلنسه آزدر:

معارفك، ملتك احوال و استعدادنده کوستردیکی تأثیر پك بیوکدر. انسانلر بو فضیلته مالك اوله‌مدقجه اللرنده بولنان اراضیدن لایق وجهله استفاده ایده‌مزلر. ملت، عدل و حقه مقرون بر معامله ایله مسعود قاله‌ماز.

هیچ بر شیئك حقیقتنه واقف اوله‌ماز. خلقةً موجود ذمایم و هوای خسیسه‌یه غلبه ایده‌مز. انسان ایچون اك مقدس اولان وطنك قیمت حقیقیه‌سنی تقدیر مزیتندن محروم بولنور. اونك عندنده حریتله اسارت یکسان اولور. دیکر ملتلرله اولان مناسبت و معامله‌سنده تعصبدن قورتوله‌ماز. حمیت حقیقیه نه اولدیغنی بیله‌مز. اك فناسی او زواللی نصیبسز ملت، دیکر ملتلر نزدنده حرمت و رعایت قزانه‌میه‌رق، دائما هدف استهزا و حقارت، دائما اسیر و خدمتکار اولور.

حاصلی، معارفسز بر ملتده، منسوب اولدیغی دولتك، او حال ایله الی‌الابد محافظهٔ موجودیت ایده بیلمسی غیر ممکندر.

مسرودات واقعه‌دن پك قولای آکلاشیله بیلیرکه: سلطان محموددن صکره کلن دورده، اك زیاده اهمیت ویریله‌جك ماده بر غیرت جدیه و

متماديه ايله معارف و مدنيتك ملكده نشر وتعميمنه خدمت ، الزم ايدى.

هيهات !... بو جهته هيچ‌ده اهميت ويرلمدى ؛ باقلمدى . ظن ايدلسين كه: ملكده بو كون معارفك نشر و تعميمى وطنى همان ساحل سلامته چيقارير ، فكرنده‌يز : خير فكريمز ، و سويله‌مك ايستديكمز بودكلدر. معارف ثمراتنى درعقب ويرمز . ديديكمز كى سلطان عبد-المجيد زماننده معارفه همت ايديله‌يدى ، بوكون ثمراتنى اقتطاف ايديله‌رك سعادت مملكت امين بولنوردى . اوروپاليلرك معاونتلرندن بيله مستغنى قاليردق . كندى احتياجاتمزى كندى فابريقه‌لريمز ، كندى اعمالاتخا-نه‌لريمز تهوين و تسويه ايدردى .

سلطان عبد المجيد دورنده اهميت و برلمه‌ين يالكز معارف دكلدر : كلخانه خط همايونيله رسماً اعلان و تبشير ايديلن ، و دولتك خير خواهلرينى ممنون و اميدوار براقان اصلاحات دخى ، موقع تطبيقه قونمه-دى . يالكز كاغد اوزرنده قالدى . اورادن تاريخه كچدى . او قدر .

معارفدن صكره ، شايان اهميت عظيمه اصلاحات عدليه ، صكره و بلكه دها اول تربيه و تعليم شهزادكان . بونلرك اثبات الزميتلرى ايچون سوز سويله‌مك فضله‌در .

بو جهات مهمه‌نك تأمينى ايچون اوروپادن واقف ذواتك جلبى ، اونلرك عرفان و اقتدارندن استفاضه ، احوال ضروريه‌دن ايدى . بو نقطه‌يه اصلا بر لحاظهٔ همت آتيلمادى . بر درجه‌يه قدر اهميت ويريلن جهت ، حربيه نظارتى ايدى .

سلطان محمود زماننده ، و دها صكره‌لرى اوروپادن جلب اولنان

بر قاچ ضابط ؛ فطرةً عسکر یارادلمش اولان دولت علیه اردولرینی بر درجه‌یه قدر تنظیم ایتدیلر. بو زمانه قدر بزجه معلوم اولمیان فنون جدیدهٔ عسکریه . مکتب حربیه‌مزده تحصیل اولنمغه باشلادی . نه فائده‌که : باشده بولندیریلان اصحاب امورك تعصب وغروری (ترقی و تعالی) کلمه‌لرینك مفهوم معتناسنی حقیله ادراك ایتملرینه مانع اولدی . فنون و ادبیات حربیه‌نك یالکز مقدماتنه هنوز واقف اوله بیلدکلری حالده ، دورهٔ کمالات عسکریه‌یه واصل اولدق ؛ توهمیله ، پی درپی مکتبك پروغرامنی توسیع و تنظیم ایدرك ، تجدد و ترقیات فنیه‌دن علی‌التوالی نصیبدار اولمق جهتنی قاله آلمادیلر .

بو تسامح مغرورانه‌نك ترقیات عسکریه‌مزه او درجه سوء تأثیری اولدی‌که: او وقت ، عرض ایتدیکمز کبی ، مکمل تحصیل کورمش ضابطانمز بولنمدیغندن ، و تحصیلدن پك چابق استغنا کوستردیکندن فنون عسکریهٔ حاضره‌نك ضابطان و اردولر اوزرنده تعمیماً تطبیقی ایچون بو کون ، یکیدن اجنبی معلملرینك جلبنه احتیاج شدید حس اولنمقده‌در . بو شونکله ثابتدرکه : دها کچن سنه ، یعنی مکتب حربیه‌نك تأسیسندن آلتمش سنه صکره ، تقسیم اراضی فنی ایچون فرانسه‌دن معلم ضابط جلب اولنمشدر .

بوراده شایان ذکر و انتباه بر ماده وار ایسه اوده : روسلر بوندن ایکی یوز سنه اول ، سلطان محمود دورنده‌کی حالمزه مشابه بر درکه‌ده بولنمشلر ایکن ، ایمپراطور بیوك پترو ، دولتنی تسعید و اصعاد غیرتیله اصلزاده‌لرك اعتراضلرینه اعتبار ایتمیه‌رك ، پك چوق اجنبی معلملر ، و

ایش بیلیر آدملر جلب ایدرك ، مملکتی تنسیق و تنظیمه چالیشمش ، و اوتوز قرق سنه ظرفنده اداره‌یه واقف ذوات یتشدیره‌رك ، آرتق اجنبیلره احتیاجدن وارسته قالمش اولمسیدر.

بز ، بو مطالعه وعبرتی درمیانله ، او زمان دولتك اداره‌سنی اجنبیلره تسلیم ایتمك لازم و مصیب اولدیغی فکرنده بولنمق ایسته‌میورز. شونی عرض ایتمك ایستیورزکه : مادامکه او وقت دولتك اداره‌سنی و ترقیسنی توثیقه قادر ، اصحاب معلومات یوقدی ، ابتدای امرده اوروپادن اهل و ارباب ذوات جلب اولنه‌رق ، هیئت وکلانك لزوم کوردیکی موقعلرده استخدام ایدلملی ایدیلر. بو واسطه ایله بزده دخی یواش یواش آدم یتشدیریله بیلمش اولوردی . دلی پترونك اتخاذ ایتدیکی اصول تطبیق ایدیله‌رك ، بر چوق ذکی عثمانلی کنجلری اوروپا مکتبلرینه کوندرلملی ، تحصیل ایتدیرلملی ایدی . بو صورتله پك آز بر زمانده دولتك هر شعبهٔ اداره‌سنده حرکات حاضرهٔ مدنیه و ترقیات کستری‌یه واقف ذوات قزانمق پك طبیعی اوله‌رق کندی کندینه وجود بولوردی . بو مهمهٔ نازکه او زمان دوشونولمش اولسه‌یدی ، بو کون اجنبیلردن استعانه و استفاضه‌یه احتیاجدن قورتولمش اولوردق .

هر نه ایسه ، کچمشه تأسفله اسراف ایده‌جك وقتمز اولمدیغندن خلاصةً سویلیه‌لم که : سلطان عبدالمجید زماننده جدی بر ایش کو-رولمدی. نه یاپیلدیسه هپ قبا ، وقوفسز تقلیدلردن عبارتدی . بو تقلید-لرنده پك چوق فنالقلری چکیلدی .

الك برنجی ضربهٔ مضره ، بحران وعدم انتظام مالیه‌ده کوروندی .

مالیه‌ده تأمین مکملیت ایچون برنجی چاره، مملکتده صنعت و تجارتی توسیع و تعمیم ایتمك ایکن، بزم او وقتك متفکر وکلاسی، اوروپا دول مترقیه‌سنك، عمیق حسابات اقونومیقیه نتیجه‌سنده مراجعت ایتدکلری « استقراض » اصولنی « اصلاح مالیه » مقصدیله تقلید ایتدیلر.

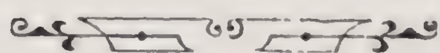
اوروپانك پك چوق زنکین مملکتلرنده استقراض طریقیله مالیه‌نك سلامت و وسعتی جهتنه کیدلدیکی وارسه‌ده دیدیکمز کبی حسابات عمیقهٔ اقونو-میقیه نتیجه‌سی اولدیغی نظر ملاحظه‌یه آلمق لازمدر. حال بوکه او حسابلردن بر شی آکلامیان بر دولتده، بر درلو آکلاشیله‌میان مغالطات مبهمه‌نك قراکلقلری ایچنده، نه ایچون اولدیغی حقیله بیلنه‌میه‌رك عقد ایدیلن، و بالطبع موضوع لهی بولنه‌میان استقراضلر پك مضر وعادتا تهلکه‌لی اولور.

سلطان مجید دوری وکلاسی بو نکات دقیقه‌یی حقیله آکلامدقلرندن و یاخود آکلادیلرسه بیله، تسلسله تهلکه‌یی کورمه‌مك ایچون کوز یوممق اعتیادنده بولندقلرندن اوروپا دولتلرینك « استقراض » اصولنی تقلیده برنجی دفعه اوله‌رق شتاب ایتدیلر. بوصورتله آچیلان دفتر دینك یکونی کیتدکجه زیاده‌لشدی. او راده‌یه کلدی که: پادشاه مشار الیهك صوك زمانلرنده، دفترك صوك رقمی اون میلیون لیرایه قدر واریوردی. داخلده‌ده قائمه او قدر بر کومه حاصل ایده‌جك قدر مبذول ایدی. بو یکون و کومه، واقعا، دولت علیه کبی خزینه‌لره مالك بر دولت ایچون چوق کورولمه‌مك لازم کلیرسه‌ده استقراض واقعك تبذیر ایدلمه‌مسی و محتاج لهنه صرف اولنمسی الزم ایدی. فقط اویله اولمدی. هپ استقراضلر بی محابا اسراف و اهلاك ایدلدی. یالکز حضرت عبد المجیددن اخلافنه

« اوروپادن استقراض » بر بدعهٔ مضره ، و قوجه بر دین دفتری میراث قالدی که : بونك تكمیل مسئولیتی پادشاهه ، عصرك وكلاسنه عطف ایدلمك حقسز اولمز .

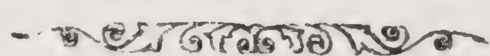
بو دورده تشبث ایدیلن دیگر اصلاحاته گلنجه : جهت عسکریه‌ده (١٢٦٠) تاریخنده نشر اولنان قانون عسکری ایله قرعه اصولی بر مرتبه دها تعمیم اولندی . عسکرك موظفده بش ، ردیفده دخی یدی سنه استخدامی قانون تحتنه آلندی . (١٢٧٣) ده دخی استانبولده مطبعه تأسیس ایدلدی . (١٢٧٤) ده اراضی و جزا قانونلری اعلان اولندی . که : ایشته سلطان عبدالمجید دورنده یاپیلمش اولان اصلاحاتك همان جمله‌سی بو قدردن عبارتدر .

١٢٧٧ ذی‌الحجه‌سنك اون یدیسنده سلطان عبدالمجید حضرتلری قرق سنه عمر ، و یگرمی ایکی بچوق سنه‌ده سلطنت سوردکدن صکره وفات ایتدی . یرینه برادری سلطان عبدالعزیز خان حضرتلری جالس تخت سلطنت اولدی .

— سلطان عبدالعزیزك اوائل سلطنتی —

جلوس سلطان عبدالعزیز — پادشاهك برنجی تشبثات حسنه‌سی — باب عالی و سرای — فؤاد پاشانك ایلك صدارتی — صدارت کامل پاشا و پادشاهك مصره سیاحتی — فؤاد پاشانك ایکنجی صدارتی — بو دوره‌کی اسرافات — محمد رشدی پاشانك صدارتی — اغتشاشات داخلیه

خاقان مشار الیه تاریخ هجرینك (١٢٤٥) سنه‌سنده قدم‌نهادهٔ عالم شهود اولدی. سلطان محمودك وفاتیله بیوك برادری سلطان عبدالمجیدك جلوسنده هنوز اون یاشنده ایدی. تربیهٔ عمومیه‌سی خاندان عثمانیه‌نك صوك دورلرده‌کی تربیه‌لرینه عائد اصول وقواعد موجبنجه اجرا اولندی: عمرینی سرایده حرم آغالری و نسوان آره‌سنده کچیردی. یاشی ایلرولدکجه سرای عاداتی وجهله اهالینك کوزندن صاقلانمق، و هیچ برشیئه قاریشمامق حالنده بیودی. شو قدرکه سلطان عبدالمجید خلقةً ایی بر ذات اولدیغندن سلطان عزیزی ممکن اولدیغی و احوالك مساعده ایتدیکی مرتبه حر و سربست بولندیردی. فقط سلطان عزیز، پك کوچوك یاشندنبری اوقومق و تحصیل عرفان وکمال ایتمك جهتنه قطعا التفات ایتمه‌مش بولندیغندن، او سربستیدنده احوال عالمی کورمك، آکلامق خصوصنه ناچیز بر حصه آییرمایوردی.

قوربغه‌لی دره‌ده یاپدیردیغی کوشکنده اکلنمك، آوه کیتمك، و کورشمك کبی مشاغل خسیسه ایله بتون او قیمتدار کنجلکی

هوایه ویرمشیدی .

شبهه‌سز، مشار الیهك اخلاقنده ، صکره‌لری کورولن اویغونسز-لقلرده فقدان تربیه و عرفانك بیوك بر تأثیری اولمسی طبیعی ایسه‌ده فطرتنده‌کی خرده‌بینلك و خرچینلغك ، انی بر تربیه آلمغه و تحصیل علم و هنره یکانه مانع اولدیغی جای ملاحظه‌در .

شو حالیله برابر سلطان عزیز شهزاده‌لکی زماننده اهالی بیننده پك کوزل حسن نظر قزانه‌رق ، پك چوقلرینه امیدلر ویرمش ایدی .

بیوك برادری لطف وکرم صاحبی اولوب کیمسه‌یی رنجیده وتعذیب ایتمك ایسته‌مز ایدیسه‌ده ادارهٔ دولتده کوستردیکی عجز و مسامحه اهالی‌یی بسبتون مأیوس ایتمش ، و دولتی پك پریشان بر حاله کتیرمش ایدی . بونك ایچون سلطان عزیزك طینتنده‌کی سرتلك و اطوارنده‌کی وضع قهرما-نانه ، اهالینك قسم اعظمنی امیدوار ایدییوردی . جلوس عقبنده ملکك بر شهراه ترقی‌یه کیره‌جکی ، خلقك مأمولی ایدی‌که : جلوس ایدر ایتمز اداره‌ده آتیلان ایلك آدیملر بو امید و تخمینی تقویه ایده‌جك بر صو-رتده چیقدی .

سلطان عزیز ، پادشاه اولور اولمز ، اول امرده سرایده موجود اسرافات مبذوله‌یی قالدرمغه غیرت ایدرك ، اوراده پك بوشنه کلیتلی معاشلر آلان حشراتك پك چوقلرینی دفع ایتدی . سرایده بولندیرلمسی و دائما مبایعه‌سی معتاد اولان آلتون وکموش اشیایی و مجوهرات و سائر مزینات بیهوده‌یی کلیاً قالدردی . بوندن ماعدا نظارتلرده و خاصةً سرعسکر قپو-سنده‌کی مأمورلر ایچون دخی ایجه مهم تنقیحات اجرا ایتدی . منفعت

ذاتیه‌سنی منافع عمومیه‌یه فدا ایده‌جکنی فعلاً کوسترمك ایچون خزینهٔ
خاصهٔ شاهانه‌نك وارداتندن اوچده بریسنی بیت الماله تسلیم ایده‌جکنی
اعلان ایتدی . ادوار سابقه‌ده پادشاهه تقرب ایدرك پك زیاده نفوذ
قزانوب ، علی‌التمادی دولتی متضرر ایدن و عموم اهالینك نفرتلرینی قزا-
نان بر قاچ ذاتی؛ مثلا : پادشاه سابقك سوکیلیسی رضا و عثمان پاشالرله
عمر و حاجی مصطفی افندیلری و دها بر طاقملرینی سرایدن دفع ایتدیکی
کبی خدمات عمومیه‌ده بولنان دیکر بعض وظیفه‌ناشناسلره‌ده ایشدن ال
چکدیردی . شو اجراآت حسنه ، اساساً جزئیاتدن عبارت ایدیسه‌ده
احوال عمومیه‌یه پك کوزل تأثیر ایدرك ، سیئات موجوده‌یی اولدقجه رفع
ایتمش ، و پادشاه حقنده اولان حسن ظن ومحبتی تزیید ایلمش ایدی .
جمیع زمانده دولتك اداره‌سنه قطعی صورتده تأثیر ایدن ایکی مقام
اولوب برنجیسی سرای ، ایکنجیسی باب‌عالی‌درکه : بونلر اوته‌دنبری بر بریله
رقابت ایده کلمشلردر . آنجق هر بریسی کندی حقوق ومسئولیتی دائره-
سندن آیرلمیه‌رق اجرای وظیفه عصمتنی محافظه ایتدکجه رفاه و سعادت
اجتماعیه‌نك کسب امنیت ایتدیکی وعکسی حالك ایسه پك بیوك فنالقلری
و ضجرت و سفالتی منتج اولدیغی تجارب عدیده ایله کورولمش و بیلنمش
حقایقدندر .

سلطان عزیز زماننك یکی سنه‌لرنده ایلك آتش ترقی پرورانه منطقی
اولور اولمز ، وظیفه‌ناشناسلق . سرای و باب عالی رقابت و ضدیتلری
درعقب میدان آله‌رق ، صاحب نفوذ و اقتدار بولنان وکلادن بعض
کار آشنالرله سرای بیننده شدتلی مجادله و مصادمه‌لر وقوعه کله‌جکی ذاتاً

تخمین اولنمش ایدی .

فقط او وقتلرده بر برینی پك آز فاصله ایله تعقیب ایدرك مقامه کلن صدر اعظم قبریسلی محمد و عالی پاشالر ایله پادشاهك مناسبتی، سرای ایله باب عالی‌یی او تخمین اولنان حاله کتیرمه‌مش ایدی .

مشارالیهمادن برنجیسی خلقةً ضعیف، ومصرانه مقاومته غیر مستعد و ایکنجیسی اقتدار و قابلیت جهتیله سرایه موقعنی بیلدیره‌جك اوصافه مالك و فقط دها پك یکی اولان پادشاهی بردنبره اورسه‌له‌مکی مناسب کورمز، تأنی ایله حرکتنی اوفق عد ایدر ایدی . بناءً علیه : بوذواتك صدارتلرنده سلطان عزیز غالبانه بر موقعده بولنمقده ایدیسه‌ده کیدرك بونلرك‌ده حلم و سکونتلرینی، ملاحظهٔ مدبرانه‌لرینی امحا ایتمکده، شکا- یتلرینی آرتیرمقده، باب عالینك حقوقنی محافظه ایچون چاره‌لر تحریسنه سوق ایتمکده ایدی .

بو سوائق ضروریه و طبیعیه ایله ماهر، مستقل و مسئول بر هیئت وکلانك الزمیتی نظرلرده عیان اولدی ؛ بو بداهتی مطلوب مرتبه تأیید ایدن فؤاد پاشا حضرتلریدر .

فؤاد پاشا معلوم اولدیغی اوزره سلطان محمود خان زماننده شهرت و لیاقتیله معروف کچه‌جی زاده عزت منلانك اوغلودر .

فؤاد پاشا حضرتلری سایهٔ پدرده کوچوکدنبری کوزل بر تربیه آلمش، او وقتلر پك نادر کوروله بیلن اوروپا تحصیلیله‌ده پیراسته بولنمش ایدی . مشارالیه غایت ذکی و مکتسباتیله، بش آلتی اوروپا لساننه وقوف ایله تمیز ایتمش اصحاب اقتداردن ایدی . مسلك دیپلوماسیده‌کی

و حاضر جوابلقده‌كی مهارتی الآن مشهوردركه: بونی خاصةً سیواستپول محاربه‌سی روزكارلرنده بسبتون میدانه قویمشدر.

مشار الیه افكار جدیده، و ترقیات مدنیه طرفداری ایدیسه‌ده دولتك صورت اداره‌سنده بر مسلك مخصوص، و بر فكر متین صاحبی بولنه‌مامقدن ناشی سلیم و مؤثر بر طریق اتخاذ و انتخابنده عاجزدی.

ادارهٔ دولتك باهر اولان فنالغنی صورتا محو ایتمك، كندی اداره‌سنی پارلاق كوسترمك غیرتنده بولنمقله برابر حقیقی و جدی، سلامت ایچون كافی برمكانت و غیرته مالك دكلدی. فطرةً آزاده مشرب ایدی. لاشك، وطنك سعادت و عمرانی ازجان دل آرزو ایدردیسه‌ده كندی اقبالنی، و طول مدت مقام صدارتده قاله‌رق اكتساب شان و شهرت ایتمكی دخی پك سوردی. ایشته محافظهٔ حقوق و استقلالی ایچون مقامه كتیرلمسی ایسته‌نن صدر اعظم، بویله بر ذات ایدی.

فؤاد پاشا مقام صدارته كلمزدن اول دخی بیوك مقاملرده بولنمش ایدیسه‌ده، صدارتده سرایدن كلن و آردی آره‌سی كسیلمه‌ین جوشقونلغه اوزون بر مدت طیانه‌مدی. بر طرفه چكیلمكه مجبور اولدی، آنجق بزده‌ده او صره‌لرده نسبتاً حائز تأثیر و اهمیت اولان مطبوعات، و هر وقت قوتنی كوسترمكده بولنان نشریات اجنبیه بتون سیئات عثمانیه‌نك ازاله‌سی ایچون فؤاد پاشانك صدارته كلمسندن بشقه چاره اولمدیغنی یكزبان اوله‌رق باغیردیلر. فقط بتون بو باغیرمقلر اوفق بر موفقیت كوسترمدی. نهایت بو بابده انكلتره سفیرینك سرای نزدنده اعمال نفوذ ایتمسی كاركیر تأثیر اوله بیلدی. بو راده‌یه قدر اوغراشیلمقله‌ده

انكلتره سفیری مداخله و التماس ایتمدکجه بر شیئه موفق اولنه‌مامقلغك یکانه سببی : پادشاهك ، فؤاد پاشانك صدارتندن و ملحوظ اولان مقاومتندن اورکمه‌سی و بو ملحوظات ایله مشار الیهی هیچ سومه‌مکده اولمسی ایدی .

فؤاد پاشانك صدارتی اوزون بر مدت دوام ایده‌مدی . چونکه : مشار الیه مقامه کلیر کلمز ، سرایك ادارهٔ دولته اولان نفوذ و تحکمنی اصلا تجویز ایده‌میه‌رك همان منافذ تحکم واستبدادی طیقامغه سعی ایتدی .

بو سعی ، زوال ناپذیر بر « باب عالی استقلالی » قزانه بیلمکه قدر ثمره‌دار ایتمك ایچون وکلا ایله دخی اتفاق ایدرك ، ناچیز بر بهانه ایله هیئتی استعفا ایتدیردی . بوندن مقصد ، سرایی شو اتحاد متین ایله تهدید ایتمك ، مداخلات کیفیه جوشقونلقلرینی کوکندن ییقمق ایدی .

استعفا مسئله‌سی چوق کوزل دوشونولمش ؛ و اك زیاده بر رد ائتلافجویانه احتمالی نظر اهمیته آلنمش ایدیسه‌ده ، شو حساب و تخمین طوغری چیقمادی . خنکار دها صیقی یاصه‌رق ، بالعکس استعفالری کمال هضم و سکونتله قبول ایتدی . بو صورتله باب عالینك نفوذ و اقتدارینی بسبتون قیرمق ایچون ، اك زیاده امنیت ایتدیکی ، و ادارهٔ دولته بدل ، مجرد تأمین مقام و اقبال ایچون ، تماماً کیفنه مطیع بیلدیکی نورس پاشایی صدر اعظم نصب ایتدی . شو قدرکه : هر طرفدن باش کوسترن عدم خشنودی بو نقطه‌ده دیکیلان پای ثباتی قیردی ؛ نورش پاشایی عزل ایتدیره‌رك یرینه کامل پاشایی کتیرمکه مجبوریت ویردی ،

کامل پاشا یکنظرده خنکارك کیفنه خدمت ایدر کبی کورونور ایدی

ایسه‌ده، اساساً باب‌عالینك استقلالنه طرفدار بولنمقله برابر مقام صدارته دخی حریص دکل ایدی. (یالکز اسبق صدراعظم) نامنی طاشیمق ایچون بر کره اورادن کچمك آرزو ایدردی.

ایشته: مختصراً بیان ایتدیکمز شو حالدن پك کوزل آکلاشیله بیلیرکه: سلطان عزیزك مبادئ دورنده بیله، اساساً ملت ودولت دوشونلمز، هر امر مشکل حکومتده، منافع شخصیه سردفتر اجراآتده بولنور، بو اغورده درلو انتریقه‌لر اختیارندن چکنلمز ایدی.

کامل پاشانك صدارتی یدی آیدن زیاده دوام ایتمدی. بو یدی آی ظرفنده مهم بر ایش یاپیه‌مادیسه، اوده: صدارتك اوزون بر مدت ایچون فؤاد پاشایه انتقالی کیفیتیدر.

مصر، چوق اولدنبری محمدعلی پاشا خاندانك اداره‌سنده ایدی. ادارهٔ داخلیهٔ مصریه بر چوق امتیازلرله تماماً خدیولرك ألنده براقلمش، و دولت علیه‌نك مصر اوزرنده‌کی حقوق حاکمیتی قورو بر سوزدن عبارت بولنمش ایدی. بو حال؛ مرکز اداره‌نك مسلك و آرزوسنه موافق دکل ایدیسه‌ده احوال اجباریهٔ سیاسیه ایله شو قدیم خطانك تصحیحی ایچون بر شی یاپمغه مقتدر اولمیان باب عالی؛ بر سکوت احتیاط‌کارانه طریقی طوته‌رق أل آلتندن ده خدیویتی مرکز خلافته قوی بر صورتده باغلامق چاره‌لرینی آرایور ایدی. نهایت کامل پاشانك زمان صدارتنده استانبول ایله قاهره آره‌سنده بر محبت و صمیمیت تأسس ایدرك؛ پادشاه بر مصر سیاحتی آرزوسنده بولندی. دیکر طرفدن آرزونك سرعتله قرارکیر اوله بیلمسی وهمان موقع فعله کتیرلمسی؛ فؤاد پاشانك، تحت نفوذ و اغوا آتنده

قالدیغی آدملردن آز بر زمان ایچون اوزاق بولندیرمق ایستمسندن تحدث ایتمش ایدی. او کروهی پادشاهدن اوزاق براقمق؛ و سرعسکر بولنمق جهتیله پادشاهه سیاحت آرقداشی اوله بیلمك، و ادارهٔ دولته عائد عریض و عمیق قونشمغه، و ممکن اولدیغی قدر قرب سلطانه مظهریته میدان بولمق ایچون فؤاد پاشا، پادشاهی شو سیاحته پك ترغیب ایتمشیدی.

بو سیاحت سایه‌سنده، فؤاد پاشا، پادشاهه تقرب ایدرك اوزرنده اولان سوء توجه شاهانه‌یی ازاله‌یه موفق اولدی. بوندن صکره سرایده ایستدیکی کبی نفوذینی یوروته‌رك، مصردن عودتنده درحال صدر اعظم نصب ایدلدی. سرعسکرلك و مابین مشیرلکی دخی مشار الیهك عهده‌سنده ابقا و توجیه ایدلدی.

بو دفعه اولدقجه اوزون سورن فؤاد پاشا صدارتنده وقوعه کلن احوالك تفصیلاتنی صکره‌کی مقالاتمزه براقه‌رق، بوراده یالکز شونی یازمقله اکتفا ایدرزکه: مشار الیهك صدارتندن بکله‌نن مهام اجرا آتندن یوزده بریسی دخی ظهور ایتمدی. درت سنه ایچنده یاپیلان اصلاحات، موجود و لازم الازاله بولنان سیئات ایله مقایسه ایدیله‌جك اولورسه فؤاد پاشا صدارتنك وجود دولته بخش ایتدیکی فوائد و رفاه پك ناچیز قاله‌جغنده شبهه یوقدر.

دورنده ذکره شایان اولان مسئله: طونه ولایتنده‌کی اصلاحات مهمه‌درکه: بوده. والیسی بولنان مدحت پاشانك کمال غیرت و اقتداـ رندن تولد ایتمشدر. طونه ولایتی اصلاحاتنك دیکر ولایتلرده تعمیمی، وکویا ملکك ترقیسی ایچون یاپیلان بعض کوسترشلر، مثلا: (١٢٧٩)ده

درشعادتده سلطان احمد میداننده سرکی کشادی ، روم ایلینك قضا و قریه‌لرنده برر سرمایه صندوغی ، و استانبولده برنجی دفعه اوله‌رق اوتوز سنه امتیازله ، اوچ میلیون انکلیز لیراسنه یقین بر سرمایه ایله عثمانلی بانقه‌سی تأسیسی کبی شیلر ، او وقتلر محلی و اجنبی مطبوعاتیله دولتك عمران و ترقیسنه براعت استهلال اوله‌رق تذکیر و تشهیر ایدلدیسه‌ده ، نتیجه‌ده قورو بر نمایشدن عبارت قالدیغی آثاری دلالتیله ثابت اولمشدر .

فؤاد پاشا دورینك محدثات سیئه‌سنه کلنجه : مشار الیه موقعنی دائما متزلزل کوره‌رك تقویه و ترصین ایچون ، سلطان عزیزك فطری اولان احتراصات مذمومه‌سنی دائما ترویج طرفنده بولنمغه ، و حتی بعض احوالده پادشاهی اسرافات بیهوده‌یه تشویق ایتمکه دخی مجبوریت کورمش ایدی‌که : بو مسلك ؛ دولتك مابه الحیاتی اولان مالیه‌سنی رخنه‌دار ایتمکده ایدی .

سلطان عزیزك اوائل سلطنتنده مشهود اولان اعتدالپرورلك ، فؤاد پاشا بر طرفه براقیله‌رق اولانجه غیرتله قدیمدنبری اوله کلن سرای اسرافاتنه میدان ویرلدی . حرم همایون علی روایة طقوز یوزدن زیاده نسوان ایله طولدرلدی . حرم آغالری ، و دها بر چوق حشرات ، او نسبتده چوغالتلدی ؛ و مجموعی ایکی بیك بشیوز افراده چیقارلدی .

بو قدر خلقك دویوملغی ایچون یالکز مطبخ شاهانه‌دن کونده بش یوز طابله‌دن زیاده یمك چیقدیغنی و هر طابله‌ده اون ایکی قاب یمك بولندیغنی ، یکرمی درت ساعتده پیشن یمکلرك مجموع عددی آلتی بیکه قدر واردیغنی ذکر ایتمك دیکر شیلر ایچون بالکه کوچوك بر مقیاس اوله‌بیلیر .

(چراغان و دها صکره‌لری بکلربکی سرایلری و بوغاز ایچنده ، دها پك چوق یرلرده کوشکلر انشاسی کبی اعمارات) ، خاصةً چراغان سرایی ایچون ، طوپخانه و ترسانه‌نك صرفیات میریه‌سی مستثنا اولدیغی حالده بر بچق میلیون لیرا صرف ایدلمسنك انشاآت مأمورلری قیوداتیله ثابت بولنمسی مطبخ مصارفی مقیاسنه انضمام ایدرك ، فکرلرده بر تخمین اجمالی حصولنه یاردم ایده بیلیر .

ایشته : پادشاهك اسرافاتنه بو راده‌یه قدر مساعده اولندقدنصکره فؤاد پاشا کندیسنی دخی اونوتمیوب موفقیات عمرانپرورانه‌سندن (!) بالاستفاده کندیسنه دخی بر قوناق یاپدیرمشدرکه : او قوناق بو کونکی مالیه نظارتی دائره‌سیدر .

دولتك ادارهٔ عمومیه‌سندن بالذات مسئول اولان ذوات ، بو کبی سوء استعمالاته شتاب ایتدکاری حالده فنالغك شعبات اداره‌یه دخی سرایت ایتمسی پك طبیعیدر . شو سببله بتون دوائر دولتده اسرافات ، سوء استعمالات ، ارتکاب ، ارتشا مبذولیتله رواج بولدی . ملتك ثروت و صنعتی و تجارتی اجنبیلرك تسلط و انتفاعنه ترك ایدلدی . بو قدر کشمکش هوا و ذوق ایچنده تصلسه میدانه کتیرلمش بر مهمهٔ اداریه وارسه ، اوده : مقالات مخصوصه‌سنده عرض اولنه‌جغی اوزره جهت عسکریه و بالخاصه بحریه اولوب بونلرك درجهٔ مطلوبه‌یه کتیرلمسی فؤاد پاشا صدارتنك محصولاتندن اولمقدن زیاده صکره‌کی صدراعظملره عطف ایدلمك دها موافق حقیقت اولور .

بو اثناده احوال خارجیه مطلوبه موافق اولمقدن یك اوزاق

ایدی. واقعا فؤاد پاشا حضرتلری غایت عقللی و اوروپا دیپلو-
ماتلری آره‌سنده دها و مهارتله مشتهر ایدیسه‌ده، دولتك احوال
داخلیه‌سنك منتظم بر حالده بولنماسی خارجیه ایشلرینه دخی پك فنا
تأثیر ایدرك شهرت و قدرت متواتره‌سندن استفاده ایدیله‌مامشدر. بناءً
علیه: او وقت صورتا دولت علیه‌نك تحت نفوذنده بولنان رومانیا، قره
طاغ، و خاصةً صربیه‌ده حقوق دولت کیتدکجه تزلزلاته اوغرادی. و
علی الخصوص صربیه‌نك اوته‌دنبری نقاط مهمه‌سنی اشغال ایدن عثمانلی
عسکری بسبتون مملکتدن چیقاریله‌رق ضمنی بر استقلالیت بخش
ایدلمش اولدی.

ایشته: فؤاد پاشانك درت سنه قدر دوام ایدن صدارتی زماننده‌کی
موفقیات! حتی دنیله بیلیرکه: بو زمانده یاپیلان فناالقلرك، استقباله
تأثیراتی پك عظیمدر.

فؤاد پاشانك بو حرکات غیر مأموله‌سی کندی دوستلرینی بیله علیهنه
چویرمش، و بالاتفاق مقام صدارتدن دوشورلمسنی موجب اولمشدر.

مقامدن دوشمك بحثنده فؤاد پاشانك دها برمدت صدارتده قالمسنی
تجویز ایتمین احوالدن بریسی‌ده، بو اثناده انکلتره وکلاسندن بولنان مشهور
پالمرستونك وفات ایتمسی قضیه‌سیدر. چونکه بزده اوته‌دنبری مقام صدا-
رته کلن ذات، دائما دول معظمه‌نك بریسنه استناد ایدرك ادارهٔ امور
ایتملری و سرایدن کلن تعرضه قارشی طورملری ایچون، او دولتك
استانبولده بولنان سفیرینی ایلری‌یه سورمك، و اونك سرایه اولان نفو-
ذندن استفاده ایتمك عادت و طبیعت بیلنمش اولدیغندن، فؤاد پاشا

دخی دائما انکلیز طرفلیسی ، و اوزون مدت صدارتده قالمسی دخی بر درجه‌یه قدر انکلتره‌نك ، خاصةً پالمرستونك استانبولده اولان نفوذی سایه‌سنده اولمشدر .

فؤاد پاشا صدارتدن دوشدی ؛ محمد رشدی پاشا صدر اعظم اولدی .
(٢٤ مایس ١٢٨٣)

محمد رشدی پاشا وسط الحال وکلادن اولوب ، شو صوك زمانده آله بیلدیکنه فناالشمش اولان دولاب دولتی تدویر و تنظیم ایده‌جك اقتدارده دکلدی . مشار الیهك تحت ریاستنده تشکیل اولنان هیئت وکلا او وقتك — فؤاد پاشادن ماعدا — معروف اولان رجالندن عبارت اولوب ، ایچلرنده صدر اسبق عالی پاشا دخی وار ایدی .

بو یکی وکلانك کوزه چارپه‌جق الك برنجی حرکتی ؛ بزده نه وقت اولورسه اولسون اجنبی دولتلردن بریسنك سیاستنه استناد ، صدارتلرجه عادت صاییلدیغندن ، فؤاد پاشانك باغلاندیغی انکلیز پولتیقه‌سنی ترك ، فرانسز طرفنی التزام ایتمك اولدی .

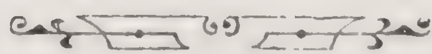
احوال داخلیه ایسه کیتدکجه فناالشیور ایدی . سرایك اسرافاتی ، وکلای فخامك سوء اداره‌سی بلا سیله اوروپادن دفعاتله میلیونلر استقراض ایدلدیکی حالده اوته‌ده ینه پاره‌سزلق حکمران ایدی ایدیلن بورجلرك فائضلرینی ویرمك زمانی حلول ایدوبده مالیه‌جه قدرت بولنمامسی ، دولتك کوندن کونه آزالمش اولان اعتبار مالی وخارجیسنی بسبتون برباد ایتدی . و کویا بو درده چاره‌ساز اولمق ایچون دخی فیما بعد آله جقلیلرك بانق عثمانی ایله حساب کوره‌جکلری تأمین ایدلدی . بو جهتك تأمینی

ایچون ده برقاچ ولایتك وارداتی ، مذكور بانقه‌یه ویرلدی . بوحال كیت كیده شمدیكی دیون عمومیه‌نك « حكومت ایچنده حكومت » شكل هائلنده عرض دهشت ایتمسنه سبب یكانه اولدی .

زمانك ایكنجی و فقط هر حالده دها دهشتلی شئوناتندن بریده ، دولتك ضعفندن استفاده ایله ، ذاتاً محافظه ایتدكلری رابطهٔ جزئیه‌یی دائما قوپارمق سوداسنده بولنان صرپ ، قره طاغ و رومانیانك استقلا - لیت قزانمق و هیچ اولمزسه حقوق و امتیازات موجوده‌یی توسیع ایتمك طاشقینلقلرنده بولنملری ایدكه : بك چوق كورولتولردن صكره مراملرینه نائل اولدقلرینی سویله‌مك فضله‌در . مثلا : او وقت صربیه‌نك بعض نقطی و علی الخصوص مركزی بولنان بلغراد قلعه‌سی عثمانلی عسكری ایله اشغال اولنمقده ایكن بر چوق مخابراتدن ، و قیل و قالدن صكره دولت بلغراد قلعه‌سنی بوشالتمغه مجبور اولدی . یالكز رومانیا و قره طاغ حكو- متلرینك طلب ایتدكلری امتیازات واسعه‌نك بر قسمی طی ایدلمكه اقناع اولنه بیلدیلر .

بتون بو احوالك شدتلی بر حرارتله قایناديغی شو صره‌ده ، هپسنی اونوتدیره‌جق بر غائلهٔ عنیفه ایله ، كرید عصیانی ظهور ایتدی . دولت تسكین عصیان ایچون اولانجه قوتیله اوغراشدی ؛ موفق اوله‌مدی . الك صكره ، عالی پاشانك صدارتنده . آطه‌نك امتیازات یكونی ، حدندن زیاده بیولتیله‌رك ، تسكین عصیان موفقیتی ، صاتنكه آلویرمشدی . ایشته : هپ بو یاره‌لر ، سوء اداره یوزندن آچیلیور ، دولتی قعر بی‌پایان انقراضه طوغری یووارلایور ایدی .

مسرودات مختصره‌مزدن قولایجه آکلاشیلیرکه: فؤاد پاشادن صکره مقامه کلن محمد رشدی پاشا دخی امراض موجوده‌یه دواساز اوله‌مدی؛ و نهایت محمد رشدی پاشا استعفا ایتدی. بو آرالق ینه فؤاد پاشانك صدارته کتیرلسنه، هر طرفدن ایجه غیرت ایدلمش ایدیسه‌ده خنکارك مشار الیهه اولان عدم محبت و امنیتی مانع اولدیغندن، عاقبت عالی پاشا صدر اعظم اولدی؛ فؤاد پاشا خارجیه، و محمد رشدی پاشا حربیه نظارتلرینه نصب اولندیلر.

— سلطان عبدالعزيزك اواسط سلطنتی —

عالی پاشانك صدارتی — سلطان عبدالعزيزك اوروپايه سياحتی — صدر اعظمك حسن اداره‌سی — وفات عالی پاشا — او وقته قدر اجرا ايديلن بعض اصلاحات — ولايت نظامنامه‌سی — شورای دولت تأسيسی — نافعه ايشلرنده بعض تشبثات — جهت عسكريه — احوال ماليه

عالی پاشا؛ زمانی وكلاسنك پك چوقلری كبی، صدر اسبق مشهور مصطفی رشيد پاشا تلاميذندن اولوب، يكرمی سنه‌دنبری دولتك شعبات اداره‌سنده استخدام اولنه گلمش، و عادتا مشار اليهك يابانجی قالديغی هيچ بر امر دولت بولنمامشدر. صوك زمانلرده همان دائما خارجيه نظارتنده استخدام اولنوب، دولته اولدقجه مهم خدمتلر كوستردیكی كبی، خاصةً سيواستپول محاربه‌سنك محصولی اولان پارس معاهده‌سنده، دولتك مرخصی بولنديغندن اوراده مهارت سياسيه‌سنی ابراز ايتمش، و بو صورتله كنديسنی اوروپايه دخی طانتمشدر.

اووقتك وكلاسی دائما كنديلرينی ايلری‌يه سورمكی، و علی الخصوص مقام صدارته جان آتمغی، عادتا اعتياد ايتدكلری حالده، عالی پاشا او طرفه هيچ يانا شماز، ايكنجی طبقه‌ده بولنه‌رق، مأمور اولديغی خارجيه ايشلريله اشتغالی ترجيح ايدر ايدی. فقط رشدی پاشانك سقوطنده آرزوسنه مخالف اوله‌رق صدارته چاغرلمش و نوعما مجبوريت دخی

کورمش اولدیغندن ، مع الکراهه قبول ایتمشدی .

بو زمانده بالاده ذکر اولندیغی وجهله ، دولتك ادارۀ داخلیه‌سی پك قاریشیق ، وهمان کاملاً مداخلات اجنبیه‌یی موجب اولمقده ایدی‌که: بوحال اکثریا دشمن ازلیسی اولان روسیه‌نك تعرضاتنه میدان آچمقدن حالی قالمیور ایدی .

عالی پاشا ، ایچه زماندنبری اوروپا محافل سیاسیه‌سنده قزاندیغی نفوذ و اعتبار سایه‌سنده ، بر قاچ دولتی ، علی الخصوص عموم اوروپاده مرتبۀ بالای شوکت و شرفده بولنان فرانسز ایمپراطوری اوچنجی ناپولیونك توجه وصمیمیتنی جلبه موفق اولدی . کرید آطه‌سنده استعمال ایتدیکی تدابیر مؤثره ایله آز زمانده اختلالی باصدیردی . کرید اختلالی برطرف اولنجه ، روسلر پان اسلاویزم قومیته‌لری واسطه‌سیله بلغارستانده برعظیم اختلال علولاندیرمك غیرتنه دوشدیلرسه‌ده موفق اوله‌مدیلر . بو بلغار اختلالنك آز بر زمانده باصدیرلدیغی ، بونکله روس دیپلوماسیسنك مکمل بر مغلوبیته اوغرادیغی مشهوردر .

ایشته : بو مهم موفقیتلر استحصال اولندیغی صره‌ده عالی پاشا ، دولت علیه‌نك ، اوروپا دولتلری آره‌سنده برموقع اعتبار وحیثیت قزانمه‌سنك مقدمه‌سنه ، پادشاهی بر اوروپا سیاحتنه چیقارمق تشبثیله باشلادی .

عالی پاشانك بو تدبیری زمان و احواله پك موافق اولدیغنی تصدیق ایتمه‌مك ممکن دکلدر . چونکه : بویله برسیاحت شاهانه عثمانلی تاریخنده او وقته قدر ، هیچ کورولمه‌مش بر شی اولمقله برابر وقعۀ خیریه‌دنصکره اوروپا ایله اولان مناسبت قدیمه بر رنك دیکر آلمش اولدیغندن ، حکمدارلرك

وجاهاً دخی بر برلریله کوروشه‌رك تأیید مناسبت دوستانه ایتملری فائده‌-
سنك ، برجه احراز ایدلمسی الزم ایدی . حتی بو تشبثدرکه : بالآخره
اوروپا حکمدارانی خاندانی‌ده ، شرقه قارشی بسلدکاری فکرلری کیده‌-
ره‌رك مملکتمزه سیاحت ایتملری کبی بر فائدهٔ مدنیه‌یه یول آچمش ، و
مصره و استانبوله کله‌رك پادشاهی زیارته ایصندیرمش ، بو حکمداران
اوروپائیه ایله خاندان شاهانه بیننده مناسبات دوستانه‌نك کوندن کونه
تقویت بولمسنه سبب مستقل اولمشدر .

عالی پاشانك ، سلطان عزیزی اوروپا سیاحتنه چیقارمقدن ایسته‌-
دیکی منفعت ، خاصةً : دولت علیه‌نك شهراه ترقی و مدنیته کیردیکنی
و اصلاحات جدیده‌یه تشبث استعدادنده بولندیغنی اوروپایه کوسترمك
ایدی . بو صورتله بعض بدخواهلرك ، و علی‌الخصوص روسیه‌نك عثمانلی
پادشاهلری حقنده‌کی اسنادات و مفتریات جاهلانه و غرضکارانه‌لرینك
تأثیرات مضره‌سنی امحا ایتمك أملنده ایدی .

بر جهتله‌ده شو سیاحت واسطه‌سیله ، مشار الیه ، دولت علیه‌یه
میال و متوجه بولنان اوروپا سرایلرندن بعضیلریله دها زیاده حقوق
و مخالصت پیدا ایتمك آرزوسنده ایدی .

مذکور سیاحتدن عالی پاشانك بر مقصود مهمی‌ده : پادشاهه ؛
اوروپایی و اوروپا حکمدارلرینی ، او حکمدارلرك ملته و حکومته قارشی
التزام ایتدکاری معاملهٔ معتدله و ترقی جویانه و بتون اوروپا بلاد معمو-
ره‌سنك احوال حاضرهٔ مترقیه و مسعوده‌سنی ، هپ بونلرك ادارهٔ عادله
و منتظمه ، محصولات بدیعه‌سی اولدیغنی کوستره‌رك ، سلطان عزیزی

او طریقهٔ جلیله‌یه میل و هوس ایتدیرمك ایدی .

شو صوك مقصودك علویت و مبجلیتی یكنظرده مشهود اولور .

ایشته : بو مقاصد مهمه‌یه بناءً پادشاه سیاحته تشویق ایدلدی .

سلطان عزیز ، نزد شاهانه‌سنده شهزاده سلطان مراد وسلطان حمید و بر خیلی اكابر رجال و اتباع بولندیغی حالده ۱۸٦۷ سنه‌سنده پارسه طوغری حركت ایتدی . پادشاهك شو سیاحتده ایلك اوغراغی پارس اولمسی ، او آرالق وقایع مهمهٔ مدنیه‌دن اوله‌رق اومطنطن شهرده سرگی ولنمسندن ، و سریرقرالیده ، دنیانك مظهر اعتبار و احترامی اولان اوچنجی ناپولیون كبی بر حكمدارك جالس اولمسندن ایلری كلمشدی . مقدما دخی عرض اولندیغی وجهله : عالی پاشانك فرانسز پولتیقه‌سنی تعقیب ایتمسی دخی بو بابده حائز تأثیر اولدی .

سلطان عزیز پارسده بولندیغی مدتجه حقیقةً بیوك بر حكمداره لایق اوله‌جق مرتبه‌ده مظهر احترام اولدی . انكلتره‌ده دخی پك خالصانه رعایت و حرمت بولدی .

سلطان عزیز پارسده ملتك دكل حكومتك یعنی : سرایك مسافری بولندیغی حالده لوندره‌ده انكلیزلرك ، تركلره قارشی دائماموجود اولان صمیمیتلرندن طولایی دكل یالكز سرای ، عموم اهالی طرفندن غایت خالصانه آلقیشلاندی ، مظهر اعزاز اولدی . بالخاصه لوندره بلدیه‌سی سلطان عزیزه مكمل و مطنطن بر ضیافت ویردی .

انكلتره‌دن صكره ، دها بعض طرفلره اوغرانه‌رق استانبوله عودت ایدلدی .

عالی پاشانك صدارتی زمانی، الك پارلاق بر زمان اولوب ، مشار الیهك غیرتیله مرکز سلطنتده شورای دولت تأسیس اولندی . شعبات اداره‌جه آثار ترقی رونما اولمغه باشلادی . کرید عصیانی تدابیر حسنه ایله یاواش یاواش کسب سکونت ایتدی . وقتیله سردار عمر پاشا قومانداسنده پك بیوك بر قوت سوق ایدیله‌رك اوغراشلدیغی حالده بیله ، تسکینی ممکن اولمیان و همان همان عصیانجیلره معاونت متمادیه‌سندن طولایی یونانه حرب آچیلمق راده‌سنه کلن آطه‌ده آسایشك اعاده‌سی ممکن اوله بیلدی .

بوندن صکره دخی عالی پاشا ، دولتك امور داخلیه‌سی تنظیم ایتمك جهتنه حصر غیرت ایتدیسه‌ده اساساً اداره و طرق اصلاحاتده ماهرانه اجرای وظیفه‌یه مقتدر اصحاب عرفان و مقتدر بولنمه‌مسی ، سرایك معتاد ایدندیکی مداخلات سقیمه‌نك وقت وقت کندینی کوسترمسی ، و هپ بو کبی احوال مؤسفه ، مشار الیهك آرزوسی مرتبه‌سنده اصلاحات اجراسنه موانع مستقله اولدی . یالکز شایان قید اولان ماده ، شودرکه : استانبولده امنیت صندوغی تأسیس اولندی ؛ اردولرده موظف ، ردیف و مستحفظ عسکرینك صورت تنظیم وتنسیقنده بعض مرتبه اصلاحات اجرا ایدلدی . وعمومیت اعتباریله کرید وقعه‌سندن صکره امور داخلیه‌ده اولدقجه انتظام و آسایش ، ایی بر سکونت وجود بولدی .

بو صره‌ده بغداد والیسی بولنان مدحت پاشا دخی قطیف و احسا طرفلرینی تحت اطاعته آله‌رق — طونه‌ده یاپدیغی کبی — توزیع عدالت و مدنیته حصر همت و غیرت ایتدی . بر عثمانلی واپور شرکتیده تأسیس بیوردی‌که : بو شرکت بر طرفدن بومبایه ، بر طرفدن‌ده استانبوله واپور

ایشلده‌رك مملكتك تجارتنی توسیع و تزیید ایده‌جك ایدی .

او دورده شایان قید وقایعدن بری‌ده (١٢٨٧) تاریخنده یمنده تشکیل اولنان اردوی همایونك عسیر و صنعا جهتلرنده‌کی عربانی تحت اطاعته کتیرمکه موفق اولمسی، و اورالرده نفوذ و حاکمیت عثمانیه‌یی تقریر و تأیید ایتمسی ایدی .

بوندن بر سنه صکره صدر اعظم عالی پاشانك صحتی کیتدکجه مختل اولمغه باشلادی . تدریجاً خسته‌لغی شدتلندی . بو صره‌ده آلمان — فرانسز محاربه‌سنده فرانسه‌نك (١٨٧٠) مغلوبیتی و ناپولیونك اسارتی وقعه‌لریله اوروپا خیلی صارصلمش ایدی‌که، خاصةً فرانسه‌نك مغلو- بیتی عالی پاشایی پك متأثر ایتمش، وخسته‌لغنك اشتدادینه باعث اولمشدر دینیلرده واردر . بو سببلرله مشار الیه پك وقتسز اوله‌رق ارتحال دار بقا ایتدی . مولا رحمت أیلیه .

عالی پاشا؛ — هر نه قدر زمان صدارتنده قطعی بر (اصلاحات) اجرا ایدمدیسه‌ده — او وقته قدر کلن صدر اعظملرك الك مقتدری، و مقام صدارته الك زیاده لایق بر وزیر آصف تدبیر ایدی . هیچ اولمز ایسه شورای دولتك تشکیلی، سرای تسلطاتنه قارشی حیثیت مقامی و منفعت دولتی محافظه‌یه ساعی بولنمسی مشار الیهك نامنی رحمتله یاد ایتدیرمکه کافی کله بیلیر .

سلطان عزیزك حرمت و رعایتنی جلب ایتمکده‌کی قدرت متنفذانه‌سی مشهوردر . و بو سایه‌ده‌در که انتظام اداره‌یی آز چوق ید تخریبکار شاها- نه‌دن قورتاره بیلدی . و فلا کتلی کونلری براز اولسون تأخیر ایتدی .

(۱۲۸۸) تاریخنده وفات ایدن عالی پاشانك مقامنه صدر اعظم اولان ذات، محمود نديم پاشا ایدی .

محمود نديم پاشانك صدارتی دور سلطان عزیزده بر دور مخصوص فلاکت وانقراض تشکیل ایدر. بو جهتی آتی‌یه براقه‌رق، بوراده یالکز سلطان عزیزك جلوسندن محمود نديم پاشا صدارتنك ابتداسنه قدر اداره‌ده و دولتده آز چوق کوزه چارپان اصلاحاتی خلاصه ایده‌لم :

اهالی، اصلاح وعمران مملکت ایچون سلطان عبدالعزیزدن چوق امید بسله‌مکده ایدی . بونك نه قدر بوش اولدیغی چوق کچمدن آکلاشلدی. مع هذا، انکار ایتمه‌ملیدرکه: سلطان عزیز دورنده، سلطان مجید زماننده‌ن زیاده عمران واصلاح ملکه یارار شیلر وجوده کلمشدر .

بو آثار عمران وترقی، سرای ووکلانك وطنپرورلکاری، وخلوص نیتلری اولموب، بلکه زمانك وامتك استعداد واجباری ایله حاصل اولمشدر. بویله اولمقله برابر موقع اقتداره کچمش بولنانلرده غیرتسزلك کورلمش، بر قاچی مستثنا اولدیغی حالده همان هیچ بری بر اهلیت وقابلیت اثبات ایده‌مه‌مش اولمسی، بتون اجرا آتك پك جزئی واهمیتجه درجهٔ ثانیه‌ده قالمسیله مستدلدر.

او دورده ولایتلر، استانبولدن نصب واعزام اولنان والیلر ایله اداره اولنورلر ایدی . ولایتده والیدن بشقه مأمورین، والی طرفندن انتخاب وتعیین ایدیله‌رك جمله‌سی والیلرك اتباع وخدامندن معدود ایدیلر. بونلرك هر بری کندی نفوذ وانصافی راده‌سنده اهالی‌یه ویرکی طرح ایتمکده وطوتدیره بیلدکاری قدر پك فنا معامله‌لر ایدرلردی . مملکتده

وبادن دهشتلی مضرتلر ایقاعندن چکینمزلردی. خلقی بی محابا صویمقده-
کی بو جسارت؛ والیدن، استانبول اصحاب نفوذندن، سرایه قدر، اموال
منهوبه‌ده اشتراك بولنمسندن ایلری کلیردی. والی موقعنی محافظه ایچون
طرف طرف هدیه‌لر، بهیه‌لر یاغدیرردی. بو صورتله طوپلانان پاره‌نك
مالیه خزینه‌سنه پك آز بر جزئی کیرردی.

بو پك کوزه باتان قید اقبال ومنفعتی، تجویز ایتمه‌مك لزومنی عصرك
بعض دوربینلری ادراك ایتمشلردی. ادارهٔ حکومتی بشقه بر طرز نافعه
قلب ایتمكه قرار ویردیلر. مقصد مصممك حسن تطبیقی ایچون او وقت
والیلر آره‌سنده فعالیت و غیرت ایله بحق اکتساب شهرت ایتمش بولنان
طونه والیسی مشهور مدحت پاشا حضرتلری استانبوله دعوت ایدلدی.

کیفیت تکرار وکلا بیننده مذاکره اولندقدن صکره اساساً مدحت
پاشا حضرتلرینك افکار و مطالعات واقفانه‌لریله ولایات اداره‌سنی یکی
بر اصله افراغی متکفل بر ولایت نظامنامه‌سی تنظیم اولندی. نظامنا-
مه‌نك ایلك ساحهٔ تطبیقی طونه ولایتیدر. طونه‌ده تطبیقندن ایی ثمره‌لر
اقتطاف ایدلدیکی حالده پیدرپی دیکر ولایتلرده دخی تطبیقی قرار کیرایدی.

شوراده شایان دقت بر جهتی قید ایتمکه مجبورزکه: مقصد نه قدر
کوزل و نظامنامه نه قدر موافق مصلحت اولورسه اولسون، تطبیقنده
اربابنك استخدامی الزمدر؛ بونده‌ده اویله اولدی. مذکور نظامنامه-
نك احکام عملیه‌سی یالکز طونه ولایتنده ایی ثمره‌لر ویره بیلدی.

مذکور نظامنامه طونه ولایتنده بالذات مدحت پاشانك همت
و غیرتیله تطبیق اولنه‌رق پك بیوك فائده‌لر استحصال ایدلدی. مملکتی

عادتا ، احیا ایتدی . او درجه‌یه قدرکه : پك آز بر زمانده اوروپا بلاد متمدنه‌سنك عمران ورفاهنی اکتساب ایتدیکی پك جلی برصورتده کوزه چارپمغه باشلادی. بو راسی بویله ایکن دیکر ولایتلرده همان هیچ بر ثمرهٔ حسنه آلنه‌مدی. نه‌ایسه؛ ولایتلر بوصورتله بردرجه‌یه قدرتنظیم اولندقدن صکره صره ، پای‌تخته کلدی ، شورای دولت دوائری ایشته بو زمانك تأسیسات تجددپرورانه سندندر . بو جهتده دخی اثبات آثار رؤیتمندی بیوران، مدحت پاشا حضرتلریدر . بوسببله شورای دولتك ایلك دفعه اوله‌رق ریاستی مشارالیه حضرتلرینه تفویض اولنمشدر.

صکره ، نظر کریم اصلاحاتپروری، جهت عدلیه‌یه انعطاف ایتدی!. بو راده بعض مرتبه تنظیمات اجرا اولندی .

هر شعبهٔ اداره‌ده موقع تطبیقه قونان شو ذکر ایتدیکمز نظامات ومقررات دولتك احتیاجات مبرمه‌سنی پك آز اقناع ایده‌بیلدی. هرحالده مهم واساسلی برحرکت ، بر انقلاب احتیاجی اصل بوندن، پك جلی بر صورتده اظهار وجود ایتدی .

او ، مقدمهٔ انقلابده نافعه ایشلرینه دخی باقلدی :

انجق بو کبی ایشلری ملکمزده کندمز یاپه‌جق قدر نصاب وقوف ایله بهره‌دار ذاتلر بولنمدیغی جهتله ، منابع ثروت مملکت اولان بو کبی امور مهمه بعض شرائط ایله اجنبیلره احاله ایدیلیور ؛ و بو سببله خیلی ضررلر کوریلییوردی . بوخطلرك انشا وکشادی اجنبی الیله اولمه‌سندن تولد ایدن ضرری تقدیر ایتمش کبی کورونن حکومت عثمانیه ، بالآخره آناطولی خطنی اجنبیلره ویرمیه‌رك حکومت حسابنه یاپمغه تشبث ایتدی،

فقط کمال تأثرله قید ایدرزکه : بوندن کوریلن رخنه‌لر اجنبی أليله کلندن چوق زیاده یه مال اولدی . خطك ، آناطولینك ایچریلرینه دوغرو تمدیدی مصمم ایکن ، اومقصودك حصولی ایچون اوروپادن استقراض ایدیلن میلیونلرله ، انجق استانبولدن اذمیده قدر کتوریله بیلدی . وعندالحساب آکلاشلدی‌که : اوته‌کی خطلر ایچون اجنبیلرك صرفیاتندن کیلومترو باشنه اللی قات فضله‌یه مال اولمشدر ، اکر بو ایشده کیزلی کوپلرك طولدرلمسی جهتی اقدم بیلنمسه ایدی ، اصحاب وقوفك تأمینلرینه کوره ، خطك اذمیده قدر تمدیدینه صرف ایدیلن پاره‌ایله ، بصره‌یه قدر شمندوفر یاپیلمق ممکن ایدی .

نافعه جهتی بو قدرله‌ده قالمدی : فرات نهرنده بر واپور قومپانیاسی احداث ایدلدی . فقط آناطولی شمندوفرنده اولدیغی کبی : منافع خاصه ، مصلحت عامه‌یی کریده براقدی . امور نافعه‌ده وکلانك جهلی واحتراص منفعت جویانه‌سی او (مرتبه‌ده) ایدی که : هر کون آلتونلر صاچان بوغاز ایچی شرکت خیریه‌سنك حالی بیله کوزلری اوکنده بر هیکل عظیم انتباه تشکیل ایدرکن ، ادارهٔ عزیزیه دینیلن ، بوکونکی ادارهٔ مخصوصه‌یی حقیله تنسیق وتنظیم ایتمك جهتنه کیده‌مزلردی .

بو ادارهٔ عزیزیه کاه دولت طرفندن وکاه ملتزم واسطه‌سیله اداره اولنور ؛ ینه برفائده استحصال ایدیله‌مز ، بوندن دائما اجنبیلر انتفاع ایدرلر ایدی .

بر آرالق وطنك بغرنده مکنوز اولان برقسم معدنلر ایچون امتیازلر ویرلدی . بونده‌ده ضرر دولتك حصه‌سنه اصابت ایتدی . یالکز اجنبیلرك

وایش آدملرینك (!) جیبلری و قاصه‌لری دولدی .

اوصره‌لرده مملکتك هر طرفنه تمدید ایدیلن تلغراف خطلری دخی شایان ذکردر :

تلغراف سایه‌سنده ولایاتك مرکزایله اولان مربوطیتی تقویه‌ایدلدی. نافعه ایشلرنده بر قاچ کلمه ایله عرض ایتمك ایسته دیکمز تشبثات جمعاً یکون شو یازدقلرمزدن عبارت قالمش هیچ برندن حقیله استفاده ایدیله‌مه‌مشدر .

صرف پادشاهلرك کیف وذوقلرینی تطییب ایچون بنا ایدیلن سرایلرك، حین انشاسنده مأمورلرك، و بعدالانشا سکاننك چیلغین برتهالکله اختیار ایتدکاری سوء استعمالات و اسرافات ، بتون بو صایدقلرمز ضررلرك فوقنده ، بر شکل مهیب ایله عرض دهشت ایدر .

امور عسکریه‌یه کلنجه : بوراده دخی نسبتاً آثار ترقی کورلدیکی محققدر. آنجق سلطان محمود زماننده تأسیس اولنان مکتب حربیه ، نه صورتده ایدیسه بودورده دخی عمومیت اعتباریله ینه او صورتده‌قالدی. حالبوکه اردولریمزك مقداری آرتمش، لازم اولدیغی قدر معلوماتلی ضابط یتشدیرمك ایچون یالکز مکتب حربیه کافی کله‌مزدی . اردولرمزك احتیاجنه مبنی پیاده ایچون ایکی و بلکه‌ده اوچ مکتبه، سواری ایچون دخی آیریجه بر مکتبه و بر مهندسخانه‌یه اشد احتیاج واردی . حال بوکه : بونلرك هیچ بریسی یاپلمادیغی شویله دورسون ، مکتبك پروغرامی دخی پك وقوفسز بر غیرت ، وفقط فنابر التزام ترقی‌شکننانه ایله تعدیل واصلاح اولنه‌کلدیکندن بزم عسکری مکتبلری اوروپا فنون عسکریه‌سنك

ترقیاتندن بحق بهره دار اوله‌مدی . ونسبتاً بزده پك كریده قالدی .

بو دورلرده برنجی خاصه وایكنجی اردولره مناوره‌لر اجرا ایتدیریله‌رك ؛ تعلیمات عمومیه اولدقجه ایی بر درجه یه كتیرلدی . ایدیلن آتش تعلیملرینك عسكره‌لری فائدهٔ عظیمه‌سی كورلدی .

سواری ؛ وقتیله عثمانلی عسكرینك اك ممتاز . ودائماً مظفریتی تأمین ایدن برصنفی ایكن ، پك چوق زماندنبری صنف مذكورك احوالی تدنی‌یه یوز طوته‌رق ؛ پیاده وطوپجی‌یه نسبتاً پك دون بر درجه‌یه‌قدر بو صنفك ایلریله‌تلمسنه صرف همت ایدیله‌رك ؛ آنجق حیوانلرك سریع السیر وسلاحلرك صوك سیستم ویجستر تفنكی وطبانجه وقلیج ایله تسلیحی كافی كورلدی .

مالیه‌یه كلنجه تصور ایدیله‌میه‌جك قدر فنا بر حالده ایدی :

سلطان عبد المجید دورنده باشلایان ومشار الیهك صوك زمانلرده ، اون میلیونه قدر یوكسلن خارجی استقراضلر ، داخله دخی آلابیلدیكنه سرایت ایدرك ، ینه او صوك كونلرده دیونات داخلیه ، اومقداره قدر وار مشدی .

آجینه‌جق احوالدن بریسی‌ده : بویله فداكارلقلرله آلنان پاره‌لرك جدی بر ایشه صرف اولنمایشی ، وپك آز بر زمان ظرفنده سرای ایله وكلا بیننده أریوب كیدیشی ایدی كه بو ماده‌یه دائر محل مخصوصنده لزومی قدر تفصیلات ویریله‌جكدر .

ـ آوروپا ودولت علیه ـ

فتوحات عثمانیه حقنده بعض ملاحظات — ممالك محروسه‌ده عناصر خرستیانیه — یاوز سلطان سلیمك بونلره قارشی تشبثاتی — قارلوفچه معاهده‌سندن نصکره دولت علیه‌نك انحطاطی — روسیه‌نك شرقه تعرضی — بو دولتك احوال تاریخیه سی — مشهور دلی پترو و بونك دولت علیه ایله ایتدیکی محاربه‌لر — بو ذاتك وصیت سیاسیه‌سی — دولت علیه‌نك اوروپا حکومتلری طرفلرندن صیانتی — قریم محاربه‌سندن نصکره تجدید قوت ایچون روسیه‌ده‌کی غیرت — پان اسلاویزم — (اسلاواتحادی) فکر مسلکنك مبادیٔ ظهوری — بو جمعیتك خط حرکتی —

بر دولتك اکتساب قوت وشوکت ایتمه‌سی، پك چوق احوال ووقایع متسلسله‌نك مساعد بر زمین اوزرنده، اجتماع وامتزاجنه منوط اولدیغی کبی ، ذی شوکت وقدرت اولان بر دولتك ؛ کمالی بولدقدن صکره ، تدنی وانحطاطه یوز طوته‌رق ، عاقبت منقرض اولمسیدخی ، کذلك بر چوق احوال و ، وقایعك اجتماعیله وجود بولدیغی تاریخله ثابتدر .

دولت علیهٔ عثمانیه تاریخنده، شو ایکنجی حالك اماراتی میدان آلمسی، اوچ یوزسنه اولندن باشلار .

دولت علیهٔ عثمانیه، شوکت وقوتی ایله فرید دوران بولندیغی عصر-لرده ، آسیادن اوروپایه آتلامش ، نسبتاً آز بر زمانده و یانه قاپیلرینه‌قدر دایانمشدر ، شوقدرکه ، ممالك مفتوحه‌ده بولنوب ، تحت تابعیت عثمانیه‌یه

کیرن خریستیان اهالینك ، طول مدت اطاعت عثمانیه‌ده قالمه‌سی ،
سطوت عسکریه‌مزك . قارشیسنده قیپیر دانمق ، ممکن اولمدیغندن ایلری
کلمش ایدی . عثمانلیلرك ؛ او وقت فتوحات یولنده کوستردکلری قدرت
ومهارتك پك آزینی ، قطعات مفتوحه‌نك حاکمیت عثمانیه‌یه غیر قابل
انفکاك بر صورتده ربط ایدلمسی خصوصنه حصر ایتمه‌ملری ، و بومهمهٔ
نازکه‌ده ، پك بیوك سیاسی خطالر ایشله‌ملری ، الك صوکنده دولت علیه‌
نك اضمحلالنه سبب اوله‌جغی پك طبیعیدی . چونکه : قوی براساس
اوزینه بنا ایدلمینجه مجرد فتح بلاد ، استقبال ایچون هیچ برفائده‌یی منتج
اوله‌مز .

خرستیانلرك ینه خریستیان قاله‌رق ، کندی جنسیت وقومیتلرینی ،
عرف وعاداتنی تماماً محافظه‌ایتملری ، کندیلرینه بر کون ترکلرك آلندن
تخلیص نفس امیدینی ویرمسی شبهه‌سز ایدی . بناءعلیه : بلاد مفتوحه‌
ده عناصر خریستیانیه‌یی ، ممکن اولدیغی قدر ترکلشدیرمك طریقنه
کیدلمه‌مسی بر خطای عظیم ایدی ....

بوندن بشقه‌ده ، اوروپا قطعه‌سنده بولنان اولاد اسلامیه‌نك تکثرینه ،
اهمیت ویرلمدی . بالعکس ، متوالی اولان محاربه‌لرله کیتدکجه آزالتلدیکه :
بو جهت تهلکه‌یی کوندن کونه تشدید ایدیوردی .

مع هذا کرك سیاستده ، وکرکسه اجراآت عمومیه‌ده فوق العاده
بر مهارت کوسترن اسکی عثمانلیلرك بومهالکی نظر دقت واهمیته قطعیاً
آلمدقلری ظن اولنمسین :

عثمانلی پادشاهلری آراسنده عقل وکیاست ، نفوذ نظرایله بر موقع

مخصوص ابجال قزانمش اولان یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری بو بابده دخی کمال عزم وغیرتله ابذال همت و قدرتدن کری دورمدی. فتوحاتك حال ایچون دکل، استقبال ایچون اوله جغنی اس حکمت حکومت بیله رك، هر آدیمنی او مقصدله آتدی. نه فائده سی وارکه: خارق العاده بر اقتدار عالی همتانه یه مالك اولان اوشهریار عالی شعار فکر و سیاستنی کیمسه یه آکلاته مدی. وعمری دخی وفاسز چیقه رق دولت ایچون محض حیات اولان بوطریق، و بو فکر شاهانه کندیسیله برابر کومولدی...

بو سلطان جنت مقرد نصکره کلنلر؛ مسئلهٔ مبحوثه یه همان هیچ اهمیت ویرمدیلر. بو آغر خطانك جزاسی، صکره لری اولانجه آجیلغی ودهشتیله میدانه چیقدی.

قارلوفچه معاهده سیله دولت علیه، آرتق فاتحلکی ترك ایتدیکنی امضالمشدی، وصفیر رجعتی چالمش بولندی. داخلده اوقدر کشمکش واغتشاش میدان آلدیکه: اصلاح امور ایدلمك امیدی دخی یاره لچدی،

دشمنلر؛ تابعیت عثمانیه یه ناچار قاتلندقلری کوندنبری، ایچلرنده صاقلدقلری اغراضی، آرتق اومربوطیتك اسکی قوت ومتانتی قالمینجه، شدید بر طمع، و، کوز قرارتیجی بر حرص ایله میدانه اوردیلر. اساساً دینلری، قومیت وجنسیتلری آیری اولان روم ایلی قطعات عثمانیه سنی استرداد، وحاکمیت عثمانیه یی رفع ایله مستقل دولتلر تشکیل ایتمك، و کیدرك آوروپاده پك آزلق بولنان اسلام اهالی یی وطن اصلیسی اولان آسیایه آتمق چاره لرندنبشقه بر امل بسلمز اولدیلر.

دولت علیه بو خائن ارزولری کوریوردیسه ده اخانتی جزا ا ندرمقدن

عاجزدی . بو کون همان اوچیوزیاشنه بصمش اولان عجوز سیئات اووقتلرده ، دخی ینه سرایدن ، شدت استبداد قیافتنده چیقوب اطرافه صالدیررق ، بتون ادارهٔ دولتی ، عرب صاچی کبی قارمه قاریشیق ایتمکده ایدی . بو سببلرله وکلاده اسکی عثمانلیلر کبی صاحب تدبیر بر وزیرك ظهور ایتمسی مستبعد ایدی .

داخلی وخارجی دشمنلر آتلرینی اویناتمغه بیوك بر میدان بولمشلر ، هرصالدیرشلرنده بر موفقیت احرازایدرك قوشیورلردي . ایشته : دولت علیه‌نك امور داخلیه‌سنده کی عدالتسزلك وقارغشه‌لق یوزندن کیتدکجه قوتدن دوشمسنك آوروپالیلره بیوك امیدلر ویرمسی وهر برینك روم‌ایلی‌نی پایلشمقده زیاده‌جه حصه‌دار اولمق حرصیله درلو انتریقه‌لر ایجاد ایتملری بذاته « شرق مسئله‌سی » در .

دولت علیه حقنده فکر استیلابسلین قومشو حکومتلردن روسیه سائرلرینه تقدم ایتدی . بو مملکتك موقع جغرافیسی ودلی پترونك موفق اولدیغی اصلاحاتك نتیجهٔ فیوضاتی اوله‌رق اکتساب ایتدیکی مدهش قوته استناداً ممالك عثمانیه‌نی قبضهٔ تسخیرینه آلمغی قوردی مقصده وصول ایچون ممالك محروسه‌ده متمکن هممذهبی بولنان روملرله ، روم ایلیده متوطن کلیتلی مقدارده بولنان اسلاولرك لزوم حمایه‌سنی سررشته اتخاذ ایدرك کندیسنه دولت علیه‌نك وارث مشرعی سوسنی ویریورديکه بو امنیه‌نك حصولیچون دولت علیه‌یه صیق صیق محاربه‌لر آچیور ، بیوك بیوك فداکارلقلر اختیار ایدییوردی .

شو ، بتون دنیاجه معلوم اولان وخصم طبیعی بیلینن دشمنی ،

نظرلرده أيجه تعيين ايچون براز تفصيلاته لزوم و مجبوريت واردر.

روسيه‌نك ، اوروپا دولتلری آره‌سنده بر درجه‌يه قدر كسب نفوذ و اعتبار ايتمسی بوندن ايكی يوز سنه اول ، او مملكتك حكمداری بولنان دلی پترو زماننده باشلار . او وقته قدر روس ملتی اوروپانك شرقنده پك بيوك اراضی‌يه مالك و كنديلری دخی كثرتلی برمقدارده بولنمشلر ايديسه‌ده منتظم و قوی بر دولت تشكيلنه پك چوق زمان موفق اوله‌مامشلردر .

بو ملت ، اساساً اسلاو جنسنه منسوب اولوب فقط اسلاوك ديگر شعباتندن زياده قبا ، تعصب دينيه‌لری و جهالتلری دخی صوك درجه‌ده ايدی . ديگر اوروپا ملتلريله مناسبتده بولنميه‌رق بر چوق عصرلر قبالی و مردمگريز بر حالده قالمشلردر . ابتدای ظهورنده پتپرست ايديلر . براز صكره روم ايمپراطورلغنك پايتختی بولنان استانبولدن نشر دين ايچون سوق اولنان پاپاسلر واسطه‌سيله خرستيان و اورتودقس مذهبنی قبول ايتمشلردر .

بو وقعه ، عموم روسيه‌نك پرنسی بولنان « وولوديمری » زماننده واقع اولمشدی . « وولوديمری » نك وفاتندن صكره عموم مملكت اولادلرينه تقسيم اولنوب گيت گيده بو تقسيم بيوك بر تفرقه‌يه سبب اولدی . و بو حالده خارجدن گلن دشمنه مقاومتدن عاجز قالديلر .

اسلاولر ، بو عجز ايچنده ايكن ظهور ايدن تاتارلرك ألنده ايكی يوز اللی سنه كبی عظيم بر مدت دوچار ربقهٔ اسارت اولمشدر .

فقط بو پرنسلرك « موسقووه » ده اولان قولی ، يواش يواش طرز تقسيم قديمی ، كوردكاری مضرات متعاقبه‌سنه بناءً ترك ايتديلر . بر

طرفندن‌ده دشمن غالبلری قارشیسنده برمسلك « خوف ورجا » طوتدیلر. بو کیدیشله ایکی عصر ایچنده روسیه‌یی اولدقجه بر دولت یاپمغه موفقیت حاصل ایتدیلر.

بو زمان؛ موسقووه پرنسلرندن برنجی (ایوان)ك دوری ایدی‌که بزم سلطان فاتحك جولان جهانگیرانه‌سنه مصادفدر.

حضرت فاتح استانبولی فتح ایتدیکی زمان، روم ایمپراطوری بولنان و استانبول فتحنده مقتول اولان قسطنطینك برادری دیمتری اوروپایه فرار ایتمشـدی. برنجی ایوان، دیمترینك قیزی صوفیه‌یی تزوج ایدرك پرنسلك نامنی « چار » نامنه تبدیل ایتدی. و بو حرکت ایله کویا روم ایمپراطورلغنك وارث مشروعی صفتنی طاقنمش اولدی. مع هذا ایکی عصر صکره روسلر، ینه اسکی حاللرنده ایدیلر. اوروپا حکوماتنه بکزه‌مکدن زیاده بر آسیا حکومتی شکلنی محافظه ایدییورلردی. آنجق داخلده و شرق حدودنده بولنان تاتارلری ازرك مملکتك عمران و ترقیسنه، و توسیع حدوده موفق اولدیلر. اوروپا نظرنده و حکومت عثمانیه نزدنده وارلقلری مشکوك برشخصیت محافظه ایتمکده ایدیلر. آره صره اوروپایه واستانبوله کوندردکاری سفیرلردن بر روسیه موجودیتی خاطرلره کلیردی.

بیك یدییوز تاریخلرنده موسقوف چاری بولنان (آلکسی میخالویچ) وفات ایتدی. ایکی کوچوك اوغلی، و بر بیوجك قیزی قالدی. عموم ادارهٔ دولت، کریمه‌سی صوفیه اسـمنده‌کی پرنسسك عهده‌سـنه ترك ایدلدی. صوفیه غایت مدبر و حریص حکومت اولدیغندن چوجقلرك الك عقللیسی بولنانی محو ایتمك طرفنی (دیکری خسته‌اقلی وسرسم ایدی)

التزام ایتدی . بو عقللی چاریچه‌یه بر، دیکن موقعنده طوران چوجغك طرفدارلری، موسقووه عسکرینی پرنسسك علیهنه قالدردیلر . صوفیه‌یی مناستره حبس ایتمکه، چوجغی اون سکز یاشنده ایکن کندی باشنه مقام حکمداری‌یه اصعاده موفق اولدیلر .

ایشته بو چوجق، ذکر ایتدیکمز بیوك پترودر .

غریب تصادفلردندرکه : پترونك ظهوری، دولت علیهٔ عثمانیه‌نك مبدأ انحطاطی زمانی ایدی .

دلی پترو، شبهه‌سز خارق‌العاده یارادلمش بر آدمدی . آز بر زمانده روسیه‌نك احوالنی کلیاً دکشدردی . اوروپا مدنیتنی مملکتنه ادخال ایتمکه چالشدی . بو نقطه‌ده پك چوق فداکارلقلر کوستردی . اوتوز سنه‌یه وارمیان حکومتنده اعمار و عرفان مملکت و ملتنه موفق اوله‌رق روسیه‌یی روسیه یاپدی .

مشارالیه، بزمله ایکی دفعه محاربه ایتمشدر . برنجی محاربه‌سی . اووقت دولت علیه‌ایله محارب بولنان نمسه، پولونیا، وندیك اتفاقنه داخل اوله‌رق قره‌دکز ساحلنه مالك اولمق ایچون، او طرفده بولنان آذوف قلعه‌سنه هجوم ایتمسیدر . هجومده فنا حالده بوزولدی، رجعت ایتدی . مغلوبیتیله مأیوس اوله‌جق طاقمدن اولمدیغیچون ایکنجی دفعه تشبثده اوزون بر محاصره و تضییق ایله قلعه‌یی آلمغه موفق اولدی‌که : او قلعه قارلوفچه معاهده‌سیله روسلرك النده قالدی .

ایکنجی محاربه‌سی ایسه شو وجهله‌در :

اسوچ قرالی دمیرباش شارل، روسیه ایله پك چوق زمان محارب

بولنوب نهایت مشهور پولتاوا محاربه‌سنده مغلوب اولدقدنصکره بزه التجا ایتمش ایدی. شارلك و بعض وکلانك تشویقیله روسلره اعلان حرب ایدلدی. بومحاربه‌ده عثمانلی اردوسی قوماندانی بولنان صدر اعظم بالطه‌جی محمد پاشا، دلی پترویی پروت نهری اطرافنده صاردی. خلاصی ممکنسز بر حاله کتیردی. تهلکهٔ عظیمه ایچنده قالان پترو معیتی ضابطه‌نندن شفیروف نامنده بریی و قاریسی قاترینایی عثمانلی اردوسنه کوندرمشدی. بو باشده ایمپراطوریچه‌لری بولنان هیئت مبعوثه، بالطه‌جی‌یه و معیتندن اقتضا ایدن اصحاب نفوذه پك چوق پاره‌لر ویره‌رك و دها زیاده‌سنی دخی وعد ایدرك صلحه راضی ایتمکه موفق اولدیلر.

ایمپراطوریچه قاترینانك صدر اعظم ایله اولان ملاقاتنده مشار الیهك آیاقلرینه قپانه‌رق و بیك عشوه ایله کورکنك اتکندن صاریله‌رق صلحه راضی اولمدقجه قویوویرمیه‌جکنی، مؤثر و دلآشوب ادالرله رجا ایتدیکی و صدر اعظمی انسان و موقع ایچون ممکن اوله بیلن معامله‌لرله یوموشاتدیغی او وقتدن قالمه روس و اجنبی محرراتنده مقیددر.

دلی پترونك وطننه اولان خدماتی پك بیوکدر.

اداره‌ده اتخاذ ایتدیکی اصول، و ایلروده نه یاپمق لازمکلدیکنه دائر براقدیغی وصیتنامه عادتا روسیه ایچون دستورالعمل طوتلمقده‌در.

پترونك وصیتنامه‌سنده روسیه ایچون تعیین ایتدیکی سیاست خارجیه‌نك طریق و استقامتی همان تماماً بزه عائددر. بو وصیتنامه‌ده روس ملتنك دینی استانبولدن چیقدیغی وصولك استانبول ایمپراطورینك قیزی روس چاریله ازدواجنی اخطار ایدرك روسیه‌روم ایمپراطورلغنك وارث مشروعی اولدیغی

و بناءً علیه استانبولی وبالجمله دولت علیه ممالکنی اله کچیرمك جمیع زمانده روسیه‌نك اس سیاستی بولندیغی، وکندیسندن صکره دخی تکمیل غیرت اوطرفه حصر ایدیلمك لازم کلدیکنی ، اورالری تماماً أله کچمدکجه روسیه حدود طبیعیه سنی بوله میه جغنی وحقیله ایلریله مك ایچون بحر سفید سواحلنی قبضهٔ تصرفه کچیرمك لزومنی ایضاح واثبات ایتدکدنصکره تدابیر مقتضیه‌یی دخی کوسترمشدر :

فرصت کوزدرك دولت علیه‌یه محاربه‌لر آچمق بویله‌جه یاواش یاواش ایلریلمك محاربه‌لری قزانمق ایچون انتظام و رسوخ عسکری‌یی تأمین ایتمك، ممالك عثمانیه داخلنده وقوعه کله‌جك وکتیریله‌جك اغتشاشاتدن استفاده غیرتنده بولنمق ، اوراده کی عناصر خرستیانیه‌یی دائما عصیانه آلشدرمق وتشویق ایلمك، ملت عثمانیه‌ده موجود اولان حسن اخلاق وجسارتك تدنی‌یه یوزطوتمقده اولمسنی و بناء علیه : وکلای دولت فساد ونفاق ایله مألوف بولندقلرینی بیانله بوندن استفاده ایچون هپسنی پاره ایله یوموشاته‌رق قزانمق ، وکیدرك عثمانلی ممالکنی پیدرپی تسخیر ایتمك والخ . . . .

شمدی‌یه قدر آوروپا مطبوعاتیله نشر اولنمش بولنان بو ، وصیتنامه‌نك وجودینی روسلر انکار ایتمکدن کری دورمیورلرسه‌ده پترودن صکره سیاست خارجیه‌ده اتخاذ ایتدکاری طریق شو انکاری رد ، واشاعه‌یی تأیید ایتمکده‌در .

نه اولورسه اولسون شوراسی محققدرکه : روسلرك دولت علیه‌یه اولان تعرض استیلا جویانه‌لری پترو دورندن اعتباراً باشلامشدر .

شمدی یه قدر روسلرله سکز محاربه‌مز اولمشدر . همان جمله سنده غالب ایتدك . بو محاربه‌لرك الك زیاده ضررمزی موجب اولانی ایکنجی قاترینانك زماننده‌کی ، قاینارجه معاهده‌سنی انتاج ایدن محاربه‌در .

پترونك وصیتنامه‌سنی الك دهشتلی تطبیق ایدن بوذکی قاترینادرکه : طورونی صوك روم ایمپراطورینك اسمنی تذکیراً قسطنطین تسمیه ایتمشدر . صکره برنجی آلکساندر و برنجی نیقولانك وقتلرنده‌کی محاربه‌لر دخی بزه معاهدات مضره‌یی امضا لتمشدر .

برنجی نیقولانك دور اخیرنده قدسده‌کی کلیسا آنختارلری بهانه‌سیله آچیلان حربده انکلتره وفرانسه دولتلرینك معاونتلرینی کوردیکمزدن روسیه کلیاً مغلوب اوله‌رق احکام وصیتی اجرا وحرصنی اقناع ایده‌مدی .

بو دورلرده روسلرك کندی مقصدلرینك قوه دن فعله چیقارلمسنی تسهیل ایدن موادك برنجیسی یوقارده سویلدیکمز اوزره روم ایلیده بولنان اهالینك قسم اعظمی قومیةً ، دیانةً روسلرله متحد بولندقلری قضیه‌سیدر .

فی الحقیقه روسلر مملکتمز اهالیٔ خریستیانیه‌سنك حقمزده کی اغبرارندن بیوك استفاده‌لرده بولندی . فقط اسلا و آمال فاسده‌سنك نقطهٔ استنادینك منحصراً بو نقطه دن عبارت بولندیغی فکرینه ذاهب اوله‌جق اولورسه‌ق یاکلیرز . دولت علیه ادارهٔ داخلیه‌سنده عصرلردنبری دوام ایده‌کلن عدم انتظام حکومت عثمانیه‌نك قوهٔ زنده کیسنی کوندن کونه خللدار ایتدیکندن بو تذبذب وَ اغتشاشك ایرکیچ کندینی نائل مقصد ایده‌جکنه روسیه حکومتی امیدوار بولنیور .

روسلر بو انفساخ اداره‌مزی رعنا کوردکلری کبی کوندن کونه

مملكتمزده حكمفرما اولان فساد وانحلالك اسباب ومنشأنی دخی كماليله تشخيص ايتمشلردر. بو دقيقهٔ تاريخيه‌يی ايضاح ايده‌بيلمك ايچون ماضی‌يه ارجاع نظره مجبورز .

روسيه‌نك دولت عليه‌يه قارشی اتخاذ كرده‌سی اولان سياست قديمه‌نك تمل طاشنی آتان بيوك پترونك — بو ذاته دلی پترو ديينلرده بولنيور ! — فكرينی اجمالاً قلمه آلديغی وصيتنامهٔ مشهورنده شو عباره‌يه تصادف اولنيور :

عثمانلی وكلاسنی الده ايتمك ايچون اونلری پاره واسطه‌سيله صاتون آلمق لازم اولديغی كبی بالخاصه سرای خلقنی و ممكن ايسه خنكاری بيله او واسطه ايله مقصدمزه خدمت ايتديرمك طرفنه چالشمليدر . »

دييور . (بو مشهور چارك كندی عصرنده دولت عليه اداره‌سی حقنده سويلديكی سوز بودر .) فقط بودولت ايله ايكی دفعه غالبانه محاربه ايدن و بزی قاينارجه معاهده‌سنی امضالتمغه مجبور ايدن او وقت وكلاسندن پرنس (رپنين)ه يازديغی بر مكتوبده : « اوچنجی سلطان مصطفی‌نك وفاتنه پك زياده تأسف ايتدم، بوذات بزه چوق خدمت ايتدی ، چونكه احمق ايدی . عادتا استراحت روحی ايچون عموم روسيه كليسالرنده دعا ايتديره‌جكم كليور » ديمش ايدی .

بو مكتوب برنجی محاربه اثناسنده يازلمش ايدی . ايكنجی محاربه‌دن صكره اوزمان استانبولده بولنان روس سفيرينه يازديغی مكتوبده مواد سائره‌دن بحث ايدركن بردن بره تبديل موضوع ايله : آمان سزه سويله‌مكه اونوتدم . يكی سلطان « سليم ثالث » حقنده كرك اوروپاده و كرك

بوراده پك چوق روایتلر ایشیدیلیور، بو ذات پك ترقی پرور ایمش. مملکتنك اصلاحی ایچون بزم پترو کبی ممالك اجنبیه‌دن اصحاب هنر و معارف جلب ایدرك امور دولتی تنظیم، احوال مملکتی اصلاح ایلمك ایستیورمش، سزه اخطار ایدرمکه بو شایعه‌نك اصلی وار ایسه هر نه واسطه ایله اولور ایسه اولسون ترکلری بو ایشدن آلیقویکز، والا منع اولنه‌میوبده خنکارك آمالی حیز حصوله کلیر ایسه روسیه ایچون پك مهلك بر ضربه اولور، بو مملکت حقنده‌کی تصوراتمز آلت اوست اولور، بوکا دائر سزدن درحال جواب استرم» دیه یازمشدی.

ایشته شو ایکی مکتوب خصم ازلیمزك حقمزده بسله دیکی مقاصد فاسده‌یی ایی‌دن ایی اثبات ایدر. روسلر دائما ملتمزك جهلندن، اداره‌مزك تشوشندن، بالخاصه شرق وغرب استبدادلرینك مخلوط عجیبی بولنان سرایلرمزك رخاوتندن، مسکنتندن، سفاهتندن، شنایعندن، مساویسندن استفاده ایتمشلردر؛ اك زیاده قورقدقلری بر جهت وارسه اوده ممالك عثمانیه سکنه‌سنك انکشاف افکار ایله تکمل ایلملری احتمالیدر. روس سیاسیونی بونی هیچ بر زمان نظر دقتلرندن دور طوتمامشلر، ممالك عثمانیه‌یه اصلاحاتك ادخال ایدلممسنه اولانجه غیرتلریله چالشمشلردر، حتی بوندن قرق بش سنه اول روسلرك قدس کلیساسنك آنختارلرینی بهانه ایدرك بزه اعلان حرب ایتمسی وقعهٔ خیریه‌دنصکره ممالك عثمانیه احوال عمومیه‌سنده حس اولنان آثار صلاحك سرکارده بولنان عالیهمت وکلانك دلالتیله ممالك عثمانیه‌ده اصلاحات مکمله اجرا اولنه‌جغنه روسلرده بر قناعت حصوله کتیرمسندن نشأت ایتدیکی بوکون وثائق ایله مثبتدر.

اشـته روسلر دلی پترو دنصکره بو ذاتك کوستردیکی طریق اوزرینه دولت علیه‌نك محو و امحـاسنه کمال غیرت و همتله چالشدیلر. فقط شو مسئله حقنده قارئلرمزه برفکرتام ویرمك ایچون شونیده علاوه ایتملیزکه زمان ایلریلدکجه بونلرده دولت علیه‌یی اورتادن قالدرتمق آرزوسی دهـا طوغریسی بو ماده‌نك وجودینی ارائه ایدر فکر کتدکجه تشدد و تکثر ایتمـکده ایدی. چونکه صوك زمانلرده روسـیه‌نك دولت علیه‌یه بر نظرخصمانه ایله باقمسنی مؤدی اسـبابدن بریسی دخی پادشـاهان عثما- نیانك عموم اقوام اسلامیه‌جه خلیفهٔ رب‌العـالمین و امیرالمؤمنین اوله‌رق طانلمسی قضیه‌سیدر.

روسلر اوروپالیلردن زیاده اسلاملرله معامله‌ده خصوصیله محاربه‌ده بولندقلرندن ملل اسلامیه آره‌سنده مقام خلافتك نه درجه مهم بر نفوذ دینی و سیاسی‌یی حائز اولدقلرینی بیلیرلر. بو جهتی دفعاتله تجربه دخی ایتمشلر، و بو سببله مقـام خلافتدن دائما احتراز اوزره بولنورلرکه صوك زمانلرده بونلرك فکری اللرنده بولنان اسلاملرده امید تخلیصی بسـبتون امحا ایتمك ایچون مرکز خلافت اولان استانبولی استیلا ایتمسی بهمه‌حال لازمدر. بوندن ماعدا روسلرك دائما شرقه تعرض ایتملرینه سبب اولان احوالدن بریسی‌ده کندی اعتقادلرنجه مملکتلرینك وضعیت جغرافیه‌سی، اقونومیقیه‌سیدر دییورلرکه ممالك محروسه ایله روسیه آره‌سنده‌کی بحرسیاه تماماً بر روس دکزی یعنی هرطرفی روسیه اراضیسیله محاط بر کول حالنه کیر- مدکجه مملکتمزك احوال تجاریه و اقتصادیه‌سی هیچ بروقتده تحت امنیتده بولنه‌مز. روسلر بوامنیه‌لرینه نائل اولمدقجه نه‌قدر ترقی ایدیلیرسه ایدلسون

روسیه اهالیسی معیشتنك بر بصقی آلتنده بولنه‌جغنه ، جنوبی روسیه‌نك همیشـــه تعرض اعدایه معروض قاله‌جغنه قانعدرلر. بو مانعه‌لرك رفعی منحصراً استانبول بوغازینك الده ایدلمسیله ممکن اوله بیله‌جکی ذهنلرینه یرلشمش قالمشدر .

قارئلرمزه بالخاصه روسلرك بو صوك ملاحظه‌لرینی نظردقتدن دور طوتماغی توصیه ایدرم ، چونکه بو نقطهٔ مهمه‌یی کمالیله تصور ایده بیلنلر روسیه‌نك شرق مسئله‌سی حقنده حال حاضرده اتخاذ ایتدیکی ، مستقبلده تعقیب ایده‌جکی مسلك سیاسئی سهولتله ادراك ایده بیلیرلر .

هرنه ایسه ! . . . ایکی عصر دنبری روسیه‌نك درات علیه‌یه قارشی آلدیغی وضعیت خصمانه سی بو راده‌ده ایدی . فقط بو حکومتك خفی جلی آمالی ، مقاصدی بو مرکزده ایکن بونی منافع ذاتیه‌لریله طبان طبانه ضد کورن بعض اوروپا دولتلری موجود ایدی . واقعا بو قسمی تشکیل ایدن اوروپا دولتلرندن هیـچ بریسی منفرداً روسیه ایله اوغراشمق اقتدارینی حائز اولمدیغی حالده همدست وفاق اولنجه دولت مشارالیهانك تعرضاتنه بر سد قوی چکمك اقتدارینه مع زیاده مالك ایلر . اوروپا دولتلرینك همان عمومی اساساً سیاست اخیره‌یی التزام ایلدیلر ؛ شوقدرکه بو دولتلرك روسیه خلافکیر لکنده ابراز ایتمکده اولدقلری غیرت زمان ، زمان تغیر ایده‌رك بر دورده دولت علیه‌نك حامیسی بریسی ایکن دیکر بر دورده بر بشقه‌سی اوله کلمشدر .

شرق مسئله سنده روسیه‌یه قارشو الك اول مقاومت کوسترن وروس استیلاسنه ممانعت ایدن دولت فرانسه‌در. عصر سابقده روسیه سریر احتشامنده

بر شهرت فوق العاده‌یه مظهر اولان قاترینه قوۀ کلیه ایله ممالك عثمانیه‌یه یوکلندیکی حالده بر دفعه‌سنده آوستریا ایله متفقاً دیکرنده منفرداً بیوك بیوك ضایعاته کرفتار اولدقدنصکره دولتمزی دهشتلی بر دشمنك النده قورتاره بیلمشدر. فرانسزلرك بو خصوصده‌کی خدمتی بالخاصه اون طقوزنجی عصر مبادیسنده بیوك ناپولیونك میدان شهامت وجلادتده غالبانه جولان ایتدیکی دملرده کورلمکده‌در. بو هنکامده ناپولیون روسیه‌یی متعدد محاربه‌لر ایله ایجه‌زده‌لدکدنصکره شرقه تعرضه مجال براقمامش، محاربه‌نك ختامنی متعاقب اون بش سنه امتدادیدن دائمی بر مشغله ایله ضعیف دوشن روسیه او زون بر مدت شرقه اولان تعرضاتندن واز کچمکه مجبور اولمشدر.

وازکچدی اما بو فراغت اضطراری ایدی، دائمی دکلدی؛ روسیه ایچون شرق مسئله‌سی مسائل حیاتیه عد ایدلدیکندن، منافعنه موافق برصورتده حل ایتمکی اخص آمالی بیلیردی. براز دکلنوب یورغونلغنی آلیر آلماز درحال ادرنه معاهده‌سنی انتاج ایدن محاربه‌یی آچمشدر. فرانسه وآوستریا دولتلری بو هنکامده ینه دولت علیه‌نك تمامیت ملکیه‌سنك ابقا وادامه‌سنه خدمت ایتمشلردی، فقط تخمیناً بو اثنالرده او زمانه قدرشرق مسئله‌سنده بی‌طرف قالمش بولنان دیکر بر دولت دها مسئلهٔ مذکوره‌یه بزم منفعتمزه اوله‌رق قارشمغه باشلامش ایدیکه بو آندن اعتباراً مسئلهٔ شرقیه روسیه وانکلتره حکومتلری بیننده برمسئلهٔ خصوصیه رنکنی آلمشدر.

قطعیاً دنیله بیلیرکه بو ایکی دولتك اختلاف منافعی بر چوق ضایعاتدن صکره بیله دولت علیه تمامیت ملکیه‌سنك قسماً صیانتنه خادم اولمشدر؛

روسلر قریم محاربه‌سنده ، انکلتره ، فرانسه وترکیه‌یه مقاومت ایده‌مدیلر . مغلوب اولدیلر . کندیلریچون پك فنا اولان صلح معاهده‌سنی پارسده امضالمق مجبوریتنده قالدیلر .

بو حال او مملکتك اداره‌سنی ، ایمپراطورك سراییندن بر کویلونك قولبه‌سنه قدر ، شدتله صارصدی . ملت وحکومت اسباب مغلوبیتی آرامغه قویولدیلر . ادارهٔ داخلیه‌ده پك چوق فنالق اولدیغنی ، تجدید قوت ایتمك ایچون اصلاحات جدیه اجراسی الزم بولندیغنی اکلادیلر . اولانجه قوت وعزمله بونك تأمیننه صرف همت ایتدیلر .

یکرمی سنه‌لك برغیرت فوق العاده ایله بتون اوفنالقلری تماماً ازاله ایتدیلر . هرشعبهٔ اداره‌یی تنسیق وتنظیم ایتدیلر . اوعصرك ایمپراطوری بولنان ایکنجی آلکساندر ، فطرةً عدالتپرور ، وانسانیتلی بر آدم اولدیغندن ، قارشیسنه چیقمقدن چکنمین اعتراضات و موانعی اصلا سمع اعتباره آلمدی . تخمیناً یکرمی درت میلیونه واران اهالی‌یی اسارتدن قورتاردی . اونلره رفاه ، سعادت ویردی . ملکده عدلیه‌یی ، نافعه‌یی صناعت و تجارتی ؛ خاصةً بر وطن ایچون هر درلو سعادت و سلامتك مهد ومنبعی اولان معارفی تعمیم وتوسیعه اولانجه قدرت حمیتکسترانه سیله چالشدی . طرف طرف ملکی ، عسکری ، رشدی ، عالی ، ابتدائی مکتبلر تأسیس ایتدی . اساساً روس ادارهٔ حکومتنده او وقته قدر کورولمه‌مش بر صورتده « اعتدال » اساسنی وضع ایتدی . عسکرلکی یکی بر تمل اوزرینه بنا ایدرك ضابطانك اکتسابات فنیهٔ عمومیه‌سنی توسیع ایچون پك چوق همتلر ابراز ایتدی . صنوف ممتازه‌نك امتیازاتنی محو ایله مساوات عمومیه‌یی

اعلان، و روسیه‌یی یکی باشدن بر حیات مسعوده ایله کامران ایلدی.

فاصله‌سز یکرمی‌سنه دوام ایدن بوعزم و غیرتك نتیجه‌سی، روسیه‌نك ادارهٔ داخلیه‌سنی مطلوبه موافق برحاله کتیردی. بو، روسیه خارجی پولتیقه‌سنك اس‌الاساسی اولان شرقه تعرض مسلکنی دخی تعقیبه وقت وقوت ویرمش ایدی.

مسرودات سابقه‌دن پك قولای آکلاشیلیرکه: روسیه، دلی پتردن صکره تکمیل آمال سیاسیه‌سنی «شرق مسئله‌سی» نك یعنی: استانبولی کندیلرینه پای تخت یاپمق، و ممالك عثمانیه‌یی استیلا ایتمك قضیه‌سنك حلنه بذل ایتدی.

بو فکر روسیه‌ده کیتدکجه ملی بر مسئله اولدی. بوعصرده عسکریه وخاصةً معارف عمومیه توسع وعموم مملکت ترقی ایتدکجه «شرق مسئله‌سی» فکری عوام اهالینك بیله دماغلرینه أیجه یرلشدی، دها صکره‌لری تخمیناً (١٨٤٠) تاریخلرنده روس هیئت اجتماعیه‌سی ایچنده یتشمش استیلاپرور عقلا، عصرك فکر عمومیسنی دها زیاده انبساطه کتیره‌رك، اورته‌ده بر پان اسلاویزم فرقه‌سی میدانه کتیرمش ایدی. بو فرقه شرق مسئله‌سنی اسکی حدودنده براقمدی. دنیاده نه قدر اسلاو وار ایسه هپسنی روسیه‌نك تحت حکم ونفوذنده بیوك بر قوت واحده تشکیل ایتمك فکرنده بولندی. بو مقصدك اجراسی ایچون روسیه مدنیت و ادبیاتنی بر چوق قطعه‌لرده‌کی اسلاو اقوامی آره‌سنده تعمیم، و خلقی طبیعتیله جلب و جذب ایتمك طریقنه کیردی.

فقط پان اسلاویزم فرقه‌سی، وار قوتی ایله چالشمه‌یی شمدیلك

هم جنساً و هم ده دیناً کندیلریله بر اولان عثمانلی اسلاولری یعنی : بلغار ، صرپ ، بوسنه و هرسك ، قره طاغ عناصرینی الده ایتمك و اونلری ترکلرك الندن قورتارمق غیرتنده بولندی .

روسیه حکومتی ایمپراطور نیقولانك زماننده پان اسلاولرك فکری نه اولدیغنی ایجه آکلایحیه قدر وحتی آکلادقدنصکره دخی بعض مشکلات خارجیه‌یی موجب اولور ملاحظه‌سیله بر مدت آنلری تشویقدن و تزیید قوت ایتملرینه چالشمقدن چکنیور ایدیسه‌ده قریم محاربه‌سندنصکره بو اجتنابك بیهوده لکنی تقدیر ایدرك پان اسلاویزم مسئله‌سنك ایلری سورلمسیله روسیه حکومتنك شرقده اولان اصل ومقصدینی پك چوق تسهیل ایده‌جکنی آکلادی . و پان اسلاولره جدی معاونتلردن کری طورمدی . اشته شوصورتله پان اسلاویزم سوزی ابتدای احوالده قوری برنمایشدن عبارت کبی ایکن کتدکجه شدت وقوت بولدی . فعلیات مقرره ولازمه‌یه باشلامق ایچون (موسقووه) شهرنده بر پان اسلاو قومیته‌سی تشکل ایتدی .

کلیتلی اعانه‌لر ایله آز زمانده قوت و اقتدار کسب ایتدی . او صره‌لرده پان اسلاویزم قومیته‌سنك علنی وخفی شعبه‌لری ممالك محروسه‌یه وجوار قومشولرك الکالرینه یاییلدی .

اسلاو وتبعهٔ عثمانیه عائله‌لرندن پك چوق چوجقلر روسیه مکاتبنده تحصیل علم ایتدکدنصکره ، کندی مملکتلرینه عودت ایدرلر ، اوراده کندیلری مکتبلر تأسیس و کشاد ایدرك عموم اهالی‌یه پان اسلاویزم فکری نشر ایلرلر ایدی . و قومیته‌لر روم ایلینك هر طرفنده بولندیررق اسلاو

اهالی‌یه ، ترك النُدن یقیننده قورتله‌جقلری ، و بو بابده روسیه حکومتنك
و قومیته‌لرك دائما چالشمقده اولدقلری ، و قومیته‌لرك صورت حرکتلری
حقنده معلومات ویررلر ، لزومنده عصیان ایتمك ایچون سلاح تدارکی ،
و عصیانك موفقیاتی ایچون‌ده دیکر بالجمله تدابیرك وقتیله اخذ اولنمسی
خصوصلرنده معاونت و تسهیلات کوستررلر ایدی‌که : تاریخنی یازدیغمز
زمانده روم ایلی ولایاتنده بولنان خرستیان عناصری قومیته‌لرك تحت نفو-
ذنده بولنیور ایدی .

روسیه‌ده اصل پان‌اسلاویزم ساعیلری آیریجه برفرقه تشکیل ایدوب
کندیلرینه مخصوص بیوك و مهم غزته‌لره ، رساله‌لره ، مکمل اداره-
خانه‌لره و دها بر خیلی وسائط مهمه‌یه مالك ایدیلر .

فرقه باشلی باشنه حرکت ایدییور ایدیسه‌ده اقتضای احوالده حکو-
مته اخبار کیفیت ایدر ، وینه اوکبی مواضعده حکومتك امر و ارائه‌سنه
توفیق حرکت ایلر ایدی .

فرقه‌یه روسیه حکومتنك مراتب عالیه‌سنده بولنان پك چوق ذوات
التحاق ایتدی . قومیته‌نك علنی رئیسلری ایچنده قاتقوف ، آقساقوف
صکره‌لری صرب محاربه‌سنده عموم قوماندان بولنان جرنایف بولندقلری
کبی ، هر نه قدر او صره‌لرده رسماً قومیته‌یه منسوب دکلدیسه‌ده خفیاً
قومیته‌نك بر رکن مهمی استانبول سفیری جنرال اغناتیف ایدی .

اشته سلطان عزیزك صوك دورینك نهایتنده روسیه بوحالده ایدی .
دولت علیه بالاده ذکر ایتدیکمز قدرتده بولنیوردی‌که بو قارشی‌یه
دوران حاللر ، دولتمزه قریم محاربه‌سندن دها دهشتلی بر میدان مبارزه

حاضرلمقده اولدیغنی حکم ایتدرمکده و ظاهراً کوسترمکده ایدی .

— دورسلطان عبدالعزیز اواخرنده سوء اداره —

خاندان آل عثمان — شهزاده‌لرك تربیه‌لری حقنده بعض ملا-حظات — پادشاهك اواخر سلطنتنده مقام صدارت — محمود ندیم پاشانك صدارتی — مدحت پاشانك صدارتی — حسین عونی پاشا و بونك جهت عسکریه‌یه اولان خدمتی — احوال مالیه

بیك ایکییوز سکسان سنه‌سنده عالی پاشانك وفات ایتدیکنی مقدم سویلمش ایدك . بو تاریخ سلطان عزیز دورنده آیروجه بر دور تشکیل ایدر . چونکه بو هنکامدن اعتباراً پادشاه مشارالیه حضرتلرینك احوا-لنده کوریلن اویغونسزلقلر بر چوق زمانلردنبری تاریخ عثمانی‌ده مثلی کورلمه‌مش و صورت اجراسی دخی خاطرهٔ امتدن چقمش بولنان برحا-دثهٔ فاجعه‌یه میدان ویرمشدرکه بز بونی ممکن اولدیغی قدر محل مخصو-صنده مفصلاً ایضاح ایده‌جك ایسه‌کده اول امرده بو فاجعه‌یه سبب اولان وقایعی بالخاصه بونلرك اصل و منشأنك نرده اولدیغنی بوراده کوسترمکی مناسب کورییورز .

بوندن اول میدان انتشاره قویدیغمز و بالخاصه خاندان آل عثمان

احوالنه عائد اولان دیکر بر اثرمزده [*] بیك سنهٔ هجریه سند نصکره بو خاندان نجابتپناه اعضاسنه مخصوص اولان طرز تربیه و معیشت حقنده شو یولده ادارهٔ کلام ایتمشیدك :

« شهزادهٔ عثمانیان آوان صباوتدن باشلایه‌رق خواجه و لالالرندن ایلریده پادشاه اوله‌جقلرینی اوکرنیرلر. پادشاهلق بونلرجه عددی میلیونلره واصل اولان اهالی‌یی یالکز کندی کیفلرینه تبعاً اداره ایتمك اولدیغنی ایستمدکلری آدملری قوغوب ایستدکلرینی احسانلره غرق ایده بیلمکدن عبارت بولندیغنی و اهالی ذات همایونلری ایچون جناب حق طرفندن قول اولمق اوزره یرادلدیغنی و دها بوکبی نیجه خرافاتی ، و بر ملکی بر ملتی نالان و پریشان و اسیر ایتمکه یرار بر چوق بندکلری عقللرینه محکم صورتده یرلشدیررلر. یوقسه ملتك پادشاه ایچون دکل پادشاهك ملت ایچون منتخب و منصوب اولدیغنی نه بونلره بر سویلیان واردر ، نه‌ده بونلر کندیلکلرندن آکلارلر. »

« بو عصرده دولت علیه پادشاهلرینه اك زیاده تقرب ایدن و بو ذوات محترمه‌یه ایستدکلرینی یاپدیران بندکان ، شهزاده‌لکلرندن بیلد- کلری طانیدقلری اوشاقلری ، و بعضاً آنالری جهتندن اقربا و تعلقات صایدقلری کوله‌لردرکه بونلر ایچون دولته پك زیاده امك ویرن و حقیله بو ملته خدمات جدیه‌سی سبقت ایدن ذوات فدا اولنه کلمشدر . »

مطالعات سابقه‌مزه بوراده بر شی علاوه ایتمك لازمکلیرسه دیه بیلیرزکه حکمداران عثمانیه‌نك احوال معروضه‌سندن اك زیاده متضرر

---

[*] رهنمای انقلاب . احمد صائب

اولان شعبه ادارهٔ دولت مقام عالئ صدارت اولمشدر .

چونکه کرك ادارةً کرك سیاسةً سرایه الك یقین و اونکله الك زیاده مناسبت وارتباطده بولنان دائره بوراسیدر .

سرایك سیئات مذکوره‌سی یوقاروده ایضاح ایتدیکمز دور عزیزی اوائلنده هرنه قدر تأثیرات وخیمه‌سنی کوسترمکدن حالی قالمیورسه‌ده دور اخیرنده تاریخده امثالی کورلمه‌مش بر رنك آلمشدر .

١٢٨٨ تاریخنده وفات ایدن عالی پاشانك یرینه مشهور محمود ندیم پاشا صدارته کلدی . بو ذات اون بر آیده عزل اولندقدنصکره یرینه مدحت پاشا کچدی . مشار الیه سکسان بر کون صکره عزل ایدیله‌رك مهرصدارت رشدی پاشایه ویرلدی . مشار الیه دخی اون یدی کون صکره مهرصدارتی اسعد پاشایه تسلیم ایتدی . اسعد پاشاده آلتمش بر کون صکره عزل اولنه‌رق مقامی، شیروانی زاده رشدی پاشایه براقدی. متعاقباً حسین عونی پاشا و تکرار اسعد پاشا و بوندن بر قاچ کون صکره محمود ندیم پاشا او مقامه تکرار کلمشلردرکه تخمیناً اوچ سنه بر آی و بر قاچ کون ظرفنده وکلادن سکز طقوز ذاتك برر ایکیشر مقام صدارته اوغرایوب کچدکلری کورلمشدر . [*]

ایمدی بو حال اسف انکیزك ممالك محروسه‌دن ماعدا هیچ بر یرده وقوعی ممکن دکلدر . بزده کورلمسی ایسه دمندنبری سویلدیکمز ماده‌دن یعنی دور انحطاط پادشاهلرمزه مخصوص اولان فکر سقیمك ایجابات ضروریه‌سندن و بو فکرسقیم دخی کوچوکلکلرندنبری آلدقلری تربیه

[*] اس انقلاب . احمد مدحت

مقتضاسنجه بن پادشاهم . ملك بنم . كيم نه قاريشير كبي منطقهٔ شرع شريف اسلامه مغاير اولان اعتقاد باطلك نتيجهٔ طبيعيه‌سندندر .

اولكى زمانلرده هانيا دولتمزك هلال اجلالنك اوج سطوت وعظمتندن بتون دنيايه نورلر ، شعشعه‌لر صاچديغى ، او اونوتلمز دملرده مقام صدارت ، خدمات دولتده يرارلقلر ابرازينه قادر صاحب اقتدار و لياقت اصحاب حميته منحصر ايكن صكره‌لرى پادشاهلرك هوسات و مشتهيات خسروانه‌لرينى اوخشار ، ريا و دسيسه ايله يشار بياغى مخلوقلر صدر اقباله چيقارلدى . بو ذوات مشئومه‌نك اكثريسى طبعاً مزيات اقتدارى چكه‌مدكلرندن بو اوصافه مالك ذواتى مركز حكومتدن دفعه اللرندن كلديكى قدر چالشيرلر ، و اكثر احوالده دخى موفق اولورلر ايدى .

عالى پاشا امور دولتده سلطان محمودك دست تربيتنده پرورشياب اولمش ذواتك الك صوكى ايسه‌ده مشار اليهك وفاتى صره‌لرنده ينه او اصول تربيه‌ده يتشمش ، دولتك اصلاحنى جداً آرزو ايدن و بو طريقده اقتدار و مهارت كوسترن ذوات وار ايدى . فقط سلطان عزيز اورالرده اولميوب ، مقام صدارتى اهلنه ويرمك دكل بو مقامه كندى كيف و آرزولرينى موقع اجرايه كتورمك اوزره مقصد شاهانه‌يه موافق وكلادن بريسنى آرايور ايدى . زماننده انتخاب ايتديكى ذات دخى محمود نديم پاشا اولدى . بو پاشا ، خدمات دولتده مقام بالايه واصل اولان بر ذاتك اوغليدر . كنديسى ده كوچوكلكندنبرى امور دولتده بولنمش ايسه‌ده اخلاق و افكارى مطلوب درجه‌ده اولمقدن پك اوزاق ايدى . ذره قدر حميت مليه‌سى اولمديغى شويله دورسون رعايت و حرمت عموميه

مظهریتی بیله دوشنمز بالعکس منفعت شخصیه‌سنی ملك و ملتك ضر-
رنده، اقبال و سعادتنی یالکز پادشاهك حسن توجهنده بیلیر و عموم
حرکات و افعالنی یالکز بو اساسه بنا ایتدیرر ایدی. بالنفس غایت مر-
تکب اولدیغی کبی ارتکاب و ارتشایه پادشاهی دخی تشویق و تشریك
ایتمکدن کرو دورمز ایدی. مشربی بکتاشی و درویشانه مخصوص اولان
برطرزده اولوب عیش ونوشه میال ایدی. دور عبدالعزیزك اواخرنده‌کی
سیئات بو ذاتك مقام صدارته آیاق باصدیغی کوندن اعتباراً باشلامشدر.

صدارتنده سوزده اصلاحات اولمق اوزرینه عمومی بر تنقیحات
اجرا اولندی. حقلی حقسز (اکثر احوالده غرض شخصیه بناءً)
اداره‌دن بر چوق مأمورلر طرد ایدلدی. ایچلرنده اوتوز قرق سنه خد-
مت دولتده مستخدم و بشقه صورتله اسباب معیشتنی تدارکدن عاجز بر
چوق ذوات وار ایدی. اکر بو تنقیحاتدن خزینهٔ دولتجه بر فائده
حصوله کلسه ینه بر شی سویلمك ممکن اوله‌مز. حالبوکه اویله اولمدی.
تنقیحاتدن مالیه‌جه ایدیلان تصرف درحال سرایلیلرك التماسلیلرینه ویر-
لدی. بر چوقلرك معاشلرینه ضم اولندی. یالکز اورته‌ده مدهش بر
حقسزلق روا کورلدی.

ینه محمود پاشانك صدارتنده ایدیلان فنالقلردن بریده روم ایلی شمندو-
فر امتیازاتنك نمسه‌لی «باروزهیرش»ه دولته غایت آغیر و امثالی دنیاده
نامسبوق شرائطله مضر بر صورتده ویرلمسی اولمشدر.

بو امتیاز سایه‌سنده سرای حشراتی بالذات صدر اعظم و خلیفه
توابعی داخل اولدیغی حالده قومپانیه‌دن کلیتلی رشوت آلدیلر.

سلطان عزیزك محمود ندیم پاشایه توجه و محبتی درکار اولوب بوده پادشاهك هر آرزوسنه موافق و اطاعت کوسترمسندن و برده آتیاً ایضاح ایدیله جك دیکر موادن ایلرو کلمکده ایدیسه‌ده بعض احوال مجبره بالخاصه اهالینك خشنودسزلغی الك صکره محمود ندیم پاشانك عزایله مشهور مدحت پاشانك اقامه‌سنه ذات شاهانه‌یی ناچار براقمشدر .

مدحت پاشا حضرتلری بو تاریخلرده تخمیناً اللی یاشلرنده ایدی . خدمت دولتده الك کوچوك پایه‌دن الك بیوك مقامنه قدر یولیله و بلاالتماس ایلریلیه‌رك ترقی ایتمش . سلطان عزیزك اوائل سلطنتنده رتبهٔ وزارته قدر واصل اولمش ایدی . بوذاتك اقتدارینه یول آچان و اشتهارینه سبب اولان ماده طونه ولایتنده والی بولندیغی زمان اجرا ایتدیکی اصلاحاتدر

روسلر همیشه دولت علیه‌نك پریشانیتندن استفاده ایتمك طریقنی غائب ایتمدکلرینی و اکثری احوالده بو پریشانیتدن استفاده ایتمکدن کری طورمدقلرینی محل مخصوصنده سویلمش ایدك . مدحت پاشا روم ایلیده وال بولندیغی زمان دخی بو حالدن استفاده ایتمك اوزره او حوالیده ساکن عناصر خرستیانیه‌یی بالخاصه بلغارلری فساده تشویق ایتمکدن کیرو طورمیوردی .

مدحت پاشا طونه والیلکی کبی نازك و مهم بر مأموریتی ، اوزرینه آلدقدنصکره برمدت مقامنده ، روسلرك اوته دنبری بیلدکلری یعنی هیچ برشیدن خبری اولمیان اسکی ترك والیلری کبی اوطوردی . فقط بو اثناده خفیاً منبع فسادی و بوکا علاقه‌سی بولنان ذواتی آراشدیرمقله مشغول ایدی . نهایت ایستدیکنی ألده ایتدکدنصکره فسادك انکارینه روسلرك مجالری

قالمیه جق درجه ده ایشی اورته یه قویدی. روس خفیه وفساد مأمورلرینی یولیله محاکمه ایدرك لازمکلان جزالرینی ویردی. بو فساده قاپیلان بلغار قومیته اعضالرینی دخی کذا یولیله محاکمه ایدرك برچوقلرینی روس قونسلوسلرینك وسائر اجنبی مأمورلرینك مواجههلرنده آصدیکه، پاشانك بومهارتنه اولوقت اوروپا مطبوعاتی حیران اولهرق کندیسنی آلقشلادیلر. بو صورتله طونه ولایتی آز بر زمانده دوزلدی. روسلر فساددن عاجز قالدیلر. و بویله کیدرسه برایش یاپامیه جقلرینی آکلایهرق وارقوتیله یازویه ویروب استانبولده و بالخاصه سرایده کی طرفدارلریله پاشایی کوچ بلا اورادن عزل ایتدیردیلر.

مدحت پاشا بوندن بر مدت صکره بغداد ولایتنه تعیین اولندی. اولوقت بو ولایت دخی پك قاریشیق بر حالده ایدی. پاشای مشار الیه حضرتلری اوراده دخی آز بر زمانده انتظام واسایشی یولنه قویدی. مملکتی شقاوت وامنیتسزلکدن تطهیر ایتدی. ولایت درونده عرب قبیلهلرینی سرعتله بالتأدیب دائرهٔ اطاعته صوقدی. فرات نهرنده واپور قومپانیهسی تأسیس ایلدی. غایت منبت بولنان بوولایتك تجارتنه دیکریکی طریقلر آچدی. والحاصل ولایتك منظرهٔ عمومیهسنی دکشدیردی. بو ولایتی ازهر جهت ترقی وعمرانه سوق ایتدی.

مدحت پاشا اول دورده موجود وکلا بیننده امثالسز برغیرت واقتداره مالك ایدی. مشارالیهدن هرکس دولت ایچون خدمت عظیمه بکلیور ایدی. بو جهتی شبههسز هرکسدن ایو کندیسی بیلیر ایدی. بونك ایچون اولملیدرکه ولایتلرده بالخاصه بغدادده بولندیغی زمان مرکزحکومتده نه

كبی احوالی جریان ایتمكده اولدیغنی دائما خبر آلیر و بوحاله قارشو انتباه وانتظارده بولنور ایدی . بناء علیه عالی پاشا وفات ایتدیكنی خبر آلیر آلماز استانبوله كندیسنی آتمق طرفنی دوشندی . بو اثناده ایسه محمود ندیم پاشا صدارته كچمش ایدی . مدحت پاشا بو ذاتك اخلاق واطوارینی ایوجه بیلدیكندن شاید بر مدت صدارتده قالیرسه احوال دولتك پریشان برحاله كله جكنی دوشونوب بهمه حال اونی عزل ایتدیرمك جهتنی قوردی . واحوال عمومیه یی كوزلجه وزن ایتدكدنصكره بلا استیذان بغداددن استانبوله طوغری حركت ایتدی . اثنای راهده كیرویه دونمك ایچون برقاچ دفعه كندیسنه آوامر عالیه تبلیغ ایدلمش ایدیسه‌ده برچوق بهانه‌لر ارائه‌سیله توقف وعودتدن بالاجتناب نهایت استانبوله واصل اولدی . درحال حضور شاهانه یه چیقارق نه یاپدی ایسه یاپدی . عالی پاشانك وفاتندن اون‌بر آی صكره مقام صدارته كچدی .

ایشته مدحت پاشا بو صورتله مقام صدارته كچدی . فقط نه فائده‌سی واركه مقام صدارتده چوق او طوره‌مدی . . . چونكه سرای ، منفعت واقبال قیدیله سرایك اطرافنده طولاشمقدن كیر وقالمیان وكلای نخام (!) حضراتی مشارالیه حضرتلرینه حسد ایدرلر ، اقتدار ونفوذندن قورقارلر ایدی . بو سببله سكسان بر كون صدارتده قاله بیله‌رك عزل ایدلدی . وحتی استانبولده اوطورمسی دخی جائز كورلمیه‌رك طیشارویه كوندرلدی . مشار الیهك بو منفیلكی چوق زمان سورمیوب ینه درسعادته عودته موفق اولدی . كلدی .

مقام صدارتده كندیسنی استخلاف ایله‌ین رشدی ، اسعد پاشالر وسائره

دخی اقتدارسز وکلادن اولمیوب کندیلرینی حریت اداره ایله اوزون مدت مأمور یتلرنده ابقا ایدلمش اولسه‌لر دولت و ملت ایچون خدمات حسنه ابراز ایلیه‌جکلری محقق ایدی . فقط مسئله بو صورتله اولمیوب هر بری ایشه تشبث ایدر ایتمز یوقاروده سویله دیکمز اوزره سرایدن کلن براراده ایله آز زمانده عزل ، طرد اولنوب یرینه بشقه‌لری کچیور و بو سیئات بویله‌جه دوام ایدوب طور ییوردی .

بو دورده امور دولت ایچون آثار نافعه وجوده کله‌مه‌یشی وکلای حاضره آراسنده اصحاب اقتدارك مفقودیت ویا قلتندنناشی اولمیوب بو قباحتك یالکز سرای همایوندن نشأت ایتدیکنه دائر دلائل کافیه وواضحه واردر. ازجمله بو زمان وکلاسندن حسین عونی پاشانك مقام سرعسکری یی آرالق آرالق اشغالی سایه سنده اردوی همایونه ایتدیکی خدمات عظیمه قولمزه الك کوزل برهاندر .

حسین عونی پاشانك مسقط رأسی اسپارته‌در . اولا ممالکتده علوم شرعیه وعربیه‌یی تحصیل ایتمش مؤخراً مکتب حربیه‌نك ایلك تأسیس اولندیغی تاریخده استانبوله کله‌رك بورایه دخول، برقاچ سنه صکره تخمیناً اوتوز یاشلرنده ارکان حرب یوزباشیلغی ایله مکتبدن چیقارق خاصه اردوسنه تعیین اولنمش ایدی. کیت کیده معلومات عسکریه وذکاوت فطریه‌سی سایه‌سنده ترقی ایدرك آز بر زمانده مشیرلك رتبه‌سنه قدر واصل اولمشیدی. مشار الیه حضرتلری ۱۸٦٥ سنهٔ میلادیه سنده وقوعه کلان کرید اختلالنه اولا، سردار عمر پاشانك معیتنده و بعده مستقلاً ابراز ایتدیکی لیاقت کندیسنه سرعسکرلکه قدر یول آچمشدی .

فقط عالی پاشانك وفاتندنصکره محمود ندیم پاشا صدارتنده حسین عونی پاشا بو ذاتك حرکات دنائتکارانه سنه بعض خصوصده مقاومت ایتدیکندن صدر اعظمك طرفداری بولنان سرای حشراتنك همتلریله اسپارته یه نفی ایدلدی . فقط چوق کچمدن محمود ندیم پاشا دخی عزل اولندقدنصکره اسعد پاشا صدارتنده استانبوله جلب و سرعسکرلك مقامنه کچمش ، براز صکره صدارته بیله کلمشیدی . فقط بوراده اوزون بر مدت قالمدیغی کبی صدارتدن عزل اولندقدن صکره محل مخصوصنده تفصیلاً ذکر اولنه جغی اوزره اولوقت عموم ادارهٔ دولته پك زیاده نفوذ اجرا ایدن روس سفیری اغناتیفك غیرتیله سرعسکرلکدن بیله عزل و والیلکله بروسه یه نفی ایدلمش ، فقط بر مدت کچدکدنصکره ینه وقت حالك اجباریله عودت و تکرار سرعسکرلکده استخدام اولنمشیدی . حسین عونی پاشانك احوال آتیه سنی صکره یه براقه رق بوراده مشار الیه حضرتلرینك متعدد دفعه سرعسکرلك مقامنده بولندیغی زمان اردولرمزه ابراز ایتدیکی خدماتی بیان ایده لم :

بو دورده دولت علیه اردولرنده الك اول طوپجی صنفنه اهمیت ویرلدی . عمومیتله قروپ فابریقه سنك صوك سیستم طوپلری ایله تجهیز و حیواناتك قوتلی و بو صنفك خدمتنه متحمل جنسندن آلنمسنه دقت ایدلدی . بو اثناده طوپجی ضابطانك صاحب معلومات و ممارسه اولملرینه دخی اهمیت ویرلدی . استحکامجیلق دخی بو هنکامده خیلیجه مظهر ترقی اولدی . اردو مرکزلرینه متعدد خسته خانه لر تأسیس ایدلدی . فقط بوراده دخی کوریلن بعض نواقص مثلا سیار خسته خانه لرینك مفقودیتی

صوك روس محاربه‌سنده پك چوق مشكلاته و ضايعاته سببيت ويردى .

پياده‌نك قيافتنه اهميت ويريلوب الك موافق لباس اولمق اوزره اولكى قيصه جاكت و كنيش پانطالون ، ستره و طار پانطالونه تبديل ايديله‌رك بو خصوصده اوروپا عسكرينه تقليد ايدلدى . بو زمانده وقوعه كلان الك بيوك اصلاحات اول عصرده اردوى همايونك دنيانك الك مكمل سلاحى اولان آمريقانك مارتين تفنكلريله تجهيز ايدلمسيدر .

معلول و اختيار ضابطان و مأمورين عسكريه ايتام و اراملك تأمين اعاشه‌سى مقصديله (عسكرى تقاعد صندوغى) تأسيسنه موفق اولندى .

حسين عونى پاشانك اردولرمزه قارشو ايفا ايتديكى وظيفه وخدمت يوقاروده سويلديكمز مواددن عبارت دكلدر . كنديسنه مخصوص اولان ذكاى عسكريسيله ضابطان و امراى عثمانيه آره‌سنده الك زياده مستعد و صاحب اقتدار اولانلرى سچوب اونلره كنيش بر صورتده طريق ترقى و تفيض آچارق عثمانلى اردولرنده بويله مستعد ذوات يتشدرمشدركه روس محاربه‌سنده دولت عليه‌نك بر قاچ موفقياته نائليتله ناموس ملى و عسكرى‌يى محافظه ايده بيلمسى آنجق بو سايه‌ده اولمشدر .

مع هذا ادارهٔ دولتك بر شعبه‌سنده نه قدر اصلاحات اجرا ايديلىرسه ايدلسون بو ماده مملكتك احوال عموميه‌سى مطلوبه موافق صورتده جريان ايتمسنه پك آز تأثير ايده بيلير . بونك حصوليچون هر شعبه ادارەيى اصلاحه كافى آيرى آيرى منتظم پلانلر وصورت مطلوبه‌ده اجرالرى ايچون وجودى الزم وسائطك نه اولديغنى ارائه و تعيين ايليه‌رك مشتركاً فعلياته باشلانمسى امور ضروريه‌دندركه عكسى تقديرده نه قدر فداكارلقلر

احتیار اولنسه بوشنه کیدوب نتایج لازمه و مطلوبه‌یی میدانه کتیره‌میه‌جکی احوال مجربه‌دندر .

یوقاروده سویلدیکمز فکرك طوغریلغی شعبهٔ بحریه‌ده دخی کوزه چارپار .

دورعزیزینك نهایتنده احیاسنه غیرت ایدیلن بر جهت وار ایدیسه بوده دولت علیه‌نك قوهٔ بحریه‌سی ایدی . لکن ایشلك ظاهریات ومادیاتیله اکتفا اولندیغندن بونجه امك وغیرتلر ، فوق‌العاده همتلر مطلوب ثمره‌یی ویره‌مدی . فی‌الحقیقه بو زمانده دولت علیه دونماسی قوت و مکملیتجه عموم اوروپا دولتلری آره‌سنده اوچنجی درجه‌ده ایدی . بیوك ، کوچوك یکرمی بش قدر زرهلیمز ، بر چوق سفائن نقلیه‌مز وار ایدی . بومقدار اول عصرده دیکر حکومتلره بالخاصه روسلرك قوهٔ بحریه‌سنه مقابله ایتمکه کافی ایدی .

بوراسی طوغریدر . فقط شوراسی‌ده قابل انکار دکلدرکه بحریهٔ عثمانیه بومکملیت ماده‌سی قارشوسنده جهت معنویه‌جه صفر درجه‌سنده براقلمشیدی . فکرمزی ایضاح ایده‌لم :

اوروپادن کلیتلی استقراضلرله قوهٔ بحریهٔ عثمانیه مادةً بر حاله کتیرلدیکی حالده بونلری استعمال ایده بیله‌جك معلوماتلی ماهر و تجربه‌لی ضابطان جهتی هیچ دوشونلمدی . اکر او زرهلیلردن بردانه‌سی ایچون ویریلن مبالغ بوتحصیل وتعلیم جهتنه صرف اولنسه ایدی قوهٔ بحریه‌مز اصل او زمان جدی و حقیقی بر صورتده تکمل ایتمش اولوب ، دونمای عثمانی روس محاربه‌سنده ایشه یرایه‌رق قورو بر اویونجاق مثابه‌سنه

ایتمز ایدی . بونلری ده کچه‌لم :

بودورده هر دولت ومملکتک روحی بولنان مالیه‌یه نقل کلام اولننجه تصور ایدیله‌میه‌جك قدر فنا بر حالده بولندیغنی درحال خبر ویرملیز .

دولت علیه‌ده استقراضلره سلطان عبدالمجید زماننده باشلاندیغنی اولجه سویلمش ایدك . بو هنکامده خارجدن ایدیلن استقراضك یکونی اون میلیونه قدر واردیغی کبی داخلده‌کی دیونات دخی او مقداره اولاشمشیدی .

سلطان عبدالعزیز دورنده ایسه استقراض یکونی هر سنه بیومکده ایدی . زیرا بو دورده استقراضه او درجه آلیشیلمشدرکه مقداری آرتان کلیتلی آچیغی قپاتمق ایچون استقراضدن بشقه هیچ بر شی دوشونلمز ایدی . استقراض امراض دولته « دوای کل » اولمشدی .

آتیاً ارائه اولنان شو استاتستیقه بر عطف نظر ایدیلیرسه سویلد- یکمزك طوغری اولدیغی میدانه چیقار .

سلطان عبدالمجید وفات ایتدیکی هنکامده دولت علیه‌نك دیونی تماماً اوچیوز یتمش بش میلیون فرانق اولوب بو دیونك فائضی اون بش میلیوندن عبارت اولوب ، رأس المالنك تأدیه‌سی نامنده ویریلن پاره دخی سکز میلیون فرانقدن آشاغی دکلدر .

سلطان عبدالعزیز مرحوم تخته جلوس ایتدیکی زمان ایسه پیدرپی ایدیلن استقراضی ارائه ایدن جدول بر وجه آتیدر :

فرانق	تاریخ استقراض
٢٠٠ ٠٠٠ ٠٠٠	١٢٧٩
١٥٠ ٠٠٠ ٠٠٠	١٢٨٠
٥٠ ٠٠٠ ٠٠٠	١٢٨١
٩٠٠ ٠٠٠ ٠٠٠	١٢٨٢
١٥٠ ٠٠٠ ٠٠٠	١٢٨٣
١٥٠ ٠٠٠ ٠٠٠	١٢٨٥
٥٥٥ ٦٠٠ ٠٠٠	١٢٨٦
٧٩٣ ٠٠٠ ٠٠٠	١٢٨٧
١٤٢ ٥٠٠ ٠٠٠	١٢٨٨
٢٧٨ ٢٠٠ ٠٠٠	١٢٨٩
٦٩٤ ٨٠٠ ٠٠٠	١٢٩٠
٤ ٥٧١ ٨٠٠ ٠٠٠	مجموعی « اون بر سنه ظرفنده »

بو یکون دولت علیه‌نك اوروپالیلره ویردیکی تعهدنامه‌لرده مقید بولنان مقداری ارائه ایدوب یوقسه آلنان پاره‌نك مقداری دکلدر. چونکه مثلا یکرمی میلیون لیرا استقراض ایدلدیکی حالده برچوق حسابلر تنزیل ایدیله‌رك بعضاً سالف العرض مقدار پاره‌نك ربعی، ویاخود نصفی دولت علیه خزینه‌سنه کیردیکی کورلمشدر.

اشته بالاده مذکور جدول بزه کوستریورکه، دولت علیه سلطان عزیز تخته جلوس ایتدکدن صکره هیچ بر سنه‌یی استقراضسز کچیرمامشدر. اوروپالیلر ایسه استقراضك یکوننده‌ن زیاده‌سیله قورقدقلرندن کیت کیده تأميناتسز پاره ویرمامکه باشلادیلر. نهایت ویریله‌جك تأميناتده قالمه‌مقله اوروپالیلر دخی پاره ویرمز اولدیلر. حال بو پرسه‌یه کلوب باب استقراض قپانجه ارباب دانش بشقه درلو چاره‌لر تحریسیله اوروپایه دیکر تأمينات کوسترمك فعالیتنه کیردیلرکه بو تأمينات کویا

استقراضاً آلنه جق پاره‌لر ممالك محروسه‌نك هر طرفنده شمندوفر یاپه جغنه هر کسی اقناع ایتمك اولدی .

صالت خولیادن عبارت اولان بو کوسترشلر ، احوالمزه تماميله واقف اولمیان اوروپالیلری قولایجه آلداته بیلدی . بو سایه‌ده دخی بر قاچ استقراض دها یاپیلدی . فقط بو پاره‌دن آنجق آمریقایه بر قاچ یوز بیك مارتین تفنکلری اصمارلنه بیلوب شمندوفر نامنه حیدر پاشادن ازمیده قدر یالکز طقسان کیلومتره بوینده بر خط یاپیله بیلدی . اوست طرفی اولکیلر کبی ینه سرایك سفاهتی اوغرینه اریدی کیتدی .

بو اویون اوروپا غزته‌لرینه عکس ایدرك اوراده بیوك کورلتی قوپدی . آرتق بونام آلتنده دخی دولت علیه‌یه پاره ویرممکه قرار ویرلدی . شو صورتله دولتك ناموسی و حیثیتی برباد ایدلدی .

بیك ایکی یوز طقسان بر سنه‌سنده دولتك دیونات خارجیه‌سی ایکی یوز اللی میلیون لیرا راده‌سنده ایدی . داخلده دخی قونسولید کلیتلی مقدارده موجود ایدی . دولت وارداتنك اوچده ایکیسی یالکز بورجلرك فائضنه کیدییوردی .

بیك ایکی یوز طقسان ایکی تاریخنده ، اسعد پاشانك صدارتنده مالیه‌نك دوچار اولدیغی مشکلاتی دفع ایتمك ایچون آیریجه بر قومیسیون تشکیل اولندیسه‌ده بوده موجود اولان بحرانی بسبتون شدتلندیرمکدن بشقه بر نتیجه ویرمدی . او جمله‌دن اوله‌رق دولت علیه فیما بعد استقرا- ضات و اسهام عمومیه فائضلرینك آنجق نصفنی ویره بیله جکنی اعلان ایتدی . بالآخره بونك دخی امکانسزلغی آکلاشلدیغندن دولتك اعتبار

مالیه‌سی صوك درجه‌یه قدر تزلزله اوغرادی .

ایشته سلطان عزیزك دور اخیرنده دولت علیه احوالی بو مرکزده ایدی. فقط بو حاله تماميله واقف اولمق ایچون دیگر جهته دخی عطف نظر ایتمك لازمدرکه بو خصوصه دائر آتیده ایضاحات لازمه ویریله جکدر.

— سرای و روسیه سفارتی —

دور انحطاطده وکلای عثمانیه — روس سفیری جنرال اغناتیف — محمود ندیم پاشانك بو ذاتله اولان مناسبتی — سلطان عبدالعزیزك روسیه سیاستنه میلی — تبدیل وراثت مسئله‌سی — بو خصوصده پادشاهك بعض تشبثلری — جنرال اغناتیفك بو مسئله‌یه علاقه‌سی — اغناتیفك دیگر انتریقه‌لری — روم و بلغار کلیسالری

حیات داخلیه‌مزی صدمات متوالیه‌سیله زیروزبر ایدن بو دورده دولت علیه‌نك معاملات خارجیه‌سنده کوزه چارپان فنالقلردن بریسی دخی اداره‌نك اك یوکسك طبقاتنده یکدیگرینه کلیاً ضد ایکی فکرك بولنمسیدر . برنجیسی بزه میال اولان و بو بابده‌کی توجهات پولتیقیه‌لرینی دفعاتله اثبات ایدن فرانسه و انکلتره حکومتلرینه استناداً مملکتك ادارهٔ عمومیه‌سنی طریق اصلاحاته سوق ایتمك ، ایکنجیسی ده بو فکرك

كلياً عليهنده اوله‌رق ممالك محروسه‌يى طريق تجدددن منع و بو زعم باطله تبعيةً روسيه‌يى دولت عليه‌نك حامئ طبيعيسى طانيمق قضيه‌لريدر.

برى احكام عصريه‌يه توفيقاً دولتى احيا، ديكرى اجرا آت مدنيه‌دن تغافل و بو بابده بلكه‌ده بالالتزام تكاسل ايديله‌رك ملكى امحا ديمك اولان بو ايكى مسلك معلوم اولديغى اوزره سلطان عزيز مرحومك دور اخيرنده ابتدار ايلر !...

وقعهٔ خيريه‌دن صكره بزده منافع ملكيه، منافع حكمداريدن يواش يواش آيرلمغه، بر اصله راجع اولان شو ايكى فرع غير مفارق بربرندن اوزاقلاشمغه باشلادى.

منافع ملكيه؛ نه صورتله اولورسه اولسون، دولتى عصرك آهنك ترقيسيله نغمه‌ساز اولور بر تكمل و انتظام ايله اصلاح ايتمك جهت ضروريه‌سنى كوسترمكده و بو خصوص حميتپروران وكلاى عثمانيه‌دن رشيد و عالى و فؤاد پاشالر طرفندن مصرانه ايلرى سورلمكده ايكن؛ سراى او جهتى قطعياً رد و دور قديم ايله دور جديد آره‌سنده بر حد انفصال ديمك اهميتنى حائز اولان وقعهٔ خيريه‌دن صكره بيله مملكتى ينه او اسكى استبداد ايله اداره ايتمك استيوردى.

اك پارلاق مظفريات قهرمانيه، اك مشهور مزيات حكمرانى‌يى مباهات شهرتپرستانه، نخوت عظمت فروشانه سائقه‌سيله احراز و ابراز ايدن پادشاهلر؛ كرك اجدادينك ميراث سيف فتوحاتى اولان ملكك سلامتنى وكركسه اهل اسلامك سعادتنى بر لحظه دوشونميه‌رك هر عصرك يتشديره بيلديكى وكلانك تشبثات خيريه‌لرينه جدى بر صورتده مقاومت

افکارینك میدان تطبیقه عدم انتقالی ایچون الدن کلدیکی قدر ممانعت
کوستردیلر !... بو اوغورده اوغراشدیلر، الك صکره باب عالی ایله
سرای آره‌سنده شدتلی مضاربه‌لرك میدان آلمسنه سبب مستقل اولدیلر.
اسملری یوقاروده لسان تبجیل ایله ذکر اولنان وکلا بر حیات بولندقجه
مجرد کندی علوهمتلری سایه‌سنده مملکتمز بر درجه صیانت اولندی،
روسلر بو دورده مقاصد فاسده‌لرینی اجرا ایده‌مدیلر، فقط نه فائده‌سی
وارکه ملکه ملك الصیانه کبی کوندریلن بو اعاظم انزواکاه ابدیلرینه
چکلدکدن صکره وار قوتنی بازویه ویرن روسلر، اولانجه دسائس
شیطنتکارانه‌لری ایله صاحبسز مملکتمزك اوزرینه یوکلندیلر. بر طرفدن
عصرلردنبری ترکیا رجال و وکلاسنه قارشو کمال موفقیاتله استعمال ایده
کلدکلری تدابیر مؤثره‌یی بو دورده تصادف ایتدیکی میدان سربستیده
کمال مهارتله قوللانه‌رق سرایك الك مقبل پرورده‌سی، پادشاهك الك
کزیده بنده‌سی بولنان مشهور محمود ندیموف و شرکاسنی الده ایتدیکی
کبی دیکر طرفدن‌ده پادشاه زمانك سمع شوکت و خیانتنه کمال خضوع
و تملقله تقرب ایدرك تاج وتخت صاحبلرینك خوشلرینه کیده‌جك
طاتلی طاتلی سوزلرله : « بو ملك، خاندان عثمانینك قلیجی حقیدر،
پادشاهلرك حقوقلری مقدسدر، بونلردن خطا چیقمق ممکن دکلدر،
ملته ایستدیکنی یاپدیره بیلورلر، پادشاهلق ده بودر، یوقسه ملك و ملتی
اصلاح ایتمك اهالینك کوزینی آچمقدر، بونك فنالغی بر مدت صکره
کوریله جکدر. نامدار وکلا کزدن بولنان رشید، فؤاد، عالی پاشالرك
صداقتلری مسلمدر، فقط سزه قارشو دکل، ملته‌در. اونلر، وطنلرینه

کوردکلری خدمات سایه‌سنده کرك داخلده و کرکسه خارجده نفوذ-
لرینك تزایدینه موفق اولدیلر، بو ایسه شوکت شاهانه‌کزه نقیصه‌در،
سلطنتك شریك قبول ایتمیه‌جکنی خاطرلیکز. اکر آرزوی شاهانه‌لرینه
ممانعت ایده‌جك بولنورسه روسیه، خاندان عثمانینك الك صادق معینی
اولدیغندن سرایه معاونت ایتمکی وظیفه بیلدیکنی» سویلدیلر!....
سویلدیلرده!.... الك صکره مقاصد خائنانه‌لرینه موفق اولدیلر.....

بو جهتك تفصیلی ایسه بروجه آتیدر:

دولت علیه‌نك انحطاطه یوز طوتدیغی زماندن، یعنی: قارلوفچه معاـ
هده‌سندن بو کونه قدر اداره‌سنده کوزه چارپان احوال سیئه‌دن الك
مدهشی، اوروپا دول معظمه‌سنك ملکمزده، پك زیاده نفوذ قزانه-
رق، استانبولده‌کی سفیرلری واسطه‌سیله دولتك دومننی ایستدکلری، و
منفعتلرینك اقتضا ایتدردیکی طرفه چویرملری، بویله هر بری بر طرفه
چکشدیروب سوروکله‌ملری، و دولتی فنا بر اوچورومه کتورمکده اولملری
قضیه‌سیدر.

سرایدن بدأ ایله رجال دولتك، و وکلانك، علمانك و حتی تکمیل
عوام ناسك بیله، بو صوك دورده فساد، نفاق، اخلاقسزلق کبی یالکز
بری، بر هیئت اجتماعیه‌یی پریشان و محو ایتمکه کافی اولان بر چوق فنا
خویلرله تلوث ایتملری اصحاب نظر و حمیتی تترتمکه کافیدر.

بو انقراض و زوال اخلاق، مأمورین دولته کندی وظیفه ومسئو-
لیتلرینی اونوتدردی. یالکز معیشت و منفعت شخصیه‌لرینی یولنه قویمق
ایچون هیچ بر سوء حرکتدن چکینمز اولدیلر.

بو مدهش و اليم كيديشی اجنبيلر ايله اولان مناسبات و معاملاتده دخی تطبيق ايتمكدن چكنميه‌جك قدر ذلتلر باش كوستردی . منافع دولت و امتی اجنبيلره پاره ايله صاتمق ايچون بازارلغه كيرشمكلر ، بويله‌جه وطنی ، وطنداشلری تعميری محال ضررلره ، سفالتلره اوغراتمقلر امور عاديه‌دن صاييلدی .

هپ بو سويلدكلرمز ، واقعا ، شمدی‌يه قدر مطبوعات عثمانيه‌يه كچمش دكلدر . تاريخ عثمانينك هيچ بر يسنده بو جهتك تفصيلاتنه تصادف اولنه‌مز . فقط او وقتك رجالنی شو جرملرله اتهام ايتمك ايچون يوز سنه‌دنبری دولت عليه ايله مناسبات سياسيه‌لری پك قوی بولنان اوروپا دولتلرينك يازمش اولدقلری ، وقتيله پك كيزلی قالمقده ايكن ، آرتق كتممنده فائده متصور اولمامقله آشكاره اوردقلری اوراق مهمهٔ سياسيه ، پك كافيدر .

خاصةً بو جهته اهميت ويره‌رك ، صاتون آلمقده چوق ايلری‌يه كيتمكده و چوق مستفيد اولان روسيه ديپلوماسيسی اولوب ، دلی پترودن بری مركز سلطنت عثمانيه رجالی آره‌سنده كيزلی دوستلر وار ايدی .

بو ، روسيه دوستلری بولنان عثمانليلر ، شو عثمانلی دشمنندن عادتا تخصيصات آلدقلری پك قولای اثبات اولنه بيلير . حتی بعض وثائق تاريخيه‌يه نظراً : دولت عليه‌نك بو صاتيش « مسلك تخريب » نه سلوك ايتديرلمسی دخی دلی پترونك ، او مشهور وصيتنامه‌سنده خاصةً توصيه اولنمشدر . پترونك پروت نهرنده ، بالطه‌جی محمد پاشانك محاصرهٔ مدهشه‌سی ايچنده نوميد قالديغی زمان پاره قوتيله كنديسنی و اردوسنی قورتارمسی

وصیتنامه‌سنده بو جهتی تذکاره سبب اولمش اولسه کرکدر. چونکه: او کوندن صکره روس حکومتی، صاتون آلمق طریقنی اس قواعد سیاست بیله‌رك، کرك امورسیاسیه‌ده و کرك اثنای حربده کمال موفقیتله تطبیق ایتمشدر.

بو سوزك حقیقتنه‌ده (١٨٢٨) محاربه‌سنده، وارنه قلعه‌سنك پاره‌یه بدل تسلیم اولندیغنی بو کون، روسلرك انکار ایتمه‌مکده بولنملری دلیل کتیریله بیلیر.

وقعهٔ خیریه‌دن صکره اوروپا حکومتلرینك استانبولده‌کی نفوذلری دها زیاده شدت و قوت کسب ایتدی. دولتك ادارهٔ داخلیه‌سی، کیتدکجه فنالشدی. شو قدرکه: سلطان عزیزك دوری نهایتنه قدر استانبولده روس نفوذی قوت بوله‌مدی. او زمان مقام اقتدارده بولنان وکلا رشید، عالی و فؤاد پاشالر معلومات و اقتدار ایله متحلی بولنملریله روسیه‌نك دولت عثمانیه حقنده بسلدکلری مقصد تخریبه تمامیله واقف، و اجنبی پاره‌لرینه صاتلمق کبی دنائتی ارتکاب ایده‌جك ادانیدن دکل ایدیلر. یالکز، خیر و منفعت عثمانیه‌یی کوزتدکلری حقنده امنیت تامه‌لری بولنان انکلتره و فرانسه دولتلرینك پولتیقه‌لرینی محافظه ایتمشلر، و بوسایه‌ده قریم محاربه‌سی کبی بك تهلکه‌لی بر بلای عظیمی دولتك باشندن دفع ایتمکه موفق اولمشلردر. فقط ینه بو سایه‌ده‌درکه قریم محاربه‌سندن صکره انکلتره‌نك استانبول سفیری لورد رادقلیف، وکلای عثمانیه‌یه عادتا افندیلرك اوشاقلرینه ایتدکلری معامله‌دن چوق‌ده فرقلی بر معامله‌ده بولنمدیغی، او کونك اوراق سیاسیه‌سنی مطالعه ایدنلره معلومدر.

دها صکره‌لریده فرانسه ایمپراطوری اوچنجی ناپولیونک استانبولده‌کی نفوذی ینه اوسایه‌ده پك ایلری کیتمش بولنیوردی. فرانسه نفوذینك مروجی صدر اعظم عالی پاشا ایدی. بو حال ناپولیونک دوشمسنه قدر دوام ایتدی.

عالی پاشانك وفاتندن بر قاچ سنه اول روسیه استانبول سفارتنه جنرال اغناتیف تعیین اولنمش ایدی.

جنرال اغناتیف روسیه‌نك اولدقجه معتبر و اصیل بر فامیلیاسنه منسوب ایدی. باباسی مراتب دولتك اك یوکسکنه واصل اولمش، مجلس ریاستنده بولنیور ایدی.

اوغلو، ذکا و استعدادی سایه‌سنده پك چابق ایلریلیه‌رك نسبتاً دها کنج یاشده ایکن مهم، سیاسی مأموریتلرده استخدام اولنمشدر.

چین سفیری ایکن عالی پاشانك وفاتندن درت بش سنه اول استانبول سفارتنه کلمش ایدی.

اغناتیف شبهه‌سز، مهارتلی بر دیپلومات، و خصوصاً شرقده روسیه مسلکنك اك قوی بر مروج و مدافعی ایدی. مقصده وصول ایچون اك مدهش، و اك مذموم وسائطه مراجعتدن قاچینماز و چکینمز ایدی.

اغناتیف، دولت علیه‌یه قلباً بسلدیکی نیات خصمانه‌سنی عالی پاشا زماننده اجرا ایده‌مدی. دولت علیه‌نك ادارهٔ داخلیه‌سنی و خاصةً سرایده وقوعه کلن احوالی عریض و عمیق تدقیق، آدیم آدیم تعقیب ایدردی.

بو سایه‌ده آ کلامش و حکم ایتمشدی‌که : دولت عثمانیه پك یقینده دهشتلی بر بحرانه طبیعتیله اوغرایه‌جقدر . بو حکمنی تأیید ایدن مسئله ایسه : اول امرده پادشاهك بر چیلغیناقدن دیکرینه آتلامق ؛ دینی ، دولتی اصلا دوشنمه‌مك کبی حالره پك مستعد بولندیغی ، و فقط عالی پاشایه اولان انقیاد و حرمتدن ، و خاصةً مشارالیهك آره صره تهدید - لرندن پك چکیندیکی ایچون اولانجه جنت و احتراصی ایله اورته‌یه آتیله - مدیغنی ، راست کلدیکنی ، و قوجه ملـکی کیفنه قربان ایده‌مدیکنی ؛ بتون آمال مخربانه‌سنه ، بوسببله برجولانکاه وسیع بوله‌مدیغنی حس الیقین بیلمسی ایدی .

(۱۲۸۸) تاریخنده عالی پاشـا وفات ، و محمود ندیم پاشـا مقام صدارتی اشغال ایدوبده ، سلطان عزیز پدرینك نظارت شدیده‌سندن قورتولمش بر چوجق کبی اولانجه انهما کیله سوائق ذمیمه‌سنه منقـاد قالدیغی زمان آرتق اغناتیف کندیسنك دخی حرکت و فعالیت زمانی کلدیکنی پك طوغری اوله‌رق کشف ایتمش ایدی .

محمود ندیم پاشا ، وکلانك دکل ، الك خسیس الطینه آدملرك ، الك آلچق جانیلرك بیله یاپه‌میه‌جغی ذلتلری ، دنائتلری ، منفعتی ایچون ، پاره ایچون یاپمقدن اوتانماز و چکینمز ایدی . وجداننده ذره قدر غیرت وطنیه یوقدی . بوندن طولاییدرکه : وطنمزك خصم طبیعی و ازلیسی اولان بردولتك سفیرینه ، منفعت شخصیه‌سنك بلغ مابلغ تأمین ایدلمسنه بدل ، کندیسنی و عموم مهام امور حکومتی تسلیم ایتمك کبی بر جنایت عظیمه‌یی ، اصلا بر تأثر و عتاب وجدانی طویمدن اختیار ایدردی .

او درجه‌یه قدرکه : عادتا روس سفارتخانه‌سی، باب عالی اولمشدی. یاخود باب عالی روس سفارتخانه‌سنه طاشینمشدی .

اولجه‌ده عرض اولندیغی وجهله ، داتاً بزم صدراعظملرک کندیلری بر مسلک صاحبی بولنمیوب دائما اجنبی دولتلرک پولتیقه‌سنه تابع اوللری یکی بر شی دکل ایدیسه‌ده ، محمود ندیم پاشا کبی اغناتیفک اسیری ، وکویا روس مأموری ایمشجه‌سنه ، وکندی دولتی دولت عثمانیه اولمیوب (دولت چاریه) اولدیغی ظن و حکم اولنه‌جق قدر نادان و دنی حرکتلر او وقته قدر هیچ بر وزیرده کورلمش خائنلکلردن دکلدر .

او زمانک احوالنه واقف اولانلره معلومدرکه : محمود ندیم پاشانک صدارتی زماننده عزل و نصب مأمورین کبی صرف اداره ایشلری بیله اغناتیفک تنسیبنه قالمشدی . و حتی : بعضاً ایشنه کلمه‌ین مأمورلری طرد و یرینه بر ایسته‌دیکنی نصب ایده بیلیردی . بویله‌سی ، استانبولده شمدی‌یه قدر هیچ بر سفیره نصیب اولمش قوتلردن دکلدر .

غرائب رزائلدن بریسی‌ده شودرکه : محمود ندیم پاشانک بو خصلتی کرک دیاراجنبیه و کرکسه داخلده آرتق چکلمز درجه‌یه کله‌رک ، اهالیده باش کوسترن وکیتدکجه یوکسلن عدم خشنودی کورلتیلرینک دفعی چاره‌سنه باقلدیغی صره‌ده ، خنکار محمود ندیم پاشایی عزل ایتمکه مجبور اولدیغی حالده بیله ، بو معزولیت چوق دوام ایتمزدی . اورته‌لق براز سکونت بولدیغی آنده درحال ، یکیدن (سفارته) یعنی صدارته کتیریلیر ایدی .

ایشته بو نقطه ، بتون جنایات لئیمانه‌ده سلطان عزیزک پارمغی

اولدیغنی ، بشقه بر دلیله حاجت براقمدن اثبات ایده جك قدر حائز قوتدر . حقیقتده بو ایدی . یوقسه محمود ندیم خائنلیمی نه درجه غدار و تخریبكار اولورسه اولسون جنایات و تخریباتنه پادشاه اشتراك ایتمدكجه بر شی یپامیه جغی ، و شبهه سز اجراسنه یلتندیكی جرائمك دها حین تشبثده بیله جزاسنی كوره جكی طبیعیدر .

اغناتیف ، عالی پاشادن صكره ، اكر استانبولده ایش كورمك لازمسه پاره یه احتیاج بولندیغنی كندی حكومتنه بیلدردی . و مبذولاً صرف ایتمك اوزره غیرمحدود بر قره دی آچلمسنی قطعی صورتده طلب ایتدی . موفق اولدی .

بو پاره نك جهات استهلاكیه سی اوله رق سفارت : بر طاقم خفیه لر استخدام ایتدیكنی ، وكلادن بر قاچنه : محمود ندیم و رضا پاشالر كبی خبثایه دولغون و منتظم معاشلر و هدیه لر ویردیكنی و بوكا بدل ممالك عثمانیه یی قبضهٔ تسخیره آلمغه اوغراشدیغنی بیان ایتدی كه : تاریخ صحیفه‌سنه كیرن او مردار او جانی اسملرك مرتبهٔ ملعنتلری بر درجه یه قدر بداهته چیقدی .

تأثر عظیم ایله قید ایدرزكه : اسمنی بوراده آغزه آلمغه تأدب ایتدیكمز بر ذات علیة الشان ، ندیموفك واسطهٔ ابلیسانه سیله اولوثیاته بولاشمش ، روس هدیه لرینی ، نه یه بدل اولدیغنی بیله رك ، بر حظ و سرور ایله قبول ایتمشدر . اغناتیف سرای داخلنده صوك درجه نافذ‌الحكم بولنان بو ذاتی كرانبها هدیه لرله قزانه بیلدی . بو بابده مادام اغناتیفك دخی خدمتی بیوك ایدی . برزمان اولدی كه : مادام اغناتیف

ایله بو ذاتك معامله‌سی پك صمیمی بولندی . [*]

سلطان عبدالعزیز تخت عثمانی‌یی اوقدر عظیم بر حرصله بمسه مشدیکه اصول وراثتی دخی تبدیل ایدرك کندندن صکره اوغلنك پادشاه اولمسنی التزام ایدردی . حتی صیق صیق محمود ندیم پاشایی صدارته کتیرمسی بر جهتله‌ده بو التزام و مقصدینك اجراسنی ترویج ایده‌جکی و او بابده چالیشه‌جغی ایچون ایدی .

تبدیل وراثت مسئله‌سی هرحالده پك زیاده شایان اهمیت اولدیغندن بو بابده براز تفصیلات ویره‌جکز . بو قورونتی اساساً حرم همایونده بولنان نسواندن چیقمشدر . موقع فعله کتیرلمسنه عالی پاشا زماننده بیله غیرت ایدلمش ، و فقط کرك وکلا و کرك عالی پاشا طرفلرندن تصویب

---

[*] اشته بوراده کتابمزك مقدمه‌سنده سویلدیکمز ماده : یعنی وقایع جدیده حقنده تاریخ عثمانیه‌ده معلومات رسمیه‌نك عدم وجودی و استانبول اجنبی سفارتلرینك کندی حکومتلرینه ویره کلدکلری معروضات مکتومه و خفیه‌لرینك ، بو کونه قدر اورته‌یه قونلمدیغی قضیه‌سنی ، حس ایتدرر . مؤرخه پك بیوك مشکلات اعطا ایتمکدن کری دورممقده‌در . شویله‌که :

روسیه حکومتنك بو دوره‌دکی سیاستی و جنرال اغناتیفك کرك روم ایلیده کرکسه استانبولده‌کی انتریقه‌لری الك صکره روسیه ایله دولت علیه آره‌سنده محاربه‌یی موجب اولوب بعدالحرب اولا آیاستفانوس ، بعده برلین‌ده مصالحه اولندیغی و بو صوك مصالحه شرائطندن روسلر زیاده‌سیله مکدر و مأیوس اوله‌رق محاربه‌یه سبب اولان ذواته لعنتلر یاغدردقلری احوال معلومه‌دندر . عموم روسیه‌نك بو زمانده هدف تعرضلرینه الك زیاده دوچار اولان ذات ایسه بالطبع جنرال اغناتیف اولمشدر . افکار عمومیه بونك اوزرینه زیاده‌سیله یوکلندیکی کبی دشمنلری مدت سفارتنده‌کی صرفیات عظیمه‌یی ارائه ایله ویریلن پاره‌لری سفیرك درجیب ایتدیکنی ایلرویه سوررك تهمت عظیمه ایله‌ده اتهام ایدییورلردی . جنرال اغناتیف آرتق بو صوك تعرضه دایانه‌میه‌رق

اولنمه‌مش ایدی .

پادشاه اعماق روحنده بسلدیکی امل حریصی محمود ندیم پاشایه آچدیغی وقت بونك عظیم بر روی قبول و ممنونیت کوردیکنی ، و پادشاهك فکرینی تقویه و تأیید ایده‌جك سوزلرله قارشیلاندیغنی علاوه ایده بیلیرز .

محمود ندیم پاشا ، مسئله‌نك سهولتله حل اولنه‌رق موقع اجرایه کتیرلمسی ممکن بولندیغنی کوسترمکده ذره قدر تردده دوشمدی . چونکه سلطان عزیزك بو حرصنی ترویج و تصویب ایدر کورونمکی ، مقام و منفعتنی محافظه و تأمین ایچون الزم عد ایتدی . یوقسه مسئلهٔ مبحوثه تکمیل وکلانك و اهالینك خشنودسزلغنی ، پك تهلکه‌لی بر صورتده

« اغناتیف عائله‌سی روسیه‌نك اك زنکین عائله‌سیدر . » چار آلکساندردن کندیسنی تحت محاکمه‌یه آلمسنی رجا ایتمش ایدیسه‌ده بعض ملاحظاته مبنی چار بوکا راضی اولمشدر .

بونك اوزرینه اغناتیف کندیسنی افکار عمومیه‌ده تبریهٔ ذمت ایتدرمك اوزره روسیه‌جه مشهور بر رساله قلمه آلمشدرکه بو رساله مطبوع اولمیوب ال یازیسیله یازلمش کیزلی اوله‌رق لازمکلان یرلره داغتلمشدر .

عاجزلری بو رساله‌یی کورمدم . فقط مطالعه ایدن بعض کمسه‌دن محتویاتیندن عبارت اولدیغی مسموعم اولمشسه‌ده بو موادك حقیقتنی تحقیق ایده‌مدیکمدن تفصیلات ویرمکی مناسب کورمدم . شو قدرکه روسیه‌نك کندی سفارتنه بو اثناده ویردیکی مبلغ سنه‌ده ایکی میلیون روبله (ایکی یوز بیك لیرادن) آشاغی اولمیوب محمود ندیم پاشا و فامیلیاسنه ویریلن پاره و ایدیلن هدیه‌لر (کورکلر ، روس آتلری) سنه‌ده اون بیك لیرایی تجاوز ایدرمش . محمود ندیم پاشادن ماعدا بویله هدیه‌لر قبول ایدن دیکر ذوات وار ایدیسه‌ده صرفیاتك کلیتلی قسمی بشقه طرفلره کیدرمش . بیچاره سلطان عبدالعزیز سراینده نه‌لر جریان ایتمکده اولدیغندن قطعیاً بی‌خبر اولدیغی محققدر .

مؤرخین مستقبله‌مزه شو ماده‌نك تحقیقاتنی صورت مخصوصه‌ده توصیه ایدرز .

دعوت ایده‌جکنی پك ایی تقدیر ایدردی . فقط دیدیکمز کبی مروج فکرسلطانی کورینه‌رك ، پادشاهه ایپدن ایی‌یه قربیت پیدا ایتمك ، بو صورتله منفعت شخصیه‌سنی قطعیاً کنیش بر مقیاسده قزانمق غیرتنده ایدی . و بو فکرك ماتی پادشاهه کوسدوره‌رك آغیر تهلکه‌لر تولیدینه باعث اولمق احتمالی دائما موجود اولدیغنی سویلیه‌جك قدر رزانت فکر و بالخصوص پادشاهه صداقت کوستره‌جك مرتبه حمیت مجبوله اصحا-بندن دکلدی .

پادشاه ایله وزیری، ایشی بالأطراف قونشدیلر، مذاکره ایتدیلر . بو بابده کندیلرینه خدمت ایده بیله‌جك و حقیقةً فائده‌سی کوریله‌جك آدملر هر حالده اجنبی سفیرلری ایچنده بولنه بیله‌جکنی دوشندیلر قرار-لشدردیلر . محمود ندیم پاشا واسطه‌سیله جنرال اغناتیفه سویلنلدی . اغناتیف بو مراجعته پك سویندی . و قبول ایدرك الندن کلدیکی قدر چالشه‌جغی وعدینی ویردی . هر حالده موفقیت کوریله‌جکنی دخی تأمین ایتدی . آنجق دوغری و حقیقت اولان شودرکه : اغناتیف پادشاهك بو حرص و مقصدندن ، چویرمکده اولدیغی فیرلداقلر حسابنه واسع بر میدان استفاده بولمشدر . چونکه : بو ماهر سفیر ؛ سلطان عزیزك بو مقصدی ، اهالی طرفندن پك آجی رد و تحقیر کوره‌جکنی ، و اجراسنه قالقشلدیغی حالده داخلده مسلمانلرك آره‌سنده بر اغتشاش عظیم ظهور ایده‌جکنی و بوندن روسیه ایچون نقدر بیوك فائده‌لر اقتطافی ممکن اولدیغنی بحق تقدیر ایتمشدی .

اشته : سلطان عبدالعزیز ، محمود ندیم پاشا و جنرال اغناتیف

تبدیل وراثت مسئله‌سنده هپ کندی چیقارلری حسابنه بر اتفاق خفی حاصل ایتدیلر. و چالشمغه باشلادیلر. فقط بش سنه کمال غیرتله چالشلدیغی حالده موفقیته بدل، کونلر ایلریلدکجه مشکلاتك مرتبه‌سی تظاهر ایدییوردی. و کیتدکجه بو امیدقلب آشوب، بر رنك سیاه محاله بورینه‌رك اوزاقلشیوردی.

موانعك اك بیوکی و برنجیسی سلطان عزیزك اخلاقنده‌کی قورقاقلق‌در. مسئله‌نك صاحب ناموس و حمیت وکلا طرفلرندن آکلاشلمسی و همان اهالی بیننده شیوع بولمسی، و ابتدالری قولاقدن قولاغه فیصلدا-نه‌رق شکایت ایدیلیرکن، کیدرك پرواسزلق و انفعال کوسترن بر سربستلکله آپ آشکاره قونشملری، و چاره‌جو ایکنجی مانعه‌یی تشکیل ایدییوردی.

سلطان عزیز بتون بو موانعه رغماً مقصدینی اجرا ایچون شبهه‌سز اغناتیفك توصیه‌سیله بر قاچ تدبیره مراجعت ایتدی‌که، بونلر باشلیجه-سی اهالی‌یی بو فکره آلشدرمق ایچون مصر خدیوی بولنان اسماعیل پاشایه؛ خدیولك او وقته قدر بوخاندانك اکبرینه انتقال ایده کلمکده ایکن دوغرودن دوغرویه اکبر اولاده انتقال ایتدیرلمسی حقنده فرمان ویرمش اولمسی و کندی اوغلو شهزاده یوسف عزالدین افندی‌یه اها-لی‌یی و بالخاصه عسکری ایصندرمق ایچون دخی پك چابق ترفیع مراتب ایتدیررك دها یکرمی یاشنده ایکن استانبولده بولنان خاصه اردوسنه قوماندان نصب ایتمسیدر. بر طرفدن‌ده اکرام و احسان ایله، ممکن اولدیغی قدر ضابطان و امرانك محبتلرینی قزانمق تدابیرینی یوسف

عزالدين افندی‌يه توصيه و تلقين ايدييوردی .

بو كبی تدابير ايله ، بر قاچ سنه چالشلدقدنصكره اجرای مافی الضميره تشبث ايتمك نيتنده اولمقله برابر بعضاً استعجال ايله همان اعلان ايتمكه بر قاچ كره قرار ويرديكی ، و اكثريسنده جلوس و ولادت كونلرينه تصادف ايتدرمش اولديغی حالده ينه بعض مانعه‌لر كوررك و خوفه تابع اوله‌رق واز كچمش و تأخيره مجبور اولمشدر .

او صره‌لرده كورديكی موانعك الك مهملری وارث مشروع سلطنت سلطان مراد حضرتلرينك طرافداری بولنان انكليز سفيرينك اظهار ايتديكی چين جبين ، و شيخ الاسلام افنديك فتوی ويرممسی قضيه‌لريدر . ديكر طرفدن‌ده ايش كيتدكجه اهالی بيننده زياده قيل و قالی موجب اوليوردی . بو سائقه ايله و اهالی‌يی بر مرتبه دها ايقاظ و تنبيه مقصديله بعض اصحاب قلب و قلم پادشاهك بو نيت خفيه‌سی حقنده بر قاچ رساله نشر ايدرك اهالی‌يه متبصرانه داورانمق لزومنی اخطار و سلطان مراد طرفدارلغنی شدتله اظهار ايتمشلردی .

سلطان عزيز ثمره‌دار ظن ايتديكی غيرت و تدابير متخذه‌نك عقامتنی حس ايدنجه يكی اميدلرله يكی تدبيرلره مراجعت ايتدی . ولی‌عهد سلطنت حضرت سلطان مرادی پادشاهلقدن فراغته راضی ايتمك غيرتنه دوشدی . شهزادهٔ مشارالیه پك چوق نصيحتلر ويردی ؛ يالواردی . آلديغی رد قطعی جوابيله او امكلرده بوشه كيتدی . بو جهتدن دخی نوميد قالنجه آرتق صوك تدبير اولمق اوزره جنرال اغناتيفك تكليف ايتديكی جنايتی قبوله لزوم و مجبوريت كوردی .

یوسف عزالدین افندی ولی عهد سلطنت اعلان ایدیله جك ؛ اهالی یاخود وكلا وحتی عسكر طرفندن مقاومت كورلدیكی حالده قرق بیك روس عسكری استانبوله كیررك مقصد شاهانه‌یی جبراً اجرا ایتدیره جك .

اغناتیف قرق بیك و دها زیاده عسكر اوده‌سا ولایتنده حاضر بولندیغنی ، استنلدیكی زمان قرق بش ساعت ظرفنده استانبوله واصل اوله بیله جكلرینی وعد و تأمین ایدییوردی .

شبهه‌سز سلطان عزیز و صدر اعظم محمود ندیم پاشا طرفلرندن تصویب و قبول اولنان شو تدبیر پادشاه ایله وزیرك ، منفعتلری ایچون دولت علیه و ملت اسلامیه‌یه قارشی نقدر دهاش خائنلكلره مستعد اولدقلرینی اثبات ایده جك بر بینهٔ قطعیه‌در . فقط صدراعظم خائنی بو تدبیرك دخی اجراسی نقدر كوچ و بلكه محال اولدیغنی بیلدیكی حالده نقطهٔ نظری و اقصای املی منفعت و اقبالی ، اولدیغی ایچون اونك اغو-رنده الك صكره پادشاهنی بیله فدا ایتمكی تجویز ایدییور ، بر دقیقه‌جق سكتهٔ منفعت بلیه‌سنه اوغرامق ایچون وطن و پادشاهی بلالر ، فلاكتلر ایچنه یووارلمقدن چكنمیور ایدی . بالعكس قرق بیك روس عسكری تدبیری ایله مقصد مطلوبك سهل الحصول اولدیغنی بیانله خنكاری تشویق ایدییوردی .

سلطان عزیز ایسه موجود اولان بو تهلكه‌لره ذره قدر احتمال ویرمیه جك درجه‌لرده كوزلری قرارمش ، عناد و اصرار ایله عادتا چیلدرمش ایدی .

پادشاهی و وزیری استدیكی قدر اویناته‌رق پایدوس بوروسیله برابر

کندی مملکتی ایچون « پارصه » طوپلامق فرصتنی حاضرلمقدن بشقه بر شی دوشونمیه‌ن اغناتیف ، اویونی پك اوسته‌لقلی اداره ایدییوردی .

ذاتاً کندی مقصد اساسیسی اولان حکومت عثمانیه‌یی پریشان و محو و ضبط نجیعه‌سنی قابل اوله بیلدیکی قدر اجرا ایچون ساده بو وراثت مسئله‌سیله مشغول دکلدی . بو فاجعهٔ ألیمیا ایچون هرکون ایجاد ایده کلمکده اولدیغی بیك درلو حیله‌لر و دسیسه‌لر ایچنده بریسی ده استانبولده‌کی بلغارلری روم پطریقنك ریاست روحانیه‌سندن آییرمق ، صکره بلغارلری سربستجه قوللانمق جهتی ایدی . بلغارلره آیری کلیسا انشا و رئیس روحانی نصب ایدلمسنه باب عالیدن مساعده آلمغه موفق اولدی . آز صکره روم ایلیده وقوعه کلن اغتشاشده دولت عثمانیه ایچون پك بیوك رخنه‌لر ، مضرتلر ایقاع ایتدی . بلغار کلیسالری روسیه‌ده‌کی پان اسلاویزم قومیته‌لرینه ینااقلق ایتدیکی ، صکره‌دن ثابت اولدی . ذاتاً بلغارلر اوته‌دنبری روس خدمتکاری و دولت خائنی اولدقلری معلوم ایدیسه‌ده دولته صادق بولنان روم کلیسالرنده دشمنلقلرینی اجرایه بر زمین مساعد بوله‌میورلر ایدی .

بو صره‌ده اغناتیف بر طرفدن‌ده دولتك مالیه‌سنده‌کی بحرانك شدتنی اوروپایه اشاعه ایتدی . بورجنك فائضنی وارداتیله اوده‌مکه مقتدر اولمدیغنی ادعا و اثبات ایدرك ، حکومت عثمانیه‌نك رسماً افلاس ایتمش طانمسنی استدی . و قرضاً پاره ویرمش اولان سرمایه‌دارانی ، و اوروپا افکار عمومیه‌سنی ترکلرك علیهنه قالدردی . بو بابده استعمال ایتدیکی دلائل ، شرقك احوالنه حقیله واقف اولیان بیانجیلری اقناعه

كافی كلیوردی .

اشته : جنرال اغناتیف ، استانبول سفارتنده بولندیغی مدتجه دولت علیه‌نك احوال عمومیه و خصوصیه‌سنی پك مكمل تدقیق ایدرك و الندن كلدیكی ، كوجنك یتدیكی قدر هر شیئی قارشدررق (دولت علیه — روسیه) محاربهٔ مستقبله‌سنك غلبه‌سنی روسیه‌یه تسهیل و تأمین ایچون شو عرض ایتدیكمز صورتله اوغراشمقده ایدی .

— ممالك محروسه‌ده ترقيات فكريه —

وقعهٔ خيريه‌نك معارف و ادبيات عثمانيه‌يه تأثيری — مكاتب متنوعه‌نك تأسيسی — ممالك محروسه‌ده برنجی غزته — مطبعه‌جيلغك توسيع و تزييدی — مطبوعات نظامنامه‌سنك وضعی — بونك نشرياته اولان تأثيری — مصطفی فاضل پاشا و پارسده ايللك احرار عثمانيه — احرارك ممالك محروسه‌يه عودتلری — ضيا پاشا، نامق كمال بك، علی سعاوی افندی و ذوات سائره

سلطان عبدالعزيزك اواخر سلطنتنده ممالك محروسه اداره‌سنك الك يوكسك طبقاتنده موجود سيئاتدن بر يسيده بو ايدی. فقط بو دورك احوالنه تماميله واقف اولمق ايچون اهالينك بالخاصه منورالافكار قسمنك سيئات مذكوره‌يه قارشو آلديغی وضعيتی دخی آكلمق لازمدركه اشته اولوقت بو دور حقنده بر فكر تام ايدينه بيلمك ممكندر.

تاريخ عثمانی‌يه واقف اولنلره معلومدركه هر نه طرفدن تدقيق اولنورسه اولنسون وقعهٔ خيريه‌نك وجوده كلمسی ملت و دولت عثمانيه‌نك احوال عموميه‌سنه مادةً ومعناً پك بيوك تأثيرات اجرا ايتمكدن كيرو دورممشدر. خاصةً بو وقعه‌نك تأثيرات عظيمه‌سی معيشت عموميه‌ده، بر صنف خلقك منتظماً و تدريجاً توسيع معلومات ايتمسنده، و بالخاصه معارف و ادبيات عثمانيه‌نك يكی بر اساس اوزرينه بنا ايدلمسنده كورلمشدر. بو تاريخدن

اعتباراً بزده ولو آز مقدارده اولسون وکلا و رجال میاننده عصرك احتیا-
جات وظیفه‌سندن اولان معلوماته مالك ذواته تصادف اولندیغی کبی
محرربن عثمانیه ایچنده دخی یالکز شرقه مخصوص اولان مکتسبات علمیه
ایله دکل اوروپالیلر مرتبه‌سنه و مدنیت حاضره‌نك اس الاساسی بولنان
فنون متنوعه‌سنه واقف اولنلر دخی موجود بولنمشدر.

مع هذا بزده بو ترقیات معنویه (بالفرض ژاپونیالیلره نسبةً) پك
آغیر صورتده ظهور ایتمشدر. بونك سببی دخی اول امرده ممالك
محروسه اداره‌سنده هیچ بر وقت اکسیك اولمیان سرایك خیره دکل
شره اولان میلی، طبقات بالاده صاحب اقتدار بولنان ذواتك قیدسز-
لغی دها دوغریسی بونلردن پك چوقلرینك بو امر مهمی لایقیله تقدیر
ایده‌مملری و بالخاصه عصرلردنبری دیکر مکتسبات، دیکر تربیه‌یه
آلشمش اولان ملتك یکی اصول ایله قولایجه کسب الفت ایده‌مسیدر.
مع هذا بو مشکلاته رغماً زمان ایلریلدکجه ترقیات مذکوره‌نك کندیسنی
کوستردیکی محققدر.

وقعهٔ مذکوره‌دن اول بزده یالکز دیانته و برازده اصول انشایه عائد
علومك تحصیلنه اهمیت ویریلیر ایدی. فقط بوراده‌کی تدریسات اصول
قدیم اوزره اولوب بغدادده خلفای عباسیه زماننده وضع اولنان اصولده
جریان ایدییوردی. عموم مکتسبات علمیه‌ده غیر معقول و توسیع
معلومات لازمه ایچون غیر کافی طرزده تحصیله دوام ایدیلیوردی. برقاچ
عصر اول یازلمش بولنان کتابلرك مطالعه و اکتسابنه حصر نفس ایدیله-
رك فنون جدیده‌یه و تعبیر اصحی ایله معارف غربیه‌یه اصلا اهمیت اولنمیوردی

حروفات مطبعه‌سی استانبولده برنجی دفعه اوله‌رق ١١٣٨ تاریخنده کشاد اولندیغی حالده علمامزك رغبتسزلكلرندن و دها دوغریسی بونلرك اختراعات جدیده‌یه اولان نفرتلرندن دولایی آز بر زمانده ترك ایدلمش و وقعهٔ خیریه‌یه قدر، و حتی صكره بیله توسیع معارف ایچون غایت اهمیتلی اولان شو صنایعه ذره قدر اهمیت ویرلمش ایدی.

بو هنگامدن اعتباراً ایسه بزده، ولو مطلوب درجه‌ده اولمسون معارفه و بونكله مناسبت و ارتباط قویسی بولنان دیگر موادە سعی ایدلدی. هجرتك ١٢٤٢ تاریخنده مكتب طبیه وجوده كتیرلدیكی كبی سلطان سلیم ثالث زماننده اساسی وضع اولنان طوپجی مكتبی دخی اصلاح اولندی. مبادئ سلطنت عبدالمجیدده مكتب حربیه تأسیس اولندی. دها صكره بحریه مكتبی میدانه كلدی. ینه بو دورك آخرنده معادن مكتبی دخی وجوده كتیرلدیكه بونلرك جمله‌سی مكاتب عالیه‌دن معدود اولدیغی حالده ینه بو هنگامده بر قاچ مواقع مهمه‌ده اعدادیه و بر قاچ رشدیه مكتبلری تأسیس ایدیله‌رك معارفه اولان احتیاج بر درجه‌یه قدر استكمال ایدلدی.

سلطان عزیز دورنده بو طریقده ایدیلن غیرت ایسه مملكته اعطا ایتدیكی فوائده بناءً بوندن آز دكلدر. بو دورك مبادیسنده قبریسلی محمد پاشانك غیرتیله مكتب فنون ملكیه وجوده كتیرلدی. اواسطنده ایسه بو كونكی مكتب سلطانیه تأسیس ایدلدی. واقعا بو مكتبك تأسیسنده‌كی همت حكومتك اولیوب اولوقت استانبولده پك زیاده نافذالكلام بولنان فرانسه سفارتنك غیرت و تشویقی ایدیسه‌ده بو

مکتبك انتظامی دیکر مکاتب عثمانیه موقعنده اوله‌رق صکره‌لری پك چوق طلبه یتشدرمکه خدمت ایتمشدر . بوراده‌کی تدریسات اولوقت فرانسز لسانی اوزرینه اولمق اوزره قبول ایدلدی . فقط بوکا مقابل مکتب طبیه‌نك مبادئ تأسیسنده بو مکتبده قبول اولنان لسان مذکور بوهنکامده ترکجه‌یه تحویل اولنه‌رق طلبه کندی لسان مادرزادی اوزرینه تحصیله باشلدیلر . و ملکی اولمق اوزره عین تاریخده مستقل بر ایکنجی مکتب فنون طبیه دها تأسیس اولندی . سلطان عزیز دورنده معارفه ایدیلن غیرت بونکله قالمشدر . بوراده کورینن غیرت الك بیوك متعدد اعدادیه ورشدیه مکاتبنك تأسیساتنده کورلمشدرکه فوائد عمومیه ، وعوام ایچون کسب عرفان ایتمك نقطهٔ نظرندن بونلرك اهمیتی بیوك مکاتب عالیه‌لردن دها افزون ایدی . بونلرك ساحهٔ ظهوره چیقمسنه سبب اولان ذات محترم ایسه سلیمان پاشادر .

مع هذا بو دور عزیزی دخی دور مجیدی اواخرنده ممالك محروسه‌ده معارف و تحصیلك ترقیسنه خدمت ایدن ماده یالکز مکاتب متنوعه‌نك تأسیسی اولمیوب اهالیدن بر چوقلرینك مطبوعات ایشنه کوستردکلری رغبتلر اولمشدرکه بو ماده‌نك ، عوام ناسك تنویر افکاری خصوصنده ایتدیکی تأثیرات جدیه مکتبلرك فوائدندن کیرو قالمز .

ممالك محروسه‌ده برنجی دفعه اوله‌رق میدان انتشاره قونیلان جریده ١٢٤١ تاریخنده ازمیرده Alexandre Blacque « آلکساندر بلاق » نامنده بر فرانسز طرفندن فرانسز لسانی اوزرینه چیقاریلان غزته‌در . فقط بو تشبث برنجی دفعه دکلدر . سلطان سلیم زماننده بیله فرانسه

حكومتی طرفندن استانبوله کوندریلن بر فرانسز، بر مدت کندی دولتی سفارتنده غزته چیقارمشدرکه بو غزته‌نك محتویاتی اولزمان وقوعه کلن محاربه‌لرده فرانسزلرك موفقیاتلرینی توضیح و تفصیلدن عبارت قالمشدر. مع هذا بو فرانسزك همت و غیرتی ثمره‌سز قاله‌رق غزته‌سی دخی قیصه بر مدت دوام ایتمشدر. صکره‌لری بشقه طرفدن ایدیلن تشبثات دخی ینه بو حالده بولنه‌رق یوقارده سویلدکمز و ازمیرده چیقان غزته‌دن ماعدا هیچ طول مدت دوام ایتمشدر.

بو غزته‌نك اسمی مبادئ تأسیسنده Spectateur de l'Orient ایدی. فقط صکره‌لری Courrier de Smyrne نامنه تحویل اولندی. مندرجاتی پك کوزل و وقت و زمانه موافق ایدی. احوال داخلیهٔ مملکت حقنده اولدقجه معلومات ویرر. بالخاصه بو هنکامده کمال شدتله دوام ایتمکده اولان یونان عصیانیله زیاده‌سیله اشتغال ایدر و محاربهٔ مذکوره حقنده سریع و دوغری معلومات اعطا ایلردیکه بو سببدن اوروپاده بیله اولدقجه شهرتی واردی.

١٢٤٦ تاریخنده سلطان محمود حضرتلری بو غزته‌نك محررینی استانبوله جلب ایدوب معاونت مقتضیه‌یده احسان بیوررق پایتختده Moniteur Ottoman نامنده بر غزته چیقارتدردی. بر سنه صکره ینه بو ذاتك تحت نظارتنده « تقویم وقایع » نامنده ترکجه بر غزته نشر ایتدردیکه بو ایکی غزته حکومتك جریدهٔ رسمیه‌سی مقامنده ایدیسه‌ده مبادئ احوالده اولکیسنك مندرجاتی ایکنجیسندن فرقلی ایدی. « تقویم وقایع » یالکز حکومتك رسمی امرلرینی نشر ایدر و دیکر

مقالاتی قبول ایتمز « مونیتور اوتومان » ایسه احوال داخلیه وخارجیه یه عائد مقاله‌لری نشر ایده کلدیکندن اوروپالیلرك نزدنده باب عالینك رسمی مروج افکاری عد اولنوردی .

بو صورتله بر قاچ سنه دوام ایتدی . فقط ۱۲۵۹ تاریخنده اولکی غزته‌لردن ماعدا استانبولده ترکجه « جریدهٔ حوادث » نامنده دیکر بر غزته موقع انتشاره قونلدیکه بونك مندرجاتنده وقایع متنوعه و اخبار رسمیه‌دن ماعدا خصوصی حوادثلر بولنوردی . بو سببدن آز بر زمانده پك چوق رغبت بولمشدی . بو غزته دخی حکومتك غزته‌سی ایدی . فقط دها صکره‌لری حکومتله هیچده مناسبتی اولمیان بعض ذوات استانبول و مما- لك محروسه‌نك مهم مرکزلرنده غیر رسمی غزته‌لر آچمغه سعی ایتدیلرکه بو سببله سلطان عبدالمجید دورینك اواخرنده و دورعزیزینك اوائلنده ممالك محروسه‌ده وجوده کلن مطبعه‌لرك مقداری زیاده‌لشمش و کتدکجه آرتمقده بولنمش ایدی . بر درجه‌ده‌که بو دورك نهایتنده یالیکز بر ایستا- نستیقده متنوع قطعاتده نشر اولنان غزته‌لرك مقداری اوتوز نسخه‌دن زیاده اولوب ایچلرنده آیده ایکی اوچ کره هفته‌ده بر کره میدان انتشاره وضع اولنان درت بش مجموعهٔ فنیه‌لر دخی واردی .

بشو حال شبهه‌سز وقعهٔ خیریه‌دن صکره عثمانلیلرده یواش یواش اولسون مدنیت حاضره لوازمات قطعیه‌سندن بولنان معارفك اخذیله اکتساب فیض و عرفان ایتمك ایچون هوس و رغبتك اویانمش اولدیغنه بر دلیل قطعیدر . حقیقت حالده‌ده ایش بویله ایدی . بو زمانده یعنی سلطان عزیزك اواخر سلطنتنده کرك رجال و مأمورین ملکیه کرکسه

امرا و ضابطان عسکریه میاننده مکتبلرده آلدیغی تحصیل سایه‌سنده
بر درجه‌یه قدر ترقیات مدنیه‌یی طانمش ، و وطنداشلرینه دخی بولدتی
طاتدرمق استین ذوات وار ایدی . حتی شو درجه‌ده‌که وقعهٔ خیریه
زماننده‌کی مأمورین حکومت یالکز اوروپایه تقلیداً لباسلرینی دکشدر-
مش ، ایفای وظیفه و خدمت ایچون لازمکلن معلومات اساسیه‌دن تماماً
محروم بولنمش ایکن شمدی بونلر میاننده اصلاحات دولت ، و انتظام
حکومت ، نه اولدیغنی آکلایان ممالک محروسه‌ده‌کی فنالغك اصل و
منشأنی بیلنلر چوغالمغه باشلامشدی . سوزمزك دوغرولغنه یعنی بو
دورده ملت عثمانیه‌ده ترقیات فکریه‌نك اویانمش بولنمسنه سالف‌العرض
مأمورین دولتك احوال معروضه‌سی دکل آثار و مؤلفات علمیه و ادبیه-
نك تکثر و تعددی دخی بر برهاندر .

سلطان عبدالمجید دورندن اعتباراً بزده نشریات متنوعه تزایده
باشلامشدر . واقعا بو نشریاتك اکثریسی صرف عالم اسلامیته عائد اثر-
لردن عبارت ایدیسه‌ده آره صره اوروپا مؤلفات مشهوره‌سندن سائر
بعضلریده ترجمه ایدیله‌رك طبع ایدلمکده اولدیغی کورلمشدر . ترجمه‌دن
صرفنظر تخمیناً بو زمانده محررین عثمانیه‌دن بعضیلرینك مثلا مشهور
« احمد وفیق ، و صکره جودت » و سائر پاشالر کبی هم معارف شرقیه
هم مکتسبات غربیه‌یی نفسنده جمع ایتمش و کندیلرینه مخصوص بر
طرز تحریر و بلاغت ایجاد و احیا ایلمش ذواتك ، غایت قیمتدار تألیفات
نافعه‌لری دخی میدانه چقمشدی . آثار مذکوره‌ده و بونلرده بالخاصه
جودت پاشا تاریخنده افکار و محاکمات عمومیه‌یی عصرك مقتضیات

مطلوبه سندن بولنان اصولده يوروتمك جهتيدخي ترويج ايدلمشدركه بوجهت
صاحب قلم بولنان ذواتك اقتدار و مزياتني بوسبتون ميدانه قويمقده‌در.
دها صكره‌لري بو اصول تحريريه محررلر نزدنده دها زياده مقبوله كچه‌رك
اونلر طرفندن تعميمه چالشلمش و بو سايه‌ده نشرياتك محاسن و فوا-
ئدي يايله‌رق خلقك تنوير افكارينه فوق العاده ياردم ايلمشدر. فقط:
فقط يازقكه بو آرزولر كنديسني كوسترركوسترمز آنسزين قارشيسنه
چيقان موانعدن دولايي قوتدن دوشمش، و بو احوال متأسفه اولدور-
دن زمانمزه قدر دوام ايده كلمش و الآن‌ده شدتني آرتديرمقده بولنمشدر.

دولت عليه‌ده مطبوعات ايشي دها يكي اولديغندن مبادئ احوالده
بو ماده‌يه دائر بزده بر قانون معين يوقدي. غزته نشر ايتمك، و ياخود
مطبعه تأسيس ايتمك ايستين ذات بوني اجراده تماماً سربستته مالكدي.
فقط غزته‌لرك مقداري چوغالدقجه مندرجاتي دخي بشقه رنك كسب
ايدرك بوراده احوال داخليه‌يه عائد مقاله‌لر نشر اولنور، و بو ميانده
حكومتك حركتني دخي تنقيد ايتمكدن كيرو دورميانلر دخي بولنوردي.
بو حال ايسه اولوقت مقام اقتدارده بولنان ذواتك خوشلرينه كتميور
اونلرك كتدكجه مطبوعاته قارشو خصومت پيدا ايتملرينه خدمت ايدييور
ايدي. نهايت، كنديلرنجه مضر عدايديلن سربستئ مطبوعاتك اوكني
آلمق ايچون بر تدابير مؤثره‌يه مراجعت لزومني حس ايتمشلردركه بوده
اوروپانك بعض يرلرنده اولوقتده دخي حتى بو زمانده بيله، عين مقصد
ايچون قابل تطبيق بولنان «سنسور» اصولنك بزده‌ده قبول و اجرا
اولنمسيدر. بناءً عليه بزده برنجي دفعه اوله‌رق ١٢٨٢ تاريخنده مطبوعات

ایچون آیریجه بر نظامنامه یاپلدی . وکمال شــدتله بوده موقع اجرایه قوندی . بو نظــامنامه‌نك احکامی ، غزته تأسیس ایچون حکومتدن امتیاز مخصوص آلمق جهتنی شرط قویدیغی کبی مطبوعاتك مندرجاتنی دخی غایت محدود بر دائره ایچنه آله‌رق سربستجه بیان افکاره میدان براقمامش ، و مندرجاتی همیشــه حکومتك تفتیش و معــاینهٔ دائمه‌سنه حواله ایتمشدر . بونکچوندخی اول تاریخدن اعتباراً باب عالیده آیریجه بر مطبوعات سنسوری دائره‌سی تشکیل اولنه‌رق بو خصوصاتك جمله‌سی اورایه حواله ایدلمشدرکه حالا موجوددر .

نه طرفدن دوشونیلورسه دوشونلسون حکومتك بو حرکتی کرك اداره ایچون وکرکسه مملکتك منافع عمومیه‌سی نقطهٔ نظرندن عقله موا- فق دکلدی . چونکه اول امرده سنسور اصولنك وضعیله حکومت بو طرفدن کلن تهلکه‌دن خوف اوزرینه اولدیغنی ارائه ایدییوردیکه بوده حکو- مت واداره‌نك حیثیتنه برنقیصه اعطا ایتدیکی محقق ایدی . ثانیاً حکومت بو واسطه ایله دوغری سوز سویلمکه میدان براقمقله بو جهتك قپوسنی ممــالك محروسه‌ده قپاته‌رق اورته‌ده موجود فنالقده کندیسنك مشترك اولدیغنی کوستردیکه بو خصوصده دخی وکلادن اصلاح ملك بکلمك امیدی تماندن صارصلمش بولندی . ثالثاً ملکده صاحب ناموس و همت بولنان ذواتك رجال دولت و وکلایه الی نهایه برخصومت شدیده بسلمك تحت مجبوریتنده بولندردیکه بو حال سالف العرض نظامنامه‌نك وضعندن برقاچ ســنه صکره کندیسنی درحال کوسترمشــدر . چونکه مجرد بوماده اولوقت یعنی سلطان عبدالعزیزك اواسط سلطنتنده (یکی عثمانلیلر)

جمعیتنك تشکل و ظهوریله بر فرقهٔ احرارك میدانه چیقمسنه سبب مستقل اولمشدر .

بو جمعیتی تأسیس ایدن ذات مصرلی مصطفی فاضل پاشا حضرتلریدر . مشار الیه حضرتلری مصرده خدیویت مصریه مؤسسی مشهور محمد علی پاشا خاندانندن اولوب کوچوکدنبری کوزل و زمان و موقعه کوره تعلیم و تربیه کورمش ، فضله اوله‌رق صاحب ذکا و اقتداردن بولنمشدر . مصطفی فاضل پاشا مرحوم بو خاندانك اکثر اعضاسی کبی غایت زنکین ایدی . فقط مصره اسماعیل پاشا خدیو اولدقدنصکره اونکله کچنه‌میه‌رك استانبوله کلمش ، و بوراده وکلا صنفنه داخل اولمشدی . فقط اولوقت صاحب اقتدار بولنان عالی و فؤاد پاشالرله عدم امتزاج سببیله درسعادتده دخی اوزون مدت قاله‌مدی . نهایت بو ذواتك اداره‌ده اتخاذ ایتدیکی اصوله معترض چیقه‌رق فکر و مقصدینی لایقی وجهله افهام و اعلان ایتدرمك اوزره استانبولی ترك و پارسه کچدی . بوراده عالی پاشا و دیکر وکلادن ، کوسکون اداره‌دن متشکی اولان اصحاب قلمی اطرافنه طوپلایه‌رق ترکجه غزته‌لر نشریله اولعصرده دولت علیه‌ده مذکور فناقلر حقنده شدتلی مقاله‌لر یازدرتدی . موجود اولان سیئاتی بر بر کوستررك بو موادی عالمه تشهیر ایتدردیکه بو سیئاتك باشلوجه‌سی : فؤاد و عالی پاشالرك شخصی سوء احواللرینی مثلا درسعادت حریق کبیرنده اولری یانمش خلقه اعانه طریقیله طوپلانان آقچه‌نك محل مخصوصنه ویرلمدیکی ، بودورده صربیه‌ده بولنان قلاع عثمانیه‌نك بو حکومته تسلیم ایدلمکله اورالرده حقوق سلطنتك محافظه اولنمدیغی ، شام مسئله‌سنك مصارف تسکینیه‌سی خزینه‌دن پك

فاحش بر صورتده آلندیغی ، کریدده‌کی عصیانك تسکینی ایچون پك کوشك داورانلدیغی، بالخاصه متعدد دفعه عقد اولنان استقراضلرده سوء استعمالات و سائره امثالی حالاتدر .

اشته ممالك محروسه‌ده برنجی دفعه اوله‌رق فرقهٔ احرارك ظهوری بو صورتله ایدی . شبهه‌سز بونلرك میدانه آتلمسی الجاآت طبیعیه‌دندر . چونکه وقعهٔ خیریه‌دن صکره یوقاروده سویلدیکمز معیشت ولو جزئی اولسون معارفده کورینن ترقیات بونی ایجاب ایتدیریوردی . فقط بالاده مذکور سنسور نظامنامه‌سی بو حالی تسریع ایتدیررك بلکه وقتندن اول میدانه کلمسنه خدمت ایتدیکی جای ملاحظه‌در .

هرنه حال ایسه ! عالی پاشانك صدارتی هنکامنده ادارهٔ داخلیه‌دن کوسمش و دولتك کیدیشندن خوشلانمین ذوات بو وجهله پارسده طوپلاندیلر. اورادن ممالك محروسه‌یه دوغری ییلدیرملر اینیور ، وافکار عمومیه‌یی تهییج ایلیوردی . خلقك بو نشریات احرارانه‌یه اولان رغبتی پك زیاده ایدی . حتی پارسدن خفیاً ممالك محروسه‌یه کیرن « حرّیت » غزته‌سی بر نمره‌سی استانبولده بر عثمانلی لیراسنه قدر صاتلدیغی واقع اولمشدر .

مع هذا بو ذوات محترمه اوروپاده طول مدت نشریات احرارانه‌ده دوام ایده‌مدیلر. عالی پاشانك وفاتی صره‌لرنده بونلرك چوغی عفو شاهانه‌یه مظهر اوله‌رق وطنلرینه دوندیلر. فقط بوراده دخی هر نقدر سربست حرکته مالك دکل و حکومت کندیلرینه همیشه یان کوزله باقیور ایدی ایسه‌ده آیریجه بر فرقهٔ اصلاحات تشکیل ایدرك هر برینك آغزندن

چیقمش سوزلر کمال اهمیتله تلقی اولنیور، کوندن کونه شهرتلری تزاید ایدییوردیکه کرك اوروپادن عودت ایتمش وکرك وطندن خارجه چیقمه‌مش یکی عثمانلیلر زمره‌سنك اك مشهور و ممتازلری شونلردر :

مشاهیرشعرای بنامدن ضیاپاشا مرحوم او وقتك یکی عثمانلیلر آره‌سنده بر مقام بلند احراز ایدر. نثراً و نظماً فریاد ایدرك وسعی مرتبه‌سنده اعلای وطن ایچون چالشمش، قلب امتده بر یاد احترام براقمش ذوات محترمه‌دندر.

مع هذا کنج ترکلرك سرفرازی مشهور نامق کمال بك مرحومدرکه ناموسلی، متین؛ ملتنی سور، و ترقیسنی جداً آرزو ایدر؛ ریا ومداهنه‌دن مجتنب ، عالیهمت برعاشق حرّیت ایدی. مشارالیه عصرمزك یتشدرمکده بیوك بر حست کوستردیکی نوادرخلقت شعرای زمانه‌دن اولوب یالکز فکرسیاسیسی صرف نظری ایدی. نامق کمال بك شناسی ایله برابراسقولاستیك ادبیات قدیمه‌سنی ییقه‌رق طرزتحریری تجدید، تعمیم واحیا ایلمشدر. آتشین اشعاری، بلیغ وصاف مقاله‌لریله خلقك حسیات ملیه و محبت وطنیه‌لرینی اویاندرمش اولدیغندن عثمانلیلرك استاذ فکر وقلمی دیه توصیفه بحق سزادر. شهرتی عالی پاشا زماننده‌ن باشلار. صکره‌لری مصطفی فاضل پاشایه انتساب ایدرك پارسده‌کی حرّیت غزته‌سنك محرری ایدی. بالآخره وطنه عودت ایدرك ، داخل وطنده دخی حمیت و صدا-قتدن کری قالمدیغی جهتله مکرراً نفی ایدلمش ایدیسه‌ده حکایه‌سنده بولندیغمز زمان « عبرت » نامنده‌کی غزته‌یی اداره ایدییوردی .

کنج ترکلردن ایکنجیسی علی سعاوی مرحوم ایدی . بو ذات

اساساً عادی بر سوخته ایدیسه‌ده استانبولده مدرسه تحصیلی کوردکدن
صکره بر آرالق پارسه قدر کتمش ، اوراده بر قاچ سنه چالشه‌رق
فرانسزجه اوکرندیکی کبی ادبیات اجنبیه‌یه ، اوروپانك احوال عمومیه و
سیاسیه‌سنه اولدقجه کسب وقوف‌له لوندره‌ده اسلامیت وعثمانلیلغه دائر برقاچ
کتاب و مخبر غزته‌سنی دخی نشر ایتمشیدی . استانبوله الك کچ عودت
ایدن مشارالیهدر . بوراده اهالینك تنویرافکاریچون جامعلرده و محافل
سائره‌ده چالشیردی . دشمنلری بوذاتده بعض نواقص اولدیغنی ادعا
ایدییورسه‌ده هر حالده خیرخواه ملت و وطن بر ذات اولدیغی محقق
اولوب نته‌کم حیاتنی بو یولده فدا ایدوب کتدیکی معلومدر.....

استانبولده بوکون دخی معروف احمد مدحت افندی‌ده اول دور
یکی عثمانلیلر ایچنده نظره چارپاردی . مشارالیهك مطبوعات عثمانیه‌یه
اولان خدمتی یعنی خالقه مطالعه و یازی‌یه آلشدرمق خصوصنده‌کی
غیرتی قابل انکار دکلدر . پك چوق تألیفات و ترجمه‌لری واردر .
بزده مشارالیه قدر چوق یازان ، تألیفات کثیره صاحبی ایکنجی برمحرر
همان کلمش کبیدر . عصرمزده حمد اولسون عددی چوغالان کنج
محررلرمزك همان هپسی مشارالیهك آثارینی مطالعه ایتمشلر و ایلك تربیه
و درس تحریری مدحت افندیدن آلمشلردر . فقط بونکله برابر بوذاتده
متانت اخلاق بولنمیوب شدتله اسن روزکاره تابع اولوب کتدیکی کو-
رلمشدرکه بوجهتی مشارالیه حضرتلری کندیسی دخی انکار ایتمه‌مکده‌در .

بو کونکی کونده ذوات معروفه‌دن معدود اولان ابوالضیا توفیق
بك دخی او کونك یکی عثمانلیلری صره‌سنده صایلیه بیلیردی . بوذاتك

چیقمش سوزلر کمال اهمیتله تلقی اولنیور، کوندن کونه شهرتلری تزاید ایدییوردیکه کرك اوروپادن عودت ایتمش وکرك وطندن خارجه چیقمه‌مش یکی عثمانلیلر زمره‌سنك الك مشهور و ممتازلری شونلردر:

مشاهیر شعرای بنامدن ضیا پاشا مرحوم او وقتك یکی عثمانلیلر آره‌سنده بر مقام بلند احراز ایدر. نثراً و نظماً فریاد ایدرك وسعتی مرتبه‌سنده اعلای وطن ایچون چالشمش، قلب امتده بر یاد احترام براقمش ذوات محترمه‌دندر.

مع هذا کنج ترکلرك سرفرازی مشهور نامق کمال بك مرحومدرکه ناموسلی، متین؛ ملتنی سور، و ترقیسنی جداً آرزو ایدر؛ ریا ومداهنه‌دن مجتنب، عالیهمت بر عاشق حرّیت ایدی. مشارالیه عصرمزك یتشدرمکده بیوك بر حست کوستردیکی نوادر خلقت شعرای زمانه‌دن اولوب یالکز فکر سیاسیسی صرف نظری ایدی. نامق کمال بك شناسی ایله برابر اسقولاستیك ادبیات قدیمه‌سنی ییقه‌رق طرز تحریری تجدید، تعمیم و احیا ایلمشدر. آتشین اشعاری، بلیغ و صاف مقاله‌لریله خلقك حسیات ملیه و محبت وطنیه‌لرینی اویاندرمش اولدیغندن عثمانلیلرك استاذ فکر وقلمی دیه توصیفه بحق سزادر. شهرتی عالی پاشا زماننده باشلار. صکره‌لری مصطفی فاضل پاشایه انتساب ایدرك پارسده‌کی حرّیت غزته‌سنك محرری ایدی. بالآخره وطنه عودت ایدرك، داخل وطنده دخی حمیت و صداقتدن کری قالمدیغی جهتله مکرراً نفی ایدلمش ایدیسه‌ده حکایه‌سنده بولندیغمز زمان «عبرت» نامنده‌کی غزته‌یی اداره ایدییوردی.

کنج ترکلردن ایکنجیسی علی سعاوی مرحوم ایدی. بو ذات

اساساً عادی بر سوخته ایدیسه‌ده استانبولده مدرسه تحصیلی کوردکدن صکره برآرالق پارسه قدر کتمش ، اوراده بر قاچ سنه چالشه‌رق فرانسزجه اوکرندیکی کبی ادبیات اجنبیه‌یه ، اوروپانک احوال عمومیه و سیاسیه‌سنه اولدقجه کسب وقوفله لوندره‌ده اسلامیت وعثمانلیلغه دائر برقاچ کتاب و مخبر غزته‌سنی دخی نشر ایتمشیدی . استانبوله الک کیچ عودت ایدن مشارالیهدر . بوراده اهالینک تنویرافکاریچون جامعلرده و محافل سائره‌ده چالشیردی . دشمنلری بو ذاتده بعض نواقص اولدیغنی ادعا ایدییورسه‌ده هر حالده خیرخواه ملت و وطن بر ذات اولدیغی محقق اولوب نته‌کم حیاتنی بو یولده فدا ایدوب کتدیکی معلومدر .....

استانبولده بوکون دخی معروف احمد مدحت افندی‌ده اول دور یکی عثمانلیلر ایچنده نظره چارپاردی . مشارالیهک مطبوعات عثمانیه‌یه اولان خدمتی یعنی خلقه مطالعه و یازی‌یه آلشدرمق خصوصنده‌کی غیرتی قابل انکار دکلدر . پك چوق تألیفات و ترجمه‌لری واردر . بزده مشارالیه قدر چوق یازان ، تألیفات کثیره صاحبی ایکنجی بر محرر همان کلمش کبیدر . عصرمزده حمد اولسون عددی چوغالان کنج محررلرمزك همان هپسی مشارالیهك آثارینی مطالعه ایتمشلر و ایلك تربیه و درس تحریری مدحت افندیدن آلمشلردر . فقط بونکله برابر بو ذاتده متانت اخلاق بولنمیوب شدتله اسن روزکاره تابع اولوب کتدیکی کو-رلمشدرکه بوجهتی مشارالیه حضرتلری کندیسی دخی انکار ایتمه‌مکده‌در .

بو کونکی کونده ذوات معروفه‌دن معدود اولان ابوالضیا توفیق بك دخی او کونك یکی عثمانلیلری صره‌سنده صاییله بیلیردی . بو ذاتك

دخی صکره‌دن مطبوعات عثمانیه‌یه اولان خدماتی قابل انکار اولمیوب بو جهتجه اولدقجه شهرت قزانمشدر.

اشته بو دورده کنج ترك نامنی طاشیان ذوات اساساً بو صایدقلرمز- دن عبارت ایدی. فقط بو هنکامده دیکر بعض ذوات و علی‌الخصوص مکتبدن چیقمه ضابطان آره‌سنده منور، سالف‌العرض «احرار متفق الافکار» و بناءً علیه اونلرك افعال و مقصدلرینه میال، خیلی کنجلر بولنور ایدیکه بونلرك جمله‌سی انقلابه و کندی وطنلری ایچون جداً اصلاحات اساسیه طرفنده بولنه‌رق کرك ملتك وکرکسه کندی سعادتلرینی بوراده آرارلردی .....

— سیئات عبدالعزیز —

ممالك محروسه احوال عمومیه‌سنده کورینن سیئات — ادارۀ مطلقه تحتنده اداره اولنان مملکت — دور ترقی و دور انحطاطده پادشاهلر — سلطان عبدالمجید وسلطان عبدالعزیز — سلطان عبدالعزیزده‌کی عظمت و تکبر — سرایلیلر — پادشاهك اسرافاته اولان میلی — مصر و بو قطعه‌یه ویریلن امتیازاتده‌کی سوء استعمال — خزینۀ خاصه و بوکا دائر ایستاتستیق

شبهه‌سز قارئلرمزك آره‌سنده بو صوك قرق اللی سنه ظرفنده اوروپاده نشئت ایدن و محتویاتی شرقه و بالخاصه دولت علیه احوالنه عائد بولنان کتابلری مطالعه ایدنلر واردر. اکر وارسه ینه شبهه‌سز درکه تاریخ، جغرافیا و سیاحتنامه‌دن عبارت بولنان بو کتابلرك مندرجاتی، ترکلرك باربارلقلرینه متعلق فقره‌لرله دولی اولدقلرینه آنلر البته دقت ایتمشلردر. چونکه بو نشریاتك هانکی صحیفه‌سی آچلیرسه آچلسون ملتمزك ظلم و جهالته، مدنیته اولان عدم استعدادینه دائر فقره‌لره تصادف ایتمك ممکن دکلدر.

خاصةً امور اداره و احوال داخلیه‌یه عائد ایشلرده: مثلا بو محرره سیاحلر ممالك محروسه اراضیسنی غایت منبت، هر جهتجه ترقی و عمرانه مستعد کورکاری حالده بو کونکی پریشانیتی مملکته صاحب

اولان ملت حاكمه‌يه يعنى تركلرك قابليتسزلكنه حمل ايدرلر. اورتالقده موجود اولان ظلم، حكومت طرفندن اهالى‌يه قارشو ايديلن معاملهٔ جبارانه‌يى دخى ينه او قومك خلقةً وحشيانه اولان استعدادينه اسناد ايلر. بوندن‌ماعدا صوك زمانلرده ممالك محروسه‌نك مختلف طرفنده وقوعه كلن عصيانلرده‌كى قتالى، ينه بو تركلرك قان دوكمكه اولان تمايل خونريزانه‌سندن غيرى بر شيئه عطف ايتمك استمزلر.

هيچ بر وجهله انكار اولنه‌مزكه بونلرك كوستردكلرى فنالق بزده موجوددر. آنلر بو خصوصده اكسيك سويلميورلرسه اورته‌ده بولنان فنالغى اكثرى احوالده تزييد و مبالغه ايتمشلردر. فقط شوراسيده محققدركه اوروپا رجالنك احوال مملكت حقنده‌كى فكرلرى عموميتله دوغرى اولديغى حالده سيئاتك منشئى نره‌ده اولديغنى كوسترمكده پك بيوك خطالرى واردر. بو خصوص آنلرك، دولت عليه‌نك چوق زماندنبرى دوچار اولديغى حاله تماميله كسب وقوف ايتمدكلرينه دليل علنيدر. ملاحظات آتيه دقتله مطالعه ايدلديكى حالده بو مسئله ميدان علنيته چيقار.

كرهٔ ارضده موجود اولان حكومتلرك احوالنه عطف نظر ايدرسه‌ك بر قاچ شكل حكومت كورورزكه اشكالك اختلافنه كوره اهالى‌يه تأمين ايلدكلرى سلامت و سعادت دخى مختلف درجه‌ده‌در.

حكومتلرك اشكالى مملكتلرك احوال طبيعيه و تاريخيه‌سنه اهالينك عرف و عاداتنه كوره موضوع بولنديغى و دولت عليه‌ده آلتى عصردن برى ادارهٔ مطلقه جارى اولديغى معلومدر.

ادارهٔ مطلقه جاری اولان مملکتلرده ، اهالینك امنیت عرض و ناموسی ، ملکك سلامت و معموریتی ، و سائر بالجمله خصوصات او مملکتك حکمداری بولنان ذاتك آرزو و اقتدارینه منوط و متوقفدر. اکر پادشاه اولان ذات اخلاق حسنه ایله متصف ، خلقةً ، تربیةً مقام بالایه لایق ایسه ، تبعه‌سی دنیاده یشامغه استحقاق و اقتدار کسب ایده‌جکی کبی عکسی حالده‌ده بو نعمتدن قطعیاً محروم قاله‌رق ، پك چوق ضرورت ، ظلم قهره و اذیته دوچار اوله‌رق ، اك صکره عموم مملکت صوك درجه برخرابه‌زار حالنه کله‌جکی محققدر. بوحال طبیعیدر. امثالی هر ملتك تاریخنده موجود اولدیغی کبی بالخاصه بزم تاریخ اسلامده و بالخصوص تاریخ عثمانیده ، دیکر تاریخلره نسبةً زیاده‌در.

ارباب مطالعه‌یه معلومدرکه دولت علیه‌نك ابتدای تشکلندن زمانمزه قدر و آلتی عصردن زیاده دوام ایدن مدتی عثمانلی پادشاهلرینك مقامه لایق اولوب اولمدیغی نقطهٔ نظرندن ایکی مستقل دوره تقسیم ایتمك ممکندر. برنجیسی دورترقیدرکه مبادئ تأسیساتدن بیك سنهٔ هجریه‌سنه قدر دوام ایدن اوزون زماندر. بو اثناده دولت علیه‌نك حقیقی مؤسسلرندن بولنان پادشاهلر ، آلدقلری تربیه مقتضاسندن اوله‌رق ، ملته قارشو مکلف بولندقلری وظیفه‌یی تماماً ایفا ایتمشلر ، منافع ذاتیه‌لرینك منافع ملیه‌یه وابسته بولندیغنی دوشنمشلر ، رهبر اولمق اوزره عدالتی التزام ایتمشلر ، هر ایشده عاقلانه حرکت ایدرك ، مملکتك حدودینی توسیع ، داخل مملکتك احوالنی آسایش و انتظامه قویمق ایچون هیچ بر فرصتی فوت ایلممشلر ، محاربه‌ مزاحمته قاتلنمشلر ، نتیجه‌ده ایسه امت محمدی‌یی

کندیلرینه مجبورشکران براقمشلردرکه ، بر پادشاهك نائل اوله بیله‌جکی سعادتك دخی بوندن زیاده اوله‌میه‌جغی شبهه‌سزدر .

ایکنجی دور بیك سنهٔ هجریه‌سندن صکره باشلار . بو زمانده ظهور ایدن پادشاهان عثمانیانك همان جمله‌سی اجدادلرینك اتخاذ ایتدکاری طریقك کلیاً خلافنه سلوك ایتمشلر ، عهده‌لرنده بولنان وظیفه و مسئولیتك بیوکلکنه باقمقسزین مقاملرندن یالکز شخصاً مستفید ومتلذذ اولمغه قویولمشلردیکه بوطرز حکومت ، دورترقیده قوریلن افعالك بیوکلکنی ، انحطاطك اسباب حقیقیه‌سنی واضحاً نره‌ده اولدیغنی ارائه ایلر . واقعا بو صوك دور پادشاهلرندن بعضیسنك اخلاق و آمالنه کوره امور ادارهٔ حکومتده ایلکه دونمه‌ده موقتاً تمایلات کوریلیورسه‌ده اساس مسئله یوقاروده عرض ایتدکمز کبیدر . یعنی پادشاهلرده موجود اولان عدم لیاقت ، عموم اداره‌نك محورلازمنده جریان ایتمسنی موجب اولمش ونهایت وقتیله خارجاً و داخلاً پك پارلاق بولنان ممالك محروسه‌نك کوندن کونه تدنی‌یه یوز طوتمسنی انتاج ایلمشدر .

سوزمزك دوغری اولدیغنی اثبات ایتمك ایچون اوزاق کتمکه لزوم یوقدر . سلطان عزیزك اواخرسلطنتنده بو پادشاهه مخصوص اولان خط حرکتی ایضاح ایده‌جك اولورسق بالاده مذکور ماده بوسبتون ظاهره چیقه‌جقدر .

پادشاهك بیوك برادری بولنان سلطان عبدالمجید حضرتلری ، محل مخصوصنده ذکر اولنان و دولتجه هیچده مقبول بولنمین بعض اخلاق و اوصافه مالك بولندیغی حالده پدرینك همتیله بر درجه‌یه قدر عصره

موافق بر تربیه آلمشدی . مکمل دکلسه‌ده اولدقجه فرانسزجه قونشور و اولدورده اوروپا مطبوعاتنده نشر اولنان آثرلری مطالعه ایلر، بوراده جریان ایدن افکاره آز چوق کسب وقوف ایدردی . بالنفس ذوق و صفایه میال ایدی . کرکسه شرقك کرکسه غربك تلذذاتندن کری دورمزدی . بو قبیلدن اولمق اوزره اولوقته قدر سرایلرمزده کورلممش ایکن مشارالیه حضرتلری سرایده خصوصی بر تیاترو بنا ایتدیررك آره صره اوروپادن کلن تیاترو قومپانیه‌لرینك بوراده ویردکاری اویونلری سیر و تماشا ایدرلردی .

سلطان عبدالعزیز ایسه بو کبی اوصاف و تربیه‌ده قرنداشنه تماماً ضد بر اخلاقه مالك ایدی . تیاترو کبی لذائذ فکریه و معنویه‌دن خوشلانمز ، احتساسات مادیه ، مثلا کولش ، پهلوانلق ، خوروس دوکشدرمك کبی اکلنجه‌لرله وقت کچیرر ، اك زیاده بونلردن متلذذ اولوردی . جلوسك برنجی سنه‌لرنده قرنداشندن قالان تیاترویی آخوره تحویل ایتدیکی کبی خوروسلر ، صید شاهانه‌یه مخصوص اولان کوپکلر ایچون‌ده سرایده یکی بنالر یاپدرمشدی . واقعا پادشاهلك اخلاقنده‌کی بو کبی احوال شایان مؤاخذه دکلدر . چونکه هر نه صورتله اولورسه اولسون حکمدار اولان ذات دخی اساساً بر انسان و بو مخلوقه مخصوص اولان نفسه مالك اولدیغندن کندی اکلنجه‌سی ایچون استدیکی ذوقیاتی ترجیحه حق و صلاحیتی واردر . شو قدرکه حکمدار اولان ذات (اوروپاده اولدیغی کبی) بو کبی احوال خصوصیه‌سنی کزلی طوتمغه خلقه چرکین کورینن بو کبی اکلنجه‌لرینی آچیغه چیقارمغه غیرت

لازمه‌دن اولوب مع التأسف سلطان عبدالعزیز ایسه بو جهتله‌ده ذره قدر اهمیت ویرمدیکندن و دها دوغریسی عقلنه بیله کتیرمدیکندن آز بر زمانده سالف العرض موادده ماهر افراد یعنی پهلوانلر، انواع درلو حیوانات سرایه طوپلانمغه، خنکار بونلرله اکلنمکه باشلدی. دیکر طرفدن اوراده نه یاپیلیورسه خارجه عکس ایتدیکه بوراده‌کی روایتلرك میاننده بعضاً عوامك استهزاسنی موجب اوله‌جق فقره‌لر دخی واردی. ازجمله سویلدکمز هنکامده پادشاه، غایت ایو دوکوشن بر خوروسك بوینته برنجی رتبهٔ عثمانیه‌دن بر قطعه‌سنی رسماً طاقدیغی استانبولك مختلف جمعیتلرنده موثوقاً سویلنمکده ایدی.

پادشاهك اکلنجه‌سی بو مرکزده اولدیغی حالده کندیسنده خلقةً غرور و تکبر دخی وار ایدی. مبادیٔ سلطنتده پادشاهك بو اوصاف غیر مطلوبه‌سی حدود داخلندن چیقمیور ایدیسه‌ده عالی پاشانك وفاتندنصکره کتدکجه اشتداد ایتمکه باشلدی. [*] مثلا کمسه‌نك عزیز تسمیه اولندیغنی استه‌مزدی. بو هنکامده حضورشاهانه‌یه چیقانلرك بر قاچ دفعه زمین بوس اولملرینی، وجه شاهانه‌یه ناچیز بر لحظه بیله عطف ایتملرینی آداب و مراسم عبیدانه صره‌سنه قویمش ایدی. عزیز اسمنده بولنان افراد طلب احسان و یاخود بشقه بر ماده‌دن دولایی حضورشاهانه‌یه عریضه تقدیم ایتمك استدکلری حالده اسملرینی عزت و یاخود سائر بر نامه تبدیل ایدرلردی. عرضحاللر نقدر ساده بر ماده‌ده اولورسه اولسون بر چوق دعالرله یازلمق عادتا

---

[*] اس انقلاب احمد مدحت افندی.

امر و اراده اولنوردی. قصور ایدیلورسه ایشك كورلمیه جكی محقق ایدی.

غریبدر: عالی پاشا مرحوم پادشاهك بو طبیعتلرینی، بیلەرك اوروپاده حكمدارلرده كورینن سادەلك سلطان عبدالعزیزك افكار و اخلاقنی تبدیله خدمت ایدر فكریله مشارالیه حضرتلرینی سیاحته تشویق ایتمشیكن بعدالعودة پادشاهك كركسه كبر و غروری كركسه استبداده اولان میلی بر قاچ قات تزاید ایتدیكی اولوقت سرای مقربلر- ندن منقولدر.

سلطان عزیز بو هنكامده دائما (بن) لك دعواسنده بولنەرق هیچ بر خصوصده بشقەلرینی تقدم ایتدرمك استەمزدی. نه یپارسه كمسەدن اعتراض قبول ایتمز و شاید ایده جكلر بولنورسه جانی صیقیلەرق متجاسرلره شدتله معامله ایدردی. بر كون سطرنج اوینركن جزئی بر اعتراضدن دولایی اویون رفیقی بولنان آبراهام پاشانك قفاسنه سطرنج تختەسنی كچیردیكی مشهوردر. بونكله برابر پادشاه مشارالیه حضرتلری كندیسنك توجهنی قزانمش اولان ذواتك النده عادتا چوجق كبی مطیع برحركته میال ایدیكه، سلطان عبدالعزیزك شوحالندن سرایلرده و بالخاصه بزم عثمانلی سرایلرنده هیچ بر وقت اكسیك اولمین دالقاووقلر پك زیاده استفاده ایدرك استدكاری كبی مراملرینی یوریدرلر ایدی. پادشاه بو دورده یالكز سرای دالقاووقلرینك تحت نفوذنده اولمیوب حرم همایونده موجود اولان نسوان دخی كندیلرینه استدكلرینی یاپدرر- لردی. بر مدت ذوات محترمه پادشاهی انواع درلو مجوهراته میل ایتدررك چیلغین پارەلر صرفیله قیمتدار و كرانبها هدیەلر آلدررلر

و كنديلرينه تقديم ايتدررلردى . كيت كيده سلطان عزيزك اسرافاته
اولان ميلى يالكز سرايده و ياخود استانبولده معلوم اولمقله قالميوب
اوروپانك بعض جهتلرينه دخى عكس ايتمش بولنديغندن اورادهكى مشهور
هيكلتراشلر، رسساملر، بو ايشلردن هيچ بر شى آكلمين پادشاهه
يوكسك فيئاتله كندى اشيالرينى صاتدرمغه موفق اولورلردى .

مع هذا سلطان عزيزك كنديسنه مخصوص اولان بر آرزوسى وار
ايديسه بوده يوقارده بر يرده سويلدكمز اوزره انشا آته اولان ميلى ،
اقامت ايتديكى سرايلرك خارجاً و داخلاً ممكن اولديغى قدر محتشم
بولنمسيدى . مبادئ احوالده بو آرزوى خصوصيهسنى وجوده كتورمك
ايچون آز چوق تصرفه رعايت ايتمكده ايكن صكرهلرى چيلغينلق درجه‌
سنه قدر وارمشيدى . مثلا مشاراليه حضرتلرى يكيدن بنا ايتدرديكى
سرايى آرزوسى وجهله تفريش و تزيين ايتدرر . ترتيبات بتدكدنصكره
بو مفروشاتى بكنمز تبديلنه اراده بيورر . بو صوك آرزوسى دخى
اجرا اولنديغى زمان اوندن دخى خوشلانمز ، ديكر مفروشاتى بكنير ،
و الى نهايه بويله كيدردى .

شو تمهيدات و تشريحاتدن پادشاه زمانك اخلاق و اطوارينك
دولت عليهيه پك زياده بهالى اوطورديغى قولايجه آكلاشيلور . حقيقت
حالده اويله ايدى . شو حال دور مذكورده مقام اقتدارده بولنان و بر
درجهيه قدر صاحب ناموس و حيثيت اولان وكلايى عاجز بر حاله
كتيرمش ، و بونلر چكلدكدنصكره وجدانسز دالقاووقلرك هميشه ايش
باشنه كچمسنى موجب اولمشيدى .

سلطان عزيزك محمود نديم پاشايه اولان محبتی، پادشاهك هر آرزوسنه موافقت كوسترمسندن ايلرو كلمش، خاصةً آرزولرينی اتمامه لازمكلن وسائطی ارائه يعنی پاره‌يی بولمق ايچون ايدی . و حتی يوقارده سويلدكمز تنقيحات و روم ايلی شمندوفر ايشلرنده‌كی سوء استعمالات دخی پادشاهك بو مقصدينه مبنی ايدی . فقط سيئات يالكز بونكله قالميوب سويلدكمز دوردن اول و صكره دخی بو نوع فنالق ممالك محروسه احوالنی كتدكجه دهشتلی بر اوچورومه سوروكليوب كتورمكده ايدی .

سلطان عزيز مبادئ سلطنتنده كورينن فنالقلردن بريده اسرافاته اولان ميلنی اشباع ايچون نه طرفدن كليرسه كاسون پاره كتوره‌جك وسائطدن امتناع ايتمديكی قضيه‌سيدر . بو وسائط بعض دفعه وقارشاهانه‌يه منافی، منافع ملكيه‌يه كلياً مغاير اولديغی حالده بيله اوندن چكنمزدی . اطرافنده‌كی حشرات ايسه پادشاهك بو حالنه تماميله واقف اولدقلرندن بو خلقت شاهانه‌يی جانلرينه منت بيله‌رك آرزوی پادشاهی‌يی تشديد و تشويق ايتمكدن كری دورمزلرديكه، پادشاه و سرايك بوكبی حاللری مشهور و معهود مصر فرمانلرينك اعطاسنده ظاهراً ميدانه چيقمشدر .

مصر قطعهٔ مباركه‌سی سلطان عبدالمجيد زماننده و حتی دورسلطان محموده بيله ادارهٔ داخليه حقنده آيريجه بر امتيازه مالك ايدی . مع هذا بو امتياز اقتضاسنجه مركز حكومتك يعنی استانبولك مصر ادارهٔ داخليه‌سنه مداخله ايتمكه حق و صلاحيتی يوق ايديسه‌ده خلافتك بو قطعه‌يه حقوقی تماميله محافظه ايدلمشدی . بويله ايچه بر زمان دوام ايتدی . نهايت ١٨٦٣ تاريخنده محمدعلی پاشا خاندانندن مصر واليسی

سعید پاشا وفات ایتدیکی زمان مصره مشهور اسماعیل پاشا تعیین اولندی. بو ذات انکاری غیرقابل اولان ذکایه مالك ایدیسه‌ده طنطنه و سلطنتی سور، ادارهٔ مستقله‌یه غایت حرصلی بولنوردی. مقامنه کچرکچمز استانبولی، اداره‌سنه مأمور بولندیغی قطعه‌نك احوال داخلیه‌سنه دکل، احوال خارجیه و اوروپا ایله اولان مناسبت و معامله‌سنه بیله قارشدرمق استمزدی. فقط نه فائده‌سی وارکه مرکز حکومتدن مصر والیلرینه ویریله کلن فرمانلرله الی آیاغی باغلی بولنوردی. خاصةً مصرك معاملهٔ خارجیه‌سی استانبول معرفتیله اجرا اولنمسی کبی مواد بو فرمانلرده مؤبداً قید ایدلمشدی.

اسماعیل پاشا بونلرینی هر کسدن ایی بیلیردی. فقط بر کره عقلنه قویدیغی فکردن دونه‌جك آدم اولمدیغندن بو حالك دفعی چاره‌سنه باقمغی کندیسنجه الك بیوك وظیفه‌دن عد ایتدی. اداره‌ده بولندیغی مدتجه الك زیاده اهمیت ویردیکی ماده بو مسئله اولدی.

دیکر طرفدن اسماعیل پاشا صاحب ادراك بر آدم اولدیغی جهتله استانبول احوالنه دخی تماميله واقف ایدی. بالخاصه دور مذکورده موقع اقتدارده بولنان ذواتك جمله اوصاف و اخلاقلرینی پك ایو بیلیر-دی. بو ذوات محترمه‌یه مخصوص اولان منهیاتدن کندیسی ایچون حصهٔ استفاده چیقارمق ممکن اولدیغنی تماميله آکلمشیدی. بناءً علیه مقام خدیویته کلیرکلمز مقاصد فاسده و مضره‌سنی اجرا ایتدرمك اوزره کندی بندکانی بولنان ذواتله استانبوله صندوق دولوسی آلتونلر کوندر-مکه باشلدیکه بو پاره‌لر اوراده صاحب اقتدار بولنان ذواته صاچیلردی.

مقصد ، مصر خدیولرینه مخصوص اولان امتیازلری بیوتمك ، داخلی و خارجی احوالده مستقلاً حرکته اقتدار و صلاحیت قزانمق ایدی .

مشارالیه حضرتلرینك نائل مرام اولمق ایچون استعمال ایتدیکی بو واسطه کرك سرای ارکانی و کرکسه ایش باشنده کی مأمورین دولت حقنده پك مؤثردی . فقط بیطرفانه سوز سویلمك لازمکلیرسه خدیو حضرتلری فؤاد و خاصةً عالی پاشا زمانلرنده مقصدینه نائل اوله‌مدی . هیچ اولمزسه تماميله موفقیت حاصل ایده‌مدی . کوردیکی مقاومت بالخاصه عالی پاشادن ایدی !... نهایة الامر عالی پاشا صحنهٔ سیاسیه‌دن چکلدی . اشته او زمان اسماعیل پاشا ایچون آرزوسنه وصول طریقی آچلدی . فرمانلر بر برینی تعقیب ایتدی !...

بز بوراده مصر امتیازات فرمانلرینك تاریخلرینی یازمق فکرنده دکلز . بو خصوصده تفصیلاته کیرشمیز . شو قدر سویلرزکه بو اثناده یعنی محمود ندیم پاشانك ایلك صدارتندن اعتباراً مصر خدیوی وکلا و سرای ایچون پك ایو سود ویرن بر اینك اولمشدی . مرکز حکومت و حقوق دولتك ضررینه اوله‌رق ویرلمش اولان هر مصر فرماننه قارشو او دورده ایش باشنده بولنان ذواته رشوت طریقیله یوز بیکلرجه لیرالر ویریلیوردی .

شبهه‌سز بو یغما آره‌سنده بولندیغی مقام سایه‌سنده الڭ زیاده استفاده ایدن سرای ایدی . اسماعیل پاشانك بو زمانده مرکز خلافته تقدیم ایتدیکی مبلغ ، حدندن افزون اولوب سرای و بورایه منسوبیت پیدا ایدن جمله افراده تشمیل ایدلمشدی . ایش بر درجه‌یه قدر وارمشدیکه

پادشاه زمان طرفندن اسماعیل پاشایه قوری بر سلام کتیرن بر ذاته ویریلن مبلغك مقداری سکسان بیك لیرا اولدیغی مصرلیلرجه معلومدر ،

سلطان عزیزك دوغریدن دوغری یه کندی اداره سی تحتنده بولنمدیغی فقط حقوق خلافت و سلطنت جاری اولدیغی بر ولایته ویردیکی ضرر بو صورتله ایدی . فقط شو حالدن پادشاهك تحت اداره سنده بولنان مملکتك نه کبی احوال مدهشه یه دوچار اولمسی لازم کله جکی پك قولای آکلاشیلیر . فی الحقیقه بوراده سرایك اجرا ایتدیکی تخریبات امثالسز اولوب بو خصوصده دولت علیه نك الك فنا کچیردیکی ادوار متنوعه یه مرحمت اوقوتدیره جق درجه سنده ایدی .

آتیاً ارائه اولنان جدول شو جهتی ظاهره چیقارر :

بو جهتی لایقی وجهله آکلامق ایچون اول امرده مرکزسیئات بولنان سرایك معیشت و اسرافاتنه کوز آتمق لازمدر .

سویلدکمز شو دورده خزینهٔ خاصه اداره سی دفترلرندن استخراج اولنان بر ایستاتستیقده سرایده کی افرادك مقداری بروجه آتی کوستریلیور :

سرایده طعام ایدنلرك بش بیك بش یوزدن آز اولمیوب ، بیك ایکی یوز نسوان ، اوچ یوز اللی یماق آشجیلر ، درت یوز آخور خدمتکارانی و سایسلر ، درت یوز حامله جی قایقجیلر ، درت یوز خدمهٔ خاصه موزیقه سی ، ایکی یوز قوشباز و جانباز ، ایکی بیك عادی خدمه ، اوچ یوزدن زیاده یاوران ، کتبه ، تشریفاتجیلر ، ماینجیلر اولوب ؛ قهوه جیلر ، توتونجیلر ، چماشورجیلر ، و سائره دخی بونلر میاننده داخل دکلدی .

سرایده بولنان خادم آغالرینك مقداری دخی اوچیوزدن آشاغی اولمیوب بونلردن صاحب نفوذ اولانلرینك معیتلرنده کلیتلی مقدارده خدمتجیلر موجوددی . تقریباً آلتی بیك کشی سرای مطبخلرندن متنعم اولیور-لردی . حالبوکه بونلرك همان هپسی متأهل اولوب عائله‌لری دخی سرایده تعیش ایدرلردی . بروجه بالا تعداد ایلدکمز حشراتك عمومی ایچون استحضار ایدیلن اطعمهٔ متنوعه ، یدی سکز بیك آدم حسابنه کوره ایدی !...

قارئلرمزه سطحی صورتده ارائه قلنان بو ایستاتستیق عثمانلی پادشاهلرینك سرایلری ، ملت ودولته نقدره مال اولدیغنی تعیینه کافیدر. شو قدرکه بو جهته تماماً واقف اولمق ایچون سرایك بو زمانده بیت المال مسلمینه نقداً نه مقداره اوطوردیغنی بیلمك لازمدر.

دولت علیه‌نك پارلاق دورلرنده اداره‌نك هر طرفی ، خصوصاً مالیه جهتی منتظم بر صورتده تنظیم اولندیغی کبی مملکتك حکمدارلره اعطا ایتدیکی تخصیصات دخی قانوناً معین اوله‌رق بونی تزیید ایتمك ممکن دکلدی ، هر حالده وقوعی نادر ایدی . فقط دولت علیه انحطاطه دوچار اولدیغی زمان ایسه بو خصوصده وضع اولنان قانون دخی معطل قاله‌رق پادشاهلر عموم خزینهٔ دولتی کندی مالی ، ثروتی عد ایدر اولمشلردی . چونکه دولت ، مملکت ، ملت جمله‌سی پادشاهك ملك صریحی عد اولنه‌رق کندیلرندن ماعدا هیچ بر کیمسه دولت علیه‌ده بر شیئه مالك دکلدی !...

وقعهٔ خیریه‌دن صکره دخی حال ایچه مدت بویله دوام ایتدی .

نهایت سلطان عبدالمجیدك اواخر سلطنتنده مقام اقتدارده بولنان برقاچ وكلانك بالخاصه مرحوم رشید پاشانك همتیله مالیه ایچون اولدقچه منتظم بر بودجه یاپلدیغی زمان حكمدارلره مخصوص اولان تخصیصاتك دخی مقداری تعیین ایدلمك لازم اولدیغی پادشاهه اخطار اولنه‌رق رضاسی دخی آلندی . بناءً علیه هجرتك ۱۲۷۱ سنه‌سی ذی القعده‌نك اون سكزنجی كونی شرفصدور بیوریلان بر اراده موجبنجه اعلان ایدیلن مالیه بودجه‌سنده پادشاهه تخصیص اولنان مبلغ ، شهری یكرمی بیك كیسه یعنی یوز بیك لیرا راده‌سنده ایدی . شهزاده‌لر و سلطانلره تخصیص اولنان آقچه ایسه سنه‌ده یكرمی بیك بشیوز اللی كیسه‌دن عبارت اولوب بو حسابجه سرای همایون دولته بر بچوق میلیون لیرایه مال اولیوردیكه دولت علیه‌نك بو اثناده‌كی وارداتی یكرمی میلیون لیرایی تجاوز ایتمدیكی نظره ملاحظه‌یه آلندیغی حالده بو تخصیصات دهشتلی و هیچ بر مملكتده واقع اولمدیغی تصدیق ایتمه‌مك ممكن دكلدر .

مع هذا كوستردكمز شو تخصیصات رسمی اولوب حقیقت حالی ارائه ایتمكدن پك اوزاقدر . چونكه سلطان عبدالمجید زماننده خزینهٔ دولتدن بر سنه‌ده سرایه ویریلان مبلغ هیچ بر سنه ایكی میلیون لیرادن آز اولمیوب اكثری احوالده تجاوز ایتدیكی او دورده دولتك مالیه نظارتنه خدمت ایچون جلب اولنان اجنبی مأمورلرینك مرور زمانله اعلان ایتدكلری ایستاتستیقلردن پك قولای آكلاشیلیر .

هر نه ایسه : عبدالمجید زماننده احوال بو مركزده ایدی . فقط سلطان عبدالعزیزك اواخر سلطنتنده سالف العرض اجنبی مأمورلرندن

بریسی دولت علیه مالیه‌سی حقنده اوروپاده نشر ایتدیکی بر ایستاتستیقده سرایك مالیه‌یه قارشو ایتدیکی تسلطی شو حساب اوزرینه کوستریبور . [*]

پادشاه یوقاروده سویله‌دکمز وجه اوزره مالیه‌دن بر بچوق میلیون لیرا آلدیغی کبی فضله اوله‌رق یالکز سرایلر انشاسی ایچون آلدیغی مبلغ اون درت سنه ظرفنده یدی میلیون لیرایی تجاوز ایدوب بو مصرف ایچنده مفروشات ، حیوانات ، مجوهرات و سائره‌یه بشقه‌جه ویریلن پاره‌لر داخل دکلدر . کذا بو یکون خارجدن ایدیلن استقراضلردن دوغریدن دوغری‌یه سرایه آلنان پاره‌لر دخی داخل اولمیوب غایت زنکین بولنان خزینهٔ خاصه‌دن کلن واردات دخی بو حسابه درج ایدلمه‌مشدرکه بونلرك هپسی جمع ایدیله‌جك اولورسه پادشاه زمانك خدمت حکومتی نقداً ممالك محروسه‌یه اللی میلیون لیرادن آز بر مقداره اوطورمدیغی الك سطحی بر حسابله میدانه چیقار .

اشته اواخر سلطنتنده سلطان عبدالعزیزك ممالك محروسه‌یه ویرمکده اولدیغی تخریبات بو ایدی . بو حالك اسبابی ایسه پادشاه زمانك مقام حکمداری‌یه عدم لیاقتندن و بالخاصه حکمدارلره لایق اولمیان اخلاق و اوصاف ایله متصف بولنمسندن ناشی ایدیکه حکومتك متنوع طبقاتنده‌کی وظیفه و مسئولیت بیلنمیه‌رك ، حقوقات طانمیه‌رق قوانین و نظاماتك آیاقلر آلتنده سورونمسنی موجب اولمقده ، و بو کیدیشك یعنی سفیه برمیراث یدیلك طورینك ایجاباتی ایسه دولت علیه‌یی

[*] L'Economiste Françaises

يقيناً دهشتلى فلاكتلره كتوره‌جكى انظاردقت و عبرته علناً چارپمقده و باتمقده ايدى .

— احوال وكلا و مسلك مدحت پاشا —

پادشاهك اواخر سلطنتنده مركز حكومت — وكلاى عثمانيه‌نك مسلك سقيملرى — مدحت پاشا — پادشاهك خلعى ايچون مشاراليه حضرتلرينك شيروانى زاده رشدى و حسين عونى پاشالرله برنجى اتفاقلرى حقنده‌كى روايات — مدحت پاشانك علما ايله اولان مناسبتلرى — انتظار مستقبل

سلطان عزيز دوراخيرنده ممالك محروسه ادارهٔ مركزيه‌سنك الك يوكسك طبقاتندن وقوعه كلن احوالى شو ايكى سوزله ايضاح ايتمك ممكندر .

پادشاه ايله محمود پاشا استانبولده نه يابمق ايسترلرسه ياپيورلردى ؛ متفقاً حركت ايدرك نسبتاً پك آز بر زمانده تركيايى اويله بر حاله كتيرديلركه ، نه ايچريده راحت و امنيت نه‌ده طيشاروده اعتبار و حيثيت قالدى !....

پادشاه كندى كيف و ذوقنده دنيايى كورميور . وزير اغناتيفك

و دها دوغریسی آلتونلرینك ، کوزکلرینك مطیع و منقادی، اویونجا-
غی؛ هم حکومتی ، هم کندیسنی ، آنك ایستدیکی ، اشارت ایتدیکی
طرفه چویرییور ؛ ادارهٔ دولتی کوندن کونه برباد ایدییوردی .

اما او زمان استانبولده هیچ اهالی یوقمیدی ، اوته‌کی وزیرلر نره‌ده
ایدیلر؟ بو فنالقلردن کمسه شکایت ایتمیورمیدی ؛ کمسه مسئول دکلمیدی؟

اکر اهالی دیمك ، روم ایلیده و آناطولیده بولنان مسلمانلر دیمکسه ،
آنلر عصرلردنبری ایچنده یوزدکلری سیئهٔ جهالتله ، کندیلرینه ظلم
ایدن مقامی تقدیس ایده کلمشلردر . انواع ظلم و حقارته طیانیرلر .
حقنی ایستمك ایچون حرکت ایتمکی (خروج علی السلطان) عد ایدرلر .
ذاتاً اساساً ملت اسلامیه‌نك ظلم چکمدیکی دور، کورلمه‌مش کبی بر
شیدر . بونك ایچون اهالی دخی ظلمه آلشقیندر .

بزده ، پك چوق وقتدنبری جاری اولان استبداد ، شرع مبین
احمدی‌یه مغایر اولدیغی حالده ، حکومت کندیسی ایچون ، بو طرفدن
بر تهلکه اولمدیغنی بیلیر ، و ظلمی اجرادن بو سببله چکنمز .

استانبول اهالیسنه کلنجه : اونلرده اکثریت اعتباریله دولت
مأموریتنده استخدام اولنه کلدکلرندن ، استبداد طولاییسیله تأمین و
توسیع معیشت ایدرلر . بناءً علیه ادارهٔ استبدادك ظلمندن بالخاصه
مستفید اولدقلرینی تقدیر ایدرك بونلردن چوغی آنك دوامنی ممنونیتله
ایسترلر . بو سببله بو طرفدن دخی حکومت اکثر احوالده بر
تهلکه بوله‌مز .

اشته : او زمان دخی مبادیٔ احوالده سلطان عزیزك ظلمندن

آچیقدن آچیغه شکایت ایدن کمسه یوقدی . لکن ادارۂ حاضره‌دن ممنون اولمیانلر واردی .

بو طاقم ذوات ، ارکان و رجال دولتدن ایدیلر . خشنودسزلقلری ندن نشئت ایدیيوردی ؟... اول امرده بو جهتی بیله‌لم : بونی بیلمك ایچون ده او زمانك اداره‌سنه معارض اولان وکلا و رجالی ایکی‌یه تفریق ایتمك لازمدر .

برنجی طاقم ، افکار عتیقه اصحابی ایدی . دولتك ادارۂ حاضره‌سنی بکنمزلر ؛ بو کیدیشله یقیناً ، ملتك بیوك بر تهلکه‌یه دوچار اوله‌جغنه قویاً حکم ایدرلر . ایش باشنده ایکن اویله بر فلاکتی دفع ایده‌ممکی دخی ناموسلرینه یدیره‌مزلر ، و بو سببله جاری اولان سیئاتك رفعنی جداً آرزو ایدرلردی . بونکله برابر بو طاقمك ایستدیکی انقلاب ، دها کندیلرنجه بیله لایقی وجهله معین دکلدی . میدانده ، کوز اوکنده طوران فنالقلرك اوکنی آلمق ایسترلردی ، او قدر ، یوقسه عصر حاضر احوال عمومیه‌سنك مقتضیات ضروریه‌سنی بحق تقدیر ایدرك ، متین بر اصلاحات تشبثاتنده بولنمق فکرلرینه کلمز ، دها دوغریسی بو جهته هیچ یناشمازلردی .

بو ذاتلرك اکثریسی جاهل ، احوال عالمه و مدنیه‌یه وقوفسز اولملرندن فضله آباء واجداددن کوردکاری اداره و تعیشك حسب الزمان تبدیلنه و اصلاحنه کیرشمك . بونلر ایچون عادتا ممکنسزدی . (بابامز-دن کوردکمز کبی) مثل سقیمی بونلرك دماغنده‌ده ، چوق یر اشغال ایدییوردی . بو سببدن سلطان محمود زماننده موقع اجرایه کتیریلان

اصلاحاتی پیدرپی ایلریلتمك و اوروپانك النده دهشتلی بر سلاح اولان معارف عمومیه‌نك بزده‌ده تعمیم و ترقیسنه غیرت ایتمك ، شدت احتیاج جهتیله فوق‌العاده مطلوب اولدیغی حالده وکلا ، شو سویلدیکم فکره صاپه‌رق ، بو مهمه‌یه قطعیاً اهمیت ویرمزلردی. اونلر ملتك و دولتك ، سلامتنی بو استقامتده بیلمیورلر ، و حتی ایچلرندن بعضیلری عادتا او استقامتی بر نوع خرستیانلغه تقلید ظن ایدرك شدتله مخالفت ایدییورلردی.

بوذاتلرك فکرلرنجه : او زمان اورته‌ده موجود اولان فنالغك اوکنی آلمق مسئله‌سی ، خیرخواهان ملتدن عد ایدیلن ، وکلادن بر قاچ ذاتك رأس کاره کچمسیله اولور بیتر ، درجه‌سندن یوکسك دکلدی . خلاصه : بو طاقمه آییردیغمز وکلانك خیرخواه و محب دولت و ملت اولدقلرینی انکار ایتمك ممکن اوله‌مقله برابر ، اعتقادلری و فکرلری دولتی سلامته چیقاره‌جق بر طریق اولمدیغی دخی ، سویلمکده ذره قدر تردد اولنه‌مز .

ینه بو صنف وکلا ایچنده ، بعض ذاتلر دها واردیکه : بونلر ، او دورده رأس کاره کچوب شهرت و قدرتلری پك زیاده آرتان وکلایه ، و علی‌الخصوص محمود ندیم پاشایه دشمن ایدیلر. اونلردن بهمه حال انتقام آلمق ایسترلردی .

ایکنجی صنف وکلایه کلنجه : بونلر یالکز برذاتدن عبارت ایدی . بو ذات محترم صفاتده مدحت پاشا حضرتلری ایدی .

بو ذاتك افکاری و درایت فوق‌العاده‌سی او درجه بیوك ، سوزی او قدر کسکین ، نفوذ و اقتداری او مرتبه‌ده ایدیکه : بو اسم محترمی

ایشیدنجه ؛ خدماتی ، فلاکتنی دوشونه‌رك قلباً حزن و الم حس ایتمه‌مك ممکن دکلدر !...

مدحت پاشانك ، غایت عقللی ، ذکی ، جناب حق طرفندن پك آز انسانلره احسان بیوریلان فوق‌العاده بر اقتداره مالك اولدیغنی الك بیوك دشمنلری بیله اعتراف و تصدیق ایدییورلر.

نره‌ده اولورسه اولسون ایچنده یشادیغی جمعیتك الك برنجی طبقه‌سنده بر موقع ممتاز احترام قزانه‌جق کمالات علمیه اصحابندن ایدی .

فطرةً غایت جسور ، استحقاقلی شهرتی پك زیاده سور ، بر آدم ایدی . بر کره تصمیم ایتدیکی فکردن دونمك ، اونك ایچون محال ایدی . تشبث ایتدیکی ایشك مشکلات عظیمه‌سندن کوزی قورقمز ، مقصده وصول ایچون ایجاد تدابیرده خارقه‌لر کوستردی .

قریحه‌سی زنکین ؛ دیپلوماسی طریقنده حیله و انتریقه اختراعندن چکنمز و عاجز قالمزدی . قوهٔ نطقیه‌سی پك مؤثر ، ادارهٔ اموردولتده فوق‌العاده ماهر ایدی .

بو ذات نادرالوجودده وسعت عقل ، شدت ذکاء ، بر درجه‌ده ایدیکه : دولتك هانکی شعبهٔ اداره‌سنده بولنورسه بولنسون عدم موفقیت و یا نقصان ممارسه کبی اکثر کمسه‌لر ایچون معذرت مشروعه اوله بیلن احوال بوکا کوره وارد دکلدی ،

ایشته سلطان عزیز صوك دورنده جاری اولان احوال سیئه‌یه معا-رض و کلادن بریسیده بویله بر ذات ایدی .

مدحت پاشانك بو بابده‌کی فکری و بر وقتدنبری اعماق روحنده

بسلدیکی آمال، احوال و آرزولرینی اولجه سویلدیکم وکلانك فکرلرینه کلیاً مغایر ایدی. چونکه مشارالیه حضرتلری بیلیر و تقدیر ایدردیکه: احوال جاریه‌نك فنالغنی، ذاتندن خدمت بکله‌نن آدملرك مقام اقتداره و فنالرك عزللری کبی اجراآت تمیزلیه‌مز. ملت و دولتك سلامتنی تأمین آرزو ایدلدیکی حالده، اداره‌ده مرعی اولان اصولی جدی بر انقلابه مظهر قیلمق الزم اولدیغنه تماماً مطمئن ایدی.

اولجه دیدیکم کبی مرحوم کنجلکندنبری دولتك بر چوق مأموریتلرنده استخدام اولندیغندن بالجمله شعبات اداره‌نك یولیله، عدالت و شریعت دائره‌سنده اجرای وظائف ایتمسنه نه کبی اسباب مانع اولدیغنی پك ایو بیلیر ایدی. کندی قناعت ذاتیه‌سنجه، بو موانع: بزده اوچ عصردنبری، هیچ بر طرفده کورلمه‌مش، عقل وشرعه مغایر بر صورتده اجرای احکام ایدن استبداد ایدیکه: فی‌الحقیقه بوندن دها مکمل بر تشخیص اوله‌مز. مرضی تماماً آکلامش، دواسنی تدارکه قویلمش ایدی. بو قناعت و بو تشخیصك بر حقیقت محضه اولدیغی صکره‌دن کلن و بوکون اوزرمزده اولانجه شدت قهارانه‌سیله اجرای مظالم ایدن احوال ایله دخی ثابتدر.

مدحت پاشا حضرتلری، بولندیغی مناصب و مقاماتده ابرازندن بر آن خالی قالمدیغی خدمات و قابلیات کزیده‌سی؛ مشارالیهك شهرتنی آفاقه چیقاردی؛ حکایه‌سنده بولندیغمز زماندن اوچ سنه مقدم مقام صدارته دخی یول آچدی. صدارتده چوق زمان طوره‌مدی. چونکه سرای و جرمنفعت و اقبال قیدیله، سرایك اطرافنده طولاشمقدن

بر ان فارغ قالمین وکلای فخام (!) حضراتی مشارالیهه حسد ایدرلر، اطوار و شدتندن خوشلنمزلر، دها طوغریسی شرندن قورقارلردی. بونك ایچون صدارتدن انفصال ایتدیرلمسیله‌ده راحت و امین قالمدیلر. عزلنی متعاقب سرای وقرینلرنجه استانبولده اوطورمسی جائز کورلمدی. نفی ایدلدی. بر آرالق نصلسه تکرار استانبوله کلمکه یول بولمشدی. حکایه‌سنی ایتدکمز زمان مشارالیه منفاسندن عودت ایتمش، ایچه بر وقتدر استانبولده بولنیوردی..

بو دورده موجود وکلا میاننده مدحت پاشانك الك زیاده ایشه یرار دوراندیش، مسلك مخصوص صاحبی بر ذات عالیقدر اولدیغنه بر قاچ دلیل موجوددر. ازجمله بو زمانده احوال فجیعه‌یه دوچار اولمش اولان مملکتك نه صورتله قورتلمسی ممکن اولدیغنه دائر فکرنده جریان ایده دورمقده اولان تصورات وتفکراتله اثبات ایتمك ممکندر. شویله‌که:

سلطان عزیز دورینك صوکلرنده، ادارهٔ مشوشه علیهنده‌کی وکلا، فنالغك اوکنی آلمق ایچون بر حرکته تشبث ایتمکی عقلنه بیله کتیرمینلر چوقاق تشکیل ایدییوردی. بونلرك بویله کثرتده بولنملری اساساً ایشك مشکلات عظیمه‌سنی، و فضله اوله‌رق عدم موفقیتده‌کی تهلکه‌یی‌ده، کوزلجه بیلدکلرندن ایلرو کلیور، بویله توکلی ایشلره کیرشمك جسارتنده بولنه‌میورلردی.

خلع مسئله‌سی، پك عوامی بر تعبیر ایله: ولی نعمت اولان پادشاهه قیه‌ق تلقی ایدلمسی، او ذتك پك جوغنی بوایشدن آلیقویدیغی ظن اولنه بیلیردی. جمیع زمانده وکلای عثمانیه ایچنده بویله بر طاقلك

وجودینه تعجب ایتمملیدر. زیرا : مشارالیهم اساساً جاهل ایدیلر. وکلا صنفنه داخل اولدقدنصکره، عندالله و عندالناس، ملته قارشی مسئول اولدقلرینی تقدیر ایده‌مزلردی. پك چوغی کمال‌عزتله سور-مکده اولدقلری سعادتی، ملت دکل، پادشاه ویردیکنی اعتقاد ایدرلر.

هر کسجه آشکار اولان، و ادنا بر ملاحظه ایله حل ایدلمسی طبیعی بولنان بر حقیقتی دوشونمزلردیکه : بوده بالنفس پادشاه بیله ملت سایه‌سنده مظهر سلطنت و شوکت اولدیغیدر.

ملت اولمدیغی حالده پادشاه دخی عادی بر شخصدن عبارتدر؛ وکیمسه‌یه لازم دکلدر. مادامکه پادشاه و وکلا، ملتك سایه‌سنده پادشاه و وکلادرلر؛ عقلاً، شرعاً، انسانیتاً ملته قارشی بورجلودرلر. اونلر، ایشته بو مهمه‌یی ادراك ایده‌مزلردی. اونلرك فکرلرنجه : پادشاهلرك علیهنده حرکت، عصرك حکمداری اولان پادشاهی، ولوکه : نقدر مضر اولورسه اولسون، خلع ایتمك بر نوع اخانت عد اولنوردی. اما، بو یوزدن ملت پك بیوك مظالمه کرفتار اولسه، حتی میلیونلرجه قانلر دوکه‌رك، پك چوق شهدای نجدت و شهامتك خون حمیتنه بدل فتح اولنان مملکتلر دشمن النه کچسه بیله، بو حرکتی ملته قارشی اخانت صایمزلر، « قدر بویله ایمش » دیه کچیویررلر ایدی.

وکلامزك او وقت، و بوکون بیله او اسکی ادراکده و او قابلیتده؛ فقط بوکون دها بشقه جبلتلرده دخی اولدقلرینی اثباته حاجت یوقدر.

واقعا او کبی افکار باطله و جاهلانه عوامده بولنورسه؛ بر درجه‌یه قدر عفو ایدیله بیلیرسه‌ده دولتك اك یوکسك طبقه‌سنده و مقامات

عالیه‌ده بولنان ، محیطلری اعتباریله غوامض وجریان اداره‌یه بحقٍ کسب وقوف ایتملری طبیعی اولان وزرایه نه دیملی ؟ بیله‌میز . یالکز بو ذاتلر ، اشغال ایتدکلری مقاملره لایق آدملر اولمدیغنی قطعی صورتده ادعا ایتمك محتاج اثبات اولمیه‌رق پك طوغری بر سوز اولور .

مع مافیه ، مشارالیهمی آز چوق معذور کوستره بیله‌جك بر شی وار ایسه اوده : دولت علیهٔ عثمانیه‌ده ، ملتك حقیقةً ولی نعمتی عد اولنمغه لایق خدمات مبروره ابراز ایتمش اولان بر ایکی وزیر ، مجرد وظیفه‌یی مقدس طانیه‌رق او یولده مساعیٔ غیورانه‌ده بولنملرندن طولایی ، پادشاهلرك ظلمندن تخلیص نفس ایده‌میوب ، اعداماً شهید ایدلدکلرینی بیلملری ، بو صورتله تهدید متمادی آلتنده بولنملری کیفیتیدر .

مدحت پاشا ؛ او قیراطده ، او درجهٔ عادیه‌ده دکلدی . ملتك سلامت و سعادتنی تأمین ایچون ، پادشاهلری دائما فدا ایتمك شرعاً و عقلاً حرکات لازمه و ضروریه‌دن بولندیغنی بالنفس وکلا ، پادشاه ملت آره‌سنده واسطهٔ مناسبات اولملری جهتیله ملتی احوال مضره و سیئه‌دن محافظه ایتمك ، بو صنفك وظیفهٔ اساسیه‌سی اولدیغنی بیلیر ایدی . کندی کیف و ذوقلرندن بشقه بر شی دوشونمین پادشاهلره اطاعت ایتمك ، دنیاده شمدی‌یه قدر وضع اولنان عموم قانونلره مغایر اولدیغندن بوکبی احوالده ملتك مطیع قالمسی مضرتدن بشقه بر شی انتاج ایتمیه‌جکنی حقیله تقدیر ایدردی .

مقام سلطنت و خلافتی احراز ایتدکدنصکره نفس همایون مقدس ایسه‌ده ، اساساً هرکس کبی بر شخص و انسان اولمسی جهتیله افکار

مضره و کیفیه‌سنه ، میلیونلره واران قوجه بر ملتی منقاد و اسیر ایتمك
و بویله قدرت حکمدارانه‌یی صرف کیفی و ذوقی حسابنه استعمال ایله
ملتی و وطنی نالان و پریشان ایدن بر شخصه ، پادشاهدر؛ دیه
تقدیسده بولنمق؛ ظلمك ، حقارتك مجنونانه و خائنانه برصورتده تطبیق
و جریاننه کوز یوممق ، وحشی حیوانلردن فرقی اولمیان عالم بدویتده
— اوده بر درجه‌یه قدر — ممکن اوله بیلسه‌ده دیانت اسلامیه ایله
مشرف و مسعود اولان بر ملتك بویله اسارتلره ، حقارتلره قاتلانمسی
پك بعید و عادتا محال اولدیغنی حکم ایتمشدی. مادامکه دولتده هپ
جاری اولان ظلمدر ، ازاله و امحاسی حمیتلی وکلا ایچون فریضه‌دن ،
بو فریضه‌یی ایفاده تکاسل ، هیچ بر وقت عفو ایدیله‌میه‌جك جنایات
عظیمه‌دن اولدیغنی دائما دوشونور ایدی . بناءً علیه : اومظالم و اغتشا-
شاتدن عصرك وکلاسنی مسئول طوته‌رق ، و اودائرهٔ مسئولیته کندیسنی
دخی ادخال ایدرك سیئاتك دفعنه صرف همت ایتمك الزم اولدیغنی
قطعیاً قرارلشدرمش ایدی .

موثوقاً روایت ایدرلرکه : مشارالیه او صره‌لرده دکل ، دها ایکی
اوچ سنه اول ایلك صدارتلری هنکامنده اداره‌نك کیدیشنی بکنمیه‌رك
ملتی عاقبت دوچار اوله‌جغی مهلکه‌دن قورتارمق ایچون پادشاهی خلع
ایتمك لزومنی ، امنیت ایده بیلدیکی بعض وکلایه آچمش ، و تشبثده
ایتمش ایسه‌ده بیوك بیوك مانعه‌لره تصادف ایدرك ، او وقت تأخیر
مقصوده مجبور قالمشدر . محرم ایدیندیکی و بینلرنده بو بابده مذاکرات
جریان ایدن ذوات مرحوم حسین عونی ، و شیروانی زاده رشدی

پاشالر اولدقلرینی دخی سویلیورلر. مسئله‌یی اوچی برلکده بالاطراف مذاکره ایتمشلر؛ همان ایشه باشلایه‌جقلری زمان، شیروانی زاده‌نك احوال خصوصیه‌سندن طولایی کندیسنه او قدر امنیت ایدیله‌ممش. بو امنیتسزلکی او اثناده تصادفاً، سلطان عزیزك شیروانی زاده‌یی نزدینه جلب ایتمسی وساعتلرجه مذاکرات خفیه‌ده بولنمسی، دها زیاده آرتیرمش. بو حال عادتا خوف و تلاشلرینی موجب اولمش. ملحوظ فنالغك اوکنی آلمق ایچون مدحت پاشا ایله حسین عونی پاشا متفقاً حرکتله شیروانی زاده‌یی استانبولدن تبعیده موفق اولمشلر.

اثنای راهده رشدی پاشانك وفاتی، غضبه اوغرامقدن طولایی یأسدن منبعث اولدیغنی روایت ایدنلر بولندیغی کبی بو وفاتك شبهه‌سز مبالغات و اراجیف قبیلندن اوله‌رق بریکیلرك اثر تدبیرلری ایله وقوع بولدیغنی سویلینلرده واردر.

شوراسی محققدرکه: براز صکره مدحت پاشا حضرتلری دخی منفیاً استانبولدن اوزاقلاشمشدر.

هر نه حال ایسه سلطان عزیزی خلع ایتمك مسئله‌سی بو دورده میدانه چیقدیغی محققدر. چونکه: وقعهٔ مهمهٔ انقلابیه‌نك حیز آرای حصولندن پك چوق اول استانبولك محافل خصوصیه‌سنده مذاکره ایدلمشدرکه بو جهتك؛ مدحت و حسین عونی پاشالرك ال آلتندن بعض طرفلره تلقینات وتشویقاتندن تحدث ایتدیکی شبهه‌سزدر.

هر حالده میدانه چیقان حقیقت شودر:

معلومدرکه: بر انسانك، مادی و معنوی نقدر قوتلی بولنورسه

بولنسون کمال موفقیتله ایش کوره بیلمسی، بالخاصه دولتك روح حیاتنه متعلق مسئله‌لرده پك چوق معاونتلره محتاجدر. بر قاچ کشی بیننده قرارلشدیریلن خلع مسئله‌سنك موقع اجرایه کتیرلمسی ایسه، صوك درجه‌ده مشکل بر مهمهٔ اجتماعیه اولدیغندن پك بیوك مهارت و اقتدار فوق‌العاده، جسارت ومتانت لازم اولدیغی وارستهٔ اثباتدر. خصوصاً قرارك مستعجلاً اجراسنه تشبث ایتمك موافق اولمیوب، هر حالده افکار عمومیه‌یی دخی قزانمق اقتضا ایدر. چونکه: بو جهت تأمین ایدلمدکجه اغتشاشات عظیمه، قان دوکلمك کبی تهلکه‌لر بعید دکلدر. بونك ایچون شهید مرحوم مدحت پاشا حضرتلری، ایشه چوق اول باشلدی.

دولتك اداره‌سنده اولان فنالق میدانده، فقط اعتراض وشکایت ایدن مفقود اولدیغندن سیئات احوالی، نسبتاً چابوق و ایی کورن، آندن اك زیاده متأثر بولنان برصنفه مراجعت ایتدی: علما صنفنك بهمه‌حال الده ایدلمسی پك مهم و لازم اولدیغنی بحق تقدیر بیوردی. زیرا: او وقت، و حتی بوکون بیله دولت علیه‌نك ادارهٔ عمومیه‌سنه بر درجه‌یه قدر حقیله کسب وقوف، و هر دورده یوقاردن کلن فنالقلره اعتراض ایدن، اشتکاده بولنان بزده، علما صنفیدر. بناءً علیه مرحوم، او زمان استانبولده بین‌العلما ممتاز بولنان بر قاچ عالمی کندی طرفنه جلب ایتمك ایچون آنلرله صمیمی بر محبته کیرشمك چاره‌لرینی آرامش ایدی. بونك ایچون، طوپقپونك طیش طرفنده، تنها بر بوجقده کوچك بر کوشك ایله برقاچ دونمدن عبارت بر باغ پیدا ایتمش ایدیکه: بوکوشك،

اليوم مدحت پاشا كوشكی دیمکله مشهوردر . بو كوشكه علمادن منتخبی
اولان ذواتی اولا بر ر بر ر ، صكره بر قاچنی بردن دعوت ایدر ، آنلرله
اوزون اوزادی یه محبتلر ، صحبتلر ایلردی. مقصد محبت وصحبت اولمدیغی،
وفقط بو بر واسطه بولندیغیچون كیدرك ، دولتك اداره سنده موجود
اولان سیئاتدن ، و هركس ایچون درد درون اولان مسائلدن بحث ایدلمكه
باشلدی. بو مصاحبه و مباحثه لردن مشار الیهك یگانه املی خلع مسئله سی
ایچون حاضرونك رضاسنی آلمق ، و بویله جه عادی بر انقلابی وجوده
كتیرمك دكل ، بلكه ادارهٔ مطلقه دن حاصل اولان فناقلری وضرر-
لری تشریح واثبات ایدرك ، بو رخنه لردن دولتی قورتارمق لازم اولدیغی
حالده اداره ده اصول مشورتی قبول وتطبیق ایتمك الزم اولدیغنی آنلرك
دماغلرینـه محكم صورتده یرلشدرمك ، قانون اساسی وضع اولنمینجه
دولتك سلامته چقمسی محال اولدیغنی آیات واحادیث شریفه ، و برطاقم
مؤلفات اسلامیـه ایله اثبات ایدرك ، اصول مشورتك احكام جلیلهٔ
شرعیه یه موافق بولندیغنی كوسترمك ایدی . مرحوم مشار الیه ، توالی
ایدن او مجالس صحبت ومحبتده بو جهتی اویله بر حسن اداره وتحصیل
ایتدیكه : پك آز وقتده حمیتلی علمادن بر جم غفیر ، پاشانك فكرینی
صواب ومقبول كوردیلر ، و بو مقصد مقدس ایچون . اقتضا ایدرسه ،
حیاتلرینی بیله فدا ایده جكلرینه مشارالیهی تأمین ایلدیلر . بوصورتله علماالده
ایدلمش اولدی . بو سایه ده ، تخمیناً قرق بیكه قدر واران وفقط بوكون
پك آزالتیلن طلبهٔ علوم آراسنده ده ، فكر مشورت یاییله رق ، پك كوزل
رواج واعتبار بولدی . وكیتدكجه توسع وكسب متانت ایتدی .

اشته بوصره‌ده فكر مقدس مذكور استانبول افكار عموميه سنجه‌ده ، بشقه بر طريقدن كله‌رك قبول و رغبت كورمكه باشلدى :

مدحت پاشا حضرتلرى ادارۀ مشروطه‌نك محافظه وادامه‌سى بابنده اك زياده كنج تركلره كووه نيرايدى . چونكه ، بونلر اصحاب قلمدن وبو جهتله اهالينك مظهر توجهى اولمش ذواتدن ايديلركه : نشريات محقانه وحريتپرورانه‌لرى ، وقانون اساسى فكرينى اذهان امته يرلشدرمك خصوصنده كى مطالعه‌لرى خلق طرفندن حرزجان ايديلير اميدنده بولنيوردى . حقيقةً ده اويله اولدى . پارسده بولندقلرى زمان نشر ايتدكلرى غزته‌لرك خفياً ممالك محروسه‌يه كيرديكنى ونه درجه رغبت بولديغنى وحريت غزته‌سنك بر نمره‌سى استانبولده بر عثمانلى ليراسنه قدر صاتلديغى واقع اولديغى يوقارده سويلمشدك .

شونيده استطراداً قيد ايده‌لمكه : شدتله حكومت عليهنده اوله‌رق خارجده نشر اولنان « حريت » كبى غزته‌لرك ممالك محروسه‌يه دخوللرى زياده بر انضباطله تحت ممنوعيتده ايديسه‌ده ، استانبول مطبوعاتى بوكون اولديغى قدر تضييق آلتنده ، واسارت بيوندر يغنده دكلدى . بر درجه‌يه قدر سربست ادارۀ افكار ايدرلردى .

نه ايسه كچه‌لم :

مرحوم مدحت پاشا بر طرفدن علما ايله مصاحبه و مجالسه‌ده بولنه‌رق او ، صنفى كندى طرفنه جلب ، خلع و قانون اساسى مسئله‌لرى ايچون رضا و طرفدارلقلرينى تحصيل ايتمكه اوغراشمقده و موفق دخى اولمقده ايكن ، ديكر طرفدن ده او ، بر درجه‌يه قدر سربست اولان

مطبوعات واسطه‌سیله ادارهٔ حاضره‌یی تنقید ایتدررك ملت و دولتی سلا-
مته چیقارمق ایچون مهم و جدی بر انقلابك لزومنی افکار عمومیه‌یه
علی‌التدریج احساس ایتدرمکده ایدی.

انقلاب متصورك موقع اجرایه کتیرلمسی نقدر مشکل اولدیغی عجله
و نقصان تدبیرك نه فنالقلر تولید ایده‌جکی محتاج اثبات دکلدر. خلع
مسئله‌سی، اساساً بزده چوق کورلمش اولدیغندن برنجی دفعه وقوعه
کلیه‌جکی آشکار ایدیسه‌ده قانون اساسی نه اولدیغنی بیلمین اهالی‌یه
اونی، ممنوناً قبول ایتدرمك او قدر قولای حصول بوله‌جق بر ماده
اولمدیغی ادنا بر ملاحظه ایله آکلاشلیر. بوندن بشقه و خاصةً دخی
اهالیدن زیاده ایقاع مشکلاته قادر ایکی طرف واردیکه: آنلرده افکار
عتیقه و مظلمه صاحبی اولان وزرای دولت، اصول مشورت وسکتهٔ
منفعت اعتباریله یوزی اکشیه‌جکی پك مأمول بولنان سرای طاقمی
ایدی. بو، ایکی طاقمك حرکاتیله، مقصود مقرر پك بیوك موانعه
تصادف ایده‌جکی شبهه‌سزدی.

اشته: بو اوچ جهتله موجود اولان مشکلات عظیمه‌یی کوزه آلدر-
مق دولتك بیوك بر فلاکته اوغرایه‌جغی صره‌ده، اهون‌شرن اختیاری
طریقیله، و آز چوق بر امید موفقیتله. بشقه بر طریق نجات وسلامت
بولنمدیغی هنکامده تجویز اولنه‌بیلیر، عرض ایتدکمز کبی جاهل اهالی،
وهر وقت بولانیق صوده بالق طوتمق الفت وارزوسنده بولنان سرای
وکلا، قانون اساسی‌سدینك، مجرد کندی ایشلرینه ومنفعتلرینه حائل
اولمق اوزره قورلدیغی زعمنه بغلنه‌رق ظاهرده بر مجبوریت قطعیه یوق

ایکن او طرفه ینا شمیه جقلری پك طبیعی ایدی . حالبوکه بعض احوال اجباریه نك پك یقیننده تحدث ، ودولتی بدتر فلاکتلره کرفتار ایده‌جکی حس اولنیوردیکه : وقایع آتیه یی حقیله تیقن ایتمك ایچون او بابده بر نبذه بسط معلومات ایتمك لازمدر .

— اغتشاشات داخلیه و مداخلات اجنبیه —

دولت علیه و روس محاربه‌لری حقنده بعض ملاحظات — پان اسلاویزم فرقه‌سنك روم‌ایلیده‌کی فسادلری — جنرال ایغناتیه‌فك انتریقه‌لری — هرسکده عصیان و بونك نتیجه‌سی — بو اثناده مرکز حکومتده‌کی تکاسل — قونسلوسلر مسئله‌سی — مداخلات اجنبیه — قونت آندراسینك نوطه‌سی

دولت علیه‌نك روسیه ایله ایتدیکی محاربه‌لرده شایان دقت احوالدنبریده دلی پترودن بو کونه قدر ظهور ایدن محاربه‌لرك تخمیناً یکرمی سنه ده بر کره وقوعه کلمسیدر .

بونك تصادفاً اولدیغنی ظن وملاحظه ایدنلر . البته یاکلش بر فکره ذاهب اولمش اولورلر . شو صورتله تدقیق ایدلدیکی حالده اسباب حقیقیه پك قولای آکلاشلیر .

محاربه نصورتله اجرا ایدیلیرسه ایدلسین ایکی خصم دولتك اداره وقوتنی تملندن صارصار . خصوصاً حرب اوزون برمدت دوام ایده‌جك

اولورسه ! . . . . چونکه محاربه نك مطلوبه موافق اجراسیچون حکومت یالکز اوطرفه غیرت ایدرك مملکتك عموم اداره سنه لایق وجهله اهمیت ویره مز . بوهنکامده تجارت، ودیکر حیات مملکته متعلق ایشلرك کافه‌سی معطل قالیر . حرب ایچون وقوعه کله جك کلیتلی صرفیات دخی، مالیه یی پریشان بر حاله کتیررکه بو اسباب مهمه دندولایی اولدقجه اوزون سورن بر محاربه دنصکره هانکی مملکت و حکومت اولورسه اولسون اپی بر زمان استراحت ایتمکه ، احوال داخلیه‌سنی یکیدن تنظیمه احتیاجی واردر .

روسلر ، بو حاللری دفعاتله تجربه ایتمش اولدقلرندن، بزمله ایتدکلری هرمحاربه دنصکره، یورغنلقلرینی ازاله، داخلی پریشانلقلرینی کیدرمك ایچون بر قاچ مدت سکوته وخارجه عدم تعرضه احتیاج حس ایتمکده بولنمشلردرکه شو حال روسلرك دائما بزه یکرمی سنه‌ده برکره حرب آچمه‌لرینك باشلوجه سببلرندنبریدر .

بوندن ماعدا حکومت مذکوره یالکز بزمله محاربه‌ده بولنمیوب آره صره دیکر ملتلرله مثلاً برنجی ناپولیون زماننده فرانسزلرله ، دها صکره شماللرنده بولنان اسوه‌چ نوروه‌چ ، ١٨٤٨ ده وقوعه کلان مجار عصیانینی بصدرمق ایچون بورالرده دخی عسکر سوقنه مجبوراولمشلردرکه بو احواللرك جمله‌سی آنلره بر مدت اولسون شرقه اولان تعرضلرینی اونوتدرمشدر .

بو حکومتك داخلنده وقوعه کلن عصیانلر ، و بو عصیانلر ایچون ناچار ایدیلن فداکارلقلر دخی روسلرك باشلرینه بیوك بیوك بلالر آچمقدن کری دورمشدر . قریم محاربه‌سندن بش سنه صکره روسیه پك بیوك

غیرت کوستررك بر عصردنبری دوام ایدن قفقاسیه محاربه لرینه نهایت ویره بیلدی. بوقطعه‌یی کاملاً اداره‌سنه کچیردی. اوچ سنه صکره پولونیاده دهشتلی برعصیان ظهور ایتدی. بو عصیانی بصدرمق ایچون پك چوق چالشدی. وموفق اولدی. « برقاچ سنه صکره ترکستانده بولنان اسلام حکومتلرندن خیوه خانلغنی، بوقطعه‌ده بولنان دیکر پك چوق یرلری ضبط ایتدی، اورالرده قوی برصورتده یرلشدی.

مع هذا روسلر بو قطعه‌لرده استیلای حریصانه‌لریله اوغراشدقلری حالده بیله کرك حکومتك و کرك روس ملتنك ایکی کوزی شرقه یعنی دولت علیه‌یه دیکلمش قالمشدی. دلی پترونك وصیتنی موقع اجرایه کتیرمك، بورالری و بالخاصه استانبولی ضبط ایدرك نهایت مرام ومقصد قدیملرینه نائل اولمق کندیلرنجه احوال ضروریه‌دن ایدی!...

قریم محاربه سندنصکره روس ملتی افرادینك آره‌سنده آیریجه « پان اسلاوزم » فرقه سنك میدانه کلمسی، و بونلرك غیرت وهمتلری حکومتلرینه پك چوق تسهیلات اعطا ایتمکده اولدیغنی محل مخصوصنده سویلمش ایدك. فی الحقیقه بویله ایدی. بو فرقه میدانه کلیر کلمز روسیه حکومتی دولت علیه‌ده متبوع خرستیان عنصرینی حرکات مستقبله‌یه حاضرلمق کبی وظیفه‌یی بونلره حواله ایتمش وکندیسی بو ماده‌یه عائد دیکر تفرعاتله اوغراشمغه حصر غیرت ایلمشدی.

فرقهٔ مذکوره، ۱۸۶۷ تاریخنده، موسقوا شهرنده بیوك بر اسلاو قونغره‌سی تشکیل ایتدی. قونغرهٔ مذکوره‌یه نقدر اسلاو ملتی وارسه هپسنه مراجعت اولنه‌رق اعضالر کوندرلمسی تکلیف اولندی.

فقط ممالك محروسه اسلاولرندن ماعدا بودعوته اجابت كوسترن بولنمدی.
اوستريا اسلاولری بر چوق بهانه‌لرله قونغره‌یه كتمك استمديلر. يالكز
بلغارلر، صربيه‌ليلر، قره طاغليلر موسقوايه عزيمت ايدرك اوراده
موضوع بحث اولان مواده كمال حرارتله اشتراك ايتديلر.

بو قونغره پان اسلاويزم فرقه‌سنك رسمی اوله‌رق برنجی اجتماعيدر.
اوراده مستقبله حركت ايچون بر قاچ تدابير اخذ اولنديكه باشلوجه‌سی
دولت عليه اسلاولرينی وقت و زمانی كلديكی زمان عصيانه قالدرمق ايچون
نه كبی وسائط مؤثره‌يه مراجعت ايتمك لزومی عريض و عميق تدقيق
اولنديغی قضيه‌سيدر. الك موافق طريق اولمق اوزره نتيجه‌ده شوخط
حركته قرار ويرلدی.

فرقه ايچون مركز عمومی اولمق اوزره موسقواده بر قوميته تشكيل
اولندی. ايكنجی قوميته بكرشده ديكرلری كزلی اوله‌رق بلغارستانك،
بوسنه‌نك و سائر مهم قطعه‌لرك بعض محللرنده وجوده كتورلدی. بو
قوميته‌لرك وظيفه‌لری غزته‌لر، رساله‌لر واسطه‌سيله اهالی‌يه تركلرك
اللرندن يقيناً قورتيله‌جقلرينه اميد قوی ويررك بو قطعه‌لرده ساكن
خرستيانلرك فكرينی دائما تهيج و غليانده بولندرمق، مركزدن كوندريلن سلاحلری شمديلك مناسب يرلرده كزلی صاقلمق، مستقبلده‌كی
عصيان ايچون افراد حاضرلمق، متنوع قطعاته آژانته‌لر سوقيله اراضينك
و مملكتك احواللرينه كسب وقوفله عصيانك تسهيلنه خدمت ايده‌جك
بالجمله وسائطی استحضار ايتمك و سائر فسادلردن عبارتدی.

بو صورتله بر قاچ سنه چالشلدی. قوميته‌لر كمال غيرتله بركره وضع

و قبول اولنان پلان اوزرینه حرکت ، صکره‌لری آکلاشلدیغی وجهله پك بیوك موفقیتلر دخی احراز ایدیورلردی .

قومیته‌لرك اداره جهتی یوقارده سویلدکمز اوزره مسقوا شهرنده ایدی . فقط بونلر ایچون خط حرکت تعیین هر احواله قارشو نه یاپیله‌جغنی ارائه ایتمك خصوصی استانبول روس سفارتنك ید اقتدارنده ایدی.

ژنه‌رال ایغناتیه‌ف هر احواله قارشو حاکم مطلق بولنمق و ایپك اوجنی النده طوته‌رق فساداتی استدیکی طرفه سوق ایتمك اقتدارینی حائزدی. بوصورتله ماهر سفیر قومیته‌لر واسطه‌سیله مطلوب اولان نتیجه‌یی دسترس ایدرك فسادی عموم ممالك محروسه‌یی آز برزمانده قاپلمشدی. فقط بعض ملاحظاته مبنی عناصر خرستیانیه‌یی وقتندن اول آیاقلندرمغی استمیور، حرکت ایچون مساعد بر حال آرایوردیکه بو احوالی بولور بولمز درحال حرکته باشلدی .

بکلدیکی احوال ایسه شو ایدی .

ژنه‌رال ایغناتیه‌ف علی پاشا وفاتندنصکره مرکز حکومت عثمانیه‌ده نقدر صاحب نفوذ اولدیغنی اولجه سویلمشدك . ژنه‌رالك بو نفوذیسه محمود ندیم پاشا سایه‌سنده ایدی . فقط محمود ندیم پاشا برنجی دفعه اوله‌رق مقام صدارته کلدیکی زمان اوراده چوق اوطوره‌مدی . افکار عمومیه‌ده بوذاتك قزاندیغی نفرت سلطان عزیزی کندیسنی عزل ایتدرمکه مجبور ایتدی . حالبوکه بوندنصکره مقام صدارته کلن ذواتك هیچ بریسی کندی وطنلرینك علیهنه ، روس سفیرینك مقاصد خفیه و انتریقه‌لرینه مماشات و یاردم ایده‌جك آدملردن دکلدی . واقعا بو زمانده دخی محمود

ندیم پاشا پادشاهك سوكلیسی الك زیاده امنیت ایتدیكی ذات بولنوب شعبات اداره‌نك دیكر مهم شعبه‌سنده مثلا بحریه نظارتنده استخدام اولنمقده ایدیسه‌ده بو ذاتك موقعی ژه‌نه‌رالك آتیاً ذكر اولنه‌جق مقاصد خفیه‌لرینه خدمت ایده‌جك درجه‌ده مساعد دكلدی. بناءً علیه شو ملاحظاته مبنی سفیر حضرتلری، وار قوتی بازویه ویررك سرایده كندیلرینه مطیع بولنان حشراتله محمود ندیم پاشایی تكراراً ١٢٩٢ تاریخنده مقام صدارته كتیردیكه اوتاریخدن اعتباراً مركز خلافت تماماً الك زورلی دشمن اولان روسیه حكومتنك ید اداره‌سنه دوشمش بولندی.

بو اثناده ژه‌نه‌رال ایغناتیه‌فك تحت نفوذنده یالكز مقام صدارت دكلدی. بوقارده سویلدكمز اوزره سرایده بولنان حشرات، خدمات دولتده دیكر مأمورین مثلا صكره‌لری مهاجر قومیسیونی رئیسی بولنان رضا پاشا و سائرلری ینه سفیرك پرورده‌لری ایدی. وعلی الخصوص مقام مشیخت مسندی دخی بواثناده روس آلتون وكوزكلرینه بویون اكن مشهور حسن فهمی افندینك النده ایدیكه بو ذات وظیفه و مقامنك حیثیتنی قاله آلمیه‌رق روس سفیرینك كوركورینه آلتی اولمش كتمشدی. بر كون بو ذات ژه‌نه‌رال ایغناتیه‌فه «بر كوزم سنده‌ك بر كوزم اوغلم حیدردر.» دیدیكی مشهور اولوب اولوقت استانبول محافل جمعیتلرنده سویلنمكده ایدی.

هرنه‌ایسه: ١٢٩٢ تاریخنده روس سفیری ژه‌نه‌رال ایغناتیه‌ف استانبولده پك آز سفیرلره نصیب اولان مظهریته نائل اولدی. بو هنكامده ممالك محروسه‌نك هر طرفی خصوصاً روم ایلی اولجه سویلدكمز اوزره «پان

اسلاویزم » قومیته‌لری واسطه‌سیله تماماً عصیانه حاضرلنمش ، ژه‌نه‌رالك اشارتنه باقیوردی مرکز خلافت دخی ینه ژه‌نه‌رالك تحت نفوذنده بولنوب بو ذاتك امری هر شیئه حاکم مطلقدی . بناء علیه سفیر ایچون یالکز برشی قالمشدیکه بوده شو مرتبه‌یه کلن احوالدن لایقی وجهله استفاده ایده‌بیلمك جهتیدی .

ایغناتیه‌ف ، بویله فرصتلری قاچیره‌جق آدملردن دکلدی . محمود ندیم پاشا ایکنجی دفعه اوله‌رق صدارته کلیر کلمز ، اولانجه قوتیله مقصد اصلی اولان ماده‌یه یوکلندی . ویردیکی اشارت اوزره اولجه ترتیب اولنان پلان موجبنجه دولت علیه‌نك روم ایلی قطعه‌سنك اوته‌کی اوجنده بولنان هرسك قطعه‌سنی عصیانه قالدردی .

بو عصیان ۱۲۹۲ سنه‌سی بهارنده وقوعه کلدی .

دها بو تاریخدن اول هرسك اهالیسنك بر قسمی ، « پان اسلاویزم » قومیته آژانته لرینك تشویقیله ویرکی و تکالیف میریه‌یی تأدیه وایفا خصوصنده مشکلات کوسترمکه باشلامشلردی . ولایت مرکزی بوحالی کوررك ایفای تابعیتده تکاسل کوسترن اهالی‌یی قورقتمق ایچون اورایه برمقدار عسکر کوندردیسه ده بو حرکت فوائد مطلوبه‌یی اعطا ایده‌جك یرده اوقطعه‌ده‌کی کویلرك آچیقدن آچیغه عصیانی موجب اولدی . بوندن بالاستفاده اورالرده کزلنمش وعصیان چیقارمق ایچون سوق ایدلمش اولان آژانته‌لر عصیانجیلره التحاق ایتدی . دیکر طرفدن بو قطعه قره طاغ ونمسه حدودینه یقین اولدیغندن بوراده بولنان بر چوق اسلاو وقره طاغلیلر اشقیایه التحاق ایدرك بونلرك مقدارینی بیولتدی . شو صورتله

جمله‌سی طوپلانه‌رق اولجه ترکلرله برقاچ دفعه محاربه‌لرده بولنان و بوکبی عصیانلرده اشتراك ایده‌کلن « به‌کو پاولوویچ » نامنده برقره طاغلی یی کندیلرینه سرکرده تعیین و کلن عثمانلی عسکرینه جدی مقاومت کوسترمکه قرار ویردیلر .

حال بوبله جدیت کسب ایدنجه اورایه سوق اولنان ومقداری جزئیاتدن عبارت بولنان عثمانلی مفرزه‌سی برایش کوره‌میه‌رك رجعت ایتدی . حرکت عصیانجیلرك جسارتنی آرتدیردی .

تاریخ مذکورده بوسنه والیسی بولنان ذات درویش پاشا ایدی . مشارالیه روم ایلیده کی عصیانلرده دفعاتله بولنمش بر قورد ایدیسه‌ده آنسزین ظهور ایدن شو عصیاندن شاشرمشدی . مع هذا برشی یاپمق لازم اولدیغندن الده بولنان قوۀ عسکریه‌یی طوپلیه‌رق درحال عصیانجیلرك اوزرینه یوریدی . فقط ١٢٩٢ سنه‌سی تموزك یکرمی دردنده مغلوب اولدی . کری‌یه رجعت ایتدی . مغلوبیت مذکوره ایسه اشقیانك غیرتلرینی فوق العاده آرتدردی . نار اختلال هرسك و بوسنه‌نك هر طرفنه سرایت ایتدی . بورادن ، وجوار اسلاو حکومتلرندن یعنی صربیه وقره طاغدن کلیتلی فداییلر محل عصیانه شتاب ایدرك آز برزمانده بونلرك مقداری برقاچبیکه بعض معلوماته نظراً اللی التمش بیکه واردی .

عصیانی بو مرتبه‌یه کتورن ایغناتیه‌ف ایسه هیچ اویومیوردی . عصیانی دویار دویمز اوراده کی آژانته‌لرینه وبالخاصه قونسلوسلرینه لازمکلن تعلیماتی کوندررك ایشی علولاندرمك ونصورتله ایشه مداخله ایتمك لازم اولدیغنی کوستردی . فقط اصل غیرت ومهارتی بو دفعه‌دخی

مركز حكومتده ابراز ایتدی .

بوسنه وهرسكده موجود قوهٔ عسكریه پك آزایدی . دارالعصیانده بولنان عسكر قوماندانلری مركز حكومتــه فریادلر یاغدیررق امداد استیورلردی . ایغنــاتیه‌ف ، وكلای عثمانیه‌یه « اكر بوسنه یه سریعاً وكلیتلی مقدارده عسكر سوق ایدرسه‌كز بو حال آوروپا حكومت وافكارینه پك فنا تأثیر ایدر . اهالئ خرستیانیه بی سزدفعــةً بوغازلمق فكرنده اولدیغكزه ذاهب اولورلر . » دیه امداد كوندرمكدن آلیقویيوردی . دیكرطرفدن قار یشقانی اوزاتمق ایچون ایشی مخابرات سیاسیه‌یه دوشرمك نیتیله باب عالی یه روسیه نامنه برنوطه ویردیكه بونوطه‌ده بوسنه وهرسك اشقیاسنه اوورالرده موجود دول معظمه قونسلوسلرندن مركب برقومسیون ارسالنی وآنلرك تحقیق وتوصیه‌سیله اختلالك بصدرلمسنی اخطارایتدی .

باب عالی بو زمانده كندی امر واداره‌سنده ایدی . بو سببدن اوراده فكرینه مخالفت ایده‌جك كیمسه یوغیدی . ایغناتیه‌فده استدیكنی اجرا ایتدی . دول معظمه حكومتلرندن بو ایشه مداخله ایتمك استمیورلرسه‌ده ، ایشده اك زیاده علاقه دار بولنان باب عالی بو ایشه رضا كوستردكدنصكره آنلرده ممــانعت موافق اولمیه‌جغنی درپیش مطالعه ایدرك ایغناتیه‌فك اخطارینی قبول ایتدیلر . كندی قونسلوسلرینه لازمكلن تعلیماتی كوندردیلر . بوصورتله بوسنه وهرسكه برقومسیون كوندرلدی ، فقط تشكیل و سوق اولنان قومسیوندن ذره قدر فائده بكلمك پك بیهوده اولدی. ذاتاً مقصد دخی فائده اولمیوب. ژنه‌رال ایغناتیه‌فك ارزوسنه خدمت ایدیكه بوذاتك آمال اصلیه سی اشقیایه یوز ویررك آنلرك جسا-

وتلرینی آرتدرمق و بر ده وقت قزانه رق عصیانك دیكر محللره سرایت ایتمسی ، و بو واسطه ایله یكرمی سنه دنبری سس اشیدلمامش بولنان شرق مسئله سنی رسماً اورته یه قویمق ایدیكه جنرالك بو مقاصدینك جمله سنه نائل اولدیغنی سویلمك فضله در .

قومسیونك حركتنه كلنجه قونسلوسلر اختلالجیلرك افكارینی استفساره و باب عالی یی اصلاحات لازمه اجراسنه دعوته قرار ویردیلر . باب عالی بو توصیه یی بالقبول متعدد اصلاحات فرمانی نشر وتطبیقاتنی تفتیش ایچون سرور پاشا یی فوق العاده قومیسر تعیین ایتدی . فقط عصات كویا اصلاحات موعوده نك تطبیق واجراسنده شبهه ایتدكلرندن ترك سلاحه راضی اولمیوب عموم مخابرات نتیجه سز قالدی . شو صورتله قومسیون هیچ بر ایش كورمدیكندن ماعدا عصیانی مخابرۀ سیاسیه یه دوشوررك او تاریخدن اعتباراً شرق مسئله سی اوروپا مطبوعات وحكومتلرنجه رسماً آچلمش بولندی .

ایشلر بو صورتله دوام ایدوب دوریوردی . فقط زمان ایلرلدكجه بوسنه ده كی عصیان دولت علیه ایچون كتدكجه فنا بر رنك آلیوردی ، شویله كه

اوروپا حكومتلری بو زمانه قدر بیطرف دوریورلردی . فقط دولت علیه یه حقیقةً خیر خواه بولنان ، و بو جهتی بالفعل اثبات ایدن حكومتلردن بعضیلری مثلا انكلتره وفرانسه استانبولده كی سفیرلری واسطه سیله باب عالی یه نصیحت ویرمكدن كری دورمیورلردی . بونلرك فكرلرنجه بر آن اول ونصورتله اولورسه اولسون بوسنه وهرسكده كی عصیانی بصدرمق

الزم ایدی. چونکه دولت علیه‌نك روم ایلیده‌کی دیکر ولایتلرینك احوالی
دخی معلوم اولوب ، بوکون یارین اختلالك اورالره سرایت ایده بیلمسی
دخی ممکندی .

باب عالی ایسه بو خیرلی نصیحتلری دکلمکدن پك اوزاقدی ، سفیر-
لرسه و یردکلری نصیحتلره باب عالینك قولاق و یرمدیکنی دیکر طرفدن
دولت علیه‌نك کندیسنك الڭ زورلی دشمنی بولنان ایغناتیه‌فك تحت نفوذنده
اولدیغنی کوررك ، فوق العاده براغبرار کوسترمکه باشلمشلردیکه بوحالك
ثمره‌سی درحال کندیسنی کوستردی .

معلوم اولدیغی اوزره روم ایلیده وقوعه کلن هر کونا قریشقلقدن
ترکیادنصکره الڭ زیاده متضرر اولان حکومت اوستریادر .
خصوصاً بو حکومت عصیان ایتمش ولایتلره همجوار اولدیغندن
« پان اسلاویزم » قومیته‌لرینك حرکتلرندن کندیسی دخی تعجیز
اولور و بعض احوالده حال اختلالك کندی متبوعی بولنان اسلاو
عنصرینه سرایت ایتمسندن قورقاردی . بالخاصه سویلدکمز تاریخده
ایسه بوسنه‌یه همحدود بولنان دالماچیاده کلیتلی اشقیا طوپلنوب اورالرده
کفت وکو چوغلمشدیکه آوستریا حکومتیچون بو اشقیایی داغتمق
واوراده‌کی مناسبتسزلکك برآن اول اوکنی آلمق احوال ضروریه‌دن
ایدی . مجرد شو ملاحظاته مبنی بو زمانده نمسه‌نك باش وکیلی بولنان
« قونت آندراسی » بوسنه‌ده‌کی عصیانك اوکنی آلمق و شرقده روسلرك
فسادلرینه میدان ویرمیوب ایشی سریعاً بتیرمك ایچون اوروپا حکومات
معظمه‌سنك رضالریله ۳۰ کانون اول ۱۲۹۲ تاریخنده باب عالی‌یه برنوطه

كوندرديكه محتوياتى شوندن عبارتدى .

بو نوطه‌ده ، قونت حضرتلرى بوسنه و هرسك و سائر روم ايلى ولايات شاهانه‌لرينك احواللرينى تفصيلاً و توضيحاً تعداد ايتدكدن صكره بورالرده‌كى عصيانى بصدرمق ايچون اصلاحات مهمه و اساسيه‌يه تشبث ايدلمسنى باب عالى‌يه اخطار ايتمكله برابر بو اصلاحات مذكور ولايتلرده عنصر خرستيانينك عنصر اسلام درجه‌سنده حقوقه نائليتلرى و ويركيلرك مناسب صورتده طرحى ، عموم اصلاحات نه‌دن عبارت اولورسه اولسون اسلام وخرستيان بالعموم تبعهٔ عثمانيه‌دن انتخاب ايديله جك اعضالردن متشكل بر هيئتك واسطه‌سى و تفتيش و نظارتى ايله وجوده كتيرلمسى كبى مواد مهمه‌يى حاوى ايدى .

باب عالى بو لايحه‌يى قبول ايتدى . فقط تطبيق و اجراسنى عقلنه بيله كتيرمدى !

چونكه حكومت عزيزيه اويله اصلاحات ، فلان كبى دولت وملت منافعنه يارار ايشلره مستعد اولمديغى كبى نوطه ويرلدكدن بر قاچ كون صكره مركز حكومتده وقوعه كلان بعض تبدلات اورته‌لغى قارمه‌قاريشيق ايتمكده ايديكه صره‌سى كلمشيكن بزشو تبدلاتك نه‌دن عبارت اولديغنى شمدى بيان ايده‌لم .

— صوفته‌لر وقعه‌سی —

احوال استانبول — اهالیده‌کی ممنونیتسزلك — مدحت پاشانك حركتی — احوال حسین عونی پاشا — قونت آندراسینك نوطی اوزرینه استانبولده غلیان افکار — صوفته لرك فاتح جامعشریفی جوارنده کی اجتماعی و بونلرك باب عالی یه دوغری حرکتلری — بونلرك حکومتدن طلب ایتدکلری مواد — سرایك تردد وتوسوسی — بك اوغلنده دول اجنبیه قونسلوسلرینك اجتماعی — عزل محمود ندیم پاشا ، حسن فهمی افندی ونصب محمد رشدی پاشا وخیر الله افندی — وقعه‌نك اوروپاده عکس تأثیری .

اشته ١٢٩٢ سنه‌سی مبادیسنده روم ایلی ولایتلرینك حالی بومرکزده ایدی . فقط اوهنگامده ممالك محروسه‌نك باشنه مسلط اولان سیئات یالکز بو دکلدی . بالنفس مرکز حکومتده موجود اولان فنالق کوندن کونه تشدد ایدیور ، بو کون یارین دها بیوك فنالقلرك میدانه کله‌جکنی آپ آچیق کوستریوردی ! ...

یوقاروده سلطان عبد العزیزك اواخر سلطنتنده اوچ سنه ظرفنده یدی سکز صدر اعظم دکشدردیکنی سویلمشدك . بو تبدل وزرا مسئله‌سی شایان اهمیت اولوب ، اولوقت موجود سیئات حقنده بر فکر تام ایدنمك ایچون شو ماده‌یه دائر دیکر معلومات اعطاسی لازمدر .

پادشاهده وکلانی صیق صیق تبدیل ایتمك ارزوسی ، بعض روایته نظراً ، مقام صدارته ودیگر مواقع مهمه یه محمود ندیم پاشا وعونه‌سنی کتیرمك املندن نشأت ایتدیکی ، فقط بو ذاتك اهالیـده قزاندیغی نفرتی بیلدیکی جهتله بوکا جسات ایده‌میوب ، جانی صقیله‌رق هیچ اولمزسه وکلا ورجال دولتی بوصورتله اولسون ازعاج ایتمك فکرندن تولدایتدیکنی نقل ایدنلروار در !... هرنه حال ایسه : پادشاه اواخر سلطنتنده یکدیکرینی متعاقب صدر اعظملری دکشدرمکله قالمیوب بوسیئه دیگر مقاماته دخی سرایت ایدرك هیچ بر نظارتده تعیین اولنان ذاتك بر قاچ آی مأموریتنده قالدیغی کورلمشدر . خاصةً بوسیئات والیلرك حاللرنده کورلمشـدر . چونکه بو دورده اناطول ویاخود دیگر بریره تعیین اولنان بر والی دها محل مأموریتنه وارمقسزین کیف شاهانه ایله دیگر بر محله تعیین اولنور . بو بدبختلکه دوچار اولان ذات مأموریت جدیده سنه دوغری تکرار حرکت ایتمکده ایکن دیگر برارادہ ایله بشقه بر ولایته نقل اولندیغی دفعاتله کورلمش ، وبو دورك احوال غریبه سندن بولنمشدر .

بو زمانده پادشاه کندی کیف وذوقندن بشقه برشی دوشنمیوردی . الك کوچك برارزوسنی وجوده کتیرمك ایچون پك بیوك فناقلر یاپمقدن چکنمیوردی ! ... پادشاهلغك کندیسنه مخصوص مسئولیت وظیفه‌لری وارمش ! ... بو ذاته کوره دکلدی ! ... مملکت باطیورمش ! ... قولاق بیله ویرمیوردی ! ... مملکتك احوال عمومیه سی پك فنا بر رنك آلمش هیچده آلدرمیوردی ! ...

بوراسی بویله ایدی . فقط هر کمالك بر زوالی ضرب مثلی مشهور

اولوب بونك دخی احکامی شو زمانده تماميله ميدانه چقمشدی . بوده طبيعيدی ! ... چونكه : بر حكمدار امور اداره ده نقدر اقتدارسزلق كوستررسه كوسترسين بو اداره دن تولد ايده جك فنالغك كنديسنی آشكار ايتمسی مدت مديده يه متوقف اولديغی كبی ، اهالينكده بو فنالغه كسب وقوف ايلمسی ، بر خيلی زمان مروريته وابسته‌در ! ...

قارئلرمز ، سلطان عزيزك مقام حكمداری يه اولان عدم لياقتنی شبهه‌سز بوقاردنبری ويردكمز معلوماتدن آكلامشلردر . فقط شو راسيده محققدركه مشاراليه حضرتلرينك اوائل واواسط سلطنتنده مقام صدارتده بربرينی تعقيب ايدن مستعد ومقتدر صدراعظملر ، پادشاهك اخلاقندن نشأت ايدن فنالقلری بر درجه‌يه قدر ستر ايديورلردی ! ... وقتاكه محمود نديم پاشا او مقامه كلدی . سلطان عبدالعزيزك مزيت ذاتيه وحقيقيه‌سی ميدانه چقدی ! ... فنالقلر بربرينی تعقيب ايدراولدی ! ...

بو زمانده ادارهٔ سيئاتك نتيجهٔ طبيعيه‌سی اوله‌رق عموم ملتده بالخاصه استانبول اهاليسنده فوق العاده بر هيجان عظيم واردی . آنلر بالنفس پادشاهی بر قاچ تهمتله اتهام ايديورلرديكه بو اتهاماتك الك مهملری شونلردر :

همان هرسنه استقراض ايدلديكی حالده اورته‌ده وخصوصاً ماليه ده هيچ بر پاره يوغيدی . دوغری اولسون يلان اولسون شو زمانده جريان ايتمكده اولان بر روايته كوره استقراضاتك قسم كليسی سرای بطانخانه‌لرنده‌كی صندوقلرده وديكر روايتلره نظراً بعض اجنبی بانقه‌لرنده ايدی . خصوصاً والده سلطان عليه الشان حضرتلرنده بر قاچ مليون ليرالق مجو-

هرات وسائر کرانبها اشیا موجود اولدیغی سویلنیوردیکه شبهه سز بو روایتلرك برقسمی مبالغه‌دن وارسته اولمدیغی ظن ایدلمکده در . شوقدرکه آتشسز دومان اولماز ضرب مثلنك احکامی دخی تفکره شایان اولوب بو روایتلرك ولو بر قسمی اولسون دوغری اولمسی لازمکله جکی جای ملاحظه در !...

بو دورده ادارهٔ دولتدن شکایت ایدن یالکز افراد اهالی اولمیوب بالخاصه مأمورین دولت ایدیکه بونلر هر صنف اهالیدن زیاده احوال عمومیه‌یه کسب وقوف ایتدکلری محققدی .

بوصنف : محمود ندیم پاشا سرایله برلشه‌رك ممالك محروسه‌یی انقراضه سرعتله سوق ایتمکده اولدیغنی بیلیرلردی . یوقاروده بر یرده سویلدکمز اوزره بو زمانده والیلك ، متصرفلق کبی بیوك مأموریتلرك الده ایدلمسی دخی روسیه سفارتنه مراجعته وابسته قالمشدیکه بعد التعیین مأمورینك محل مأموریتلرنده بقاسی دخی روس قونسلوسلریله اویوشه‌رق کچنمسنه متوقف ایدی. شوحال شبهه‌سز بر چوقلرینك حسیات حمیتپروانه لرینه دوقنه‌رق حکومت عزیزیه‌یه ، نفرت وعداوت شدیده بسلملرینه خدمت ایدن احوالدن باشلوجه سیدی . بوندن ماعدا مأمورینـك عمومی بر چوق زماندنبری معاش آلمیور واردات مالیه تماماً سرای بطانخانه‌لرینه کیدیور- دیکه بوسببدن دوائر دولتده استخدام اولنانلر آچلقدن اولمك درجه‌سنه کلمشلردی !...

دیکر صنف اهالینك ممنونیتسزلکلرینـه کلنجه بونلردن بالخاصه اغنیا طاقمی اولجه ذکر اولنان قونسولید مسئله‌سندن دولایی پك چوقلری

ثروتلرینی بردنبره غائب ایتمش دها برقاچ زمان اول معیشت خصوصیه‌لری ازهر جهت تأمین اولنان زنکین عائله‌لر، حکومتك افلاسندن صکره اقوات یومیه یه محتاج قالمشلردی.

بو زمانده فنالغی تشددایدن مواد دنبر یسیده مطبوعات عثمانیه‌نك اولکی ادواره نسبتاً غایت صیقی برنظارت تحتنه آلنمسیدی.

استانبولده صاحب قلم، اورته‌لقده موجود فنالغی هرکسدن ایو آکلر وآکلدقلری موادی وطنداشلرینه حمیتاً بیلدرمك ارزو سنده ایدیلر، حالبوکه بو خصوص مقام اقتدار ده بولنسان ذواتك ایشلرینـه هیچ ده کلمدیکندن آنلر طرفندن مطبوعاتك انضباط شدیده تحتنـه آلنمسیچون لازمکلنلره اوامر ویرلمشدی. بوسببدن سنسورلر، غزته‌لرده بکنمدکلری مقاله‌لری دوغریدن دوغری‌یه آلیقو یدقلری کبی نشرینه مساعده ایتدکلری مقاله‌لرده بیله، پك چوق فقره‌لری طی ایتمکده ایدیلرکه شوحال غزته‌لرك نصف، ویاربع مقداری بیاض و بوش ستونلرله نشر اولنمسی مثللو غریبه‌لر ایجادینه میدان وعالمك لسانـنه صولـك درجه‌شدت ویرمکده ایدی. مع هذا اهالی‌یی بو زمانده ادارۀ عزیزیه‌دن نفرت ایتدیرن موادیوقارده تعداد ایتدکمز سیئات اولمیوب الـك زیاده بونلره تأثیرایدن احوالك باشلوجه‌سی روم ایلی ولایتلرینك حال مؤسفه سی ایدیکه هرسکده وقوعه کلان عصیان مملکتده صاحب ادراك و حمیت نقدر ذوات وارسه جمله سنی دهشت ایچنده براقمقده ایدی.

چونکه بونلر دولت علیه نك ضایعات ملکیه سی اول امرده بویله عصیانلرله باشلیه‌رق بعده روسلرله محاربه‌یی انتاج ایدرك نتیجه‌ده ممالك

محروسه نك بر پارچه سی دشمنلر الینه کچه کلدیکنی بیلیرلردی . یونان وصربیه نك استقلاللری میدانده ایدی . بوسنه وهرسك عصیانلرینك عاقبتلری دخی بو نتیجه یی ویره بیله جکنی روش احوال آپ آچیق کوستریوردی . بوکا خدمت ایدن احوال دخی شو ایدی .

واقعا یوقاروده ایضاح ایتدکمز اسبابه بناءً استانبولدکی نشریات یومیه آچیقدن آچیغه بیان افکار ایتمیورلردیسه ده سطرلر آره سندن تعریضلرله ممالك محروسه نك بو هنکامده دوچار اولدیغی حال اسف انکیزی ضمناً آکلتیورلردیکه شو حال اورتالقده بر خلجان عظیمك تولدینه سببیت ویریوردی . خصوصاً بو هنکامده کدك پاشاده یاپیلان تیاتروده نامق کمال بکك «وطن» یاخود «سلیستره» نام اثری بر قاچ دفعه موقع تماشایه قونیلوب اهالی یی هونکور هونکور آغلتمقده واستانبولده بر بحران عظیمك تولدینه میدان ویرمکده ایدی .

بوندن ماعدا وکلای عثمانیه دن بعضلرینك شو دورده حکومته قارشو بسلدکلری افکاردخی اورتالقده فکر اختلالی بر قاچ قات تشدد ایتدرمکدن کری دورمیوردی .

مدحت پاشا حضرتلرینك مسلك مخصوصه سنی وبو مسلکی موقع اجرایه کتیرمك ایچون نه کبی حرکتده بولندیغنی اولجه سویلمشدك . وقایعی ایضاح ایتدکمز شو دورده ایسه پاشای مشار الیه حضرتلری هیچ بر دقیقه بوش اوطورمیوردی . اولانجه قوتیله فنالغك اوکنی آلمق ایچون اوغراشیوردیکه بونکچون دخی الك اول مراجعت ایتدیکی ذات حسین عونی پاشا حضرتلریدی .

اودورده فضل وكماليله اشتهار ايتمش نقدر امرای عسكريه وارايسه همان جمله‌سی حسين عونی پاشا حضرتلرينك يتشدرديكی ذوات اولمغله، بولنديغی سرعسكرلك مقامنك تأثيرندن ماعدا امرای عسكريه اوزرنده شخصی نفوذ واعتباری دخی موجود ايدی. وكلا ايچنده الك زياده صاحب اقتدار ونفوذليسی دينه بيلوردی . وبو نفوذ واقتدارسايه سنده سرايه طوپلنان حشراته يوزويرمزدی وشرلرندن بردرجه يه قدر خلقی مصون بولندره بيليردی .

حسين عونی پاشانك ادارهٔ دولتدن عدم ممنونيتنه برقاچ سبب اولوب باشلوجه‌لری شونلردر :

برنجيسی : وطنپرور وحميتلی اولان بو ذات مجرد سلطان عزيزك شخصندن متولد اويغونسزلقلردن وازجمله ژه‌نه‌رال ايغناتيه‌فك وكلا وباب عالی يه قارشی آلديغی وضعيت آمرانه‌دن فوق العاده مغبر بولنمسيدر .
ايكنجيسی : منسوب ورئيسی بولنديغی صنف عسكری‌يی زمان وحالك ايجاب ايتدرديكی درجه‌ده نظام وانتظامه قويه‌رق وطنه جدی برخدمتده بولنه بيلمك آرزوی حميتپرورانه و وظيفه شناسانه‌سيله ترتيبات وتنظيمات ايچون ، هرهانكی بر فعل خيری مراد واجراسنی طلب ايتمش ايسه سرايدن ايديلن مداخلات وهركون دكل بلكه هرساعت بربرينی فسخ ونقض ايدن ارادات . مشار اليه حضرتلرينی هيچ برخدمته موفق ايده‌ممشدی .

اوچنجيسی : مساوی ادارهٔ دولت وملتی وادئ انقراضه دوغرو سوق ايتمكده اولديغی وبوكا برچارهٔ تخليص آرامق وظيفهٔ وطنپروری

مقتضاسندن بولندیغنی قطعیاً حس ایلمش اولدیغندن ایلری کلمشدر .

دردنجیسی : و بلکه الك مهمی اساساً هیچ بر قباحتی اولمدیغی حالده بر قاچ دفعه نفی وتغریب جزالرینه دوچار ایدلمش اولدیغندن ، سلطنت عثمانیه وخلافت معظمهٔ اسلامیه یی ومقام مقدسی وجودیله بر باد ایدن سلطانك شخصندن و بیله‌رك وطنه ، ملته خائنلك ایدن عونه سندن انتقام آلمق آرزوسی ایدیکه مشارالیه حضرتلرینك صداقت واستقامتندن ادانی یه قارشی کوستردیکی طور مغرورانه سنی بیلنلر ، امور دولتده بر انقلاب خیرك حصولیچون نه درجه آرزوکش و نقدر فداکارلق کوستره بیله جکنی تقدیر ایده بیلیرلردی .

اشته بو سببلردن دولایی حسین عونی پاشا مرحوم بلکه مدحت پاشادن دها زیاده دولتده بر انقلاب وجوده کتیرمك وامور دولتی قوی ومتین بر اساس اوزرینه وضع و بنا ایلمك آرزو سنده‌ایدی . فقط شونیده سویلمك لازمدرکه مشارالیه حضرتلری یالکز خلع مسئله‌سیله کوز اوکنده‌کی فنالغی قالدرمغی و آندنصکره منتظماً حرکت ایده بیلمکی دوشنه بیلیردی. حالبوکه مدحت پاشا بعد الانقلاب یاپیله جق شیلری دوشنمش وحتی تعیین ایتمشدی !...

هرنه ایسه حسین عونی پاشا ایله مدحت پاشا آره سنده پك چابوق اتفاق حاصل اولدی. فنالغك اوکنی آلمق ایچون آنلر طرفندن تدابیر جدیه اتخادینه تشبث ایدلدیکه آنلرك افعالنه تسهیلات ویرن ماده دخی شو ایدی .

بو دورده ولایات عثمانیـه ده وقوعبولان اختلالاتدن بشقه نفس

استانبولده افكار عموميه حكومتك پك زياده عليهنده اولديغنى سو يلمشدك. فقط قونت آندراسينك نوطه‌سى اوزرينه آرتق ايش بسبتون چيغرندن چيقدى . اوته‌ده بريده برچوق اراجيف چوغالدى. هله اهالينك قسم اعظمنى خوف و تلاشه دوشورن، بوهنكامده «پادشاه ايغناتيه‌ف ايله كيزليجه اتفاق ايتمش، شهزاده يوسف عزالدين افنديى ولى عهد سلطنت اعلان ايده جكمش ، بوكا اعتراض ايدنلرى تأديب ايچون روسيه‌دن اوتوز بيك عسكر كثيره جكمش » حوادثى ايدى .

مع مافيه افكار عموميه‌ده الك زياده نفرتى موجب اولان محمود نديم پاشا ايدى. عليهنده هر كس اغزلرينه كلن سوزى صرف ايتمكدن چكنمه مكه باشلمشدى . ايغناتيه‌فدن آلديغى رشوت مبالغه لى برصورتده لسان عوامده دولاشيوردى .

او كونلرده بر حوادث دها يايلدى . كويا يقينده بالعموم اسلام اهالى غير مسلم اقوامى كسه جكمش ، استانبول سوقاقلرنده سيل كبى قانلر آقه‌ جقمش . اشته بو اشاعه غير مسلم اقوامى فوق العاده خوف و تلاشه دوشوردى . هر كس احتياطاً سلاحلنمغه مجبور اولدى . استانبولده سلاحجى دكانلرنده اسلحه‌يه متعلق برشى قالمشدى .

امور دولتى وافكار ملتى بر نظر دور بين حقيقت ايله تعقيب ايدن، تحت ترصدده بولندران مدحت وحسين عونى پاشالر ايسه البته بو حاله واقف ايديلر . يالكز واقف دكل، آمال ومقاصد علويه‌لرينى موقع اجرايه قويمق ايچون وقتك حلولنى دخى آكلمشلردى . بناء عليه دقيقه فوت ايتميه‌رك درحال تشبثات لازمه‌يه قويولديلر ، الك موافقى اولمق اوزره‌شو

طریقی اختیار ایتدیلر .

اهالینك بو اثناده ادارۀ عزیزیه یه اولان بغض وعداوتی معلوم وافراد جمعیتدن هر برینك برانقلاب محققه منتظر بولندیغی وارستۀ اشتباه اولمقله برابر خلع پادشاهی کبی برامر خطرده غایت متبصرانه داورانمق واهالیدن ولو برقسمنی اولسون دلگیر ایتمك موافق قاعدۀ احتیاط اوله‌میه جغندن احوال عمومیه‌یی لایقی وجهله تنویر وافکار عمومیه‌یی تدریجاً وقعۀ عظمایه تهیه وتأنیس ایتمك اوزره برنمایش ملی ترتیبنه قرار ویرلدی . مقصدك موفقیتله استحصالی ایچون بوکبی احوالده دائما باشبوغ اوله‌کلن وبر درجه‌یه قدر اداره وعند اللزوم ضبطی قولای بولنان طلبۀ علومه مراجعت اولندی .

طلبه‌لرده ایسه ذاتاً کوردکلری تشویق ثمره‌سیله وقت وقت غلیان افکار آثاری مشاهده اولنمقده وحکومتك افعالندن ممنون اولمدقلرینی آچیقدن آچیغه سویلینلر بولنمقده ایدی ؛ اوته‌ده بریده حکومتك خط حرکتنی مؤاخذه‌لرندن وطاقندقلری اوضاع واطواردن خفی برتشبثلری بولندیغی استشمام اولنیوردی .

هرنه ایسه : ۱۲۹۳ سنه‌سی ربیع الاولنك اواسطنده برپنجشنبه کونی استانبولك نقاط مختلفه سنده وبالخاصه فاتح جوارنده بولنان مدرسه‌لرده کی طلبۀ علوم مدرسه‌لری جوارنده طوپلانمغه باشلدیلر ، جمعیتلری کتدکجه بیومکده ایدی ؛ افراد مجتمعه ابتدا یواشدن باشلیه‌رق جمعیتك بیومسیله رفع صوتی وآوازۀ اشتکایی عیوقه چیقاردیلر . بوکوراتی آره‌سنده نه باغرشدقلرینی آکلمق مشکل ایدیسه‌ده — چونکه هرقفادن

برسس چیقیوردی — آره‌صره «تحصیل زمانی دکلدر ، درسلره باقلمز ،
حکومت تهلکه‌ده . دولت وملت اطیور بر آیاق اول چاره‌سنه باقلیز . »
آوازه‌لری یوکسلمکده ایدی . بو های وهوی ؛ بو هرج ومرج ، بر
ساعت قدر دوام ایتدی ؛ اطرافدن کلن خلق کندیلرینه التحاق ایدنجه
صوفته‌لر ایلری‌یه حرکت ایتمك ، باب سرعسکری‌یه کیتمك ایچون بر برینی
تشویق ایدیورلردی ؛ نهایت براز صکره اولدقجه کلیتلی بر مقداره بالغ
اولان جمعیت بایزید طرفنه حرکته باشلدی . بو اثناده ایشك ایچیوزینه
واقف اولمیان ویا کندیلرینی اویله کوسترن بعض مدرسلر ایلرویه حرکت
ایتملری ایچون نصایحده بولنمشلرسه‌ده حرکت ایدن جریان صاغدن
صولدن کندیلرینه قاریشن آقینتیلرله متصل بیومکده . امکان مقاومتی
ازالتمقده ایدی . شبهه‌سز بونلرك ایچنده حقیقت حالدن کلیاً بی خبر اولانلرده
وار ایدی . فقط صرف تماشا ایچون کلنلر دخی جریان جمعیته تبعاً برابر
حرکت ایتمکده اولدقلرندن کورنلر قیام عمومی‌یه قائل اولیورلردی .

بو اثناده کرك جدی وکرك مواضعه قبیلندن فاتح قره‌قول قومندانی
دخی طلبه‌نك ایلری‌یه حرکتنی جبراً منع ایتمك تشبثنده بولندی ؛ سوقاق
باشلرینه نقطه‌لر دیکه‌رك صوفته‌لره چوق سوزلر سویلدی ؛ بر شیئه موفق
اوله‌مدی . زیرا کرك اهالی وکرك دیکر سمتلرده‌کی طلبهٔ علوم فاتحده
قیام وقوعنی خبر آلیر آلمز برسیل خروشان کبی مرکزه آقیورلردی ، عسکر
بونلرك اورته‌سنده قالمشدی .

بوصورتله حرکت ایدن غلبه‌لك باب سرعسکری میدانـنه واصل اولدی .
اوراده چوق دورمدیلر ، باب عالی‌یه دوغری یورودیلر که بوماده جمعیت

آره‌سنده خفیاً خلقی سوقه مأمور رهبرلر بولندیغنی اثبات ایدیوردی. بو اثناده صدر اعظمله شیخ الاسلام حسن فهمی افندی علیهنده شدتلی اعتراضلر، تهدید آمیز سوزلر ایشیدلمکده ایدی. باب عالی یه واصل اولوراولمز عمومی متفقاً؛ «صدراعظمله شیخ الاسلامی استمیز» دیه باغرشمغه باشلدیلر.

صوفته‌لرک فاتحده تجمع ایدرک باب عالی اوزرینه حرکت ایتدکلری خبری، ییلدیرم سرعتیله استانبولک هر طرفنه انتشار ایتدی. بالطبع بو حوادثدن الک زیاده متأثر اولانلر اوکونلرده استانبولده اسمی «ندیموف» دیه زبانزد اولمغه باشلیان صدر اعظم محمود ندیم پاشا ایله شیخ الاسلام افندی ایدی. وقعه‌نک مبدأ ظهورنده مستغرق بهت وحیرت اولان محمود ندیم پاشا براز صکره عقلنی باشنه آله‌رق مقامنی براقوب باب عالی جوارنده بولنان ایران سفارتخانه‌سنه قاچدی.

شیخ الاسلام دخی صدر اعظمدن زیاده متانت کوستره‌مدی. صوفته‌لرک کندی علیهنده‌کی نمایشلرینی و باب مشیخته برهیئت مبعوثه کوندره‌مک تشبثنده بولندقلرینی دویار دویماز دائره‌سندن فرار ایدرک اقرباسندن برینک خانه‌سنده کزلندی.

طلبهٔ علومک حرکتی سرایی دخی آلت اوست ایتدی. زیرا احوال طبیعیه‌دن و حقائق مجربه دندرکه قباحت وجنایتنی بیلن مستبدلر دائما اهالیدن خوف و احتراز اوزره بولنورلر، آنلر حقنده ارتکاب ایده‌جکلری جنایتلری، زمان سکون و آسوده کیده اجرا ایدرلر، ایلک اعتراض وغلیان وقوعنده دهشتلی برخوفه کرفتار اولورلر. شخصاً جسور

بیله اولسه‌لر مقاومتدن عاجز قالیرلر ؛ کیمسه‌یه امنیت ایده‌مزلر ، عموم دنیایی شخصلرینه دشمن ظن ایدرلر .

بو سببدن سلطان عزیز ، حادثه‌دن پك زیاده تلاشه دوشدی ، نه‌یاپه‌جغنی شاشیردی قالدی . مع هذا کندیسیچون قاچه‌جق یر یوقدی . ایلك هیجان کسب سکون ایدنجه اعتدال دمنی محافظه ایده‌بیلن بر قاچ ذاتك ترتیبیله تدابیر لازمه‌یه توسل اولندی . درحال استانبولده موجود وزرا و رجالدن بر قاچی سرایه جلب ایدلدی . باش مابینجی ، سریاور وسائر بیوك مأمورین جمعیته کوندرلدی . مقصدلرینك نه اولدیغی صورلدی . صوفته‌لردن بر ایکیسی ایلری یه کله‌رك دولت علیه‌نك اهلیتسز ، حمیتسز وکلا یوزندن کرفتار اولدیغی مصائبی بیان ایله علما ، مأمورین ملکیه وعسکریه نك ، اصنافك خلاصه عموم عثمانلیلرك صدر اعظمله شیخ الاسلامدن ممنون اولمدقلرینی وبناء علیه بونلرك عزلیله یرلرینه ملتك امنیتنی قزانمش ذواتك نصبنی طلب ایتدکلرینی افاده ایلدیلر . بو اثناده مقام صدارت ایچون مدحت و یارشدی پاشانك ، مقام مشیخت ایچون دخی خیرالله افندینك اسملری ایشیدلمکده ایدی .

سرایدن کلن مأمورلر ، جمعیتی داغتمق ایچون طلبهٔ علومه پك چوق نصیحتلر ایتدیلر ، مواعید کثیره‌ده بولندیلر ، مثمر اولمدی ؛ مطالب مشروعه‌لری قبول اولنمدن بر آدیم بیله آتمیه‌جقلرینی مصرانه بیان ایتدیلر ؛ اونلرده سرایه کله‌رك دویدقلرینی ذات شاهانه‌یه عرض ایتدیلر .

او زمان بیله سرای بر شیئه قرار و یره میوردی ؛ هر کس خلجان وهیجان ایچنده بولندیغی جهتله بر فکر سالم ایرادندن عاجز قالیوردی .

آراده تشتت واردی . نهایت الك موافق بر تدبیر اولمق اوزره انتظاری بر حرکتده بولنمق مناسب کورلدی . زیرا وکلانك قسم اعظمی جمعیته قارشو سرایك مغلوبیتندن جداً ممنون اولمقله برابر سلامت ذاتیه‌لری ایچون دخی لازمهٔ احتیاطیه‌دن آیرلمیورلردی . دیکر جهتدن سلطان عزیزك میال بولندیغی فرقه ایشك علولندیکنی کوررك پادشاهی مقاومته سوقه جسارت ایده‌میورلردی ، یالکز روس سفیری ایغناتیه‌ف وقعه‌یی دویاردو یمازآدم‌لرینی سرایه کوندررك بهمه حال مقاومت لزومنی توصیه‌ده اصرار ایتدی .

جمعیت بو اثناده نتیجهٔ مطالبنی باب عالی وسیرکه‌جی جوارنده بکلیوردی ، اقشام اولدی ، برشی ظهور ایتمدی . طلبهٔ علومك ایلری کلنلری ایش بو مرکزه کلدکدن صکره داغامه‌نك تهلکه‌لی اوله جغنی آکلدقلری جهتله صباحه قدر بکلمکه قرار ویردیلر . افراد جمعیتدن هیچ بریسی عودت ایتمیه‌رك تا بصباح بکلدیلر .

مع هذا بو حادثه آسایش محلیه یه سوء تأثیر ایتمسی احتمالدن پکده بعید دکلدی جمعیتك اساس قیامنی بیانلر پك محدود اولدیغی جهتله مللی غیرمسلمه خصوصیله بك اوغلنده مقیم اجانب ، طلبهٔ علومك حرکت واقعه سندن پك زیاده تلاشه دوشمشلردی .

وقعه‌دن برقاچ هفته اول بك اوغلی محافلنده صوفته‌لرك اهالیٔ خریستیانیه‌یی قلنجدن کچیره جکلرینی معلن جامع و سوقاقلره یافته‌لر یاپشدردقلرینه دائر برشایعه دوران ایتمشدی بوکبی اراجیف اوروپا‌لیلری صغوتمقده منفعت مخصوصه‌سی بولنان روسیه سفارتی طرفندن ترتیب ونشر اولنیوردی . فقط نه فائده‌سی وارکه یوم مذکورده طلبهٔ علومك

آیاقلنمسی روسیه سفارتنک ال التندن نشر ایتمکده بولندیغی شایعاتک صحتنه اوروپالیلری اقناعه خادم اولدی؛ حتی برچوقلری وقوع بوله جق تعرضدن کندیلرینی وقایه ایچون اسباب تحفظیه یه بیله توسل ایتدیلر.

دیکر طرفدن استانبولده بولنان قونسولسلر وقعه‌دن پك زیاده‌اورکه‌رك روس قونسلوسنك تشویقیـله آوستریا قونسلوسخانه سنده اجتماع ایتدیلر، تبعه‌لرینك محافظۀ جان ومالی ایچون اتخاذی مقتضی تدابیری، تحت قراره آلمق ایچون مذاکره یه، مشاوره یه قویولدیلر. بو مجلسده اساس مسئله حقنده مختلف فکرلر ایرادندن صکره نهایت آوستریا قونسلوسی «ترکلرك بك اوغلنه هجومی تقدیرنده آوستریا تبعه‌سی اوله‌رق استانبولده مقیم خرواتلردن بیك بش یوز فرد طوپلایه بیله‌جکنی» بیان ایتدی. بونك اوزرینه من القدیم اعمال حیل ودسائس ایله مشغول بولنان روس قونسلوسی موسیو «ختراوو» دخی اوروپالیلری مدافعه ایچون برقاچ یوز قره طاغلی تدارك ایده‌جکنی سویلدی، رفقاسنك «قره طاغلیلر روس تبعه‌سی دکلدر، بونلری سز نصل ویره بیلیر سکز» یوللو مستهزیانه اعتراضلرینه روس قونسلوسی «اوراسی بنم بیله‌جکم ایشدر» جوابیله مقابله‌ده بولنمشدر.

روس قونسلوسی برطرفدن مجلس مذکورده بوکبی تفوهاتده بولنمقده، دیکر جهتدن الـندن کلدیکی قدر اورته لغی قارشدرمقده ایکن ایلك شاشقینلغی کچیردکدنصکره سفیر ایغناتیه‌ف درحال وقعه‌دن استفاده طریقنی دوشندی. وسائط ممکنه‌یی استعمال ایدرك ترکلری خرستیانلر علیهنه آیاقلندررق اوپالیلری کسدرمك و بوسایه‌ده اوروپا افکار عمومیه‌سنی

علیهمزه چویرك استانبوله اوروپالی عسكر سوقنه مجبور ایتمك وبو صورتله مقصدینه نائل اولمق استیوردی . سفیر جنابلری بونك ایچون غایت ایی ترکجه بیلیر قره طاغلی وبوكا مماثل خذله‌لی طلبهٔ علوم قیافتنه صوقه‌رق جمعیته یوللادی . بونلر واسطه سیله افراد جمعیتی بك اوغلی طرفنه کچیرمکه سعی ایتدی ؛ فقط حمد اولسون موفق اوله‌مدی . زیرا جمعیتی سوق واداره‌یه مأمور اولانلر بالخاصه بو ماده حقنده تعلیمات آلدقلرندن ادب داخلنده افرادی ضبط ایدرك کیمسه‌یه تعرض ایتدرمدیلر .

بو صورتله کیجه کچدی ، صباح اولدی . او کون (جمعه) ایدی . جمعیت اولکندن غلبه‌لکدی . طلبهٔ علوم دنیادن خبرلری اولمقسزین مقصدلرینی اجرا ایتدرمك ایچون کمال ثباتله سرکه‌جی وباب عالی جوارنده بکلدیلر .

علی الصباح وکلا وعلمادن برچوق ذواتك سرایه دعوت اولندقلری خبری چیقدی ، براز صکره دخی مسند صدارتك رشدی پاشایه ، مقام مشیختك خیرالله افندی‌یه توجیه اولندیغی حوادثی سویلندی . هرکس ممنوناً باغرشمغه باشلدیلر .

بو حوادثك حقیقته مقارنتی براز صکره تأیید ایلدی . یکی صدراعظم تعیین اولنان رشدی پاشا آلای والایله خلقك اوکندن کچه‌رك باب عالی‌یه کلدی ، رسم تشریفات اجرا اولندی . شیخ الاسلام اولان خیرالله افندی مراسم تشریفاتیه ختامندن صکره مقامنه کتدی .

جمعیت افرادی بونی کورنجه مقصدلرینه نائل اولدقلرینی آکلدیلر ،

پادشاهه دعا ایدرك مطیعاً یواش یواش داغلدیلر. بو اثناده دخی مخل آداب اوله‌جق هیچ بر وقعه ظهور ایتمدی.

تاریخ عثمانیده صوفته‌لر وقعه‌سی نامنی آلان حادثه بوندن عبارتدر، وقعه‌یی تکمیل ایتمدن اول بو حادثه‌ده بعض نقاط حقنده قارئلرمزك نظردقتلرینی جلب ایتمکی مناسب کوریورم.

قارئین کرامدن تاریخ مطالعه‌سیله توغل ایدنلر، بو طلبهٔ علوم جمعیتنك، ادوارسالفه‌ده آره صره وقوعه کلمکده و علی الاکثر پادشاهلرك خلعنی و حتی بعضاً شهادتنی انتاج ایلمکده اولان یکیچری زوربالرینك عصیانلرینه، مقیس اولمدیغنه البته دقت بیورمشلردر. یکیچری قیاملری غایت کورلتیلی اولوردی. حین وقوعنده استانبول خلقنی خوف و دهشت ایچنده براقیردی. طلبهٔ علومك آیاقلانمه‌سی ایسه مبدأندن منتهاسنه قدر کمال مهارتله اداره اولنمش و کمسه‌نك بورنی بیله قانامقسزین مقصده دسترس اولندقدنصکره جمعیت داغیدلمشدر. بو حادثه‌نك امتدادی اوتوز ساعت بیله سورممشدر.

بویله قولایلقله، بر قوهٔ جبریهٔ مسلحه‌یه مراجعت اولنمقسزین مقصدك استحصالنی عبدالعزیزك اخلاق خصوصیه‌سنه عطف ایتملیدر. بو ذاتك قان دوکمدن طلبهٔ علومك مطالبنه سرفرو ایتمسی. علوجناب و مرحمتنه عطف ایتمك خطادر: هر مستبد کبی سلطان عبدالعزیز جسور کوروندیکی حالده تهلکه باش کوسترر کوسترمز لرزان و هراسان اولمغه باشلامشدر. بو کیفیت حکمدارلرك خاصهٔ ممیزه‌سیدر.

وقعه‌نك عقبنده، پادشاه جبانت مضمره‌سنی اظهار ایدنجه خیانت

مستمره اربابندن بولنان صدراعظمدن اختیار ایتدیکی حرکتدن بشقه دورلوسنی بکلمك عبث ایدی . بو ذاتك رذائت و جبانتی مشهور انام ایدی . وقعه کونی نفسندن بشقه‌سنی دوشونمیه‌رك ایران سفارتخانه‌سنه قاچوب ولی نعمتنی یالکز براقمسیله برکره دها اثبات جبلیت ایتدی .

بیطرفانه سوز سویلمك لازمکلیرسه وقعه‌ده روس سفیرینك جسارت و متانت کوستردیکنی علاوه‌یه مجبورز . مومی الیهك بر قاچ کون صکره حکومت متبوعه‌سنه ویردیکی راپورده طلبهٔ علوم جمعیتنه قارشو اتخاذ ایتدیکی تدابیری مفصلاً ایضاح ایتمش و اوکون سرایه دفعاتله آدملر کوندررك مقاومت لزومنی بیان ایله ، طاش‌قشله و سرای جوارنده‌کی عسکرله جمعیتی جبراً داغتمغی توصیه ایلمش و عندالحاجه اوده‌سادن عسکر جلبی آسان اولدیغنی بیلدرمشدر .

سفیر راپورنده سرایی پلاننه اشتراك ایتدرمك ایچون فوق العاده بذل همت ایتدیکی حالده موفق اوله‌مدیغنی کمال مأیوسیتله بیاندنصکره احوال مستقبله‌یه قارشو نه وضعیتده بولنمق لازمکله‌جکنی ملاحظه ایله مشغول اولدیغنی یازیور . [*]

وقعه‌یی ترتیب ایدن ذوات بتمامها مقصدلرینه نائل اولمشلردر . اولا استانبول افکار عمومیه‌سی ، انقلابات مستقبله‌یه احضار ایدلدی ، بو طرفدن بر تهلکه کلیه‌جکی میدانه چیقدی . ثانیاً مقصد اصلینك حین اجراسنده موقعلرده‌کی قواء فاعله‌یی ایوجه توزین ایدرك عجله ایتمکسزین

[*] Moscovski Vedomosti, Correspondance de Constantinoqle. 1876.

ایشه باشلمق ایچون وقت قزانلدی .

وقعه‌نك سیاست خارجیه‌یه اولان تأثیری دفعةً آکلاشیله‌مدی . اوروپالیلر وحتی استانبولده بولنان سفرا پك چوق پاره صرف ایتدکلری حالده من‌القدیم ترکلر حقنده معلومات صحیحه‌یه دسترس اوله‌میورلر ، استانبول خلقی بزده اسکیدنبری آیری یشارلر ، اجنبیلرله چوقلق اختلاط ایتمزلر ، لسانلرینه واقف اولنلر ، اوده دوائر رسمیه مداومیننه منحصر اولمق شرطیله ، پك آزدر . یالکز مأمورین خارجیه‌مز بك اوغلی بالو ورسمی ضیافتلرنده اثبات وجود ایتسه‌لرده هر شیئی کیزلمك عادت حکمنه کچمش اولدیغندن احوال داخلیه‌مزه دائر شق شفه ایتمزلر .

مع هذا استانبولده تحدث ایدن بو بیوك وقعه اوروپا افکار عمومیه‌سنده تأثیردن خالی قالمدی . او زمان عالم مدنیتك نظر دقتنی جلب ایتمکده اولان شرق مسئله سنك اهمیتنی آرتدردی . حقیقت حاله واقف اولمقله برابر مرکز خلافتده برشیلرك جریان ایتمکده اولدیغنی ، او طرفده وقوعه کلن حادثاتك دخی نظر دقتدن دور طوتلممسی لازمکله‌جکنی اوروپایه آکلتدی . اوروپا جرائد مهمه‌سی مسئله‌یی استکناه ایچون استانبوله مخبرلر کوندردیلر .

اشته بو اثناده حوادث تدارکنه پك خواهشکر بولنان مخبرلر مطبوعات اجنبیه ستونلرینی یالان یاکلش حوادثلرله املا ایتدیلر ؛ مصور غزته‌لرك صحیفه‌لری اسملری سویلنمکده بولنان عثمانلی وکلا ورجالنك رسملریله دولدی ؛ شهزاده‌لرك ، آز چوق اشتهار ایدن ذواتك مفصلاً ترجمهٔ حاللری یازلدی ، خلاصه استانبولده تحدث ایدن کوچك

بر وقعه اوروپاجه فوق‌العاده اهمیتله تلقی اولندی .

مع هذا بو قدر حوادث و اخبارات بسبتون بوشه چیقمدی ، سرکارده بولنان وکلامزك ماهیت حقیقیه‌لری میدانه چیقمغه باشلدی . وکلا آره‌سنده الك زیاده اشتهار ایدنلر محمود ندیم پاشا ایله مدحت پاشا اولدی . محمود ندیم پاشایی روس طرفنی دها دوغریسی پاره‌سنی التزام ایدن پاشالردن عد ایتدکلری حالده مدحت پاشایی مسلك مخصوص صاحبی ترقی پرور ، وکلانك الك متینی ، الك مستعدی اولمق اوزره طانیدیلر . شهید مشارالیه حضرتلرینك اوصاف برگزیده‌سنی بالخاصه انکلیز و فرانسز مطبوعاتی بر آورده‌ٔ لسان تقدیر ، روس مطبوعاتی ایسه مشار الیه حضرتلرینی تقبیح و تلعین ایدیوردی .

بو هنکامده روس غزته‌لری هرکون مدحت پاشا علیهنه ستونلر دولوسی یازی یازمغی بر وظیفهٔ مقدسه عد ایدرلردی . بونلرك قولنجه شهید مقدس کبی مفسد ، بداندیش بر آدم نه دنیایه کلمش ، نه‌ده کلمسی ممکن بولنمشدر . مدحت اسمی الك اوفق کویه وارنجیه قدر ابلیس درجه‌سنده منفور اولدی ، او درجه‌ده‌که روسلردن بری مدحت اسمنی ایشیدنجه استعاذه ایدر و مشارالیهه اطالهٔ لسان ایلردی . اخیراً کوریله‌جکی اوزره روس سیاست خارجیه‌سنك مغلوبیتنه بو ذاتك فکر شیطنت و دسیسه‌کاریسی سبب اولدیغنی سویلمك طریقیله اولسون مشارالیهك مزیت و اقتدارینی دشمنلرمز بیله تسلیم ایتدیلر .

— سیئاتك تشددی —

ولایتلرده تشدد عصیان — روسیه حکومتی — عثمانلیلر حقنده اوروپانك افکارعمومیه‌سی — عصیانك بلغارستانه سرایتی و دیکر وقوعات — روسیه‌نك صربیه و قره طاغله اولان مناسبتی — پرنس غورجاقوفك نوطه‌سی — بو اثناده استانبولك احوالی — ینه سلطان عبدالعزیز

استانبولده بو وقوعات جریان ایتمکده ایکن روم ایلیده‌کی عصیان ایسه کتدکجه تشدد ایدیوردی. بو اثناده دارالعصیان بولنان هرسکه بر مقدار امداد کوندرلمشدیسه‌ده اشقیانك آرقه‌سی بر درلو آلنه‌مدیغی شویله دورسون مقدار کفایه‌ده بولنمیان، و اورایه بورایه آتیلان عثمانلی مفرزه‌لری بر قاچ مغلوبیته دخی دوچار اولمشلردی. بو سببدن نار اختلال کتدکجه توسع ایدیوردی. بوسنه‌نك کلیتلی قسمی سلاحه صارلمشدی وکمال متانتله محاربه‌یه کیریورلردی. عصیان اوزادقجه یالکز صربیه و قره طاغدن دکل روسیه‌دن بیله پك چوق افراد کله‌رك اشقیایه قارشمقده بولنمشدی.

ایشك الك فنا طرفی صوك ماده ایدی.

یوقاروده، روس ملتی « پان اسلاویزم » فکرینه نقدر طرفدار، و بو مسئله سایه‌سنده اصل آرزو و مقصد فاسدلری بولنان ماده، ممالك محروسه‌یی محو ایتمك نیتی اولدیغنی سویلمشدك.

ایمدی روس ملتی هرسکده وقوعه کلن عصیانی دویار دویماز کوزلرینی آچدیلر ، درت الله بو ایشه صارلدیلرکه او تاریخدن اعتباراً روسیه‌ده نقدر غزته و ژورناللر وارسه جمله‌سی شرق ایشلریله مشغول اولدیلر . یوماً فیوما دارالعصیاندن ، استانبولدن کلن تلغرافلر و اخبارات بتون افکاری اشغـال ایتمکده و بو حال عوام‌ناسك بیله مباحثه‌سی اولمقده ایدی . بو حوادثلرك اکثریسی ایســه مخصوصاً تنظیم اولنان ترهـاتدن عبارت اولوب ترکلر طرفندن کندیلریله همجنسی اولان اسلاو قرنداشلرینه ایدیلن مظالم حوادثلریله دولو ایدی . اوکونلرده نشر اولنان غزته‌لرك هر صحیفه‌سنده بوکبی حوادثه تصـادف ایتمك ممکن دکلدی . مثلا ترك باشی بوزوق عسکرلری فلان کویده یکرمی اوتوز حامله قاریلری کسه‌رك بونلرك چوجقلرندن کفته یاپوب یدکلری کبی حوادثلر ، اخبارات عادیه‌دن عد اولنوردی . هر غزته‌نك شرقه کوندر- دیکی مخبرلرك ویردکلری معلومات دخی باباسی کسیلن چوجقلر ، چو- جقلری کســیلن آنالر ، عرضنه تسلط ایدیلن قیزلر حقنده ویریلن اخباراتدن عبارت اولوب عموم وقوعات بشقه بر رنکده کوستریلیوردی .

شبهه‌سز بو اثناده روس ملتنك بوسنه‌ده‌کی عصیانه درت الله صا- ریله‌رق کمال حرارتله بو ایشلره مشغول اولمسنده بر حکمت واردی . بوده روسیه حکومتی بو زمانده شرقه دوغری بر تعرض ایتمك استیور ، داخلده وقوعه کلن بعض احوالدندولایی بو حرکتی کندی سیاستنه موافق کوریوردی .

روسیه حکومتنی آرزوی حربه سوق ایتدیرن بر قاچ سببلر اولوب

باشلوجه‌سی ممالك محروسه‌یی بو زمانده پك ضعیف و پریشان كورمسنده،
ثانیاً قریم محاربه‌سنده دولت علیه‌یه فعلاً معاونتده بولنان انكلتره
و فرانسه دولتلرینك احوال عمومیه‌لری بو هنكامده بر دخی بو كبی
حركاته مساعد اولمدیغی ملاحظه‌سی ایدی. مع هذا اصل مسئله دخی
بو اولمیوب روسیه‌نك داخلنده‌كی بعض احوال، حكومتلرینی شو
حركته تشویق ایدیوردی. شویله‌كه:

سویلدیكمز تاریخدن برقاچ سنه اول روسیه‌ده نیغیلیست فرقه‌سی
ظهور ایدرك بونلر اورته‌لغی قارمه قاریشیق ایتمكده ایدی. اهالی
و بالخاصه طبقات سفلیه‌دن معدود اولان عمله، چفتجیلردن پك
چوغی سالف العرض فرقه افرادینك تشویقیله متعدد ولایتلرده عصیان
ایدرك حكومتی تعجیز ایدیورلردی. مكاتب عالیه‌ده بولنان طلبه دخی
تحصیللرینه باقمیوب متعدد یرلرده عصیاندن كری دورمیورلردی. كیت كیده
افكار عمومیه دخی بونكله اشتغال ایدرك بر چوق مواده حكومتدن
خوشنودسزلق كوستریوردی. بو اسبابدندولایی پترسبورغده بولنان
وكلا، چار، افكار عمومیه‌یی بشقه طرفه سوق ایتمك استیورلردیكه بو
اثناده بوسنه‌ده ظهور ایدن عصیان، تماماً بو مقصده خدمت ایده‌جك
موادن ایدی. زیرا اهالینك بو عصیان واسطه‌سیله حسیات حمیه‌لرینی
قشقرتمق و بو صورتله نتیجه‌سی هر حالده كندیسیچون تهلكه‌لی اولان
تشویش و معارضات داخلیه‌یی خارجه چویررك مملكتی داخلی اختلالدن
تخلیص ایتمك ممكن ایدی. بناءً علیه مجرد شو ملاحظاته مبنی روسیه
حكومتی خارجده‌كی سیاستی قارشدرمقده اولدیغی كبی كندی اهالیسنی

دخی طریق فاسد ایله ترکلرك اوزرینه یوکلتمکدن کری دورمیوب یواش یواش مملکت افکارینی تصور ایتدیکی محاربه‌یه حاضرلیوردی .

اوروپایه کلنجه : بوراده‌کی حکومتلر ، و اهالینك افکار عمومیه‌سی دخی ترکلره موافق دکلدی . واقعا اوروپالیلر ، روسلرك شرقه قارشو بسلدکلری نیت فاسده‌لرینی ، و بوراده ظهور ایدن هر قاریشقلقده بونلرك پارمقلری اولدیغنی بیلیرلردی . فقط دیکر طرفدن ترکلرك و بالخاصه دولتعلیه اداره‌سنك نه کبی حرکات ظالمانه‌یه مستعد اولدیغنه دخی واقف ایدیلر . بوندن ماعدا بو زمانده اوروپاده نشر اولنان بر قاچ مهم غزته‌لر روسلر طرفندن صاتین آلنمش اولدیغی جهتله بونلرك ، ویردکلری اخبارات و بونلردن اقتباساً دیکر بیطرف غزته‌لرك مندرجاتلری دخی روسیه غزته‌لری درجه‌سنده دکل ایدیسه‌ده اوروپاده‌کی افکار عمومیه‌یی ترکلرك علیهنده بولندرمغه کافی معلوماتی حائزدی .

مع هذا بو هنکامده اوروپایی و بالخاصه دولتعلیه‌یه محب بولنان بر قاچ خیرخواهانی مأیوس ایدن ، ترك دشمنلرینی کتدکجه سویندرن بر ماده وار ایدیسه بوده ممالك محروسه‌ده‌کی اختلال داخلی کوندن کونه تشدد ایدرك تصوردن خارج بر رنك آلمقده اولدیغی قضیه‌سی ایدی .

قونت آندراسینك نوطی باب عالی‌یه ویرلدیکی زمان عصیان بوسنه و هرسکده ایدی . فقط کیت کیده بوراده‌کی عصیان ایکنجی درجه‌ده قالوب روم ایلینك شرقنده وقوعه کلن اختلال اولکیسنی بصدرمق رنکینی ویریوردی .

بو زمانده طونه ولایتی داخلنده یرلشمش اولان کوچك و کیزلی

قومیته‌لر، بکرشده‌کی بیوك قومیته‌نك ارائه ایتدیکی طریقده بوراده دخی شدتلی بر عصیان چیقارمغه اولانجه قوتلریله اوغراشیورلردی. نهایت تاتار بازارجق، اوتلق کویی و قلبه جوارنده‌کی کویلر آیاغه قالقوب قومشولری بولنان اسلام کویلرینه هجومه باشلادیلر. بریکیلر بو حالی کوررك جمله‌سی سلاحلندیلر، بلغارلرك اوزرینه هجوم ایتدیلر. نتیجه‌ده غلبه اسلاملرده قالمشیدیسه‌ده بونلرك عصیانی بصدرمقده کوستردیکی شدت و معاملهٔ وحشیانه، قومیته‌لرك عصیاندن انتظار ایتدیکی مقصده خدمت ایتمش بولندیکه بونلرك فکرلری اهالئ اسلامیه‌یی آیاقلندررق بلغارلرك اوزرلرینه یوکلتدروب بالطبع وقوعه کلمسی مأمول بولنان انواع درلو مناسبتسزلکلردن اوروپایی خبردار ایتمك و اورانك افکار عمومیه‌سنی ترکلرك علیهنده قالدرمق ایدیکه شو بلغار قتالندن صکره مقصدلرینه تماميله موفق اولدقلرینی سویلمك فضله‌در.

بلغارستان بو مرکزده ایکن تخمیناً بو زمانده سلانیکده دخی دولت ایچون هیچده مطلوب اولمیان بر غائله ظهور ایتدی. اوراده عورتحصار-دن سلانیکه کلن بر بلغار قیزی دین اسلامی قبول ایتمك استمشدی. فقط بوندولایی خرستیانلرله مسلمانلر آره‌سنده منازعه چقدی. ایکی طرفك هیجانی تسکین ایتمك استیان فرانسز و آلمان قونسلوسلری نصلسه غوغا آره‌سنده مسلمانلر طرفندن قتل ایدلدیکه بو وقعه اولجه روسیه‌نك تشویقیله اوروپاده ترکلره قارشو وقوعه کلن غلیانی برقاچ قات تشدید ایدرك ذاتاً پك قلیل بر مقدارده بولنان صوك عثمانلی محبلرینك دخی بزدن یوز چویرملرینه خدمت ایتدی.

شو وقوعات مؤسفه‌نك جمله‌سی روسلری سویندرمك ، آنلرك حركتلرینی تسهیل ایتمكدن كری دورمیوردی .

فی الحقیقه اورانك حكومتی ، زمینی فوق‌العاده مساعد بولدقلرندن ، او بوميوردی . شمديلك كنديلرينی ايلری‌يه آتمق ، و روم ايليده‌كی خرستيان عنصرينك حمايه و محافظه‌سنی آچيقدن آچيغه اوزرلرينه آلمغی بعض ملاحظاته مبنی موافق كورمدكلرندن بو مقصد ايچون قره‌طاغ و صربيه حكومتلرينی ايلری‌يه سورمكده ايدی . بو ايكی حكومت بوسنه‌ده عصيان باشلار باشلامز سلاحلنمشلر ، هر احواله قارشو تدارك حربيه‌يه تشبث ايتمشلردی . روس حكومتنك تشويقی اوزوينه صربيه پرنسی ميلان ، كنديسنه عموم خرستيانلرك حاميسی سوسنی ويرك بر طرفدن حربه حاضرلنيور ، ديكر طرفدنده باب عالی‌يه نوطه‌لر كوندررك حكومتی تهديد ايديوردی . بو خدمته مقابل روسيه‌دن كليتلی اعانه‌لر آليوردی . مبادئ احوالده روسلر بورالره اعانهٔ نقديه‌يی كيزلی كوندريورلردی . فقط قونت آندراسينك نوطه‌سی ثمره‌سز قالديغنی بهانه ايدرك آچيقدن آچيغه كوندرمكه باشلديلر . اردولرنده مستخدم ضابطاندن بر خيليسنی صربيه‌يه اعزامدن ، مملكتلری داخلنده نقدر بيمز صايسز طاقمی وارسه كذلك صفتيله اورايه كوندرمكدن كری دورميوردی . بو بريكيلرك جمله‌سی « پان اسلاويزم » قوميته‌لرينك حسابنه كليتلی معاونت نقديه آلدقدنصكره صربيه‌يه دوغری آقوب كليورلردی . بونلرك ميانده بر قاچ سنه اول تركستان محاربه‌لرنده كسب اشتهار ايتمش ، فقط سركشلكندن دولايی آچيغه چيقارلمش

مشهور ژەنەرال چرنایف دخی وار ایدی .

مسئله شو صورتله دولتعلیه ایچون کتدکجه فنا بررنك آلییوردی . فقط بو زمانده بیله اوروپا سـیاسیونی ایشی صلحله بتیرمك امیدنده ایدیلر . غریبی شودرکه روسلر بیله رسمی مخابرات ومذاکراتده صلحه میال اولدقلرینی باغریورلردی . فقط ایشك دوغریسی شودرکه بریکیلر ایشی مخابراته دوشیررك وقت قزانمق استیورلردیکه مجرد شو صوك ملا- حظاته مبنی ، روسیه‌نك صلحپرور اولدیغنی کوسترمك اوزره اولوقت روســیه خارجیه ناظری بولنان « پرنس قورچاقوف » باب عالی ایله برکره دها مخابره‌یه کریشمك اوزره اوروپایی تشویق و بو خصوصی اوزرینه آلمغه تعهد ایتدی . بناءً علیه بو هنکامده کرك اوروپا وکرکسه کندی حکومتی نامنه باب عالی‌یه بر نوطه کوندردی . « پرنس قور- چاقوف » ك کوندردیکی نوطه‌نك محتویاتی اولجه قونت آندراســینك تقدیم ایتدیکی نوطه‌دن چوق بر فرقی یوغیدی . یالکز تحریراتك نها- یتنده « اکر باب عالی ایکی آیه قدر حال عصیانده بولنان ولایتلرك تسکینیله اداره‌لرینی تنظیم و اصلاح ایتمزسه بویوزدن تولد ایده‌جك فنالغه میدان ویرلمك اوزره اتفاق مثلث تشکیل ایدن اوچ حکومت یعنی (روسیه ، آلمانیه ، آوستریه) لازمکلن تدابیره مراجعت ایده- جکلری » کبی بر فقره وار ایدی .

ایمدی بو نوطه روسیه سیاسیونك شیطنتلقلرینی و بالخاصه « پرنس قورچاقوف » ك امورسیاسیه‌ده اولان مهارتنی آپ‌آچیق کوسترمکده‌در . زیرا مذکور نوطه ایله بر طرفدن باب عالی‌یی تهدید ایدیور ، دیکر

طرفدن ولايتلرك تسكينيچون يالكز ايكى ماه مدت ويريورديكه بونك ايله اوروپايه روسيه‌نك صلحپرورلكنى كوسترمك استديكندن ماعدا بو آنه قدر اكمال لوازمات حربيه‌يه موفق اوله‌ميان صربيه و قره طاغ حكومتلرينه وقت قزاندريوردى . يوقسه بو مدت ظرفنده تسكين اختلال اولور فكرنده دكلدى . ذاتاً الك زياده قورقديغى و استمديكى بو ماده ايدى . چونكه يوقاروده دفعاتله سويلديكمز اوزره ممالك محروسه‌نك هر طرفنده‌كى پريشانيدن بالاستفاده بو دفعه شرق مسئله‌سنى روسيه‌نك مقاصد خفيه‌سنه موافق برصورتده حل ايتمكه قرار ويرمشدى . كمال مهارت و متانتله بو مقصده چالشيوردى .

هر نه حال ايسه : روسلرك فكر و نيتلرى بو مركزده ايدى . فقط نه فائده‌سى واركه ! دولتعليه ادارهٔ مركزيه‌سنده كوندن كونه وقوعه كلمكده اولان احوال مؤسفه دخى آنلرك مقصد و آماللرينك اجراسنه مساعده‌لى ، بوراده‌كى ايشلر لايقى وجهله جريان ايتمكدن پك اوزاق ايدى .

يوقاروده ، صوفته‌لرك همت وغيرتلريله ، فنالغه سبب مستقل اولان و روسلرك كوركورينه آلاتى بولنان وكلا طرد اولنه‌رق يرلرينه صاحب حميت برقاچ ذوات مقام اقتداره كلديكنى سويلمشدك . فقط سيئاتك اصل منشئى بولنان ذات ، مقامنده اوطورمقده اولديغندن ، بو يكى وكلانك حركت وافعاللرى دخى اداره‌يه و امور دولته حسن تأثير اجرا ايتديكى كورلميوردى . فى الحقيقه بونلر مقامه كليركلمز برقاچ تدابير معقوله‌ده بولنديلر . مثلا شو هنكامده عصيانده بولنان ولايتلره لزومى

مقدار عسکر کوندرلدیکی کبی صربیه وقره طاغه قارشو دخی برطاقم تدابیر
احتیاطکارانه‌ده بولونیلدی، بوراسی دوغریدر. فقط بوکبی تدابیرك
تأثیری جزئیاتدن عبارت اولوب دولتعلیه‌نك بو دورده دوچار اولدیغی
خسته‌لغه دوای قطعی اولمقدن اوزاقدی. چونکه دولتی سلامته چیقار-
مق وبو اثناده ممالك محروسه‌نك باشنه مسلط اولان بلالرك دفعیچون،
متین بر اصلاحات مقتضیه‌ده بولنمق لازم ایدیکه، آنجق بو سایه‌ده
بلکه دولتی ضایعات عظیمه‌یه اوغرامقسزین قورتاره بیلمك ممکندی.
حالبوکه بو اثناده مقام اقتدارده بولنان ذواتك احوال و موقعلری بوکبی
تشبثات جدیه‌ده بولنمغه مساعد دکلدی. بونلر، یوقاروده بیان اولنان
وقوعاتدن آکلاشلدیغی اوزره بولندقلری مقاملره طریق غیرمشروعده
و احوال فوق العاده‌نك الجا آتیله کلمشلر، و بو سببدن سرایدن امین
اوله‌میوب او طرفدن هر آن و زمان کلمسی مأمول بولنان تهلکه‌دن خوف
اوزره بولنیورلردیکه شو حال وکلای زمانك عموم حرکتلرینه صورت
قطعیه‌ده تأثیر ایتمکده ایدی. بونلرده موجود اقتدار و مزیات دولت
و ملتلرینه قارشی بسلدکلری نیت خالصانه و مقصد خیرخواهانه‌لرینی
اورته‌یه قویمغه چکینیورلردی. همان هر تشبثلرنده تردد و توسوس
نمایان ایدی.

بوندن ماعدا صوفته‌لر وقعه‌سندن صکره استانبولده جریان ایدن
احوال دخی برطرفدن پادشاه دیکر طرفدنده وکلا ایله اهالینك بینلرینی
تألیف ایده‌جك درجه‌ده دکلدی.

اهالیده سرایه قارشو تشدد ایتمکده اولان افکار کتدکجه فنا

بر رنك آلييوردی !...

يوقاروده مطبوعات عثمانيه‌نك سلطان عزيزك صوك دورلرنده نقدر تضييق آلتنده اولديغنی سويلمشدك. بو حال معلوم اولان وقوعاته قدر دوام ايتدی. فقط بو وقعه‌دنصكره مطبوعات عثمانيه بر درجه‌يه قدر سربست نفس آله بيلدی. واقعا بو زمانده دخی سنسور نظامنامه‌سنك احكامی كنديسنی حس ايتدرمكدن كری دورميورسه‌ده اسكی شدت و دهشتی غائب ايتمشدی. وقعه‌دنصكره استانبولك تنفس ايتديكی هوا بشقه ايدی. مطبوعات ايشلريله اوغراشان افراد مقام‌اقتدارده بولنان بعض ذواتك كنديلرينك حاميسی اولديغنی بيلرلر و بوندولايی حكومتك شرندن قورقمزلردی. بناءً عليه بو زمانده مطبوعات عثمانيه امور دولت حقنده اولدقجه سربست بيان افكار ايدر و احوال‌سابقه و حاضره‌يی تنقيد ايلمكدن كری دورمزديكه وقوعاتی بيان ايتدكمز دورده استانبول مطبوعاتنده بصيرت، عبرت و سائر اساميسی معلوم اولان جدی غزته‌لردن‌ماعدا چايلاق، ديوژه‌ن كبی اكلنجه غزته‌لريدخی ميدان انتشاره قونلمشديكه مندرجاتلری خوش، مستهزيانه فقط معنيدار طرزلطيفده بيان افكار ايدر و بو سببدن اهاليمزك پك چوق خوشلرينه كيدردی. بر درجه‌ده‌كه بو نشريات اليوم خاطرهٔ ناسدن چقمديغی معلومدر.

هر نه ايسه: مطبوعات بو زمانده كنديسنه مخصوص بر موقع اخذ ايتديكی كبی افكارعموميه‌يه تأثير ايتمك نقطهٔ نظرندن دخی غايت اهميت كسب ايتمشدی. بو هنكامده مملكتده نقدر صاحب اقتدار

وحميت وارسه جمله‌سى بر چوق زمانلردنبرى درونلرنده بسلدكلرى دردلرى اورته‌يه قويويورلر، وطنلرينك دوچار اولديغى احوال مؤسفه‌دن زياده‌سيله متأثر اوله‌رق فنالغك اوكنى آلمق ايچون نه كبى فدا كارلق لازم ايسه اجراسندن چكنميه‌جكلرينى آپ آچيق كوستريورلردى. بونلرك شدت لسان و عداوتلرى بالخاصه وكلاى سابقه‌يه ايدى. هر كون محمود نديم و عونه‌سنه لعنتلر ياغيوردى. بو شركتك دولتعليه‌يه ويرديكى ضرر، بالخاصه مقام صدارتك روس سفارتيله اولان مناسبتلرى استانبول خلقنه بتمز توكنمز سرمايهٔ مباحثه اولمشدى!...

حال بويله دوام ايدوب دوريوردى. فقط استانبول اهاليسنده موجود غليان افكار آره‌سنده پادشاه زمانك حيثيت و موقعى دخى كتدكجه تزلزلاته اوغرامقده ايدى. واقعا مطبوعات، پادشاهك شخصنه تعرض ايتميورديسه‌ده، محمود نديم اداره‌سنه ايديلن تعريضلر، الك صكره بو ذاته راجع اولديغنى بيلميان كمسه يوقدى. اهالى وزيرك اداره‌سنه مخصوص اولان سيئاتك كليتلى قسمنى پادشاهك امريله، هيچ اولمزسه رضاسيله ياپلديغنى بيلمز دكلديلر. خصوصاً والده سلطان عليةالشان حضرتلرينك بر چوق چركين ايشلره قارشديغنه واقف ايديلر. بو سببدن سرايده بولنانلرك جمله‌سى اهالينك لسانانه كلمشديلر. عليهلرنده سويلنمين سوز يوقدى!... اشته صوفته‌لر وقعه‌سندنصكره استانبولك حالى بو مركزده ايدى. فقط بو زمانده اولسون، ذات شاهانه متيقظ و متنبه اوله‌رق، عموم حركتده معقول بر طريق آرامش اولسه ايدى، ملت عثمانيه افرادينك كندى

پادشاهلرینه قارشو همیشه بسلدکلری صداقت معلوم اولدیغی جهتله بلکه فنالغك اوکنی آلمق ممکندی ، فقط اویله اولمدی .

عبدالعزیز صوفته‌لر وقعه‌سندنصکره بیله احوال عمومیه‌یی تقدیر ایدرك شخصنك معروض اولدیغی تهلکه‌یی برطرف ایتمك ایچون بر طریق سلامت بخشا اختیار ایده‌جك قدر اقتدار کوسترمه‌مشدر .

برطاقم خیال و تصوراتله عمر کچیرر و جریان ایدن هیچ بر وقوعاتدن متنبه اولمیه‌رق خاطرینه کلن بی اساس مقصدلری تعقیب ایدر دورر ایدی . حتی بویله بر شورش زماننده بیله اسکی حالنی تبدیل ایتمیه‌رك کندوسنه دشمن عد ایتدیکی شیخ الاسلام و صدراعظمه دائما بارد معامله‌لرده بولندیغی حالده اسکی دوستلری اولان محمود ندیم و ایغناتیه‌ف ایله مخابره‌یی زیاده‌لشدرمشدی . بو حالك اوزون مدت دوام ایده بیلمسی ممکن دکلدی . بر چوق فداکارلقله وجوده کتیریلن موفقیاتك پادشاهك بر اراده‌سیله زیروزبر اولمسی ممکن ایدی . باخصوص پادشاهك وقعه‌دنصکره‌کی اطوار و حرکتی بر چوق وکلانك پك بیوك تهلکه‌یه معروض بولندیغنی کوستردیکندن هر ایکی طرف ایچون پك آغیر اولان شو حاله نه صورتله اولورسه اولسون بر نتیجه ویرمك ضروری ایدی . صوك و قطعی بر حرکته احتیاج حس اولنیوردی !...

— سلطان عبدالعزیزك خلعی —

و

بوكا دائر بعض ملاحظات

خلع سلطان عبدالعزیز حقنده بعض ملاحظات — خلعی قوهٔ عسكریه ایله موقع اجرایه كتورمكه قرار ویرلدیكی — سلیمان وردیف پاشالر — تشبثات خلعدن صدراعظم و شیخ الاسلامك امتناعلری و صكره بالرضا موافقتلری — قیصرلی احمد پاشا و دیكرلری — وقعه كیجه‌سی محمود ندیم پاشا، ژەنەرال ایغناتیه‌ف و سلطان عبدالعزیز — خلع كیجه‌سی بشكطاش طرفی — سلیمان پاشانك مكتب حربیه‌یه مواصلتی و بونك طرفندن ضابطانه ایدیلن نطق — مكتب حربیه‌نك بشكطاش سراینه حركتی — مواصلت حسین عونی پاشا و تشبثات خلع — سلیمان پاشانك دائرهٔ سلطان مراده دخولی — سلطان مرادك طیشاری چیقمه‌دن امتناعی — احوال سلطان عبدالعزیز.

عصر اخیرك وقایع مهمه‌سندن بریسیده سلطان عبدالعزیزك خلعی مسئله‌سیدر. حالبوكه تاریخ عثمانیده بر موقع مهم اشغال ایدن شو مسئله‌ده فاعل مطلق بولنان ذوات، مسئلهٔ مذكوره‌نك میدانه كلمسنه سبب اولان بعض وقایعی كیزلمك مجبوریتنده بولندقلرندن اشتراك ایدن سائر ذواته لزوم كوردكلری موادی بیلدیرمكله قالمشدر. بونك ایچوندركه وقوعات بزدن پك اسكی بر زمانده اولمدیغی و حتی كوزیله كورن

و بالذات اشتراك ایدنلر حالا برحیات بولندقلری حالده بعض مواد مهمه‌یی لایقی وجهله میدانه چیقارمق ممکن اوله‌میور و بو سببدن عمومیتله معلوم اولان بو فاجعهٔ تاریخیه‌نك بعض تفرعاتی الیوم مجهول قالمقدن . و بناءً علیه بر مؤرخه پك بیوك مشکلات ویرمکدن کری طورمه‌یور .

مثلا : بر روایته کوره [*] صوفته‌لرك قیامی کونی اهالینك ادارهٔ عزیزیه علیهنه بسلدکلری عداوتی کورن مدحت و حسین عونی پاشالر حضراتی ، حمیت عثمانیه‌لری معلوم اولان بر قاچ افراد خرستیانیه‌یی ده ایشه اشتراك ایتدیره‌رك اسلام ، روم و ارمنیلردن مرکب بر جمعیت واسطه‌سیله خلع مسئله‌سنی میدانه کتورمکی دوشونمشلر . و حتی بعضیلری ده بونی تأکیداً ، قیام ایچون مایسك طقوزنجی جمعه کونی مناسب کورلدیکنی و مرکز اجتماع دائما غلبه‌لك اولان نورعثمانیه جامع شریفی انتخاب اولنه‌رق ، یوم مذکورده جمعه نمازینی بعد الادا طوغریجه باب عالی‌یه یورینه‌رك اصلاحات جدیده‌یی متضمن پادشاهدن ارادهٔ سنیه طلب ایدلمسی و رد اولندیغی تقدیرده یکیچری دورلرنده اولدیغی کبی پادشاه زمانك خلعنی و وارث مشروع بولنان شهزاده مراد افندینك جلوسنی اعلان ایتمکه قرار ویرلدیکنی روایت ایدرلر .

بز بو روایتی رد ایتمه‌مکله برابر پلانك موقع اجرایه وضعی ایچون مذاکره اولنمق احتمالی اولدیغنی ده حقیقته یقین اوله‌رق قبول ایدرز . فقط ، خلع پادشاهی کبی غایت مهم بر ایشده اهالینك مطلوبه موافق سوق و اداره‌سی مشکل اوله‌جغی ، بلکه ممنون اوله‌میه‌جغی تجارب

---

[*] بو روایت اعتماد اولنه بیله‌جك ذواتدن منقولدر .
Mourad. V. Cont. E. De Keratry. نام اثره مراجعت اولنه .

متعدده و تاریخیه ایله ثابتدر. ثانیاً بوکبی وقایعده غایت مهم و موفقیاتی انتاج ایده جك چارهٔ یگانه محافظهٔ اسرار اولوب بو ایسه ممکن اوله‌میه جغندن بهمه‌حال موقتاً اغفالی الزم اولان ذوات ایشه آگاه اوله‌جقلری شبهه‌سزدی. بویله زمانلرده جزئی بر خطانك وقوعی مقصد اساسی‌یی و پك چوق ذواتك حیاتنی تهلکه‌یه القا ایده بیلیردی. ثالثاً خرستیان تبعه‌نك ایشه قارشمسی یکنظرده فنا دکلسه‌ده وقوعاتك تولید ایلدیکی فکر پریشانید نطولایی اهالیمز بیننده پك چوق قیل وقال میدان آله‌جغی کبی خلع‌دنصکره‌ده معترض فرقه‌لرك النه صلاح شورش ویرلمش اوله‌جقدی.

احتمالکه نورعثمانیه جوارنده اجتماعی قرارگیر اولان جمعیتك اجرای فعلیاتی خصوصنه سالف‌العرض موادد نطولایی تشبث اولنمیه‌رق انقلاب، هیئت وکلا و عسکر واسطه‌سیله اجرا اولنمشدر. چونکه بو صورتله حرکتده فاعللر، وقوعی ملحوظ هر دورلو تهلکه‌دن مصون بولندقلری کبی ایجابنده بو صنفك حمایه‌سنده بولنه‌رق جریان احواله کوره سرعتله حرکت ایتمك و وقوعات اثناسنده فنالق ظهور ایتدیکی تقدیرده قولایلقله اوکنی آلمق ممکن ایدی. باخصوص اسراره یالکز امرای عسکریه‌دن بر ایکی کشی کسب وقوف ایدرك هیچ بر شیدن خبری اولمقسزین امره امتثالاً مقصدك اجراسی ایچون چالیشان قوت ایسه بعدالانقلاب نه یاپدقلرینی آ کلایه بیله جکلردی.

هر نه ایسه: نهایت خلع و انقلابك عسکر واسطه‌سیله وجوده کتورلمسنه قرار ویرلدی؛ فقط اول باول وقت قزانمق ایچون سرایی

اویوتمق جهتی دوشونیلدی . بو مقصدك حصولی ایچون صوفته‌لر طرفندن سرایه دفعاتله تشکرنامه‌لر یازلدی ؛ صداقتدن انحراف اولنمیه‌جغنه دائر یمینلر ایدلدی ؛ اهالی‌یی انتظارده بولندیرمق ایچون دورلو دورلو حوادثلر اشاعه ایدلدی ؛ بو بحران آره‌سنده مقصد اساسینك حصولی تعقیب اولندی !...

هر نه قدر انقلاب و خلع مسئله‌سی مدحت پاشانك فکرندن تولد ایتمش و افکارعمومیه مشارالیهك تدابیر دوراندیشانه‌سیله سوق واداره اولنمقده ایدیسه‌ده ایشه بر کره حسین عونی پاشا اشتراك ایدنجه حسب‌الموقع مقصدك حصولی ایچون مشارالیه عونی پاشانك هرکسدن زیاده فاعل‌وقعه اولمسی امورطبیعیه‌دن ایدی . زیرا سرعسکر بولنمسی مناسبتیله عموم عسکر تحت امرنده بولندیغی کبی کارکذار ، مقتدر ، حمیتلی بر چوق امرای‌عسکریه دخی کندیسنی پرستش ایدرجه‌سنه سورلر ، اوامرینه ازدل وجان منقاد بولنورلردی . ذاتاً بو اثناده استانبولده مواقع مهمه‌یی اشغال ایدن امرای‌عسکریه پاشانك تربیه کرده‌لرندن بولندقلری جهتله ولی‌النعمتلرینك آغزندن چیقه‌جق امرك انفاذینی جانه منت بیلیرلردی . فضله اوله‌رق اولجه عرض ایتدیکمز اوزره مشارالیه هر دورلو معناسیله بر عسکر اولدیغندن اردولرده اطاعت و انتظام عسکری‌یی یولنه قویمش ، اعتبار و نفوذ شخصیسنی امرای موجوده‌یه احساس و القا ایدرك عثمانلی اردولرنده او دورلرده و زمانمزده کورولمیان بر موقع مستثنا احراز ایلمش ایدی !..

مع هذا شوراسی محققدرکه : حسین عونی پاشا ، نه قدر بیوك بر

موقعده بولنورسه بولنسون . خلع پادشاهی کبی بر امر عظیمی یالکز باشنه وجوده کتوره مزدی . امرادن بر قاچنك معاونت مادیه و معنویه لرینه محتاج ایدی ؛ بونك ایچون استانبولده عسکرلك عالمنده حائز اهمیت بعض ذواتك معاونتلرینی تأمین ایچون کندیلرینی جلب و تشریك لازمه دن ایدی . بونلردن برنجیسی مکتب حربیه ناظری مشهور سلیمان پاشا ایدی .

کیم نه دیرسه دیسون ، سلیمان پاشا علم و فضلیله او دورده اثبات وجود ایدن امرانك عمومنه فائق ، دولت و ملتی ایچون خدمات عظیمه ایفاسنه مقتدر بر ذات فضائلسمات ایدی . حسین عونی پاشا مرحومك مکتب تربیتندن یتشمش ، حمایهٔ محققنه مظهر اوله رق ترقی ایلمش ایدی . مشارالیه فرط ذکا و فعالیتله مفطور اولدیغی جهتله زمانجه تحصیلی ممکن اوله بیلن فنون متنوعه ده و بالخاصه تاریخده احراز قصب السبق ایتمش ایدی که سلیمان پاشانك آثار متروکهٔ جدیه سی الآن اهمیتنی غائب ایتمه مشدر .

مشارالیه حضرتلری امور دولتده دخی حائز کمال بولندقلرندن دولت علیه نك عصرلردنبری سیئه سنی چکمکده اولدیغی سوء اداره نك اسباب حقیقیه سنی کماهی حقها بیلیر و او نسبتده اصلاحات عاجله نك حیز فعله کلمسی ایچون چالیشیردی . روس محاربه سندن صکره کرفتار اولدیغی فلاکت مؤلمه حقائق مسروده یی کمالیله اظهار و اثبات ایتمشدر . بو ذاتك او زمانلر بر چوق دشمنلری بولندیغی کبی الآن دخی بعض خصماسی موجوددر . بونلر مشارالیهدن انتقام آلمق ایچون

یالان سویلمکدن ، کندیسنه افترا ایتمکدن چکنمدیلر ؛ پاشایه اسناد اولنان — حرکات عسکریه‌ده — بعض قبایحی تصدیق ایتمکله برابر فلاکت معلومه‌سنك بوتقائصدن ایلرو کلدیکنه قانع دکلز ؛ منورالافکار ذوات اعدادندن بولنمسی ، خلع مسئله‌سنده مهم بر رول اوینامسی ، سرایك آمال فاسده‌سنه قربان اولوب کتمسنی انتاج ایلمشدر .

شمدی بونیده کچه‌لم !

حسین عونی پاشانك ، هر حال و طورینه کووه‌ندیکی ذات سلیمان پاشا ایدی . خلع مسئله‌سنده مشارالیهی تشویقه احتیاج یوق ایدی ؛ چونکه کوز اوکنده بولنان سیئات اداره‌یی کوریبور ، فرط حمیتی حسبیله جداً متأثر بولنیور ، مظالم و استبدادك بر آیاق اول اوکی آلنمسی لزومنی هرکسدن زیاده تقدیر ایدییوردی .

سرعسکر پاشایه بوخصوصده معاونت ایدن ، اعتمادینه مظهر اولان ذواتك ایکنجیسی ایسه شورای عسکری رئیسی ردیف پاشا ایدی . بوذات علی‌روایةٍ اقتدارینی بولندیغی متعدد خدمات مهمهٔ عسکریه‌ده اثبات ایتمش و بوسایه‌ده تفیض ایلمش ایسه‌ده سلیمان پاشا قدر حمیت ملیه‌سی بولنمدیغی وقوعات متعاقبه مرتبهٔ بداهته ایصال ایدر . ردیف پاشا غایت منفعتپرست ، اقبال و راحتنی هر شیدن اول دوشونور ، مرتکب ، اوصاف ذمیمه‌یی جامع بر ذات ایدی . وقعه‌یه اشتراکی ، خلع مسئله‌سنده درعهده ایتدیکی وظیفه‌نك اهمیتی انکار اولنه‌مامقله برابر بونی ردیف پاشانك حمیت ملیه‌سنه عطف ایتمکدن زیاده حسین عونی پاشانك حائز بولندیغی نفوذ شخصیه‌یه

اسناد ایلمك حقیقته دها موافقدر .

بو ایکی ذات وقعه کونی حسین عونی پاشانك اك بیوك معاونلری اولمشدر . کندیلرینه وقت وزمانیله تعلیمات لازمه ویرلمش ، خدمتلری تعیین اولنمشدر . بعض امارات و علائمه باقیلیرسه قویاً ظن اولنه بیلیرکه وقعه ایدن ای یه تقرب ایدنجیه قدر یعنی بر ایکی کون اولیسنه دکین امراء سائره دن هیچ بریسنه بو ایشه دائر بر شی آچیلمامشدر ؛ ذاتاً بوکا احتیاج دخی یوق ایدی . سرکارده بولنان امرای عسکریه کندیلرینه مربوط اقسام عسکریه یی ، حرکتلرندن مقصد نه اولدیغنی کیمسه یه سزدیرمکسزین ایستدکلری نقطه یه سوق و نقاط مطلوبه یی الده ایده بیلیرلردی .

سلطان عزیزك خلعنده اك بیوك اهمیتی حائز اولان جهت عسکریه بو صورتله تأمین ایدلدکدنصکره وقعه یی سهولتله میدانه کتورمك ایچون خصوصات سائره یه تشبث اولندی که باشلیجه سی بالاده بیان اولنان طلبۀ علومك قیامی سایه سنده مقام صدارت و مشیخته کچیریلن محمد رشدی پاشا ایله خیرالله افندینك ایشه تشریك ایدلملری قضیه سیدر .

مترجم رشدی پاشا ، کوشك طبیعتلی بر ذات اولدیغندن دائما سائر وزرانك اطوار و حرکاتنه تبعیت ایدردی . اساساً ادارۀ قدیمه مروجی اولملقله برابر متانت فکریه اصحابندن اولمدیغی جهتله عقلاً کندیسندن قوتلی اولانلرك تأثیرینه مغلوب اولوردی . کندیسنك حمیتی غیر منکر ایدی . فقط دولت علیه نك او زمان ایچنده یوزدیکی سیئات اداره نك اوکنی آلمق ایچون وجودی مقتضی مزیت و اقتداردن

محروم ایدی . آرقه‌سنده نه ایستدیکنی بیلن بر کیمسه بولندیغی حالده اونك دلالت مرشدانه‌سنی قبول ایده‌جك قدر منصف بر وزیر بولندیغی جهتله مقامنك حیثیتنی محافظه‌یه مقتدر اولوردی .

مشارالیهك مسئلهٔ خلعه اشتراکه نه صورتله ارضا ایدلدیکنه دائر معلومات قطعیه مفقوددر . مسئله‌نك ایلك مذاکره‌سنده اظهار تردد ایتدیکی صکره مدحت و علی الخصوص حسین عونی پاشانك تهدیدی اوزرینه روی رضا کوستردیکی جملهٔ روایاتدندر .

صدراعظمك مسئلهٔ مذکوره‌یه اشتراکی نه درجه لازم ایسه بوکبی انقلابلرده موقع رسمیسی هپسنه تقدم ایتمکده اولان شیخ الاسلامك ، خلعی تصویب و یاردم ایتمسی دها مهمدر ؛ چونکه انقلابك مشروع اولدیغنی عالمه کوسترمك ایچون مقام مشیختك فتوی ویرمسی عصرلردنبری عادت جاریه حکمنه کیرمشدر .

خیرالله افندینك خلع مسئله‌سنه اشتراکی ، احباسندن بریسنه نقل ایتدیکی اوزره شو صورتله واقع اولمشدر :

مقام مشیخته کچدکدن صکره بر کون مجلس وکلا مذاکراتنك ختامنده مدحت پاشا کندیسنی ، بر طرفه چکه‌رك مسئله‌یی آکلاتیر و بو خصوصده رأیینی صورار . ذات مشیختپناهی اسرارك کندیسنه افشاسندن کرفتار خوف و خشیت اولمش ایسه‌ده پاشانك تصورنده بولنان حادثه‌نك لزوم و احتیاجنی مدللاً ایراد و عبدالعزیزك سیئاتی یوزندن دولت علیه‌نك دوشدیکی خطر عظیمی اثبات ایتمسی اوزرینه اوده اویله بر پادشاهك خلافتدن سقوطنك مشروعیتنی انکار ایده‌مز ؛

يالكز خلع مسئله‌سنك موفقيتله موقع اجرايه وضعنده‌كى مشكلاتى ، عكسى صورتده ظهورى ملحوظ تهلكه‌يى ايلرو سوره‌رك بو فكردن واز كچلمسنى توصيه ايدر. سوزلرينك مدحت پاشايه تأثير ايتمديكنى كورونجه هيچ اولمزسه مسئله‌نك تأخير ايدلمسى ، اطرافليجه تدقيقه وقت براقلمسى خصوصنده اصرار ايدر؛ بونك اوزرينه آيريليرلر!..

بر قاچ كون صكره ينه باب عاليده حسين عونى پاشا ايله محمد رشدى پاشا مسئله‌يى كنديسنه آچه‌رق مذاكره‌يه كيريشيرلر ، كنديسندن قطعى بر جواب ايستدكلرينى آكلاتيرلر. خيرالله افندى بودفعه‌ده قطعى بر جواب ويره‌مز ، غايت مشكل بر موقعده قالير.

نهايت وقعه‌دن ايكى كون اول بر آقشام ياتسودنصكره مكتب حربيه ناظرى سليمان پاشا قوناغنه كلير ، آيروجه بر اوطه‌يه چكلدكدن صكره كنديسنه هيئت وكلانك سلامنى تبليغ ايدر ، مسئلهٔ معلومه‌يه دائر قطعى بر جواب ايستر؛ ايضاحات ضمننده كافهٔ ترتيباتك حاضر اولديغنى ،وقت كچورمكسزين تصور خلعك فعله كتورلمسنه قرار ويرلديكنى ،يالكز باب مشيختك فتواسنه لزوم قالديغنى سويلر. مشار اليه ينه اعتراض ايدرك ايشى تأخير ايتمك ايسترسه‌ده سليمان پاشانك : « افندى حضرتلرى ، آرتق ايش ايشدن كچدى ، شو دقيقه‌ده بر چوق محترم باشلر بر دائمى تهلكه ايچنده بولنيور ، بونلرك حيات و سلامتى افندمزك النده‌در. » ديمسى اوزرينه حقيقت حالى آكلايه‌رق سليمان پاشانك تقديم ايتديكى مضبطه‌يى تمهيره مجبور اولور؛ ايكى كون صكره مقام فتوادن منظورانام اولان فتوا صادر اولور.

هانکی دورده اولورسه اولسون ممالک عثمانیه‌ده وقوعه کلن بیوک انقلابلرده تأثیرکلیسی اولان مقام‌مشیخت دخی بو صورتله خلع مسئله‌سنه تشریک ایدلدی؛ او طرفدن هیچ بر تهلکه قالمدی.

مع هذا بورایه قدر اسملری ذکر اولنان ذواتک اشغال ایتدکلری مواقع نه درجه مهم اولورسه اولسون ایشه ممانعت و یا ایقاع مشکلات ایده بیلملری ملحوظ بعض ذواتک اهمیتلری دخی درکار بولنمغله کندیلرینه مراجعت ضروری حکمنده بولنمش ایدی.

بونلرک برنجیسی بحریه ناظری قیصرلی احمد پاشا ایدی. بو ذات اطوار مردانه‌یه مالک امراء بحریه آره‌سنده حمیتیله تمیز ایتمش، ضا- بطان بحریه‌یه القاء نفوذ و حرمت ایلمش بر فرد کامل و محترم ایدی. او دورک سیئاتی علیهنده بولنانلردن اولدیغی ایچون روس سفیری ایغناتیه‌ف و عونه‌سنک بغض و عداوتنه هدف اولمش ایدی. حمیتندن بشقه هیچ بر قصوری اولمدیغی حالده دشمنلرینک انتریقه‌لریله ایکی دفعه استانبولدن تبعید ایدلمش و او کونلرده محمود ندیم پاشا ایله بینلرنده‌کی منافرتدن طولایی اوچنجی دفعه اوله‌رق تبعید ایدلمک اوزره بولنمش ایدی. مشارالیه حضرتلری وقعه‌یه ایلک اشتراک ایدنلردندر.

بو اثناده جریان ایتمکده اولان احواله کسب وقوف ایدن دیکر ذواتک موجودیتی دخی شبهه‌سز ایدیسه‌ده بونلرک کیم اولدیغی لایقیله تحقیق ممکن اوله‌میور. اجبار زمان ایله بر چوقلری کندیلرینی کیزلمکه مجبور اولدیلر. یالکز سلطان مراد خامس حضرتلرینک باشکاتبلری اولوب بر قاچ سنه اول ویانه سفارتنده ایکن انتحار ایدن سعدالله پاشا ایشلک

مبدأندن منتهاسنه قدر بولنمشدر .

ایشته سلطان عزیز دورسلطنتنك صوك كونلرنده احوال وكلا بو مركزده ایدی . طبقهٔ بالاده پادشاهك خلعنه قرار ویریله‌رك تدابیر لازمه‌یه ماهرانه تشبث ، افكار ناس دخی تماميله دكلسه‌ده زمانمزه نسبت قبول ایتمیه‌جك درجه‌ده سربست اولان مطبوعات واسطه‌سیله انقلابه احضار اولنیوردی .

بو حالك نتیجه‌سی اوله‌رق او هنكامده استانبول هواسنده بر بحران عظیم حس اولنمغه باشلادی؛ هر كس اندیشهٔ انجام ایله مشوش الافكار ، متهیج الوجدان ایدی . او زمانه قدر استانبولجه مجهول عد اولنه بیلن مباحثه‌لر جریان ایتمكه ، مدحت پاشانك ، ژون تركلرك همت وغیرتلریله قانون اساسی مباحثی جمعیتلرده دوران ایلمكه باشلامش ایدی‌كه آفاق ادارەمزده ظهوره كلن بو تبدل ناكهانی ، افكار ناسی بسبتون شاشیرتیوردی ، یالكز بر نقطه‌ده عموم ناس متحد الافكار ایدی‌كه اوده بو حالك چوق زمان دوام ایتمیه‌جكی قضیه‌سی ایدی !..

بو اثناده سلطان عزیز نه حالده ، نه فكرده ایدی ؟...

قطعی اوله‌رق دیه بیلیرزكه هیچ برفكرده دكلدی ، اورته‌ده جریان ایدن احوالدن بی خبر ، كندی عالمنده وقت كچیریوردی . افق اقبالنده طوپلانان قره بلوطلردن بوشانه‌جق اولان سیلابهٔ انتقامك كندیسنی زیروزبر ایده‌جكنی بیلمیوردی . مسلكندن ، مشربندن ، شخصندن متنفر ذوات كتدكجه دائرهٔ محاصره‌لرینی كوچولتمكده ، اطرافنی آهنین سدلرله قوشاتمقده ایدیلر !... بی تاب و توان قالان بیچاره پادشاه نه

پاپه بیلیردی ؟...

خنکارك لطف مخصوصنه مظهر اولان ، عثمانلیلری کندی ملتنك سعادتنه فدا ایدن محمود ندیم پاشا و سفیر ایغناتیه‌ف جنابلری نره‌ده ایدیلر ؟...

محمود ندیم پاشا : وقعه کیجه‌سی بر معتاد اطرافنه انتخابکرده‌سی کنجلری طوپلایه‌رق بر بزم نوشانوشده ، اذواق طرب و شادی‌یه مستغرق ایدی. سفیر جنابلری ایسه بر چوق خفیه‌لری بولندیغی حالده هیچ بر شیدن خبردار اولمیه‌رق مسافرلری نمسه سفیری قونت زیچنی ، یونان سفیری رنوفیس ایله بر ماصه‌ده کاغد اوینامقده و ایرتسی کونی علی‌السحر وقوعه کله‌جك انقلاب خبری خاطرینه بیله کتیرمامکده ایدی .

شو حال سلطان عزیز و عونه‌سنك او کونلرده نه درجه کران بر خواب غفلته مستغرق اولدقلرینی پك کوزل ارائه ایتدیکی کبی انقلابی اداره و اجرا ایدنلرك دخی مرتبهٔ تبصر و مهارتلرینی علناً اثبات ایدر . اغیاره هیچ بر شی سزدیرمکسزین هر شی حاضرلانمش و استبداده بر ضربهٔ مهلکه اورمق ایچون یالکز آن حرکته انتظار اولنیوردی .

مایسك یکرمی طقوزنجی کونی هیچ بر شیدن خبردار اولمیان پادشاه بر ایش ایچون حسین عونی پاشایی سرایه دعوت ایتدی . پاشا خسته‌لغنی بهانه ایدرك کتمدی . فقط بو دعوت کندیسنی اورکوتدی . اتفاق خفی‌یی کشف اولندی ظن ایدرك اورایه بورایه خبر یوللادی . همان او کیجه تصورخلعك قوه‌دن فعله چیقمسنه متحداً قرار

ویرلدی . بونکله فاجعه‌نك ایلك پرده‌سی آچیلدی ! . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

۱۲۹۳ سنه‌سی جماذی‌الاولنك یدنجی بازار ایرتسی کیجه‌سی قراکلق بر کیجه ایدی ؛ براز یاغمور یاغیوردی ؛ بوغازدن شدتله اسمکده اولان روزکار دکزی جوش و خروشه کتیرمکده ، امواجك ساحله هجومندن متولد اصوات شهرك های و هوینی بلع ایلمکده ایدی .

کرك اوکون ، کرك اقشامی طولمه باغچه سراینده او کیجه بیوك بر وقعهٔ تاریخیه تحدث ایده‌جکنه دائر بر اماره یوق ایدی . بشکطاش جواری عمیق بر سکوته مستغرق ، سرای برمعتاد مشغول هوسات ، جوار قره‌قوللری لاقید ایدی ؛ ظاهرده هیچ بر یرده خلاف معتاد برحال کورونمیوردی . فقط اورته‌لغی دقتلیجه معاینه ایدنلر اقشامدن براز اول سوریه‌دن قره طاغه سوق اولنه‌جق عسکری حامل اولان اوچ قطعه کمینك طورمقده اولدیغنی کورییورلر ایدی . بو سفینه‌لر اقشامدن براز صکره کیده‌جکلرمش کبی آهسته آهسته بوغاز ایچینه طوغری ایلرولمکه باشلادیلر ؛ سرایك حذاسنه‌کلنجه طوردیلر ؛ روش احوالدن بر شیئه منتظر اولدقلری آکلاشیلیوردی .

سرایه حاکم تپه‌لرده‌کی قشله‌لرده دخی جالب دقت بر حرکت کورولمیوردی ؛ مکتب حربیهٔ شاهانه‌ده طلبه برمعتاد اقشام طعا- منی ایتدکدنصکره یوقلمه‌یه چیقدیلر ، اوچ کره « پادشاهم چوق

یشا » باغریشدیلر ، بعده طاغلدیلر ؛ کیجه آلاترقه ساعت اوچده یات بوروسی ووردی ، هر کس یتاغنه چکلدی . قغوش نوبتجیلری کمافی‌السابق کزینمکده ایدیلر .[*]

ساعت بش راده‌لرنده بك اوغلی جهتندن کلن بر آرابه مکتبك قپوسنده طوردی ، ایچندن اوزونجه بویلی بریسی چیقه‌رق ایچرویه کیردی ، وضعیت عسکریه‌لریله سلامه طوران قپو نوبتجیلرینه رسم سلامی ایفا ایله ناظر اوطه‌سنه طوغرلدی ، کندوسنی استقباله چیقان ایکی ضابطی یاننه آلوب اوطه‌یه کیردی ؛ قاپوطنی چیقارنجه کیم اولدیغی آکلاشلدی . بویله کیج وقت ، خلاف معتاد کلن ذات مکتب حربیه ناظری سلیمان پاشا ایدی .

پاشا مقامنه اوطورنجه یاننده‌کی ضابطلره برشی سویلدی ، بونلر درحال چیقدیلر ، مشارالیه حضرتلری دخی درین بر تفکره طالدی . آره‌دن اون دقیقه کچمدی ، اولجه پاشا ایله بولنانلردن بری اوطه‌یه کیررك « حاضردر افندم » دیدی ؛ بو ذات مکتب حربیه امراسندن میرآلای احمد بك ایدی . پاشانك اشارتی اوزرینه قپونك ایکی قنادی آچیلدی ؛ تخمیناً ایچری‌یه کیرن اون بش قدر ضابط پاشانك ویردیکی امره تبعاً علی‌مراتبهم اوطوردیلر ؛ اك صکره کیرن احمد بك قپویی قپادی .

---

[*] مکتب حربیه وقعه‌سی ، سلیمان پاشانك معیت خاصه‌سندن اولوب او کیجه جریان ایدن احوالی رأی‌العین مشاهده ایتمش اولان و الآن برحیات بولنان بر ذات عالیقدرك آغزندن ایشیدلمشدر .

سلیمان پاشا بونلری برر برر نظر امعان ایله کوزدن کچوردی ، هپسی تعلیمه حاضرلانمش کبی کینمش، عمومی سلاحلانمش ایدی .

ناظر پاشا ، ضابطانك بر قاچنه بعض شیلر صوردی . دیکرلریله قونوشدی ؛ نهایت او طلاقت محیرهٔ بیانی اعماق وجدانندن قوپوب کلن آوازهٔ اشتکای روحیله مزج ایدرك متأثرانه بر لسان ایله اکثریسی شو طرزده اولمق اوزره مستمعلرینه خطاباً شو یولده سوزه باشلادی :

« آرقداشلر !... دولت و ملت بو کیجه سزدن بیوك ، مقدس بر خدمت ایستیور ؛ بازوی همتکزدن بکله‌دیکی بو وظیفه‌دن استنکاف ایده‌جك اولورسه‌کز ، دولتمز منقرض ، ملتمز مضمحل اوله‌جق ؛ کوریورسکزکه خارجی دشمنلرمز هر طرفدن باش کوستردی ؛ عنایت ربانی ایله سایهٔ حمیتده آنلره مقاومت ممکن ، فقط خصمای داخلیه‌یی نه یاپه‌جغز !.. پادشاهمز زمام اموری اك بیوك دشمنمز اولان روسلرك النه تسلیم ایتدی ، ایغناتیه‌ف استانبولده فعال لمایرید کسیلدی . اول ، باب عالیمز واردی ، بوکون باب عالی ، روسیه سفارتخانه‌سی اولدی . ایش بو قدرله‌ده قالمدی ، بزه دخی قاریشمغه باشلادی . هر آن بیوك امرامز ، کارکذار رجالمز ، مقر سلطنتدن تبعید اولنیور . بو حالك دوامی معاذالله تعالی مرکز خلافت اسلامیه‌نك روس النه دوشمسنی انتاج ایده‌جکدر ، ذاتاً دشمنلرمزك مقصدی‌ده بودر . بز تکمیل بو فنالقلره سبب اولان پادشاهه ایشدن ال چکدیرملی یز . بشقه بر چارهٔ نجات متصور دکلدر . پامال حقارت ایدیلن وطن ، وادئ اسارته سوق اولنمقده اولان ملت ، سزك همت و حمیتکزه حصر امید ایتمش

سزدن استمداد ايدييور . »

ديديكي زمان ضابطانك ، آغلامق درجه‌سنه كلمش بولنان پاشانك كمال سوز وكداز ، يأس وتظلم ايله ايراد ايتديكي حقايقه دقته مجاللري قالما- مش اولديغندن ، هپسي فرط هيجانلرندن نظر برزمين اوله‌رق كوز ياشلريني ضبط ايتمك ايچون جبرنفس ايدييورلردي . پاشا دوام ايله :

« ايشته بو كبي اسباب مجبره‌نك الجاسيله وكلا ، علما ، رجال دولت سلطان عزيزك خلعنه قرار ويردي . بن شمدي اونلرك مجلسندن كليورم . خدمتك اك بيوكيني بزه حواله ايتديلر . بحريه‌ليلر دكزدن ، طاش قشله وجوارنده‌كي عسكر رديف پاشانك قومانداسنده اوله‌رق قره‌دن ، بزده بورادن طوغري سرايه كيدرك ايجاب ايدن حركتده بولنه‌جغز . »

ديه نطقنه نهايت ويرنجه ضابطان ، هپ بر آغزدن : « حاضرز ، كيدرز ، حتى ايجاب ايدرسه بواوغورده جانمزي بيله فدا ايدرز ! » ديه باغريشديلر ، هپسي آياغه قالقديلر ، پاشا اليله اشارت ايتدي . احمد بك يانته چاغردي ، ايكيسي ده ساعتلريني چيقاره‌رق بربريله قونوشديلر . پاشا ضابطلره خطاباً : « هايدي ارقداشلر بورويي بكله‌ييكز » ديدي .

ضابطلر ناظر اوطه‌سندن چيقدقدن براز صكره احمد بك نوبتجي بورازانيي يانته آله‌رق مكتبك حوليسنه طوغري ايلرولدي ، نفره « قالق بوروسني چال » امريني ويردي . بورو سسي ايشيديلير ايشيديلمز ذاتاً حاضر بولنان ضابطلر درحال ديشاري فيرلاديلر ، قغوشلرده قالق آوازه‌لري ايشيدلدي ، يكي اويقويه وارمش اولان افنديلر على العجله كينديلر ، تفنكلريني آله‌رق چيقديلر ، بو اثناده

حولینك اورته‌سنده احمد بك، افندیلری نظامه کتورمك ایچون یوکسك سسله امرلر ویریورودی؛ اون بش دقیقه صکره کورولتی کسیلدی؛ عموم طلبه صف حربه کیرمش، ضابطان یرلی یرنده بولنیوردی. «حذایه کل»، «صای» قومانداسی ایشیدیلیوردی، بو اثناده سلیمان پاشا اوطه‌سندن چیقدی، احمد بك مشارالیهه یناشه‌رق امر آلدی. براز صکره مکتب حربیه طلبه‌سی احمد بکك قوماندای آلتنده، طابور قول نظامنده مکتبك آرقه‌سندن، کموش صوبی قشله‌سی اوکندن سسسز صداسز ایلرولمکده ایدیلر. نهایت بوصو-رتله طوله‌باغچه سرایی میدانه چیقلمزدن اول طابور طوردیرلدی. یالکز سلیمان پاشا، احمد بك، دیکر بر قاچ ذات میدانه طوغری ایلرولدیلر. بونلره قارشو دخی اورادن ایکی اوچ ذات کلدی. بونلر ردیف پاشا ایله معیتی ضابطانندن بر قاچی ایدی. پاشالر بر بریله یواش یواش قونوشدقدن صکره ایکیسی برلکده ساحله کیده‌رك اورادن دکز اوزرنده اوزاقدن نه اولدقلری ایوجه فرق اولنه‌میان نقطه‌لره باقدیلر. کوردکلری شیدن اودرجه ممنون اولمیدرلرکه او طرفی براقوب طوپخانه‌یه کیدن جاده‌نك باشنه کله‌رك اوراده دیکلدیلر. قالدیلر. آره‌دن چوق وقت کچمامش ایدیکه او طرفدن کلن بر قاچ سواری ایله محاط بر آرابه‌یه قوشدیلر. بو ذات سرعسکر حسین عونی پاشا ایدی.

سلیمان و ردیف پاشالر بر مدت سرعسکر ایله قونوشدقدن صکره بشقه بشقه طرفلره کیتدیلر؛ چوق کچمدی. مکتب حربیه طابوری بولندیغی سوقاقدن میدانه کله‌رك صف حربه دیزیلدی. شورادن

بورادن یواش یواش قوماندالر ایشیدلمکه ، قسم قسم حرکت اولنمغه باشلادی . سلیمان پاشا ایله احمد بك افندیلرك برقسمنی سرایك ریختمنه دیزدیلر . میدانلق ایله قپو جهتی دخی کوزلجه تحت محافظه‌یه آلندی . بشکطاش جامعنه کیدن سوقاغه عسکر اقامه اولندیغی کبی قپولره دخی قوتلی مفرزه‌لر قونیلدی . یارم ساعت ظرفنده سرایك هر طرفی عساکر مسلحه ایله قوشادلدی . سوقاقلرده عسکردن ماعدا فردآفریده‌یه تصادف اولنمیوردی . آره صره ضابطاندن بعضیلری آرابه‌یه یناشه‌رق حسین عونی پاشایه معروضاتده بولنیورلر ، اوامر لازمه‌یی تلقی ایتدکدن صکره درحال قوشه قوشه عودت ایدییورلردی .

برساعت صکره سلیمان پاشا یاننه بش آلتی ضابط آله‌رق طولمه باغچه سراینك اوته طرفنده بولنان قپولردن بریسنه یناشدی ، قپویی چالدی . آچیلیر آچیلمز ایچرو کیردی . قپوجیلر طیشاریده‌کی آوازه‌لردن ، و بر قاچ ضابطانك ایچرو کیرر کیرمز بلا توقف حرم دائره‌سنه طوغری کیتملرندن ، اورکمشلر ایسه‌ده وهلهٔ وقوعه کلن شو حالدن شاشیرمش قالمش اولدقلرندن سسلرینی چیقاره‌مامشلر ایدی .

پاشا حرم دائره‌سنه کلنجه اوراده‌کی قپویی دخی آچدیروب ایچری‌یه کیردی . حولیده کورولتیدن اویانان بر قاچ حرم آغاسی بولنیور ، کوزلرینی سیله‌رك آلیق آلیق اطرافه باقییورلردی . پاشا بونلره وقت براقمقسزین : « شهزاده حضرتلرینه سویله‌ییکز ، کندیلرینه مهم معروضاتم وار ، بنی درحال حضورلرینه قبول بیورسونلر » دیدی . حرم آغالری ایچرویه قاچدیلر . براز صکره یوقاروده قاری باغریشملری ،

آغلاشملری ایشیدلدی . کلن کیدن یوق ایدی .

ضابطاندن بر قاچی یوقاری چیقلمسی فکرنده بولندیلرسه‌ده سلیمان پاشا براز دها بکله‌نیلمسنی تنسیب ایتدی . فقط آره‌دن خیلی مدت کچدیکی حالده کیمسه کلمدیکنی کورونجه یوقاری چیقمغه مجبور اولدی . بو اثناده حرم آغالرندن بر قاچی کله‌رك شهزاده‌نك چیقمق ایستمدیکنی سویلدیلر . سلیمان پاشا « ایش مهمدر ، تأخیر قبول ایتمز ، مژدم واردر ، قورقماسینلر ، بوراده‌کیلر صادق بنده‌لرندندر ، کندیلری چیقمزلرسه بنده‌لرینی ایچرویه قبول بیورسونلر ، بهمه‌حال کندیلرینی کورملی‌یم . » دیه اصرار ایدنجه دیوانخانه‌نك یان طرفنده‌کی اوطه‌یه کتورلدی . شهزاده قپودن کیردی . سلیمان پاشا برای بیعت یاننه تقرب ایدرك عموجه‌سی سلطان عبدالعزیزك ملت و وکلا طرفندن خلع اولندیغنی و کندیسنك تخته جلوس ایتدیکنی کمال اخلاص و صداقتله تبشیر ایتدی .

سلطان مراد حضرتلری بر مدت طورغون بر حالده قالوب هیچ جواب ویرمدی . بو اثناده دیکر اوطه‌لرده قادینلر باغریشیورلردی . قپونك اوته‌سنده و یقینده بولنان بریسی هم « بونلر خائندر . اینانمه ، سنی طیشاری چیقاروب اخانت ایده‌جکلر » دییور ، همده آغلایور ایدی .

سلیمان پاشا بونك والده سلطان اولدیغنی تفرس ایله قپویه تقرب ایدوب امنیتنی جلب ایده‌جك بعض سوزلر سویلدی ؛ یواش یواش سس کسیلدی . مع مافیه پادشاه حضرتلری سرایدن چیقمق خصو- صنده بر قاچ دفعه اظهار تردد ایتمش ایسه‌ده سلیمان پاشانك طلاقت

معلومه‌سیله اداره‌ٔ لسان ایتمسی کندیلرینه امنیت بخش اولوب کوچ خال ایله طیشاری چیقمغه موافقت بیوردیلر. بو اثناده دخی والده سلطانك غلیان شفقت مادرانه ایله « یاوروم مرادم!.. » دیه حضرت پادشاهی قوجاقلامسی اوراده بولنانلری آغلاتمش ایدی. سلیمان پاشا: « قورقمایك، برشی یوقدر، بو کوندن اعتباراً پادشاهمزدر. » دیه خنکارك قولتوغنه کیروب مردیوندن آشاغی ایندیردی!....

قپودن چیقدقدنصکره میدانلغه متوجهاً کیدرکن سلطان مراد ایله سلیمان پاشایان یانه کیدییورلر، دیکرضابطانده کیرودن تعقیب ایدییورلردی.

بیچاره پادشاه نره‌یه کوتوردکلرینی بیلمکسزین تلاشله یورییور، و آغزینی بیچاقلر آچمیوردی. بو اثناده یکی شفق سوکمکده اولدیغندن اورته‌لق خیلیدن خیلی‌یه قراکلق ایدی. سرایك اوکنده‌کی میدانلقده آرابه ایچنده بکله‌ین سرعسکر پاشایه، پادشاه حضرتلرینك کلمکده اولدقلری خبری ویریلنجه، مشارالیه درحال آرابه‌دن اینوب خاقان نوجاهی بالاستقبال کندیلرینه بیعت ایتدی. کمال ادب و احترامله وقوع حالی مجملاً بعض معروضاتده بولندی. او اثناده برای بیعت باب سرعسکریده تشریف همایونه منتظراً اجتماع ایدن وکلانك، رجالك، علمانك اسعاف مسئولنی رجا ایتدی. بونك اوزرینه سلطان مراد حضرتلری براز مستریح اولوب استانبول جهتنه تشریف بیوره‌جقلرینی فرمان بیوردیلر. حسین عونی پاشا امرایه اوامر لازمه‌یی بالاعطا، دعوت سنیه‌یه بالامتثال مواجهه‌ٔ همایونده اخذ موقع ایلدی. یاورلر، سواریلرله محاط اولان آرابه سرعتله طوپخانه‌یه طوغری حرکت ایتدی.

بز كلەلم بیچارە سلطان عبدالعزیزە :

مكتب حربیە طلبەسی سرای میدانینە كلدكدنصكرە برطاقم مفرزە-
لرە تقسیم اولنەرق نقاط مناسبەنك محافظەسنە مأمور ایدلمشــدی . الك
زیادە اهمیت ویریلن نقطەلر سرایك محافظەسنە مأمور قرەقوللر ایدی ؛
اورادەكی عسكردن، علی‌الخصوص ضابطلردن چوق اندیشە اولنیوردی ؛
چونكە بونلرك اكثریسی بالذات عبدالعزیزك لطف دیدەلری و هركون
كوزی اوكندە بولندقلری جهتلە سلطان عزیزە صداقت كوسترملری
مظنون ایدی . حالبوكە وهلةً صورت ماهرانەدە كندیلرینە ایدیلن
تعرض، امكان‌مدافعەیی سلب ایلدی . قرەقوللرك ضبطنە مأمور بولنان
ضابطلر اورادە بولدقلری عسكرە « سلاح یرە ! » قومانداسنی ویرنجە
عسكرلر نە اولدیغنی آكلایەمیەرق درحال سلاحلرینی یرە براقدیلر .
اورادەكی ضابطلردن بر قاچی ایضاحات طلبندە بولنمق ایستدیلرسەدە
امرك اجراسندە تعلل كوسترنلرك كوكسلرینە رووولورلر طیانجە حركتدن
عاجز قالەرق تسلیم اولدیلر . مع‌هذا بونلردن بعضیلرینك صالیویرلمسی
مناسب كورولمیەرك تحت‌الحفظ دیكر بر محلە نقل اولندیلر .

سرایدە بو اثنادە دخی ظاهراً هیچ بر حركت مشاهدە اولنمیور-
دی ؛ مع‌مافیە سلطــان مراد حضرتلرینك دائرەسی خلقنك اوتەیە
بری‌یە قوشوشمەلری سلطان عزیز دائرەسنە دخی اورتەدە برشی جریان
ایتدیكنی حس ایتدیرمشــدی . خدمە كاملاً اویقودن اویاندی ؛
طیشــاریدەكی كورولتیلرك نە اولدیغنی آكلامق ایچون پنجرەدن باقەرق
سرایك دائراًمادار عسكرلە قوشادلمش اولدیغنی كورونجە ایشك ماهیتنی

آکلادیلر؛ حقیقت حالی آغزدن آغزه حرم همایونه قدر عکس ایتدیر-
دیلر، یالکز عبدالعزیزی خبردار ایتمکه جسارت ایده‌مدیلر.

سلیمان پاشا سرایک اوته طرفنده سلطان مراد حضرتلرینی چیقار-
مقله مشغول ایکن سلطان عزیز دائره‌سنک محافظه‌سنه و او طرفدن
وقوعی ملحوظ حرکتک اوکنی آلمغه ردیف پاشا مأمور ایدلمشدی.
ردیف پاشا، سلیمان پاشا وظیفه‌سنی اتمام ایدنجیه قدر سرایک هر
طرفنی قوشاته‌رق نه ایچرودن خارجه برکیمسه براقدی، نه‌ده طیشا-
ریدن سرایه آدم صوقدی. بالذات سرایک سلاملق دائره‌سنی مرکز
اتخاذ ایدرك بر طرفدن ضابطانه اوامر لازمه‌یی اعطا ایدرکن دیکر
جهتدن بر طاقم وسائطله ایچروده نه یاپیلمقده اولدیغنی خبر آلور ایدی.
او کیجه سرای نوبتجیسی بولنان یاوران و مابین طاقمنی ترصده آلدی،
بونلره کیفیتی آکلاتدی. کندیلرندن بکله‌نن صداقت ولی نعمتلری
اولان پادشاهی محافظه ایتمکدن عبارت اولدیغنی سویلدی، امرینک
خلافنده جزئی بر حرکتده بولنان اولورسه درحال اشد مجازات ایله
تأدیب ایده‌جکنی بیلدیردی. بونلر ذاتاً بویله تهلکه‌لی زمانلرده صدا-
قتلرنده ثبات ایدر طاقمدن اولمدقلری جهتله دیزلرینک باغی چوزولدی،
هیچ برنده شق شفه‌یه قدرت قالمدی.

بو اثناده سلطان عبدالعزیزك نه حالده اولدیغنه دائر معلومات قطعیه
مفقوددر. یالکز شوراسی محققدرکه تکمیل سرای خلقی حقیقت حاله
مطلع اولدیغی حالده عبدالعزیز هر شیدن بیخبر ایدی، خلع اولندیغی
ایلك اوکه والده سلطان ایشیتمشدر. سلطان مراد ایله حسین عونی

پاشانك حركتنی متعاقب آتيلان طوپلرك كنديسنی حقيقت حالدن خبردار ايتديكنی ده ادعا ايدنلر واردر . اغلب احتماله كوره بو صوك روايت صحته دها قريبدر : چونكه عبدالعزيزك مقربيندن منقولدركه پادشاه دها ياتاقده ايكن طوپ سسلرينی ايشيده رك عدداندا ختك حريقه مخصوص اولان مقداری تجاوز ايتديكنی كورونجه كمال تلاشله : « بو طوپلر جلوس طوپی اوله جقدر . » ديديكی مرويدر . [*]

صوك

---

[*] سلطان عزيز مرحومك عاقبت حاليله صورت وفاتنی بيلمك ايستهين ذوات كرام ، دردست طبع اولان « تاريخ سلطان مراد خامس » نام اثر عاجزی يه مراجعت بيورملری توصيه اولنور .

خطا و صواب جدولی

مصرده ترکجه بر کتاب طبع ایتدرمك ایچون لازم کلن کافهٔ وسائط موجود ایسه‌ده مرتبلرك همان اکثریسی لساننمزه واقف اولمدقلرندن حین طبعده دقت ونظارت شدیدهٔ متمادیه ایجاب ایدییور. بز ایسه دیکر مشغولیتلرمزدن طولایی شوجهته حصر وقت ایتمدیکمزدن کتابمزده خیلیجه سهویات، ضروری اوله‌رق قالمشدر. الك مهملری شونلردر:

صحیفه	سطر	خطا	صواب
١٠	٢١	تکلیف	تألیف
١١	١	مخصوص	محصول
١٤	٢١	جتیله	جهتیله
٥٦	١٨	مشرعی	مشروعی
٦٣	١٣	ایدن او وقت	ایدن قاترینه او وقت
١٠٦	٢١	اولنمیوردی	ویرلمیوردی
١١٩	١٨	کورکلری	کوردکلری
١٤٢	١٣ و ١٤	ملت	ایله ملت
١٥٣	١٤	علی پاشا	عالی پاشانك
١٧٥	٢١	اوپالیلری	اوروپالیلری
١٩٤	٢١	ممنون	ممکن

شو خطالردن ماعدا دیکر بعض یاکلشلقلر دها وار ایسه‌ده بونلر عباره‌یی تغییر ایتمدیکندن قارئین کراممزه ارائه‌یه لزوم کورمدک .

